

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

2020 рік

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
Факультет педагогіки і психології**

**НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА:
ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ**
матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-
конференції (12 травня 2020 року)
(ЧАСТИНА 2)

Київ, 2020

УДК 37.04(477.86)

*Друкується за рішенням Вченої ради Факультет педагогіки і психології
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*

Редакційна колегія:

Олефіренко Т. О., кандидат педагогічних наук, професор, декан факультету педагогіки і психології НПУ імені М. П. Драгоманова.

Матвієнко О. В., доктор педагогічних наук, професор, заступник декана з наукової роботи факультету педагогіки і психології НПУ імені М. П. Драгоманова.

Шевнюк О. Л., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри образотворчого мистецтва НПУ імені М. П. Драгоманова.

Цветкова Г. Г., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти та дитячої творчості НПУ імені М. П. Драгоманова.

Луценко І. О., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методик та технологій дошкільної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова.

Митник О. Я., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології НПУ імені М. П. Драгоманова.

Шапошнікова І. М., кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методики початкового навчання НПУ імені М. П. Драгоманова.

Страшко С. В., кандидат біологічних наук, професор, завідувач кафедри медико-біологічних і валеологічних основ охорони життя та здоров'я НПУ імені М. П. Драгоманова.

Коханко О. Г., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і методики початкового навчання НПУ імені М. П. Драгоманова.

Науковий простір студента: пошуки і знахідки (ч. 2): матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції (12 травня 2020 року): збірник тез. – Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. – 363 с.

До збірника увійшли матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції «Науковий простір студента: пошуки і знахідки». Матеріали збірника будуть корисними для дослідників, науковців, аспірантів, викладачів, студентів.

За зміст статей і правильність цитування відповідальність несе автор.

- НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020
- Автори статей, 2020

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ III «Актуальні проблеми шкільної і дошкільної освіти»

1. **Бабідорич Неля** ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ ЛЕКСИКИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
2. **Бакан Ірина** ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ
3. **Безмолітвеннова Наталія** РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ПРЕДМЕТНО-ІГРОВОГО СЕРЕДОВИЩА
4. **Бережна Вікторія** ВПЛИВ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
5. **Березна Ірина** ФОРМУВАННЯ УМІНЬ САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ
6. **Білокінь Анна** УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ ДОШКІЛЬНИКІВ
7. **Бобровської Світлани** ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ВЗАЄМИН ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВОГО ВИВЧЕННЯ
8. **Бойчук Тетяна** ВПЛИВ ПРИРОДИ НА ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СПРИЙМАННЯ НАВКОЛИШНЬОЇ ДІЙСНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
9. **Бондар Оксана** ПОБУДОВА ПСИХОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ КОРЕКЦІЇ ПРОЯВІВ АГРЕСІЇ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ
10. **Борисова Ганна** ПРОБЛЕМИ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
11. **Борова Катерина** ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ

МИСТЕЦТВА

12. *Бурун Катерини* ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЧЕРЕЗ ВИКОРИСТАННЯ ПІСЕННОГО МАТЕРІАЛУ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
13. *Верхола Наталія* ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ
14. *Виноградова Елеонора* ЗАСТОСУВАННЯ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВОЇ ГРИ У ФОРМУВАННІ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
15. *Волошина Марина* РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА
16. *Волошина Наталія* ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
17. *Герасименко Катерина* ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
18. *Головка Олена* ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЛЮДИНИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ
19. *Гордюк Яна* НЕСТАНДАРТНІ УРОКИ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
20. *Грошева Руслана, Шара Ірина* РОЗВИТОК ДРІБНОЇ МОТОРИКИ ДОШКІЛЬНИКІВ – ЛЕГКО!
21. *Гудзь Катерина* КАРТИНА ЯК ЗАСІБ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДОВКІЛЛЯМ
22. *Демедюк Інна* ВИКОРИСТАННЯ КУБИКІВ ЛЕГО НА УРОКАХ

УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

23. *Дмитренко Руслана* ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ
24. *Довга Ганна* УМОВИ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ
25. *Задніченко Тетяна* АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ШКІЛЬНОЇ ТА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
26. *Зубко Надія* У СВІТ ЕКОНОМІКИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ГРИ-СТРАТЕГІЇ: ЧОМУ ЦЕ ВАЖЛИВО?
27. *Ільях Ольга* ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗВИТКУ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
28. *Канюка Ганна* ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ УМІНЬ ПРАЦЮВАТИ З НАВЧАЛЬНОЮ КНИГОЮ
29. *Качайло Ольга* РОЛЬ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНО-ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ
30. *Кислиця Олександра* ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ
31. *Климець Галина* ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СПІВПРАЦЯ ВЧИТЕЛЯ З БАТЬКАМИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ
32. *Коваль Юлія* РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ КАЗКИ
33. *Ковальчук Тетяна* ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

34. [Корець Іванна](#) РУХЛИВА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
35. [Корнійчук Анна](#) ВПЛИВ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ НА ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
36. [Король Леся](#) КОМПЕТЕНТІСНО ЗОРІЄНТОВАНІ ЗАДАЧІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
37. [Кравець Людмила](#) ВИКОРИСТАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНИХ РОЗВАГ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
38. [Кравець Олена](#) ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗАВДАНЬ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ
39. [Крук Тетяна](#) ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
40. [Кушніровська Катерина](#) ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНЬО-ОЗДОРОВЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФІЛАКТИЦІ ПОРУШЕНЬ ПОСТАВИ ДІТЕЙ 6-7 РОКУ ЖИТТЯ
41. [Логвиненко Анна](#) ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ТРАДИЦІЯМИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ
42. [Малафєєва Катерина](#) ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ РУХЛИВОЇ ГРИ
43. [Марухно Оксано](#) МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ЛАТЕРАЛЬНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ В НУШ

44. [Мерцалова Вікторія](#) ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АДЕКВАТНОЇ САМООЦІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
45. [Микитенко Анастасія](#) ФОРМИ ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ШКОЛЯРІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
46. [Михайленко Олена](#) ФОРМУВАННЯ РУХОВИХ УМІНЬ І НАВИЧОК ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
47. [Мізюк Ярослава](#) КОМПЕТЕНТІСНО-ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ
48. [Надольна Вікторія](#) ЗМІСТ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З БАТЬКАМИ З ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ ДО ШКОЛИ
49. [Наталенко Аня](#) ФОРМУВАННЯ ШАНОБЛИВОГО СТАВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО БАТЬКІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ КАЗКИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ
50. [Олійник Світлана](#) АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НАВЧАННЯ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ
51. [Онїстрат Анна](#) НАРОДНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА
52. [Отченко Галина](#) УПРАВЛІНСЬКА АКМЕОЛОГІЯ ДИРЕКТОРА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ
53. [Павлюк Світлана](#) РОЗВИВАЛЬНЕ ПРЕДМЕТНО-ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ
54. [Партали Олени](#) ГЕНДЕРНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
55. [Пахомової Марії](#) УДОСКОНАЛЕННЯ НАВИЧОК ІНШОМОВНОГО

МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІНТЕРАКТИВНИМИ МЕТОДАМИ НАВЧАННЯ

56. *Пономарьова Анастасія* ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛУ КАЗОК З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ІНОШОМОВНОГО ЧИТАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛИ
57. *Рачкова Лілія* САМООЦІНКА ЯК ЧИННИК МІЖСОБИСТІСНОГО СПІЛКУВАННЯ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ
58. *Ревенко Оксана* ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЄВОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК ПРОБЛЕМА ДОШКІЛЬНОЇ ЛІНГВОДИДАКТИКИ
59. *Ревуцька Л.* КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З БАТЬКАМИ
60. *Рокітянська Тамара* ВИХОВАННЯ ПОЗИТИВНИХ ВЗАЄМИН У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ РУХЛИВИХ ІГОР
61. *Сехан Ірина* ПРОБЛЕМИ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В LEGO-КОНСТРУЮВАННІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
62. *Скальська Мирослава* УПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
63. *Сливканич Яна* МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ НОВОГО ЗВУКА Й НОВОЇ БУКВИ В ПЕРІОД НАВЧАННЯ ГРАМОТИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
64. *Смерега Сніжана* ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ІЛЮСТРАТИВНИМ МАТЕРІАЛОМ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ
65. *Смоленська Юлія* ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
66. *Сторонська Марія* БАЗОВІ ЗАВДАННЯ ПОЧАТКОВОГО КУРСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
67. *Унинець Юліанна* ГОТОВНІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ

ДОШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

68. *Усіченко Дар'я* РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
69. *Храпач Наталії* ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ ЯК ЗАСОБУ ЛОГІКО - МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
70. *Цвігун Ірина* ПРОБЛЕМНО-ПОШУКОВІ СИТУАЦІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ
71. *Черняк Людмила* ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИГОТОВЛЕННЯ ВИТИНАНОК ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
72. *Шаботова Валерія* АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА ВЧИТЕЛЯ З БАТЬКАМИ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ
73. *Шалашова Вікторія* ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ
74. *Шара Ірина, Грошева Руслана* ДІАГНОСТИКА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ
75. *Швець Вероніка* ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ВИХОВАТЕЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
76. *Шульга Тетяна* ПОБУДОВА ПСИХОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ УВАГИ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ
77. *Яцура Марія* ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ГУМАННОЇ ПЕДАГОГІКИ Ш. О. АМОНАШВІЛІ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

СЕКЦІЯ ІІІ

«Актуальні проблеми шкільної і дошкільної освіти»

**ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ ЛЕКСИКИ У ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Неля Бабідорич
Мукачівський державний університет
м.Мукачєво
Науковий керівник: Іванова В.В.
кандидат психологічних наук, доцент

Актуальність нашого дослідження обумовлена тим, що мовлення – великий дар природи, завдячуючи якому люди отримують широкі можливості спілкування один з одним. Однак на виникнення і становлення мовлення природа відводить дуже мало часу – ранній та дошкільний вік. Саме в цей період створюються сприятливі умови для розвитку усного мовлення, закладається фундамент для писемних форм мовлення (читання й письма) і активного мовлення дитини.

Емоційна лексика, будучи невід’ємною частиною лексики, необхідна для залучення у дітей різноманітного світу емоцій. Вона сприяє більш точному усвідомленню та опису емоційних переживань як власних так і інших людей.

У нашому житті емоції посідають дуже важливе місце. Емоції, почуття служать для відображення суб’єктивного ставлення людини до самої себе і навколишнього світу (Л. І. Божович, Л. С. Виготський, О. В. Запорожець, О. М. Леонтєв, Я. З. Неверович та ін.).

Проблему вербального вираження емоцій активно вивчають вітчизняні та зарубіжні лінгвісти, зокрема І. Арнольд, Л. Бабенко, А. Вежбицька, О. Вольф, І. Квасюк, В. Телія, В. Шаховський та багато інших.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

У рамках антропоцентричної парадигми сучасного мовознавства в центрі уваги знаходиться людина, якій властиво відчувати та виражати емоції в мовленні, оскільки емоційна сфера особистості є однією з найважливіших у її життєдіяльності.

Аналіз літератури з проблеми дослідження показав, що у дошкільників розвиток емоційної лексики характеризується специфічними особливостями. Цей процес залежить не тільки від сформованості мовних функцій, а також від внутрішнього емоційного стану, емоційного стану однолітків, від того, як дитина може висловити своє ставлення до них. Завдяки чому емоції беруть участь у формуванні соціальних взаємодій і уподобань. За словами Г. Урунтаєвої: «Емоція дитини – це послання оточуючим її дорослим про її стан» [5].

Вченими встановлено, що однією з особливостей розвитку емоційної лексики у дітей старшого дошкільного віку є присутність моторного компонента, який обов'язковий при будь-якій емоційній реакції. Тому емоційний розвиток дошкільника є однією з умов оволодіння емоційної лексикою дітьми дошкільного віку. Основні труднощі діти відчувають, перш за все, на етапі вираження емоцій у словесному плані.

Аналіз літератури з досліджуваної проблеми показав, що дошкільник характеризується великою чуйністю, діти старшого дошкільного віку в колективі, як правило, емоційно реагують на різні радісні й сумні події, легко переймаються почуттями і настроями оточуючих людей. Вираження почуттів у дошкільнят носить безпосередній характер, вони бурхливо виявляються в його словах, рухах, міміці [1].

Як правило, протягом дитинства емоції проходять шлях прогресивного розвитку, набуваючи все більш складні форми прояву під впливом соціальних умов життя і виховання.

Проаналізувавши педагогічну та психологічну літературу, ми можемо зробити висновок про те, що до кінця дошкільного віку у дитини

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

формується моральні почуття. Об'єктом цих почуттів є люди, їх соціальна поведінка, взаємини. Багато нових почуттів виникає у дошкільнят у зв'язку з новими умовами життя. Як правило, це життя в групі закладу дошкільної освіти, де між дітьми складаються початкові форми колективних відносин. Включення в життя колективу, виконання серйозних доручень формує у шести-семирічної дитини нове почуття – почуття обов'язку, відповідальності перед іншими. Порівнюючи свої вчинки з вчинками однолітків, діти старшого дошкільного віку отримують основу для переживання нових почуттів: гордості, невпевненості в собі, почуття зверхності, незручності, сорому [4].

Таким чином, щоб розкрити особливості розвитку емоційної лексики у дітей старшого дошкільного віку, необхідно визначити поняття «оволодіння мовою почуттів». Г. Люблінська вважає, що оволодіння особливою лексикою, поповнення словника поняттями, що називають стани, емоції, настрої та його відтінки, переживання – це освоєння великого запасу «чарівних слів», тобто ввічливості, які відображають нашу доброзичливість, прихильність до оточуючих, вихованість; це вміння слухати і чути, розуміти, що стоїть за словами, а також читати «мову тіла».

З педагогічних спостережень відомо, що основи оволодіння емоційним словником закладається в ранньому дитинстві. Словник емоційної лексики дітей обмежений як їх маленьким досвідом, так і внутрішніми можливостями. Потрібно відзначити, що назва емоцій полягає в емоційному усвідомленні дитиною себе. На це вказують дослідження Н. Казюк, який робить висновок: «... важливо виділити емоції, які поступово виникають в процесі становлення дитячих відносин і вивчити особливості такого роду емоцій дитини в нормальних для неї життєвих умовах» [3, с. 11].

Таким чином, аналіз літературних джерел дозволив нам зробити наступні висновки про розвиток емоційної лексики в дошкільному віці:

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

- основні проблеми спілкування дошкільнят пов'язані з їх нерозумінням почуттів і сенсу поведінки інших дітей, з неухважністю до інтересів і цінностей тих, з ким вони спілкуються, з невпевненістю в собі, страхом отримати відмову в спілкуванні, відсутністю досвіду вираження своєї симпатії;

- основні труднощі діти відчують, перш за все, на етапі вираження емоцій у словесному плані;

- словесно-смілова пам'ять забезпечує опосередковане пізнання і розширює сферу пізнавальної діяльності дитини;

- складаються елементи емоційної лексики, як здатності до регуляції даного процесу спочатку з боку дорослого, а потім і самої дитини;

- формуються передумови для розвитку лексичної сторони мовлення в особливій розумовій діяльності, для розуміння дітьми семантики засвоєваних слів, розкриття синонімічних і антонімічних відносин;

- у міру накопичення та узагальнення досвіду поведінки, досвіду спілкування дитини з дорослими і однолітками розвиток емоційної лексики включається в розвиток особистості.

Список використаних джерел:

1. Выготский Л. С. Вопросы детской психологии [Текст] / Л. С. Выготский. – С-Пб: Союз, 2006. – 312 с.

2. Зеньковский, В. В. Психология детства [Текст] / В. В. Зеньковский. – М.: Академия, 1996. – 346 с.

3. Казюк Н. В. Развиваем лексические возможности дошкольников [Текст]: методическое пособие / Н. В. Казюк. – Барнаул: БГПУ, 2006. – 188 с.

4. Соловьева Н. В. Понимание эмоциональных состояний старшими дошкольниками [Текст] / Н. В. Соловьева. // Развитие детской речи: традиции и перспективы: материалы конференции / под ред. О. С. Ушаковой. – М.: РАО, 2002. – С. 49-50.

5. Урунтаева Г. А. Дошкольная психология [Текст] / Г. А. Урунтаева. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 336 с.

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Ірина Бакан
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені І. Я. Франка
м. Дрогобич
Науковий керівник: Луців С. І.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. Визначено, що сьогодні стоїть завдання побудувати навчально-виховний процес таким чином, щоб розвивати в учнів пізнавальний інтерес, вміння самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватися в потоці наукової та політичної інформації. З'ясовано, що уміти читати, бути читачем – це високе мистецтво, йому треба наполегливо вчитися. Доведено, що стійкий інтерес до читання виявляється в систематичному читанні, тобто учень сам виявляє активність, розшукує книжки для читання, відчуває потребу в них.

Ключові слова: читацький інтерес, читач, художній твір, дитяча книга.

Завдання сучасної української освіти полягає, насамперед, у формуванні особистості з гнучким розумом, із швидкою реакцією на все нове, з повноцінними, розвинутими потребами подальшого пізнання та самостійної дії, з добрими орієнтувальними навичками й творчими здібностями.

Однак, щоб література здійснювала свою виховну роль, треба виробити у людини вміння читати художні твори, належним чином сприймати дійсність, відображену в художній формі, сформувати прагнення брати приклад з позитивних героїв.

У наш час місце книги в житті учнів початкових класів змінюється, оскільки на їх використання впливають як інформаційні технології, так і телебачення.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Найчастіше як джерело інформації замість книг учні використовують персональний комп'ютер. Але всім давно відомо, що знання, фантазія, логіка думки і міркувань, любов до рідної мови, уміння логічно й образно розмірковувати виховуються лише читанням [3, 56].

Дуже важливо, щоб книга увійшла в життя дитини якомога раніше, тому що вона є незамінною у виробленні уваги, зосередженості, у вихованні душевності, моральності тощо. Від початкової школи значною мірою залежить, чи полюблять діти читання, чи можливо залишаться байдужими до літератури. Саме у молодших школярів треба сформувати читацькі інтереси та закласти міцний фундамент етичної культури особистості.

Проблема розвитку читацьких умінь і навичок, самостійної роботи з книгою, формування читацьких інтересів завжди хвилювала та привертала до себе увагу вчених, методистів, педагогів-практиків.

Цікавим є той факт, що читацький інтерес школярів характеризується стійкістю та епізодичністю, глибиною, вибірковістю і змістовністю [1, 22].

Так, читацькі інтереси можуть мати епізодичний і стійкий характер. Про епізодичність можна говорити тоді, коли дитина звертається до книжки час від часу. Це здебільшого зумовлюється тим, що учень якоюсь мірою зацікавився змістом даного твору або його приваблює зовнішній вигляд книги, ілюстрації в середині, поради товаришів чи вчителя.

Іншою ознакою читацького інтересу є його глибина, яка характеризується зосередженістю школярів на одній тематиці, жанр книг або авторі. Завдання сучасної школи, зокрема початкової школи, – формувати і закріплювати глибокі стержневі інтереси дітей, домагаючись одночасного різностороннього читання. Вибірковість читацького інтересу диференціюється видами переваги тій або іншій книзі, тобто художній або науково-пізнавальній. Як правило, у художній літературі виділяють школярів-любителів казок, оповідань (фантастики, пригод), віршів та ін. [2, 11].

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

У змістовому аспекті читацького інтересу вчені розрізняють істинні та хибні інтереси. Перші співвідносяться з внутрішніми потребами читача, коли читацький інтерес диктується життєвими інтересами. Другий тільки імітує інтереси: читач не усвідомлює свій справжній інтерес. Учень може читати детектив, в той час як справжній інтерес лежить зовсім в іншій сфері.

Заняття з дитячою книгою починається з бесіди, яка налаштовує учнів на сприйняття тексту (звертається увага на прізвище автора, заголовок, ілюстрацію на обкладинці та в книзі), продовжується виразним читанням учителем, бесідою за змістом прочитаного та демонстрацією книги [4, 11].

Таким чином, зміст розвитку читацьких інтересів у початковій школі вимагає володіння такими знаннями, як: визначення поняття «інтерес», «читацький інтерес», характеристики якісних ознак інтересу (емоційність, зацікавленість, допитливість) та читацького інтересу (стійкість, епізодичність, глибина, вибірковість і змістовність), послідовності становлення читацьких інтересів та основних показників його виявлення у молодших школярів (активність, самостійність, емоційність, воля). Все це є достатньо важливим для формування читацького інтересу в учнів молодших класів.

Список використаних джерел:

1. Білецька Г. Д. Інтерес до книги / Г. Д. Білецька // Початкова школа. – 1989. – № 10. – С. 21–22.
2. Ващенко Н. І. Виховання в молодших школярів любові до читання / Н. І. Ващенко // Початкова школа. – 1989. – № 2. – С. 11–16.
3. Геруля Г. Літературознавча компетенція – основа літературного розвитку школярів / Г. Геруля // Початкова школа : Науково-методичний журнал. – 2010. – № 3. – С. 36–48.

4. Ткачук Г. Методичні настанови учителю щодо формування дитини-читача / Г. Ткачук // Шкільна бібліотека: бібліотекар, методики, практика досвіду роботи. – 2008. - №2. – С. 11-13.

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ПРЕДМЕТНО-ІГРОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Наталія Безмолітвеннова
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Дорога А.Є.,
кандидат філософських наук, професор

Ключові слова: пізнавальна активність, предметно-ігрове середовище, розвивальне середовище

На сучасному етапі розвитку суспільства актуальною проблемою є розвиток пізнавальної активності та здібностей дітей дошкільного віку. Попри необхідність підготовки дитини до навчання у школі, головною метою дошкільної освіти залишається розвиток у дошкільнят мислення, уваги, мовлення, виховання культури, розвиток інтересу до навколишнього світу та дослідницько-пізнавальної діяльності.

Мета роботи: на основі аналізу наукових джерел визначити яким чином предметно-ігрове середовище впливає на рівень розвитку пізнавальної активності дошкільників, з урахуванням притаманих їх віку особливостей. Дати характеристику критеріїв та рівнів розвитку пізнавальної активності. Розробити методичні рекомендації з приводу вдосконалення предметно-ігрового середовища для покращення рівня пізнавальної активності дошкільників.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Питанню створення ефективного предметно-ігрового середовища та дослідженні його впливу на розвиток пізнавальної активності дітей дошкільного присвячені праці багатьох психогів, педагогів та вчених. Враховуючи дані наукових досліджень Т. Кондратенко, В. Котирло, С. Ладивір, О. Кононко визначають три рівні активності дітей, надаючи характеристикам дітей більшої вагомості та глибини:

- високий – дитина завжди активна, ініціативна у відповідях та спілкуванні, допитлива, завжди уважна, дотримується вказівок, правильно виконує завдання, проявляє готовність долати труднощі, веде активний пошук рішення, легко контактує з дорослими і однолітками, уміє вирішувати конфлікти;

- середній – дитина відповідає тільки на прохання вихователя; слухає пояснення дорослого, але сама не звертається за допомогою, потребує повторення, вказівок та контролю за ходом діяльності; відволікається, наслідує іншому, завдання виконує за умови додаткового стимулювання; робить спроби долати труднощі, але у випадку невдачі відступає; у спілкуванні надає перевагу знайомим дітям, підкоряється ініціативі іншого, проявляючи конформність;

- низький – дитина пасивна, може працювати тільки за умови персонального звертання та постійної допомоги дорослого, байдужа, без спеціальної підтримки не починає діяльність, не працює без взірця, при найменшому утрудненні звертається за допомогою чи відмовляється від діяльності; включається у спільну діяльність на запрошення, але не вміє підтримувати стосунки, часто конфліктує; у дитини переважають ігри сам-на-сам.

Зважаючи на унікальність дошкільного дитинства, як періоду розвитку дитячої особистості, слід вказати на те, що особливості розвитку пізнавальної активності мають індивідуальний характер. За дитиною визнається право на несхожість, власний погляд, індивідуальні захоплення, інтереси, риси

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

характеру, стилю, а також приділяється велика увага розвивальному середовищу у якому зростає дитина.

Розвивальне середовище – комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, естетичних умов, що забезпечують організацію життя дітей у дошкільному закладі. «В цілому розвивальне середовище можна представити у вигляді круга, в центрі якого розташоване «Я» (мій простір, середовище мого внутрішнього життя) і який поділено на сегменти – предметно-ігрове, природне та соціальне середовище», – зазначає О. Л. Кононко.

Обов'язковою умовою забезпечення ефективного розвитку дитини є створення розвивального предметно-ігрового середовища в єдності всіх його складників, а саме: природного; предметно-ігрового; соціального; власного «Я» дитини, що організоване відповідно до програми розвитку дитини дошкільного віку "Українське дошкілля". Розвивальне середовище сприяє виникненню у дошкільника інтересу та елементарних уявлень про об'єкти, явища природи, розкриває причинно-наслідкові зв'язки та взаємозалежність природного довкілля, формує самостійну і доцільну поведінку малюків.

Рекомендації по створенню ефективного предметно-ігрового середовища:

- предметно-ігрове середовище має бути адекватне віковій категорії дітей та відповідати їхнім функціональним можливостям із незначним перевищенням ступеня складності;

- предметно-ігрове середовище має бути динамічним, варіативним, різноманітним. Хоча воно організовується дорослими, але повністю підвладне дитині, не обмежує її діяльності, забезпечує повну свободу;

- ігровий простір повинен сприяти орієнтовно-пізнавальній діяльності, що забезпечує набуття нових знань, формування розумових дій, розвиток провідних психічних процесів дитини;

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

- не можна забувати про значення форм і кольору – саме вони надають виразності об'єктам та подіям і завдяки зіставленню допомагають дитині отримати достовірні знання про довкілля. Всі ігрові предмети мають бути якісними, бо що досконаліша форма, то повніше реалізується її призначення;

- необхідно включати у предметно-ігрове середовище національні, етнокультурні особливості, аби дитина творчо прилучалася до духовних цінностей народу, вчилася любові до рідної землі.

Для кожного вікового періоду предметно-ігрове середовище особливе. Облаштування розвивального середовища для дітей раннього віку в дошкільному закладі має починатися з роздягальні. Щоб зробити її затишною і привабливою, шафи, в яких зберігаються речі малюків, можна пофарбувати в різні кольори, а зверху на них розмістити великі яскраві іграшки, які привертатимуть увагу малюків. На стінах роздягальні можна повісити ілюстрації або картини із зображенням пір року чи панно на теми дитячих казок. Групову кімнату також рекомендується прикрасити. Усі значущі для дітей фрагменти інтер'єру мають розміщуватися на рівні зросту малят, щоб вони могли їх краще роздивитися і їм було легше діставати. У дітей молодшого та середнього дошкільного віку росте потреба в русі, тому в групі слід виділити місце для спортивного куточка. Можна створити в кімнаті доріжку руху, де за допомогою модулів, картинок та знаків буде визначено, які рухи повинні виконувати діти (ходьба, повзання, лазіння, подолання перешкод тощо). Середній вік – розквіт сюжетно-рольової гри. Діти цього віку вже можуть використовувати предмети-замінники, символи, які дозволяють вийти за рамки реальної предметної дії та відтворити загальний задум у скороченій ігровій формі (наприклад, ляльку годувати не з чашки, а з кубика, уявляючи його чашкою). У старших вікових групах необхідно застосовувати різні матеріали, які сприяють оволодінню читанням, математикою: друковані літери, слова, таблиці, книжки з великим шрифтом, посібники з цифрами, настільно-друковані ігри з цифрами та літерами,

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

ребуси, головоломки. Так само використовують матеріали, що стимулюють розвиток пізнавальної активності дітей – дитячі енциклопедії, ілюстровані видання про тваринний та рослинний світ, дитячі журнали, альбоми. Обов'язково виділяється місце для дидактичних ігор математичного змісту, причому таких, де б діти могли виявляти самостійність у виборі матеріалу. Не забуваймо і про предмети для дослідно-пошукової діяльності – магніти, збільшувальне скло, пружини, ваги, мензурки, великий вибір природних матеріалів.

Створюючи розвивальний простір у дошкільному закладі, слід дотримуватися певних принципів, зокрема таких, як: безпечність, урахування закономірностей розвитку дітей, раціональність, динамічність та функціональність, активність, комфортність кожної дитини, позитивне емоційне навантаження.

Розвивальний простір групового приміщення передбачає створення спеціальних осередків. У групових приміщеннях дошкільного навчального закладу можна створити такі осередки: природознавчий; дитячого експериментування; ігрової діяльності; образотворчої діяльності; музичний; художнього слова; народознавства; розвивального навчання; спортивний; трудової діяльності; відпочинку та усамітнення; самопізнання; співпраці з батьками.

Отже, довкілля дитини є важливою умовою для розвитку пізнавальної активності та ефективної підготовки її до майбутнього самостійного життя. Навколишнє предметно-ігрове середовище дошкільників має бути організоване так, аби спонукати дитину до виконання активних дій відповідно до її життєвого ритму, фізичних та психічних можливостей.

Список використаних джерел:

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» /наук. керівник – Кононко О. Л. – Київ, 2008 р., 430 с.

2. Педагогічні умови формування соціально-комунікативної компетенції старших дошкільників // Журнал “Молодь і ринок” – № 9, 2017 р.

3. Лаврентьєва Г. В. «Розвивальне предметно-ігрове середовище»: європейський досвід // Журнал “Палітра педагога” – 2001 р. – № 4, С. 11-13.

4. Кононко О. Розвивальне середовище та умови його створення / О. Л. Кононко // Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні / Наук. ред. О. Л. Кононко. – К., 2003. – С. 115–122.

ВПЛИВ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Вікторія Березна
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Васютина Т.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. У статті висвітлено суть і значення дослідницьких умінь молодших школярів та підходи до їх формування у теорії і практиці початкової освіти. Розглянуто особливості організації та дидактичні можливості проєктної діяльності для формування в учнів дослідницьких умінь.

Ключові слова: дослідницькі уміння, проєктна діяльність.

Реалізація мети і завдань Концепції НУШ, Державного стандарту початкової освіти вимагає від сучасного вчителя пошуку тих форм, методів і засобів організації освітнього процесу та простору, які би забезпечили формування у молодших школярів ключових компетентностей і наскрізних умінь, частина з яких підпорядкована категорії «дослідницькі».

Однією із рушійних сил, здатною розвинути в учнів інтерес до навчання та сформуванню в нього дослідницькі уміння є проєктна діяльність. Саме вона

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

сприяє збереженню та вдосконаленню індивідуальності дитини, її потенційних здібностей, виховання мотивації, розвитку пізнавальних інтересів, формуванню особистісних та вольових якостей: самостійності, цілеспрямованості, організованості в роботі.

Обґрунтування суті, доцільності, значення проєктної діяльності в теорії і практиці освіти здійснили: Джон Дьюї, Вільям Хірд Кілпатрік, К. Вентцель, А. Зеленко, С. Шацький, Г. Селевко, Є. Полат, В. Гузеєв, О. Савченко. Особливостям організації проєктної діяльності загалом та з предметів початкової школи зокрема присвятили свої праці Т. Васютіна, Т. Гільберг, І. Грущинська, Г. Голуб, О. Онопрієнко, А. Цимбалару та інші.

Узагальнюючи доробок вчених, можемо констатувати, що проєкт – спеціально організований педагогом комплекс дій, що самостійно виконується учнями і завершується створенням творчого продукту [2]. Метод проєктів – компонент системи освіти, який використовується не замість систематичного предметного навчання, а паралельно з ним. Це педагогічна технологія, орієнтована як на інтеграцію фактичних знань, так на їх використання й застосування та набуття нових знань. Метод проєктів у шкільній освіті розглядається як своєрідна альтернатива класно-урочній системі, засіб активації пізнавальної діяльності учня, розвитку його креативності та одночасно формування необхідних особистісних якостей та дослідницьких умінь [4].

Проблему формування умінь у здобувачів освіти обґрунтували: О. Кабанова-Меллер, П. Гальперін, Д. Ельконін, М. Фіцула та інші вчені. Суть і класифікацію дослідницьких умінь як педагогічної категорії досліджували: В. Андреев, В. Успенський, О. Йодко, Н. Недодатко та ін.

Аналізуючи наукову літературу, ми бачимо, що найчастіше вміння пов'язують із здатністю вирішувати певну діяльність, яка спрямована на досягнення конкретної мети. Виходячи з цього, вважаємо доцільним розглядати вміння як здатність здійснювати будь-яку діяльність у

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

відповідності з поставленою метою. Так, Андреев В. І. під навчальними дослідницькими вміннями розуміє «...вміння застосовувати певні прийоми наукового методу пізнання в умовах рішення навчальної проблеми у процесі виконання навчально-дослідницького завдання» [1, с.123]. На думку вченого, вміння включають в себе не лише інтелектуальні якості особистості, а також волюві, емоційні характеристики і наявність установки на вирішення поставленої задачі. Але далі автор дає пояснення, що навички дослідника передбачають вміння робити порівняння, аналіз, синтез, проводити виділення суттєвих ознак, а також узагальнення та висновки. Цим визначенням автор ототожнює поняття дослідницькі вміння та навички з поняттям умінь та прийомів розумової діяльності.

Завдяки цьому і на відміну від стереотипної дії навичок, дослідницькі вміння забезпечують здатність вирішувати поставлені завдання в різних умовах, які постійно змінюються, що відповідає творчо-дослідницькому характеру вмінь, оскільки вони завжди являють собою складний комплекс розумових і практичних дій. В контексті проєктної діяльності оволодіння дослідницькими вміннями передбачає усвідомлення учнем мети, умов її досягнення, формулювання завдань діяльності, планування і вибір способів виконання дій, що необхідні для досягнення певних цілей в етапах проєктів, контроль і самоконтроль за процесом діяльності, здатність презентувати результати проєкту, обґрунтувати їх, дати вичерпні відповіді на запитання тощо.

Робота над проєктом має значний потенціал для формування в учнів дослідницьких умінь, оскільки цей процес: стимулює пошукову діяльність і пізнавальний інтерес учнів, залучає дітей до навколишнього життя, всебічно тренує розум, розвиває мислення, творчі здібності, готує до самостійної трудової діяльності, втілює ідею поєднання теорії та практики.

З точки зору учня, робота над проєктом – це можливість виконати самостійно чи в групі щось цікаве та корисне, максимально використовуючи

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

свої можливості. Це діяльність, що дає змогу і вимагає виявити себе, випробувати свої сили, докласти свої знання, принести користь і показати публічно результат. Це діяльність, спрямована на розв'язання цікавої проблеми, сформульованої вчителем чи самими учнями і вигляді завдання чи мети. А результат цієї діяльності – знайдений спосіб розв'язання проблеми – носить практичний характер, цікавий і важливий для самих відкривачів.

З точки зору вчителя-практика, навчальне проектування (наприклад, родинні проекти в курсі «Я досліджую світ» [3]) – це природний органічний метод пошуку джерел інформації, її засвоєння й використання здобутих знань на практиці, що є проявом сформованості в них дослідницьких умінь.

На основі аналізу змісту Типових освітніх програм та навчальних програм і підручників, ми розробили завдання для проведення навчальних проєктів на уроках з природничим змістом для молодших школярів, в змісті яких особливу увагу ми приділяли дослідницьким умінням. Готуючи завдання на формування дослідницьких умінь, ми дотримувалися таких умов: забезпечувати формування уявлень, понять; спрямовуватись на розвиток інтересу, довільної уваги, спостережливості учнів; передбачати формування умінь спостерігати, виділяти істотні ознаки, аналізувати, порівнювати, узагальнювати, доводити; бути доступними для молодших школярів; бути передбачені як для індивідуальної роботи учнів, так і групової, фронтальної; як для виконання вдома, на уроці, екскурсії, в позаурочний час (на прогулянці, куточку живої природи).

Експериментально перевіривши результати дослідження, ми переконались, що метод проєктів є ефективним у процесі формування дослідницьких умінь у молодших школярів.

Таким чином, проєктна діяльність ґрунтується на ідеї про спрямованість на конкретний результат, якого досягає учень під час вирішення того чи іншого завдання. Цей результат повинен бути очевидним, причому мати як певні зовнішні ознаки (його можна побачити, осмислити, застосувати в

реальній практичній діяльності), так і внутрішній зміст: досвід діяльності, поєднання набутої дитиною компетенції, знань та навичок серед яких провідне місце займають дослідницькі уміння. Результативність даного процесу залежить від усвідомлення вчителями початкових класів суті дослідницької діяльності учнів у межах навчального предмету, знань з методики її організації у процесі проєктної роботи, дотримання ними алгоритму проєктної діяльності відповідно до вікових особливостей учнів та змісту програми.

Список використаних джерел:

1. Андреев В. И. Эвристическое программирование учебно-исследовательской деятельности / И. В. Андреев. – М.: Высшая школа. – 1981. – 240 с.
2. Васютіна Т. М. Методичні орієнтири організації проєктної діяльності учнів з природознавства // Поч. школа. – 2015. – № 11. – С. 50 – 54.
3. Грущинська І., Хитра З. Я досліджую світ: Підручник для 2 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах): Частина 1. К.: УОВЦ Оріон, 2019. – 144 с.
4. Цимбалару А. Педагогічний проєкт у структурі початкового навчання // Поч. школа. – 2011. – № 4. – С. 41 – 44.

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ

Ірина Березна
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Тесленко Т.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Самостійна робота молодшого школяра відіграє велику роль у формуванні і розвитку навчальних умінь, вихованні пізнавального інтересу, вміння роботи в команді; у ній виявляється індивідуальність кожного учня, вона активно сприяє засвоєнню глибоких і міцних знань.

Організація самостійної навчальної роботи – це спланована і продумана сукупність дій учителя, яка спрямована на впорядкування самостійної роботи школярів, яка виконується за завданням і при методичному керівництві вчителя, але без його безпосередньої участі. Щоб працювати самостійно, учень повинен уміти: організувати свою роботу, здійснювати її раціональніше, перевіряти якість зробленого. Тобто учень повинен оволодіти елементарними вміннями і навичками самостійної навчальної роботи.

У структуру самостійної роботи входить: аналіз завдання, пошук способів здійснення завдання, планування роботи, виконання завдання, перевірка й оцінка зробленої роботи.

Залежно від дидактичної мети всі самостійні завдання для виконання у початкових класах можна поділити на - *навчальні та перевірочні*.

У педагогіці і методиках виділяють такі *різновиди самостійної навчальної діяльності*: самостійна робота з підручником; робота в зошитах з друкованою основою; домашня робота; проблемно-творча робота; з дидактичним матеріалом; індивідуальна самостійна робота; пошукова; творча [1].

Також самостійна навчальна діяльність може бути: на повторення, закріплення, як узагальнення. *За місцем в структурі уроку самостійну навчальну діяльність розрізняють*: самостійна робота на початку уроку; в середині уроку; наприкінці уроку.

У відповідності за рівнями самостійної діяльності школярів можна виділити чотири типи самостійних робіт: репродуктивні, реконструктивно-варіативні, евристичні, творчі роботи [1].

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Ми визначили, що одним з найефективніших засобів формування самостійної навчальної діяльності учнів є проектне навчання. Проектне навчання набуло широко використання в початковій школі. Але проектна діяльність у початковій школі має свою специфіку: слід враховувати вікові та психологічні особливості учнів, більше уваги приділяти самостійній, пошуковій роботі, а не репродуктивній діяльності [3].

Є. Полат характеризує проекти як сукупність навчально-пізнавальних прийомів, за допомогою яких учні набувають знання та навички в процесі планування та самостійного виконання певних практичних завдань з обов'язковою презентацією результатів.

Він наводить таку **типологію проектних робіт** :

- за домінуючим видом діяльності: дослідження творчі, рольово-ігрові, інформаційні, практично-орієнтовані проекти;
  - за предметно-змістовою галуззю: монопроекти та міжпредметні проекти;
  - за характером координації проекту: з відкритою, явною, прихованою координацією;
  - за характером контактів: внутрішні, регіональні, міжнародні;
  - за кількістю учасників проекту: особистісні, парні, групові;
- за довготривалістю: короткострокові та довгострокові.

За допомогою впровадження проектного навчання у навчально-виховний процес можна навчити учнів:

- виявляти та визначати проблеми;
- проводити їх аналіз;
- знаходити шляхи їх розв'язання;
- розвивати вміння працювати з інформацією;
- знаходити необхідне джерело, наприклад, дані в довідковій літературі або в засобах масової інформації;
- застосовувати отриману інформацію з метою розв'язання

поставлених завдань.

Проекти за Є. Полатом бувають: монопроекти та міжпредметні [2].

Аналіз психологічної та педагогічної літератури з цього питання дає можливість з'ясувати, що *проектне навчання* на сьогодні - одне з найбільш розповсюджених форм дослідницької роботи учнів, яка формує уміння самостійної навчальної діяльності учнів.

Список використаних джерел:

1. Буряк В. Самостійна робота як вид навчальної діяльності школяра // Рідна школа. – 2001. – № 9. – С. 49 – 51.
2. Нові педагогічні і інформаційні технології в системі освіти / Під ред. Е. С. Полат. – М.: Академія, 1999.
3. Новикова Т. А. Проектні технології на уроках і в позаурочній діяльності / Т. А. Новикова // Народна освіта. – 2000. – № 7.

УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КУЛЬТУРИ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анна Білокінь
Красноградський коледж КЗ «ХГПА» ХОР
м. Красноград
Науковий керівник: Пасічник С.О.,
викладач

Анотація. Усна народна творчість є невичерпним джерелом виховання дітей дошкільного віку, так як в ній відображається народна мудрість, мова та історія народу. В роботі з дітьми дошкільного віку український фольклор посідає одне з чільних місць та використовується в різних видах мовленнєвої діяльності.

Ключові слова. Український фольклор, мовленнєва культура, мовленнєвий розвиток.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Немає народу байдужого до материнської мови, до рідного слова, рідної домівки, рідної землі. Мова – унікальний засіб прилучення людини до цінностей духовної культури різних поколінь.

Важливою складовою розвитку дитячого мовлення є усна народна творчість, величезна сила впливу якої традиційно використовувалися у вітчизняній та зарубіжній педагогіці як могутній чинник виховання та освіти підростаючого покоління [2, 5].

Український фольклор супроводжує дитину з перших років її життя, є невичерпним джерелом розвитку мовлення дітей, збагачення словника новими словами, виразами, виховання морально-етичних навичок.

Ознайомлюючись з фольклором, опановуючи рідну мову, ми зростаємося корінням із історичною та культурною спадщиною свого народу. І водночас надбання найкращих зразків скарбниці народної та літературної мови стимулюють людину до творчого натхнення.

Класичний зразок фольклору – казка, стародавній знак усної народної творчості. В казці закладено величезний естетичний потенціал, що виявляється в яскравому, романтичному зображенні казкового світу, в ідеалізації позитивних героїв, в захопленості та повчальності. Колоритна мова казок захоплює, викликає в уяві дітей чудові образи, пробуджує фантазію.

Повною мірою особливості українського фольклору проявляються також і в малих фольклорних жанрах – прислів'ях, приказках, загадках, гуморі. Прості, невеличкі за обсягом, вони дивують оригінальною будовою, широким використанням мовних виразних засобів. Усе в них економне, доцільне, кожне слово на місці. Загадка – поетична форма, яку характеризують високий ступінь метафоричності, ритмічна побудова, одухотворення, уособлення неживого світу, що надають загадці особливої поетичності.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

До малих фольклорних жанрів належать також потішки, заклички, дражнилки, колисанки, забавлянки, жарти, ігри з текстами, скоромовки. Їх художня форма поєднується з глибокою узагальненою думкою. Це дозволяє використовувати фольклорні жанри як важливий засіб виховання мовленнєвої культури дітей.

Фольклор вчить дитину мислити, фантазувати, сприяє формуванню моральних якостей. Завдання залучити дошкільників до цілющого джерела духовності рідного слова – фольклору – покладено на педагогів та батьків.

Проблемою мовленнєвого розвитку дошкільників засобами фольклору займалися Ю. Г. Ілларіонова, Є. І. Тихєєва, Ф. О. Сохін, А. М. Бородич, О. С. Ушакова, О. П. Усова, К. Д. Ушинський, Є. М. Водовозова [3, 56].

На думку відомих психологів та педагогів Д. Б. Ельконіна, О. П. Усової, Є. І. Тихєєвої, дитина засвоює рідне мовлення, перш за все, наслідуючи розмовну мову тих, хто її оточує. На жаль, батьки у наш час із-за складних соціальних умов, через зайнятість часто забувають про це, тому не приділяють уваги питанню розвитку мовлення своєї дитини. Дитина більше часу проводить за комп'ютером, чим в живому оточенні. Як наслідок, твори народної творчості (колискові пісні, забавлянки, потішки) практично не використовуються навіть в молодшому дошкільному віці, не говорячи вже про дітей п'яти-шести років.

Видатні українські письменники Т. Шевченко, М. Вовчок, І. Франко, Л. Українка високо цінували усну народну творчість, радили використовувати її для виховання майбутніх поколінь [1, 274].

Сьогодні у практиці роботи закладів дошкільної освіти головна увага приділяється виховному та пізнавальному значенню літературних та фольклорних творів, робота над літературним твором зводиться до засвоєння дітьми головної лінії сюжету, мовні ж якості художніх текстів нерідко залишаються поза увагою педагогів та дітей. Крім того, досить поширеним є погляд на художній текст як на своєрідний незмінний еталон.

Тому в педагогів виникає потреба в широкому використанні в роботі з дошкільниками українського фольклору. Цей процес повинен відбуватися не лише на спеціально організованих заняттях, але і в повсякденному житті закладу дошкільної освіти. Для вирішення цього питання важливо, щоб вихователі були зацікавлені, а діти були активними суб'єктами цього процесу.

Таким чином, постійне використання малих поетичних жанрів фольклору в закладі дошкільної освіти сприятиме збагаченню українського мовлення дітей чудовими народними зразками, образними виразами, перлинами народної мудрості, вихованню мовленнєвої культури дошкільників.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. М. Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах: підручник. – 2-ге вид., доп. і перероб. / А. М. Богуш. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2014. – 440 с.
2. Богуш А. М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах: підручник / А. М. Богуш – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 304 с.
3. Шик Л. А. Скарбничка народної мудрості. / Л. А. Шик – Харків : Вид. група «Основа», 2011. – 319 с.

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ВЗАЄМИН ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВОГО
ВИВЧЕННЯ**

*Світлана Бобровська
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова
м. Київ*

*Науковий керівник: Коннов О.Ф.,
кандидат філософських наук, доцент*

***Анотація.** У статті розглянуто особливості формування міжособистісних взаємин дітей старшого дошкільного віку, представлений психолого-педагогічний аналіз становлення дружніх взаємин у дошкільників. Розкрито ознаки, види відносин, взаємин, культури міжособистісного спілкування дошкільнят.*

***Ключові слова:** відносини, взаємини, культура взаємин, взаємини дошкільнят, спілкування, дитячий колектив, дитяча група, діти дошкільного віку. сутність понять*

Проблема культури людських взаємин є предметом розгляду широкого кола гуманітарних наук, зокрема психології, педагогіки, філософії, соціології, етики, естетики, культурології, конфліктології, які в центрі своєї уваги ставлять людину.

З'ясування сутності культури міжособистісних взаємин дітей старшого дошкільного віку потребує аналізу основних понять дослідження: відносини, взаємини, міжособистісні взаємини, спілкування, культура особистості, культура міжособистісних взаємин, ігрова діяльність, формування культури міжособистісних взаємин старших дошкільників.

Виховання культури взаємин дошкільнят, яка є надто актуальною сьогодні, розглядалась багатьма вченими та педагогами. Проблема міжособистісного спілкування, становлення моральних взаємин, на яких ґрунтується суб'єктна взаємодія, між дітьми дошкільниками, широко досліджувалась вченими Л. Артемовою, Г. Бреслав, В. Горбачовою, В. Давидовим, В. Киричок, В. Котирло, М. Лісіною, Ю. Приходьком,

Т. Репіною, А. Рояк, Т. Поніманською, С. Якобсон та іншими. Педагог Т. Поніманська акцентує на необхідності постійно збагачувати соціальний досвід дошкільника в період його входження до нових умов життя, зокрема такі його складові, як уміння орієнтуватися у світі людей, здатність розуміти іншу людину, її настрій, потреби, особливості поведінки вміння поважати інших, допомагати, обирати відповідні форми й способи спілкування та діяльності [7, 25].

Значна кількість наукових праць присвячена аналізу інтеракційної сфери дошкільників та її впливу на становлення взаємовідносин у колективі однолітків, зокрема: діяльнісному опосередкуванню міжособистісних відносин (В. Абраменкова, В. Мухіна, А. Рuzська, Х. Шакуров та ін.); генезі комунікації, де взаємини дітей розглядались як продукт взаємодії у спілкуванні (І. Зотова, О. Квас, О. Коваленко, І. Луценко, О. Мартинчук, Т. Піроженко, Г. Смольникова та ін.); взаємодії з однолітками в процесі ігрової діяльності (Л. Божович, Д. Венгер, Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець, Н. Кудикіна, О. Леонт'єв, Л. Лисенко, С. Русова, та ін.).

У ряді наукових праць зазначено, що є необхідність розрізняти поняття відносини та взаємини, оскільки останнє підкреслює наявність зав'язків з іншими людьми, що становлять специфічну, тільки для людини як суб'єкта практики, властивість. Взаємини обов'язково припускають взаємне ставлення людини до людини. Я. Л. Коломинський [2, 67] називає їх специфічним видом ставлення людини до людини. Усе наше життя складається зі стосунків з іншими. Цей зв'язок характеризується взаємовідносинами (взаєминами), тому основне в житті людини – це взаємовідносини з іншими. Словник синонімів української мови та українсько-російський і російсько-український словник [2, 4] ототожнюють поняття відносини, стосунки, взаємини, взаємовідносини. Однак у ряді наукових праць наголошується на необхідності розрізнення цих термінів. В. Білоусова [1, 34] та Т. Москвіна [4, 58] розводять поняття “відносини” і

“взаємини” (“взаємовідносини”), акцентуючи увагу на тому, що поняття “відносини” варто вживати тоді, коли йдеться про зв’язки особистості з суспільством, про процеси формування людини в колективі, про взаємодію вихователів і вихованців, про спрямованість тих чи інших людських зав’язків особистості, про дії, вчинки людей. Взаємини ж обов’язково передбачають взаємне ставлення людини до людини і є специфічною лише для людини як суб’єкта практики властивістю.

Отже, відносини є формою зв’язку індивіда з іншими людьми, який виникає у процесі спілкування, діяльності на будь-якому ґрунті. Взаємини з іншими людьми притаманні лише людині. Способи поведінки, вважає Г. С. Костюк, формуються в результаті взаємин між людьми під впливом безпосередніх умов їх життєдіяльності, специфічною рисою яких (взаємин) є емоційна забарвленість. Почуття, які визначають ці відносини, можна поділити на дві групи: кон’юнктивні (вони зближують людей, об’єднують їх, виражають готовність співпрацювати, спільно діяти) та диз’юнктивні (вони роз’єднують людей, роблять взаємини напруженими, конфліктними).

З поняттям взаємини тісно пов’язане поняття спілкування. Воно вживається в різних значеннях: як обмін думками, почуттями, переживаннями (Л. С. Виготський, С. Л. Рубінштейн); як різновид людської діяльності (Б. Г. Ананьєв, М. С. Каган, І. С. Кон, О. О. Леонтьєв); як специфічна соціальна форма інформаційного зв’язку (А. Д. Урсул, Л. О. Резников); як джерело й умова життєдіяльності людей, відображення виявів ставлень особистості (В. М. Мясіщев) [5, 16].

Особисті взаємовідносини істотно впливають на формування дошкільника. При правильному педагогічному керівництві цими взаємовідносинами шляхом організації сумісного життя та діяльності дітей в дошкільному навчальному закладі вони стають важливим засобом формування колективу та вихованню взаємодопомоги між дітьми. Особисті взаємовідносини найбільш яскраво виявляються в невеликих дитячих

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

об'єднаннях, що будуються в основному на почутті взаємної симпатії, емоційної прив'язаності. В таких об'єднаннях дошкільники навчаються виявляти чуйність, піклування про іншого, допомозі один одному, тобто тут беруть свій початок перші паростки доброзичливого відношення до оточуючих, зокрема, своїх ровесників. В дошкільному віці в життя дитини щільно й вже назавжди входять інші діти – однолітки. Між дошкільниками розгортається складна й часто навіть драматична картина відношень. Вони дружать, сваряться, миряться, ображаються, виявляють ревності (ревнують), допомагають, а інколи й капостять один одному. Всі ці відносини гостро ними відчуються, мають різне емоційне забарвлення. Отже перед вихователем стає насамперед задача створення педагогічних умов та організація сумісного життя та навчання дітей у дошкільному закладі де дошкільники навчатимуться прояву чутливості, чуйності, піклуванню про інших, допомозі один одному, тобто тут беруть свій початок, перші паростки доброзичливого відношення до оточуючих людей та своїх ровесників.

Одним із засобів формування культури взаємин дітей старшого дошкільного віку є сюжетно-рольова гра. Бо в спільній грі діти навчаються культурі спілкування, взаєморозуміння, взаємодопомоги, навчаються підпорядковувати свої дії діям інших гравців. Сюжетно-рольова гра значною мірою впливає на розвиток культури взаємин у старших дошкільників. Дитина починає розуміти і орієнтуватися в причинах тих чи інших вчинків людей, пізнаючи систему людських відносин, вона починає усвідомлювати своє місце в ній.

Узагальнюючи викладене, зазначимо, що культура міжособистісних взаємин характеризується діалектичною єдністю внутрішньої та зовнішньої моральності особистості й забезпечує емоційно-позитивні взаємини між дітьми, сприяє їх взаєморозумінню, співпраці; є одним із шляхів досягнення людського благополуччя, розвитку особистості, ствердження її самоцінності. Зовнішні форми культури взаємин (поведінка, манери, емоційні реакції,

форма і стиль спілкування, вербальне і невербальне мовлення) виступають як засіб прояву дитиною її моральної сутності, є відображенням її внутрішніх якостей, потреби виявити у міжособистісній поведінці свою людяність. Таким чином виховання культури взаємин дітей старшого дошкільного віку передбачає глибоке засвоєння старших дошкільників морально-естетичних норм взаємин: поваги, товариськості, приязні; створення естетично і морально привабливих образів-зразків стилю поведінки

Список використаних джерел:

1. Білоусова В. О. Теорія та методика гуманізації відносин старшокласників у позаурочній діяльності загальноосвітніх шкіл: [монографія] / В. О. Білоусова, Л. Г. Коваль. – К. : ІЗМН, 1997. – 192 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. –Київ.: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Коломинский Я. Л. Социальная психология взаимоотношений в малых группах [Электронный ресурс] / Я. Л. Коломинский. – М. : АСТ, 2010. – 448 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/1367761/>
4. Москвіна Т. П. Методологічні основи формування гуманних взаємин молодших школярів в умовах радіологічного контролю / Т. П. Москвіна // Вісник Житомир. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка. – 2003. – Вип. 13. – С. 57-60.
5. Мясищев В. Н. Психология отношений: Избр. психол. труды. Воронеж, 1995. – 356 с.
6. Новий українсько-російський / російсько-український словник. 60 000 слів. – Аконит: 1997. – 576 с.
7. Поніманська Т. І. Соціокультурні засади проблеми дитинства в контексті концепції гуманістичного виховання / Т. І. Поніманська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді :зб. наук. пр. – Київ – Житомир : Волинь, 2003. – Кн. І. – С. 24–28.

**ВПЛИВ ПРИРОДИ НА ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО
СПРИЙМАННЯ НАВКОЛИШНЬОЇ ДІЙСНОСТІ У ДІТЕЙ
МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Тетяна Бойчук

*Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»*

м. Івано-Франківськ

*Науковий керівник: Марчій-Дмитраш Т.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

***Анотація.** У статті розкрито сутність естетичного сприймання навколишньої дійсності дітьми молодшого дошкільного віку засобами природи, її актуальність в дошкільній освіті. Конкретизовано основні підходи до тлумачення понять «естетичне виховання», «естетичне сприймання навколишньої дійсності». Визначено, що природа є одним із факторів, які впливають на розвиток і формування естетичних почуттів дітей молодшого дошкільного віку.*

***Ключові слова:** естетичне виховання, естетичне сприймання, заклад дошкільної освіти, діти молодшого дошкільного віку, ознайомлення з природою, освітній процес.*

В контексті реформ дошкільної освіти зростає увага до проблем естетичного виховання з метою формування всебічного розвитку, духовності вихованців.

Як зазначав В. Сухомлинський, світ, який оточує дитину, – це передусім світ природи з безмежним багатством явищ з невичерпною красою, яке є вічним джерелом дитячого розуму [5, 537]. Сприймання і розуміння прекрасного починається у ранньому дитинстві й повинно, на думку видатного педагога, доторкнутися до серця малюка і облагородити його. Глибокі естетичні почуття, здатність сприймати прекрасне в оточуючому середовищі – важлива умова духовного життя людини.

Особливої **актуальності** в контексті сучасних цивілізаційних змін, інформаційних і глобалізаційних процесів набуває виховання у дітей, починаючи з раннього і молодшого дошкільного віку, любові до природи, пробудження у них естетичного смаку.

Наука про естетичне виховання засобами природи пройшла складний шлях еволюційного розвитку від простого милування природою, її красою, досконалістю, неповторністю форм до розуміння її цінності у питаннях естетичного виховання. Починаючи з раннього і молодшого дошкільного віку, природа поступово стає об'єктом чуттєвого пізнання довкілля та впливає на формування ставлення до реальної дійсності.

Мета статті – розкрити сутність естетичного виховання, визначити місце природи у формуванні естетичного сприймання навколишньої дійсності у дітей молодшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. У процесі дослідження ми керувалися визначенням естетичного виховання як системної діяльності, спрямованої на розвиток чуттєвої сфери особистості, формування її умінь сприймати, оцінювати явища естетичної дійсності за законами краси, збагачувати у процесі їх сприймання свій внутрішній світ, оволодівати законами творчості й творити [4, 179]. Естетичне сприймання – це процес відображення естетичної суті предметів і явищ навколишньої дійсності у всій сукупності їх елементів, який характеризується взаємозв'язком емоційного й інтелектуального аспектів психіки, відрізняється цілеспрямованістю. Основу естетичного сприймання складають естетичні відчуття.

У наш час проблеми естетичного виховання особистості, формування її естетичної культури – одні з найважливіших завдань, які стоять перед закладами дошкільної освіти; це обґрунтовано вітчизняними і зарубіжними педагогами і психологами, зокрема, Д. Джолою, Д. Кабалевским, М. Кіященком, Б. Ліхачовим, А. Макаренком, Б. Неменським, В. Сухомлинським, В. Шацькою, А. Щербо, К. Ушинським та іншими. Дослідження сучасних педагогів і психологів свідчать, що діти раннього і молодшого дошкільного віку мають високий рівень естетичних почуттів. Характерною рисою цього віку є емоційна вразливість, відгук на прекрасне та незвичне. Чим більше буде у дошкільників зустрічей з прекрасним, тим

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

скоріше сформується гама індивідуальних естетичних переживань, що згодом виявиться в здатності співпереживати. Раннє емоційне переживання, пов'язане з естетичними сприйманнями, як правило, є підвалиною подальшого розвитку дитини. Вони, зазвичай, запам'ятовуються на все життя.

Базовий компонент дошкільної освіти передбачає формування почуття краси в її різних проявах, ціннісного ставлення до змісту предметного світу та природи. Результатом оволодіння дитиною різними видами предметної та художньої діяльності є, зокрема, сформоване емоційно-ціннісне ставлення до процесу та продуктів творчої діяльності, здатність орієнтуватися в розмаїтті властивостей об'єктів навколишньої дійсності, виявляти інтерес до них [1, 6]. Краса природи, її гармонія, спільна діяльність педагогів і дітей в природі є основою розвитку естетичних почуттів, вражень. Саме природа є засобом, здатним сформувати природодоцільний світогляд дітей молодшого дошкільного віку, сприяти усвідомленню себе як її частки, з її допомогою вони вчиться бачити гармонійність, красу, багатство барв кожної пори року, відтворювати свої враження в усній розповіді, малюнках тощо [4, 183].

У чинних програмах розвитку дітей дошкільного віку визначено основні завдання, зміст і принципи організації роботи з ознайомлення з природою у відповідності з віковими особливостями. Так, дитина молодшого дошкільного віку, відповідно до програми «Українське довкілля», сприймає об'єкти і явища природи емоційно, активно, вони викликають у малюків здивування, радість пізнання. Дуже важливо сформувати стійкий інтерес до природного довкілля та бережне ставлення до нього. У показниках компетентності вихованців 3-4 року життя зазначено, що вони здатні милуватися природою рідного краю, бережно ставитися до її об'єктів [6, 71]. У цей період елементарній художній діяльності дитини притаманні естетичні ознаки, а її естетичний розвиток обумовлений індивідуальним досвідом та її інтересами. Важливо забезпечити своєчасний розвиток чутливості

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

сенсорного апарату дитини, сформувати емоційний відгук на сприймання найяскравіших якостей і властивостей предметів та явищ [4, 181].

Разом з тим, багатоаспектні завдання естетичного виховання (виховання в дітей почуття прекрасного; формування вмінь і навичок творити красу в повсякденному житті; формування вмінь відрізнити прекрасне від потворного; формування вмінь жити за законами духовної краси [2, 276]) можуть бути вирішені на основі розвитку таких важливих особистісних якостей особистості, як ініціативність, креативність, здатність неординарно сприймати світ.

Саме тому, на наше переконання, в системі естетичного виховання дітей, особливо 3-4-го року життя, особливе місце має бути відведено природі. Вона краще, ніж будь-що інше впливає на психіку вихованців цієї вікової категорії, удосконалює естетичні почуття і смак. Виховання любові до природи, вміння відчувати її красу і захоплюватися нею має величезне значення не тільки для естетичного розвитку дошкільників, а й для морального виховання, зокрема, для пробудження у них патріотичних почуттів, чутливості до оточення, потреби до праці, сприяє фізичному загартуванню, а також розширює розумовий кругозір.

Головним завданням в естетичному розвитку дітей молодшого дошкільного віку засобами природи є пробудження у них емоційної реакції, яка формується лише у процесі постійного спілкування з довкіллям. Своїм невинним рухом, постійними змінами природа цікавить дошкільників, впливає на їх емоційну сферу, спонукає до роздумів, пошуків відповідей на численні запитання. Але навчити дітей розуміти мову довкілля, відчувати себе його частиною, ставитися до природного оточення з любов'ю мусить старший наставник. У закладі дошкільної освіти ознайомленню з природою приділяють велику увагу, адже цим педагоги розв'язують цілий комплекс завдань – розвиток у дітей сенсорної культури, мови, мислення, допитливості і спостережливості, формування естетичних переживань і суджень,

реалістичних уявлень і понять про об'єкти та явища природи, прагнень творити довкола себе красу, навчання встановлювати причинно-наслідкові зв'язки [3, 223].

З огляду на це, в процесі ознайомлення дітей молодшого дошкільного віку з природою розширюється орієнтування дітей у навколишньому середовищі, формуються пізнавальні здібності, виховується бережливе ставлення до довкілля.

Підсумовуючи сказане вище, можемо зробити такі висновки: 1) головне завдання у формуванні естетичного сприймання навколишньої дійсності засобами природи у дітей молодшого дошкільного віку – це пробудження у них емоційного ставлення до неї; 2) природа є одним з факторів, який впливає на формування і розвиток естетичних почуттів, джерелом естетичних вражень і емоційного впливу на дошкільників; 3) уміння бачити красу природи – важлива умова виховання дітей раннього і молодшого дошкільного віку, реалізовується через постійний контакт з нею; 4) вибір засобів, методів і прийомів формування естетичного сприймання навколишньої дійсності у дітей молодшого дошкільного віку визначається змістом програми і залежить від природних умов закладу дошкільної освіти, педагогічних і методичних знань і вмінь педагогів, а також від рівня розвитку дітей і отриманого ними досвіду; 5) в системі естетичного виховання дітей 3-4 року життя чільне місце має бути відведено природі.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Кузьмінський А., Омеляненко В. Педагогіка родинного виховання. К.: Знання, 2006. 324 с.
3. Лисенко Н., Кирста Н. Педагогіка українського дошкілля у 3-х частинах, ч.2. К: Видавничий Дім «Слово», 2017. 360 с.

4. Лисенко Н., Кирста Н., Лазарович Н. Педагогіка українського дошкілля, ч. 3. К: Видавничий Дім «Слово», 2017. 376 с.
5. Сухомлинський В. Вибрані твори: в 5-ти т. К.: «Радянська школа», 1976. Т. 5. Школа і природа. С. 535-549.
6. Українське дошкілля. Програма розвитку дитини дошкільного віку / О. Білан, Л. Возна, О. Максименко. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 264 с.

ПОБУДОВА ПСИХОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ КОРЕКЦІЇ ПРОЯВІВ АГРЕСІЇ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Оксана Бондар
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Терещенко Л.А.,
кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник

Анотація. В статті розглянута проблема сьогодення – агресивність у дошкільному віці. Розроблені напрями та способами зниження агресивності дітей дошкільного віку. Виокремлені психолого-педагогічні умови додержання яких сприятиме ефективної профілактики та корекції агресивності у дошкільному віці.

Ключові слова: агресія, агресивність, дошкільний вік, психологічний комфорт, пісочна терапія, казкотерапія, аутогенне тренування, вправи на стійкість до стресу.

Проблема агресії у дітей в даний час є актуальною як для суспільства в цілому, так і для дитячої психології, зокрема. Зростання агресивних тенденцій, поширення жорстокості, що відзначаються в дитячому середовищі, викликають заклопотаність педагогів і батьків. В даний час серед різноманітних відхилень і порушень у поведінці дітей у віці від 5 до 7 років саме прояви агресії часто призводять до порушення психологічного комфорту в групі дитячого саду, створюють додаткові труднощі в роботі

вихователів і є причинами численних запитів до психолога дошкільного закладу.

Необхідно зауважити, що ті чи інші форми агресії характерні для більшості дітей. Однак, відомо, що у певної категорії дітей прояви агресії не тільки зберігаються, а й збільшуються, трансформуючись у стійку якість особистості. У результаті знижується продуктивний потенціал дитини, звужуються можливості повноцінної комунікації, деформується її особистісний розвиток.

Загострення шкідливості проявів агресії для дошкільного віку поглиблюється тим, що саме у даний період відбувається інтенсивний особистісний розвиток дитини, засвоюються соціальні норми та форми поведінки, які будуть впливати на все її подальше життя. Тому, одним з важливих завдань є цілеспрямоване навчання дошкільників конструктивній взаємодії з однолітками та дорослими.

Проблема агресії її проявів, у тому числі і у дітей, були розглянуті у роботах зарубіжних дослідників: А. Адлера, А. Басс, К. Бютнера, Дж. Долларда, Д. Зільмана, Н. Міллера, А. Назаретян, Г. Паренса, М. Ратнера, Х. Хекхаузена, З. Фрейд, Е. Фромм. У сучасній українській психології природу агресії вивчали О. Б. Бовть, Н. Ф. Каліна, Т. С. Карпінська, А. Є. Мелоян, С. П. Третяков, Т. С. Яценко. Багатьма вченими: Н. І. Гуткиною, С. М. Єнікополовим, М. Г. Іванчук, Ю. М. Ковалевською, Н. Ю. Максимовою та ін. відзначається, що агресія «молодіє» з кожним роком [5; 6].

Разом з тим, досліджень, спрямованих на вивчення феномена агресії в старшому дошкільному віці та її подолання, порівняно мало.

Агресія у дошкільному віці є комплексним, особистісним утворенням, причинами агресивної поведінки можуть бути як психологічні (порушення в мотиваційній, емоційній, вольовій або моральній сферах), так і соціально-

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

психологічні фактори (дезінтеграція сім'ї, порушення емоційних зв'язків у системі дитячо-батьківських відносин, особливості стилю виховання).

Агресія дітей старшого дошкільного віку характеризується наступними особливостями:

- агресія є негативною поведінкою дитини, яка носить деструктивний характер і є соціально обумовленою, що виникає за умов деструктивного виховного впливу батьків;

- на рівень прояву агресії дитини впливає недостатній рівень спілкування з батьками та отримання позитивного досвіду контролю своєї агресії;

- в основі агресії лежить страх бути травмованим, ображеним, скривдженим фізично;

- агресивні імпульси у дитячому віці є неусвідомленими і проявляються у фантазіях та іграх, та носять здебільшого ситуативну, реактивну форму дій;

- агресія дитини є захисним механізмом власного «Я» та виступає найпростішим способом досягнення особистісної переваги і засобом подолання почуття неповноцінності [5; 6].

Психологічні особливості корекції та профілактики агресивності дітей дошкільного віку – це система психолого-педагогічних дій, спрямованих на знищення та попередження деструктивних форм поведінки дітей. При цьому, даний процес буде ефективним, якщо реалізуються наступні психолого-педагогічні умови:

- виявляються і вивчаються передумови виникнення та особливості проявів агресивності у дітей дошкільного віку;

- реалізується психологічна програма корекції агресивності у дітей старшого дошкільного віку, заснована на навчінні дітей способам конструктивної взаємодії [2; 4].

Напрями профілактичної та корекційної роботи в ДНЗ з дошкільнятами включають: навчання агресивних дітей способам саморегуляції, вмінням

володіти собою; навчання дошкільників прийнятним способам вираження гніву; відпрацювання навичок спілкування у конфліктних ситуаціях; формування таких якостей як емпатія і довіра; робота з батьками агресивних дітей [2; 3; 4; 7].

Найважливішою умовою ефективної профілактики та корекції у становленні агресивних форм поведінки є зміна ставлення до оточуючих людей і вироблення соціальних навичок вирішення проблем неагресивним шляхом. Такі зміни маленьких агресорів повільно, але вірно ведуть до викорінення чинників, що підштовхують агресивних дітей до небезпечних випадів проти інших людей.

Ми вважаємо, що основними способами зниження агресивності дітей дошкільного віку є: ігри, хоровий спів, участь у самодіяльності; творча діяльність (ліплення, малювання, переказ, придумування казок, творів, віршів); пісочна терапія; казкотерапія, аутогенне тренування; вправи на стійкість до стресу.

Аутогенне тренування (АТ) – метод психотерапії, заснований на самонавіюванні. Аутогенне тренування бажано проводити під повільну приємну музику. Діти сидять на стільцях у довільній зручній позі або лежать на ліжках. Очі повинні бути заплющені. Багато фраз повторюються два рази. АТ має чотири фази: 1) розслаблення м'язів і розширення судин; 2) сюжетну уяву; 3) самопрограмування; 4) закріплення [2; 4].

Вправи, спрямовані на розвиток стійкості до стресу також застосовуються в цілях профілактики агресивної поведінки.

Мета запропонованих вправ:

- знайомити дітей з різними емоціями: радістю, любов'ю, злістю, гнівом, страхом, заздрістю;
- вчити дітей розрізняти емоції за схематичними зображеннями (піктограми);

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

- вчити розуміти свої почуття і почуття інших людей, вміти говорити про це;
- вчити дітей активно сприймати пропозиції «ініціатора»: висловлювати своє ставлення до пропозиції, погоджуватися словами подяки або в коректній формі виражати свою незгоду і пояснювати її, тобто формувати позицію партнера;
- формувати зацікавлене ставлення до діяльності партнерів як учасників спільної справи (надати допомогу, дати пораду і т.д.);
- формувати вміння висловлювати і відстоювати свою думку;
- розвивати емпатію [2; 4].

Профілактична робота з сім'єю агресивної дитини передбачає відновлення довірливих відносин з батьками агресивної дитини, формування батьківських просоціальних норм, установок, а також залучення до активної взаємодії сім'ї у попередженні агресії з боку їхньої дитини [1; 7]. Необхідно відзначити, що нестача ласки, уваги, доброти в ранньому дитинстві веде до зниження емпатії і посилення агресивності, дефіцит батьківського тепла дитина відчуває на всіх наступних етапах свого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Божко М. І. Виховний вплив як профілактика проявів агресивності у дітей / М. І. Божко // Шкільному психологу. Усе для роботи: науково-метод. журн. – 2012. – № 5. – С. 2 – 7.
2. Бреславець Л. Корекційна програма зі зменшення агресії та підвищення рівня самооцінки / Л. Бреславець // Шкільному психологу. Усе для роботи: науково-метод. журн. – 2012. – № 3. – С. 35 – 39.
3. Ватова Л. Как снизить агрессивность детей /Л. Ватова // Дошкольное воспитание. – 2008. – № 6. – С. 55 – 58.
4. Дозорець Л. Корекція агресивності у дошкільників / Л. Дозорець // Психолог-вкладка. – 2006. – № 9. – С. 1 – 32.

5. Карпінська Т. С. Аналіз психологічних теорій дитячої агресивності / Т. С. Карпінська [Електронний ресурс] // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. – Вип. 35. – 2010. Режим доступу:

http://nauka.hnpu.edu.ua/sites/default/files/fahovi%20vudannia/2010/Psikhologia_35/8.html.

6. Колосова С. Л. Детская агрессия / С. Л. Колосова. – СПб.: Питер. – 2008. – 224 с.

7. Новикова Н. Роль воспитателя ДОУ в преодолении агрессивного поведения детей / Н. Новикова // Дошкольное воспитание: научно-методический журнал. – 2013. – № 5. – С. 101 – 106.

ПРОБЛЕМИ ЛОГІКО - МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ганна Борисова
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
М.Київ
Науковий керівник: Луценко І. О.,
доктор педагогічних наук, професор

Анотація. В тезах розглянуто проблеми логіко-математичного розвитку у дітей дошкільного віку. Визначено специфіку формування і розвитку логіко-математичних здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: дошкільний вік, логіко-математичний розвиток, математичні здібності.

Модернізація системи освіти, як це визначено в нормативних документах розвитку освіти України, спрямовується на забезпечення розвитку і соціалізації, виховання особистості, здатної орієнтуватися в

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

реаліях і перспективах оточуючого середовища, підготовленої до життя і праці в суспільстві.

Проблема логіко-математичного розвитку дітей на сучасному етапі дошкільного дитинства набуває все більшого значення. Це пояснюється позитивним впливом цього процесу на розвиток психічних функцій дитини, вирішення загальних завдань усебічного гармонійного розвитку особистості в дитячому віці. Сформоване логіко-математичне мислення допомагає сучасній дитині аналізувати різноманітні процеси, приймати рішення не лише згідно з чітко розробленими алгоритмами, але й коригувати власні дії у змінних умовах життя [2, с. 5].

У змісті дошкільної освіти, окресленому Базовим компонентом, виділено логіко-математичний розвиток дітей, який передбачає наявність у дошкільнят таких умінь: використання початкових логічних прийомів; доведення правильності свого міркування; здійснення вимірювання, обчислення; виявлення інтересу до логіко-математичної діяльності тощо [1, с. 4-6]. Отже, йдеться не про суму конкретних математичних знань, які має засвоїти дитина, а про її математичну компетентність. Відповідно до положень вище згаданого документу необхідно формувати у наших вихованців вміння міркувати, орієнтуватися в усьому, що їх оточує, належно оцінювати життєві ситуації, приймати самостійні рішення, аргументувати свої міркування, помічати і розкривати причинно-наслідкові зв'язки в довкіллі. Усі названі вміння є складовими здібностей логіко-математичного розвитку дошкільнят [4, с. 50].

Проблема формування і розвитку математичних здібностей дітей – одна з найменш розроблених методичних проблем дошкільної педагогіки. Крайня різноманітність поглядів на саме поняття математичні здібності зумовлює відсутність будь-яких концептуально обґрунтованих методик, що, у свою чергу, породжує труднощі в роботі педагогів.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Наше дослідження довело, що слід приділяти особливу увагу наступним педагогічним умовам, що повинні бути впроваджені у процес педагогічної роботи:

1) забезпечення логіко-математичного розвитку дітей в освітньому середовищі ДНЗ. Вихователю слід якомога частіше залучати дітей до організації оточуючого середовища, цікавитися їх думкою щодо наступних дій по його зміні, долучати дітей до самого процесу змін. Освітнє середовище групи передбачає єдність декількох осередків: пізнавального, художньо-перетворювального, фізкультурно-оздоровчого, комунікативного та емоційно-рефлексивно. Саме у єдності цих основних компонентів освітнє середовище буде основою для логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку, розвитку узагальнених способів розумової діяльності що є важливим підґрунтям формування у них життєвої компетентності. Найбільш продуктивним для збагачення дітей дошкільного віку елементарними логіко-математичними уявленнями є пізнавальний осередок освітнього середовища.

2) зміна позиції педагога та дитини в освітньому процесі з суб'єкт-об'єктних на суб'єкт-суб'єктні. Сучасний педагог повинен допомагати, полегшувати, сприяти, створювати умови для самостійного логіко-математичного розвитку, перетворюючись із вчителя у партнера [3, с. 20].

3) надання пріоритету заняттям інтегрованого типу. Сучасне заняття зберігає самобутність та специфіку дошкільного дитинства, зорієнтоване на розуміння його як цікавого, змістовного, корисного для розвитку проведення часу. Педагогу доцільно залучати дітей на інтегрованих заняттях до активних форм роботи, оскільки вони є сприятливим фактором для логіко-математичного розвитку. Тому слід звернути увагу на різноманітність методів і прийомів, які доцільно використовувати під час занять [2, с. 42].

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / за науковою

редакцією О. Л. Кононко, [Колектив авторів]. – К.: Ред ж-лу «Дошкільне виховання», 1999. – 70 с.

2. Іщенко Л. В. Педагогічні технології супроводження процесу формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку: навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта». – Вид.2-ге, перер. Та доп. – Умань: ПП Жовтий О. О., 2013. – 149 с.

3. Мацюк Л. Г., Ігрушинська В. Д. Дидактичні ігри з математики в дитячому садку. – К.: Освіта, 1992. – 64 с.

4. Татарінова С. О. Особливості формування логіко-математичної компетентності дітей старшого дошкільного віку // Дошкільна освіта – 2005. – № 1 (7). – С.49-54.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА

Катерина Борова
Педагогічний інститут Київського університету
імені Бориса Грінченка
м. Київ

Науковий керівник: Голота Н. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. У статті проаналізовані особливості формування екологічної компетентності учнів початкової школи, розкрито сутність поняття «екологічна компетентність», окреслені шляхи формування екологічної культури молодших школярів засобами мистецтва в освітньому процесі початкової школи.

Ключові слова: початкова освіта, компетентність, екологічна компетентність, екологічна культура, екологічна освіта, засоби мистецтва, молодші школярі.

Сучасні дослідження свідчать, що проблема стану навколишнього середовища відноситься до числа глобальних, що торкаються не лише

окремої держави, а й всього світу. Це пов'язано з тим, що люди необдуманно експлуатують природу, а інколи просто не замислюються над наслідками своїх діяльностей. За останні десять років внаслідок безвідповідального «господарювання» людини збільшився рівень забруднення повітря, водойм, ґрунтів, знищилися великі площі лісів. Все зазначене негативно впливає на здоров'я та благополуччя існування кожної людини зокрема та суспільства загалом.

Ця проблема вимагає зміни ставлення людства до природи – від споживацького до бережливого. Провідне місце в цьому посідає формування екологічної компетентності зростаючої особистості. Вченими доведено, що основи світогляду особистості закладаються саме в дитинстві, відтак доцільно впроваджувати екологічну освіту саме з молодшого шкільного віку.

Питання екологічної культури молодших школярів розкрито в дослідженнях І. Андрусенко, І. Коновальчука, І. Павленко, О. Ратушняка та інших.

Мета публікації полягає в розкритті особливостей формування екологічної компетентності учнів початкової школи засобами мистецтва.

Формування екологічної компетентності громадян України є одним з найважливіших пріоритетів розвитку освіти, що проголошено деклараціями ООН і врегульовано низкою законодавчих документів нашої держави. [6, 326]. Зокрема в Державному стандарті початкової освіти екологічна компетентність передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства [3, 2].

Проаналізувавши дослідження науковців (І. Андрусенко, І. Коновальчука, О. Ратушняка), можна стверджувати, що екологічна компетентність – це складне утворення екологічного усвідомлення, мислення та відповідної поведінки; це інтегральний розвиток особистості, що

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

забезпечує здатність до практичного вирішення екологічних проблем, наявність ряду знань, умінь та якостей особистості ефективно діяти в проблемних ситуаціях екологічного спрямування.

Слід зазначити, що екологічна освіта, екологічна культура та екологічна компетентність – це взаємопов'язані поняття. Екологічна освіта як складова освіти для сталого розвитку особистості передбачає цілеспрямований процес засвоєння екологічних знань, умінь і навичок. Екологічна освіта здатна впливати на усвідомлення власної причетності до екологічних проблем, врахування у суспільній і побутовій діяльності наслідків впливу на довкілля й таким чином спрямована на формування екологічно компетентної особистості. В свою чергу вона сприяє формуванню та розвитку екологічної культури.

Під екологічною культурою розуміють діяльність та поведінку людини, спрямовану на організацію та трансформацію природного світу відповідно до власних потреб та намірів. Можна стверджувати, що екологічна культура водночас є й джерелом (ресурсом) формування екологічної компетентності та вищим її рівнем.

Основою для формування екологічної культури є мистецтво, яке в свою чергу є культурно-творчим середовищем, у якому знаходиться людина і яке визнано одним із найвпливовіших факторів розвитку дитини [2, 192]. Постійне звернення до творів мистецтва в освітньому процесі початкової школи розвиває в учнів емоційно-естетичну сферу, цілеспрямоване спостереження, здатність до сприймання та осмислення краси природи. Внаслідок цього у дітей формується екологічна культура, прагнення захищати та оновлювати навколишнє середовище, відтворювати світ природи в різних видах художньої діяльності.

Виховання екологічної культури молодших школярів умовно можна розділити на два етапи. На першому етапі (1-2 клас) потрібно приділяти особливу увагу розвитку емоційної сфери учнів, вихованню естетичного та

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

морального ставлення дітей до природи. Як наслідок у дітей зростає інтерес до пізнання навколишнього, вони вчитимуться помічати красу природи, оцінювати вчинки людей щодо ставлення до навколишнього середовища. Молодші школярі більш охоче братимуть участь в екологічній діяльності та виражатимуть своє ставлення до природи через призму художньої діяльності й безпосередньо навчатимуться регулювати свою поведінку, щоб не зашкодити довкіллю.

Існує комплекс різноманітних засобів, які доцільно використовувати на першому етапі формування екологічної компетентності молодших школярів, а саме: спостереження за природними об'єктами та явищами, детальне їх вивчення; створення екологічного середовища класу; уявні подорожі дітей до світу природи; слухання музичних композицій; драматизація уривків художніх творів; різні форми художньої та літературної діяльності; екологічні ігри тощо. Весь комплекс засобів буде активізувати в учнів досвід спілкування з природою та виховувати відповідні норми та правила поведінки.

Так, при вивченні тем «Природа в небезпеці» та «Природа потребує охорони» в 1 класі учні ознайомлюються з такими екологічними поняттями як «взаємозв'язок людини і природи», «охорона рослин», «охорона тварин». Показовим прикладом завдань є спостереження за природою навесні, розгляд картин «Бузок» І. Левітана, «Березовий гай» А. Куїнджі з подальшим їх обговоренням, завдання «Намалюй веселу та сумну квітку», проведення рольової гри «Розмова з сім'єю зайців».

На другому етапі (3-4 клас) роботи з формування екологічної компетентності потрібно зорієнтувати на розвиток в учнів уявлення про ідеальний образ природи та діяльність, спрямовану на творчу реалізацію ідеального образу. Форми та методи, які доцільно використовувати на цьому етапі: тематичні екскурсії; драматизація творів мистецтва; різні види художньої, літературної та ігрової діяльності з екологічним спрямуванням;

завдання на зіставлення реального та художнього образу об'єкта чи явища природи; створення плакатів, брошур екологічного змісту.

Другий етап націлений на розвиток екологічної свідомості особистості, що адаптується до змін, що відбуваються в сучасному суспільстві, усвідомлення ролі та місця природничого знання в контексті визначення ціннісного ставлення до природи, усвідомлення молодшим школярем себе як носія екологічних норм і цінностей, установку особистості на збереження навколишнього середовища як умови благополуччя майбутніх поколінь і розуміння необхідності вирішення екологічних проблем, що служить основою формування ціннісного ставлення до природи за допомогою розвитку почуття обов'язку і відповідального ставлення до природи.

Отже, екологічна компетентність є однією з ключових характеристик сучасної людини, що забезпечує її гармонійний розвиток з навколишнім середовищем. Одним з основних шляхів її формування в молодших школярів є мистецтво в активному поєднанні з різними навчальними формами та методами роботи. Їх систематичне та комплексне використання сприяє вихованню учнів як особистостей зі сформованим фундаментом для подальшого розвитку екологічної культури, які зможуть вирішувати екологічні проблеми в майбутньому, а також особистостей, які будуть зберігати та оберігати природу, раціонально використовувати її.

Список використаних джерел:

1. Андрусенко І. Реалізація екологічної компетентності учнів початкових класів засобами інтегрованого курсу «Я досліджую світ» / І. В. Андрусенко. – Всеукраїнська серпнева конференція «Педагогічний пошук–2019». – Київ : НЕНЦ, 2019. – С. 198-202.

2. Гаврило О. І. Виховання естетичного ставлення до природи як складова екологічної культури дошкільників / О. І. Гаврило. – Глухів : Вісник

Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка «Педагогічні науки». – Випуск 37, 2018. – С. 188-195.

3. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2018. – №87. – 37 с.

4. Казанішена Н. В. Формування професійної готовності вчителя до екологічного виховання учнів : навч.-метод. посіб. / Н. В. Казанішена. / – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2010. – 74 с.

5. Коновальчук І. Теоретичні та технологічні аспекти формування екологічної компетентності молодших школярів / І. Коновальчук. – Дрогобич : науково-педагогічний журнал «Молодь і ринок». – Випуск №5 (136), 2016. – С. 20-24.

6. Ратушняк О. М. Формування екологічної компетентності учнів початкової школи / О. М. Ратушняк. – Збірник наукових праць. Розділ 5. Методика початкового навчання і дошкільного виховання. – Випуск 16 (1-2014) – С. 325-330.

ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЧЕРЕЗ ВИКОРИСТАННЯ ПІСЕННОГО МАТЕРІАЛУ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Катерина Бурун
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Комогорова М.І.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. В умовах гуманізації освіти, коли особистість зростаючої людини знаходиться у центрі усієї освітньої та виховної діяльності, пошук ефективних засобів і прийомів навчання, в тому числі і навчання іноземної мови привертає пильну увагу

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

багатьох вчених, методистів та вчителів. Один з таких ефективних прийомів навчання – використання пісенних матеріалів на уроках іноземної мови.

Ключові слова: фонетична компетенція; пісенний матеріал

На сьогоднішній день в сучасній методиці питанню формування фонетичної компетенції молодших школярів через використання пісенного матеріалу на уроках іноземної мови зверталися такі науковці, як Никитенко З. Н., Аитов В. Ф., Аитова В. М., Пелишенко А. С., Черныш В. В., Метьюлкіна О. Б. та інші.

Фонетична компетенція (ФК) – це здатність людини до коректного артикуляційного та інтонаційного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань і фонетичної усвідомленості. Успішність формування ФК залежить від рівня сформованості фонетичних навичок, обсягу отриманих і засвоєних знань про фонетичну сторону мовлення і динамічної взаємодії цих складників на основі загальної мовної та фонетичної усвідомленості.

Фонетична навичка – це автоматизована репродуктивна або рецептивна дія, яка забезпечує коректне звукове й інтонаційне оформлення власного мовлення та адекватне сприймання звукового й інтонаційного оформлення мовлення інших.

У процесі формування ФК під час проведення фонетичних фрагментів уроків вживаються різноманітні засоби навчання. До найважливіших відносяться звичайно фонограма і відеофонограма із зразками автентичного мовлення. Це записи віршів, римувань, пісень, діалогів, спеціальних фонетичних вправ для слухання й імітації, а також фрагментів фільмів, телепередач тощо.

Формування фонематичного навичку передбачає перебудову звичної артикуляції на основі встановлення подібностей та відмінностей в проголошенні звуків у рідній та іноземній мовах, формування фонематичного слуху, а також оволодіння технікою проголошення іншомовних звуків. Все

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

це на початковому етапі можливо лише шляхом наслідування і повторення, хорového, слідом за вчителем, аудіо- або відеозаписом. Аналізувати почуті звуки і усвідомлено керувати своїми органами мовлення школярі можуть у дуже обмеженому обсязі. Психологічно, діти сприймають і запам'ятовують пісні і скандування (штучне, повільне читання віршів, що підкреслює їх метричну структуру) під музику набагато краще, ніж будь-який інший текст [1, с. 28].

Використання віршів, рифмовок і пісень створює психологічно сприятливий клімат і комфортну атмосферу в класі. Прийоми роботи з віршами, піснями та римування поєднуються з іншими прийомами і роблять урок легким, цікавим і незабутнім, вносять жвавий струмінь у хід уроку, створюючи ефект новизни. Будь-який матеріал на пісенній основі запам'ятовується легше і швидше, міцніше і відкладається в довготривалій пам'яті учнів. Але музика - це не самоціль і не розвага на уроці, а природна її частина, яка повинна вплітатися в сюжет уроку і сприятливо впливати на мотиваційну сферу учнів. І головне, вчитель повинен прагнути до того, щоб процес навчання не був монотонним механічним відтворенням досліджуваного матеріалу, вчитель повинен захопити своїх учнів, чому значною мірою сприяє робота над римуванням, віршами та піснями.

Музика і спів надають неоціненну допомогу у вивченні іноземної мови в школі. Пісня на уроках англійської мови може використовуватися в самих різних цілях: для розвитку аудитивні, вимовних та граматичних навичок, поповнення словникового запасу, відпрацювання мовних навичок, а також для ознайомлення учнів з елементами культури країни досліджуваної мови. Використовувати пісні потрібно по можливості на всіх етапах навчального процесу: для фонетичної зарядки; для більш міцного закріплення лексики та граматики; для проведення фізкульт-пауз; для релаксації.

Ще одним важливим фактором, який робить пісню цінною для уроку англійської мови, є те, що вона може створити дійсно сприятливі умови для

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

навчання. Мерфі вважає, що "використання музики та пісень може стимулювати дуже позитивні асоціації до вивчення мови, що в іншому випадку може розглядатися лише як копітка завдання, що тягне за собою іспити, фрустрацію та виправлення". Люди зазвичай ототожнюють пісні із веселощами, саме тому навчання через пісні пов'язане з приємною атмосферою [2, с. 6].

Пісні стимулюють монологічні і діалогічні висловлювання, сприяють розвитку як підготовленої, так і непідготовленою мови. Пісні дають інформацію про країни, які розмовляють англійською мовою, їх столиці, пропонують форми мовного етикету англомовних країн в ряді ситуацій спілкування: при зустрічі, в школі, під час спільної гри, при розмові по телефону, в гостях, за столом, в магазині, що сприяє набуттю знань і умінь для формування соціокультурної компетенції.

З одного боку, пісні та музика, ритм і музичність - це потужний інструмент на уроці для покращення запам'ятовування та вивчення нової мови, але вони повинні супроводжуватися регулярними уроками, або чергуючи використання пісень з іншими видами діяльності в той же урок або чергування використання пісень з іншими діями в окремих уроках. Тому ми не повинні просто слухати пісні на уроці; пісні повинні стати інструментом для здійснення чотирьох навичок: слухання, говоріння, читання та письма. Дії на основі пісень також повинні бути присвячені навчанню лексики, граматичним структурам та вимові, водночас викликаючи інтерес учнів до вивчення англійської мови як другої мови.

Іншою технікою може бути використання пісень у класі лише для особливих випадків. Наприклад, ми можемо слухати пісню в кінці підрозділу, або коли в когось день народження, і учневі дозволяється приносити свою улюблену пісню на заняття. Таким чином наші учні можуть сприймати використання пісень як щось позитивне, чого вони можуть

навчитися як у класі, так і вдома, де вони можуть продовжувати роботу з піснями.

Крім того, ми повинні мати на увазі, що вибір пісні надзвичайно вагомий, тому для вибору тих пісень, які ми хочемо використовувати, потрібно вкласти багато часу. Підводячи підсумки слів Гріффі, обираючи пісню, ми повинні враховувати: вік наших учнів, рівень мови учнів, їх музичний інтерес, а також, яка мета вчителя за допомогою пісні. [3, с. 5].

Отже, мета моєї роботи – показати, що використання пісень як навчального інструменту в класі англійської мови - це хороший метод для мотивації наших учнів та підвищення їх інтересу до вивчення англійської мови не лише в початковій школі, а й під час решти життя. Крім того, використання пісень може бути рекомендовано з кількох причин: тексти пісень, як правило, складаються з коротких речень і мають повторювану структуру, яка спонукає учнів наслідувати вимову та інтонацію англійської мови правильно, що допомагає їм запам'ятовувати мовні структури та лексикон.

Список використаних джерел:

1. Дьяченко Н. П. Вірші, римування та пісні як засіб підвищення ефективності уроку англійської мови. / Н. П. Дьяченко // Педагогічний вісник. – 2004. – № 3. – С. 30-33.
2. Мерфі, Тім, 1992. Музика та пісня. Oxford: Oxford University Press.
3. Гріффі, Дейл Т. 1992. Пісні в дії. Trowbridge: Prentice Hall International. 93 p.

ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Наталія Верхола
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені І.Я.Франко
м. Дрогобич
Науковий керівник: Луців С.І.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. Встановлено, що велику роль у процесі проведення уроків літературного читання з молодшими школярами необхідно використовувати такі методи роботи, які б сприяли формуванню життєвих компетентностей в учнів.

З'ясовано, що формування життєвих компетентностей молодших школярів можна проводити під час спілкування з ними, або під час спостереження за їхнім спілкуванням з однолітками. У них можуть проявлятися такі якості як співчуття, доброта, співпереживання, готовність допомагати, бажання ділитися з іншими, бажання підтримувати однокласників.

Ключові слова: компетентність, життєва компетентність, особистість, урок літературного читання.

Життєві компетентності охоплюють такі надбання особистості, як знання, вміння, навички, способи діяльності, розвинені можливості сприймання, розуміння та творчого використання матеріальних та духовних цінностей суспільства.

Великий тлумачний словник сучасної української мови за редакцією В. Бусела визначає поняття «компетентний» як знаючий, усвідомлений, авторитетний у будь-якій галузі [1].

Важливу роль під час формування життєвих компетентностей відіграє дитяча література. Вона виступає засобом навчання та виховання на уроках літературного читання у початковій школі. Використання творів передбачає поєднання педагогічної, навчальної, культурної діяльності молодших школярів.

Учням початкової школи ще важко аналізувати особливості вчинків інших. Вчителі мають постійно спрямовувати їхню молодших школярів на

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

розрізнення позитивного і негативного. Найбільший вплив на них має все те, що пов'язане з життям таких хлопчиків і дівчаток, як вони самі. Тому особливе місце для здійснення вище поставлених завдань у вихованні школярів відводиться урокам літературного читання.

Учні початкової школи пізнають найкраще світ перечитуючи казки, притчі, оповідання, які є чудовим засобом впливу на формування життєвих компетентностей. Перечитуючи художні твори учні розвивають етичні уявлення, знайомляться з правилами поведінки у суспільстві. В художніх творах норма поведінки постає як певна модель поведінки.

Під час перечитування сюжету твору, учні зустрічаються з такими поняттями як добро, зло, справедливість, чесність, скупість, щедрість, правдивість. Учні дуже люблять перевтілюватися в улюблених героїв і наслідувати їхню поведінку.

Художня література має на меті розширити кругозір дітей, ознайомити з новими подіями, сформувати в молодших школярів художні цінності, естетичні та етичні.

Вчителі початкових класів зазначають, що їхні вихованці довіряють героям творів, вони можуть сприймати усе написане, як свої власні думки та власні почуття.

Учні часто ототожнює себе з дійовими особами виучуваного твору, переносять на себе їхні переживання, турботи, манери, зовнішність. Всі учні хочуть бути позитивними героями. Вони хочуть бути красивими, сміливими, мужніми, чесними, справедливими.

Вдало підібрані твори розкривають учням смисл вчинків і значення адресованих йому вимог. Твори художньої літератури мають на меті розкрити перед дітьми систему життєвих понять через стосунки героїв з іншими людьми. Серед творів, які мають особливий вплив на дітей, можна виділити оповідання, легенди, вірші, прислів'я, казки.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Значне місце на уроках літературного читання у початковій школі займає гра. Відповідно до віку молодших школярів провідним видом діяльності на уроках літературного читання є гра.

За допомогою ігор молодші школярі засвоюють правильні норми спілкування, правила поведінки, вчаться виконувати правила гри, бути чесними, справедливими.

Психологи стверджують, що учні початкової школи потребують діяльності, яка від дитини активності, бадьорості, радості. Гра як вид та форма організації навчальної діяльності у початковій школі передбачає, що учень сам обирає способи вирішення практичних завдань і завдяки цьому активно діє. Під час гри молодший школяр вчиться керувати собою залежності від обставин та завдань, які повстають перед ним.

Кожний урок літературного читання може включати елементи гри, або бути організованим у формі ігрової діяльності.

Отже, у процесі проведення уроків літературного читання з молодшими школярами необхідно використовувати такі методи роботи, які б сприяли розвитку їх самостійності, самооцінки, привчали б до відповідальності за свої вчинки, формували життєві компетентності.

Список використаних джерел:

1. Вербицька П. В. Організаційно-педагогічні засади громадянської освіти молодших школярів / П. В. Вербицька – дис. на здоб. наук.ступ. к.п.н., Київ, 2000.

ЗАСТОСУВАННЯ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВОЇ ГРИ У ФОРМУВАННІ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Елеонора Виноградова
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Комогорова М.І.,
кандидат педагогічних наук, доцент

В. О. Сухомлинський писав, що без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку: «Гра – це величезне світле вікно, через яке духовний світ дитини вливається в життєдайний потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що розпалює вогонь кмітливості та допитливості». За словами Л. Виготського, «гра дитини – це не простий спомин про те, що було, а творче переосмислення пережитих вражень, комбінування їх і побудова з них нової дійсності, яка відповідає запитам та інтересам самої дитини».

У навчальному процесі при вивченні іноземної мови рольова гра може виконувати такі функції: навчальну, мотиваційно-збуджувальну, орієнтуючу, компенсаторну, виховну. О. А. Колесникова [4], рольова гра вчить учнів відчувати соціальне використання іноземної мови. Хорошим співрозмовником є не той, хто краще застосовує мовленнєві структури, а той, хто здатний найчіткіше розпізнати (інтерпретувати) ситуацію, в якій знаходяться партнери по спілкуванню, врахувати вже відому інформацію (з власного досвіду, ситуації) та вибрати ті лінгвістичні засоби, які будуть ефективними для спілкування.

Питанням рольової гри у процесі навчання діалогічного мовлення займались: М. Вайсбурда, М. Дворника, О. Калимуліної, О. Колесникової, Л. Конешевої, Е. Масликова, Р. Мільруда, В. Скалкина, В. Філатова, А. Щукіна та інших.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Рольова гра виконує навчальну функцію, оскільки вона виступає як особлива вправа, метою якої є оволодіння навичками і вміннями діалогічного мовлення в умовах міжособистісного спілкування. Крім того, рольова гра реалізує мотиваційно-збуджувальну функцію, тому що вона приводить у дію механізми мотивації. Як модель міжособистісного спілкування вона викликає потребу в ньому, стимулюючи інтерес до участі в іншомовному спілкуванні.

Орієнтуюча функція рольової гри виявляється в тому, що учні орієнтуються на планування власної мовленнєвої поведінки і передбачення поведінки співрозмовника, у них розвивається вміння оцінювати вчинки.

Компенсаторна функція означає, що рольова гра дає змогу розв'язувати суперечності, які виникають між потребою учня виконувати мовленнєву дію і неможливістю здійснити операції, яких вимагає дія. Завдяки розширенню контексту діяльності учнів враховується їхнє прагнення виглядати дорослими, задовольняються нездійсненні раніше бажання.

Виховна функція реалізується завдяки тому, що через рольову гру забезпечується всебічний вплив на учнів.

Рольові ігри можна кваліфікувати за трьома критеріями:

- 1) навчальною метою,
- 2) кількістю учасників,
- 3) рівнем самостійності учасників.

За першим критерієм розрізняємо рольові ігри на засвоєння основних видів діалогічних єдностей, мікродіалогів та основних функціональних типів діалогів; за другим – парні та групові рольові ігри; за третім (згідно з рівнем розгорнутості навчально-мовленнєвої ситуації) – керовані, спрямовані та вільні рольові ігри.

Учні оволодівають різними типами діалогів на основі складної системи мовленнєвих навичок і вмінь, зумовлених лінгвістичними та психологічними особливостями діалогічного мовлення. Навички і вміння формуються поетапно в процесі виконання учнями системи вправ. Створюючи систему

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

вправ з використанням рольової гри, слід виходити з того, що у навчанні діалогічного мовлення виділяють три етапи:

- 1) засвоєння учнями діалогових єдностей;
- 2) засвоєння мікродіалогів;
- 3) самостійне складання учнями власних діалогів [6].

Відповідно до зазначених етапів в системі вправ для навчання діалогового мовлення розрізняють три послідовні групи:

I група – вправи на засвоєння діалогічних єдностей;

II група – вправи на оволодіння мікродіалогами на основі засвоєних діалогічних єдностей;

III група – вправи на складання учнями власних діалогів різних функціональних типів.

В усіх трьох групах вправ може застосовуватися рольова гра.

З метою найповнішого врахування інтересів учнів, їх бажань, нахилів і життєвого досвіду, перед початком роботи над темою їм можна запропонувати анкету. Дуже важливо організувати попереднє прослуховування діалогів різних функціональних типів. Це дасть змогу продемонструвати учням той рівень мовлення, якого вони мають досягти, або до якого наблизяться в процесі роботи над темою, побачити кінцевий результат. Аудіювання діалогів рекомендовано проводити на перших уроках циклу, відведених для навчання власне діалогічного мовлення; за тривалістю воно займає не більше двох хвилин [3]. Згідно з програмою з англійської мови для загальноосвітньої школи, учні початкової ланки повинні вміти самостійно розв'язувати комунікативні завдання в межах визначених мовленнєвих ситуацій. Для цього школярі мають оволодіти різними функціональними типами діалогів, а оволодіння ним сприятиме досягненню мети навчання діалогічного мовлення. Завдання педагога полягає в тому, щоб знайти максимум педагогічних ситуацій, у яких може бути реалізоване прагнення дитини до активної пізнавальної діяльності. Педагог повинен

постійно удосконалювати процес навчання, що дозволяє дітям ефективно і якісно засвоювати програмний матеріал. Тому так важливо використовувати рольові ігри на уроках.

Список використаної літератури:

1. Бим И. Л. Методика обучения иностранным языкам. – М.: Высшая школа, 1991. – 319 с.
2. Близнюк О. І., Панова Л. С. Ігри у навчанні іноземних мов: Посібник для вчителів. – К.: Освіта, 2007. – 64 с.
3. Дианова Е. М., Костина Л. Т. Ролевая игра в обучении иностранному языку // Иностранные языки в школе. – 2008. – № 3. – С. 12-16.
4. Колесникова О. А. Ролевые игры в обучении иностранным языкам // Иностранные языки в школе. – 2000. – №4. – С. 38-42.
5. Ніколаєва С. Ю., Шерстюк О. М. Сучасні підходи до викладання іноземних мов. // Іноземні мови – 2001. – № 1. – с. 50 – 58.
6. Олійник Т. І. Рольова гра у навчанні англійської мови. Посібник для вчителів. – К.: Освіта, 1992. – 128 с.

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

*Марина Волошина
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова
м. Київ Україна
Науковий керівник: Янковська І.М.
кандидат педагогічних наук, доцент*

Анотація. Автор висвітлює проблему розвитку критичного мислення учнів перших класів засобами образотворчого мистецтва на уроках мистецької освітньої галузі. На основі аналізу теоретичного матеріалу визначені ефективні педагогічні умови розвитку

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

критичного мислення, наведені приклади стратегій критичного мислення на уроках образотворчого мистецтва.

Ключові слова: *критичне мислення, педагогічні умови розвитку критичного мислення першокласників на уроках образотворчого мистецтва стратегія «Входження в картину».*

Сучасний аспект розвитку системи початкової освіти в Україні характеризується тенденціями оновлення та реформування, основною метою яких є створення педагогічних умов для розвитку особистості дитини, здатної творчо мислити, вирішувати проблемні задачі, як у навчальному процесі, так і в повсякденному своєму житті.

У освітніх державних документах, а саме: Концепція Нової української школи, Державний стандарт початкової освіти наголошується, що розвиток критичного мислення є основою формування сучасного школяра як мислячої, творчої, креативної, освіченої особистості. Оскільки, критичне мислення постає однією з провідних цінностей демократичного суспільства, а відповідно – і системи освіти у такому суспільстві[2].

Тому, важливим завданням навчально-виховного процесу у початковій школі стає пошук оптимальних засобів формування і розвитку основних психологічних процесів – сприймання, уваги, пам'яті, мислення і т.д. Тоді як сприйняття, увага та пам'ять дитини формують педагоги ще в дошкільному віці, період початкової школи передбачає активне формування критичного мислення. Саме на цьому етапі молодші школярі починають здобувати навички: критичного аналізу інформації, співвіднесення її з отриманим життєвим досвідом, пошуку нових аналітичних фактів для відповіді на проблемні запитання і прийняття оптимальних рішень в різноманітних навчальних та життєвих ситуаціях.

Саме в початковій школі важливо навчити учнів критично мислити, створити для цього оптимальні умови. Про актуальність цих питань свідчать численні методичні розробки провідних науковців та педагогів-практиків. Але більшість з цих розробок містять рекомендації по розвитку критичного

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

мислення молодших школярів лише на уроках української мови та літературного читання, на уроках математики, «я досліджую світ», на уроках англійської мови. Зокрема, досліджувана проблематика розкрита на сторінках «Путівника з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи» провідних сучасних українських педагогів-методистів О. Пометун та І. Сущенко. При цьому автори не пропонують завдань на розвиток критичного мислення на уроках мистецтва в початковій школі. Так само відсутні комплексні рекомендації з цього приводу і в інших методичних джерелах.

Зважаючи на це, проблема розвитку критичного мислення молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва стала метою нашого дослідження, де нами теоретично обґрунтовується та практично перевіряється ефективність педагогічних умов розвитку критичного мислення молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва.

Одним з основних психічних процесів, що робить можливим процес навчання в цілому, є мислення. В науковій літературі «мислення» (thinking) трактується як «процес опосередкованого та узагальненого відображення свідомістю людини предметів і явищ об'єктивної дійсності в їхніх істотних властивостях, зв'язках і відношеннях; вища форма відображення дійсності у психіці» [3, с. 139].

Поняття «критичне мислення» у науковій і методичній літературі використовується з 1956 року, коли Б. Блум розробив таксономію мислення, визначив, які операції на кожному рівні мислення може здійснити мозок людини [4, с. 28].

У педагогічній літературі критичність розглядається як усвідомлений контроль за ходом інтелектуальної діяльності, у процесі якої відбувається оцінювання роботи, думок, вироблених гіпотез, шляхів їх доведення тощо. А це, в свою чергу, вказує на те, що критичне мислення – це мислення вищого порядку, яке спирається на інформацію, усвідомлене сприйняття власної

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

інтелектуальної діяльності та діяльності інших, сприяє розвитку креативності і формує творче мислення, творчу особистість [1, с. 137].

У науковій літературі підкреслені положення, що доводять позитивний вплив образотворчого мистецтва на розвиток критичного мислення дитини. Також, дослідниками А. Кроуфорд та О. Пометун визначені основні педагогічні умови, що сприяють оптимальному процесу розвитку критичного мислення в молодшому шкільному віці під час занять образотворчим мистецтвом. Разом з тим, експериментальні дослідження цієї проблеми практично відсутні, що підкреслює актуальність їх проведення.

Тому, нами і була обрана зазначена тема «Розвиток критичного мислення учнів початкової школи на уроках образотворчого мистецтва». Зважаючи на актуальність проблеми, нами було проведене дослідження, в якому взяли участь два перших класів. На першому констатувальному етапі було оцінено вихідний рівень розвитку критичного мислення учнів двох перших класів, а саме- в 1- А і 1- Б класах. Цей етап дослідження щодо діагностики рівнів розвитку критичного мислення першокласників показав, що домінують такі рівні як низький та середній. Показники рівнів 1-Б (КГ) і 1-А (ЕГ) класів приблизно однакові, тому у нас і виникла думка приділити належну увагу розвитку критичного мислення першокласників у своїй педагогічній діяльності, що ще раз підтверджує актуальність нашого дослідження.

Під час формувального етапу нашого дослідження, нами створювались умови для оптимального розвитку критичного мислення учнів першого експериментального класу, а саме: спрямування педагогічного процесу на послідовний розвиток основних складових критичного мислення – сприймання, уяви, пам'яті, уваги; цілі навчання формуються шляхом створення проблемних ситуацій, використання проблемних методів навчання, що створюють ситуації вибору, різних стратегій та процедур

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

критичного мислення; використання засобів образотворчого мистецтва, відповідно віковим особливостям учнів першого класу.

На нашу думку, одна з ефективних умов розвитку критичного мислення учнів є створення проблемних ситуацій у процесі навчання. Під час розвитку критичного мислення в учнів початкових класів треба пропонувати проблемну ситуацію з метою активізації уваги. Після вітання й перевірки готовності до уроку вчителю потрібно активізувати учнів, стимулювати в них інтерес до пізнавальної діяльності. Цьому допоможе створення на початку уроку проблемно-пошукової ситуації з використанням ігрового методу. Наприклад, вчитель може запропонувати розгадати ребус і розгадати ключове слово уроку.

Для створення проблемної ситуації можна використати вправу «Картина галерея». Учитель вивішує на дошці 4- 5 картин (фотографій), які містять ознаки основного поняття або явища. Наприклад, під час вивчення теми «Пейзаж», вивісити 3 картини різних видів пейзажів і 1 портрет. Дітям потрібно назвати, яка картина є зайвою і чому? Після того, як вчитель забирає зайву картину із дошки, назвати, що ж об'єднує дані картини і що їх відрізняє. Після цього дати учням змогу подумати, що ж вони будуть сьогодні вивчати.

Як показує практика, молодші школярі не завжди схильні вільно розмірковувати над важливими ідеями, а часто чекають коли вчитель підкаже їм єдину правильну відповідь. Лише учні, які уміють розмірковувати комбінують ідеї різними способами. Деякі ідеї можуть здатися безглуздими, однак після подальшого аналізування, аналогій, узагальнень, групувань, класифікувань під керівництвом учителя вони можуть набути певної цінності.

Зокрема, нами під час формувального експерименту застосувалися спеціальні адаптовані методи, прийоми і стратегії критичного мислення на уроках образотворчого мистецтва, наприклад: методи «Входження в

картину», «Кластер», методичний прийом «Світлофор», стратегії «Атака на вчителя», «Торнадо», «Ромашка Блума».

Наведемо приклад, стратегії «Входження в картину». Мета техніки «Входження в картину» – щоб у дітей з'явилася мотивація розмірковувати про твори мистецтва. «Входження в картину» одразу дає змогу відчувати дух картини. Дітям пропонується розглянути картину як подію та відчувати її як те, що відбувається тут і зараз. Немовби зробити крок за раму картини та одночасно – за рамки стереотипів, завчених від дорослих, – до особистого переживання. Учням не повідомляють до самого кінця уроку автора картини та її назву, щоб розбурхати уяву. Сюжет має бути близьким і зрозумілим, таким, що емоційно чіпляє. Потрібно, щоб не одразу було зрозуміло, що відбувається. Цю неоднозначність дитина сприймає як загадку. Перше запитання: що відбувається на картині? У такий простий спосіб учню пропонують замість пасивного споглядання зображення на площині зануритися в подію. Наступним має йти запитання: чому я так думаю? Важливо, щоб дитина аргументувала свої припущення, думки.

Під час вивчення теми «Натюрморт» використовували картину Олега Шупляка «Окриленість». Робота над репродукцією картини відбувалась таким чином. Вчитель під час діалогу сприяв розвитку критичного мислення учні, створюючи ситуації для міркування та доведення своєї думки. Розпочиналася бесіда із запитання :

- Діти, перед вами картина-загадка, розгадавши яку, ви дізнаєтесь, про що мріє пташка. Подивіться на неї уважно.

- Що відбувається на картині?

- Чому ви так думаєте?

- Пам'ятаєте, як називається жанр малярства із зображенням застиглих, нерухомих предметів — композицій з квітів, овочів, фруктів, посуду тощо? (Так, натюрморт.)

- Та чи лише предмети зображені на цій картині?

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

- Що на задньому плані? (Гострі засніжені вершини... Величні й неприступні гори. Такі високі, що навіть вище хмар. Кутаються у них, мов у сизі шарфи.)

- Пригадайте, у якому жанрі мистецтва зображують природу? (Правильно, у пейзажі. Бачите, як майстерно поєднав художник ці два жанри.

- Яка пора року панує на картині?

- Що вам підказало? (колір гір, неба; холодно)

- Як гадаєте, де стоїть клітка з пташкою? (Певно, десь на підвіконні чи на балконі. Сіра кам'яна поверхня видається дуже холодною. Гладенька шовкова тканина зовсім не гріє, вона схожа на замерзлий водоспад серед засніжених гір. Дивись на цю картину і стає холодно).

- Що ще робить цю картину холодною? (сніг)

- А що б додало їй тепла? (Хочеться, щоб у заварничку, що справа від клітки, парувал гарячий запашний чай в чайнику, але він порожній.)

- А тепер уважно розгляньте пташку в клітці.

- Яка вона? (сумна, вона замерзла)

- Що відчуває? (сум, жаль, біль)

- Чого їй хочеться зараз? (вилетіти, потрапити на волю, бути вільною).

- Художник зрозумів і відтворив у картині її мрію. Погляньте знову на картину!

- Як художник зобразив мрію пташки? (Гори перетворюються на широкі розправлені крила. Навіть видно окремі пір'їни, що чітко виділяються на тлі гір. Це пташечка у своїх мріях розпростує крила і злітає у височину. От ми й дізналися, про що вона мріє.)

- Як можна здійснити мрію пташки? (випустити її з клітки).

- Як ви назвали цю картину? Чому саме так?

- Незвичайний художник Олег Шупляк створює чудові полотна із загадковим зображеннями, написав цю картину і назвав її «Окриленість».

- Як ви гадаєте чому саме така назва?

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Міркування учнів було дуже цікавим, іноді і несподівано відвертим, передбачити відповіді сучасних учнів не можливо. Цим вони розкриваються в процесі спілкування. Головне створити умови, що кожна думка важлива.

А також використовувалися на уроці запитання різних типів. Ідея яких полягає в тому, що просте запам'ятовування якогось факту є питанням або метою дуже «низького рівня». На іншому кінці шкали – дії «високого рівня», такі, як створення нових ідей або виведення нових висновків. Учитель, який використовує різноманітні запитання демонструє повагу до мислення своїх вихованців. Учні розуміють, що опанування фактичних знань є лише одним із різновидів навчання. Такі учні вчать інтегрувати, аналізувати та використовувати інформацію з огляду на її цінність. Учні також поступово починають розуміти, що знання – це не лише те, що написано у книзі чи промовлене вчителем, а і те, що отримується через досвід шляхом спостереження, дослідження. Наприклад, під час вивчення теми «Основні і похідні кольори» учні шляхом змішування основних кольорів отримують похідні. Тобто, шляхом дослідження учні набувають знань, як отримати той чи інший колір.

Отже, для глибшого розуміння матеріалу вчитель пропонує дітям серію з шести типів запитань (прості, уточнювальні, інтерпретаційні (пояснювальні), творчі, оцінювальні, практичні) – і це є сходинкою до опанування критичним мисленням у маленького шукача знань.

Головною умовою такої стратегії, як показують дослідження і наша практична діяльність, є постійне залучення учнів до різних видів діяльності, в яких вони могли б оцінювати перш за все свої думки, вчинки, результати своєї праці тощо, а також перевіряти, аналізувати, узагальнювати, застосовувати отриману інформацію.

На заключному контрольному етапі нами повторно оцінено рівень критичного мислення молодших школярів в обох перших класах. Узагальнені результати показали, що рівень розвитку критичного мислення в

учнів експериментального класу виявився значно вищим у порівнянні з учнями контрольного класу, тоді як на констатувальному етапі експерименту вони були майже однакові. Отримані результати експерименту свідчать про те, що в результаті створення на уроках образотворчого мистецтва умов для розвитку критичного мислення, учні експериментального класу показали суттєве підвищення якісних показників на вищому та середньому рівнях ніж у паралельному контрольному класі. Це дає змогу зробити висновки про ефективність педагогічних умов, що використовувалися на уроках образотворчого мистецтва в експериментальному класі.

Таким чином, проведене нами експериментальне дослідження підтвердило нашу гіпотезу, що розвиток критичного мислення молодших школярів значною мірою залежить від створення відповідних психологічно-педагогічних умов на уроках образотворчого мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Авершин А. О. Формування критичного мислення у студентів інженернопедагогічних ВНЗ / А. О. Авершин, Т. В. Яковенко // Збірник наукових праць : Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2009. – № 24–25. – С. 134–145.
2. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Мацко Л. А. Основи психології та педагогіки: навчальний посібник для студентів заочної форми навчання. / Л. А. Мацко, М. Д. Прищак, В. Г. Годлевська. – Вінниця: ВНТУ, 2009. – 158 с.
4. Шквир О. Критичне мислення молодших школярів: сутність і особливості // Молодь і ринок. – 2019. – №4(171). – С. 27-32.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ КРАЄЗНАВЧОЇ
РОБОТИ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Наталія Волошина
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Поворознюк С. І.,
кандидат філологічних наук, доцент

Анотація. У поданих тезах акцентовано на важливості організації краєзнавчої роботи для виховання патріотичних почуттів дітей середнього дошкільного віку, розглянуто поняття «краєзнавство», «інноваційні технології». Розкрито інноваційні технології та форми роботи в організації краєзнавчої роботи дітей середнього дошкільного віку.

Ключові слова: краєзнавство, патріотизм, інноваційні технології, педагогічні технології, форми роботи.

Краєзнавство – це цілеспрямований процес вивчення особливостей рідного краю, який передбачає ознайомлення з рідним краєм, збирання та узагальнення матеріалу.

Інноваційні технології у роботі з дітьми передбачають певний набір засобів і прийомів організації навчальної та виховної діяльності, що цілком охоплює процес виховання та навчання від формування мети до результатів.

Для впровадження інноваційних педагогічних технологій у роботу з дітьми вихователі ЗДО потребують особливих знань, здібностей та навичок, адже такі технології є досить складними та специфічними.

У процесі організації краєзнавчої роботи дітей середнього дошкільного віку нові можливості відкриває використання інноваційних педагогічних технологій.

Метод проєктів виступає одним із найбільш ключових та ефективних технологій виховання та навчання, які спрямовані, як на розвиток патріотизму загалом, так і безпосередньо на організацію краєзнавчої роботи.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Інноваційним у роботі з дітьми є також використання символічних моделей за мотивами літератури та фольклору для відтворення головної сюжетної лінії твору (за методом Л. Венгера) у комунікативній та зображувальній діяльності [3, с. 76].

Система освіти «Довкілля», яка була запропонована В. Ільченком, формує цілісну свідомість людини, яка здатна брати відповідальність за своє майбутнє та майбутнє рідної землі, народу, виховує ціннісне ставлення дитини до себе, до світу, що ґрунтується на почутті любові до навколишньої дійсності [4].

У технології «Художнє слово і дитяче мовлення», представленій Н. В. Гавриш, запропоновано подавати літературний або фольклорний твір у єдності змісту та художньої форми. У процесі використання цієї технології діти знайомляться з художніми творами, казками, народними приказками, що безпосередньо впливає на ознайомлення з культурними здобутками власного народу [5].

Для роботи з дітьми у межах Київщини пропонуємо проєкту технологію «Культура добросусідства» за програмою «Український віночок. Київщина» в рамках Всеукраїнського проєкту «Розвиток міжкультурної освіти в Україні». У процесі реалізації цієї програми у дітей виховується почуття поваги до батьків, до рідної мови, культурних та національних цінностей країни, до культур інших народів; підготовка дитини до свідомого життя в демократичному суспільстві в дусі взаєморозуміння, миру, толерантності [6].

Інноваційними педагогічними технологіями у процесі ознайомлення дітей середнього дошкільного віку з рідним краєм також є: музейна педагогіка, козацька педагогіка, авторські технології відомих майстрів педагогічної праці, інтерактивні технології, ігрові технології та інформаційно-комунікаційні технології.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Інноваційними формами роботи з дітьми середнього дошкільного віку виступають: інноваційні види занять (комплексні, комбіновані, інтегровані, проект); нетрадиційні заняття (мінізаняття; заняття-мандрівка; заняття-квест; заняття-казка; заняття-пошук; заняття-дослідження; заняття-вікторина; заняття з українознавства; заняття з малювання з використанням нетрадиційних технік; заняття-відкриття; заняття-сюрприз; заняття-інтелектуальна гра «Що? Де? Коли?»; урок ввічливості; урок милосердя і доброти; урок милування в природі; нетрадиційні свята і розваги, різні види театрів, дослідницько-пошукова діяльність, гурткова робота; флешмоби, конкурси тощо); проведення ранкових зустрічей.

Блог – виступає однією з найновітніших форм роботи з батьками для виховання дітей. Метою створення такого блогу є співпраця: батьки – вихователь, залучення батьків до активної участі в житті групи, ЗДО та країни; популяризація традицій групи, ЗДО, рідного краю.

Список використаних джерел:

1. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі (нова редакція). У 2 ч. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова та ін. ; наук. керівн. О. Л. Кононко. – Київ : МЦФЕР-Україна, 2014. – 452 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти: Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л. та ін. . – К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
3. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник / За ред. А. М. Богуш. – К., 2007. – 265 с.
4. Богуш А; Ільченко В. Довкілля: Для дітей дошкільного віку. У 2-х ч –Полтава, 2001. – 112 с

5. Гавриш Н.В. Художнє слово і дитяче мовлення: Метод. Посібник для вихователів. / Н. Гавриш. – Донецьк: ТОВ «Лебідь». – 1999. – 170 с.

6. Культура добросусідства : Комплект програм спеціального інтегрованого курсу для закладів освіти України / [авторський колектив під керівництвом М. А. Араджионі]. – К. : ТОВ «ЛітМір», 2018. – 260 с.

7. Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку: навч.-метод. посіб. / За ред. О. С. Чернової. – Полтава, 2006. – 112 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Катерина Герасименко
Київський університет
імені Бориса Грінченка
м. Київ*

*Науковий керівник: Голота Н. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Анотація. У статті обґрунтована актуальність формування фінансової грамотності учнів початкової школи. Розкрита сутність поняття «фінансова грамотність». Визначені способи підвищення фінансової грамотності учнів початкової школи.

Ключові слова: фінансова грамотність, економічне мислення, фінансові навички, фінансова культура.

На сучасному етапі розвитку суспільства фінансова грамотність постає одним із чинників, що визначають якість життя громадян та економічну стабільність в країні. Фінансова грамотність людини передбачає володіння економічними та, передусім, фінансовими поняттями та категоріями, що дають змогу самостійно аналізувати та оцінювати основні тенденції фінансового сектору суспільства та, відповідно до обставин, визначати моделі власної фінансової поведінки [1, 1]. У зв'язку з цим, актуальним завданням сучасної освіти стає підготовка підростаючого покоління до

конструювання відповідальної фінансової поведінки, а саме: здатність до аналізу економічної політики держави, прийняття доцільних рішень у фінансовому аспекті власної життєдіяльності; здатність до забезпечення особистісної фінансової безпеки, добробуту своєї родини; спроможність внести вклад у розбудову економіки своєї країни.

Питання фінансової грамотності зростаючих поколінь знайшли своє відображення у працях таких зарубіжних науковців як: А. Лусарді, Т. Люсей, О. Мітчелл. Окремо зазначимо, що за останні роки в Україні значно збільшилась кількість науковців, об'єктом дослідження яких стає саме формування фінансової грамотності у зростаючих поколіннях.

Так, вітчизняні науковці, такі як С. Юрій, Н. Славянська, А. Незнамова, Б. Приходько, І. Соркіна у своїх працях порушують питання підвищення фінансової грамотності населення в Україні. Проблеми впровадження фінансової освіти у закладах загальної середньої освіти України вивчають І. Вітенко, О. Губенко, М. Короденко, О. Костюкова, Т. Смовженко та інші.

Зауважимо, що всі вищезазначені науковці мають різні погляди щодо трактування змісту поняття «фінансова грамотність». Нам імпонує визначення, запропоноване міжнародним консультантом з фінансової грамотності Ш. Мунді: «Фінансова грамотність – це знання, розуміння, навички і впевненість, що дозволяють приймати правильні фінансові рішення та діяти відповідно до конкретних обставин» [2]. Зазначимо, що метою розвитку фінансової грамотності Ш. Мунді вважає вплив на поведінку людей, а не просто надання їм відповідних знань, розумінь та навичок.

Т. Кізіма трактує значення фінансової грамотності як комплекс світоглядних позицій (установок), знань та навичок громадян щодо ефективного управління особистими фінансами та здатність компетентно застосовувати їх у процесі прийняття фінансових рішень [3, 65].

Т. Смовженко стверджує, що фінансова освіченість допомагає зрозуміти визначальні фінансові поняття та використовувати їх для прийняття рішень

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

про доходи, витрати та заощадження, для вибору відповідних фінансових інструментів, планування бюджету, нагромадження коштів на майбутні цілі тощо.

Переважає більшість науковців вважає, що саме на початкових етапах навчання доцільно починати формування фінансової грамотності. Якщо діти ще у початковій школі дізнаються про роль грошей в приватному, сімейному та суспільному житті, то в них швидше та якісніше сформуються корисні фінансові навички, які з плином часу перетворюються у звички. Фінансові поняття, що ґрунтуються на засвоєнні змісту базових економічних дефініцій та на зрозумілих прикладах їх застосування, цілком доступні для засвоєння дітьми, починаючи з п'ятирічного віку.

Грамотність зростаючої особистості у сфері фінансів виховується протягом тривалого періоду часу на основі принципу «від простого до складного», в процесі багаторазового повторення та закріплення, спрямованого на практичне застосування знань і навичок. Якщо формування корисних звичок у сфері фінансів почати з раннього віку, можна уникнути багатьох помилок в період набуття фінансової самостійності, а також закласти основу фінансової безпеки і благополуччя особистості протягом життя [4, 64].

Слід зазначити, що лише за умов формування у дитини здатності до економічного мислення у перебігу освітнього процесу, можливо виховати особистість, яка володіє справжньою фінансовою грамотністю та зможе застосувати свої знання у реальному житті. Результатом отримання економічних знань у початковій школі буде інтерес до вивчення фінансової грамотності. Учні сприйматимуть економіку у старших класах не як щось складне та незрозуміле, адже вже будуть мати підґрунтя для поглиблення економічних знань, необхідних у житті або майбутній професії.

Провідною діяльністю молодшого шкільного віку є навчальна. Саме в цей період дитина набуває базових життєвих знань, зокрема економічних. Ці

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

знання стають фундаментом для подальшого вивчення економічних дисциплін та вирішення фінансових проблем у майбутньому.

Економічна освіта молодших школярів спрямована на формування таких якостей: спостережливість, вміння порівнювати, аналізувати, зіставляти, розуміти причини виникнення економічних явищ, робити відповідні висновки та на їх основі приймати зважені рішення, швидко орієнтуватись у вирі фінансових можливостей, ефективно заощаджувати та інвестувати кошти.

Проаналізувавши наукові праці, а також враховуючи запит сучасного суспільства, можна виокремити різні способи впровадження фінансової грамотності у систему початкової освіти.

На нашу думку, одним із найважливіших компонентів є створення економічного простору в початковій школі. Діти молодшого шкільного віку опановують теоретичний матеріал, елементарні економічні поняття та процеси (ціна, гроші, купувати тощо). Але доцільнішим є не стільки засвоєння знань, відірваних від життя сучасної дитини, скільки набуття первинного економічного досвіду, що формується за умови створення сприятливого освітнього простору. Таким чином учні набувають тих знань, які зможуть використати вже тут і зараз, у своєму повсякденному житті.

Формування первинного економічного досвіду більш ефективно за умови використання ігрової діяльності в освітньому процесі початкової школи, оскільки саме у процесі гри у дитини з'являється можливість на практиці перевірити свої знання, застосувати їх, розширити та поглибити набуті способи дій методом спроб і помилок [5, 48]. Використання грошей, ідентичних до справжніх, у розв'язанні економічних завдань підвищує мотивацію до навчання, оскільки дитина відчуває себе дорослою людиною у реальних життєвих обставинах. За допомогою наочного матеріалу учні можуть не лише вивчати склад числа та розв'язувати задачі, але й складати бюджети на тиждень, заощаджувати та навіть створювати власні проекти.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Проектна діяльність є одним із шляхів впровадження фінансової грамотності в початковій школі. Під час створення проєктів учні вчаться застосовувати отримані економічні знання та навички для вирішення реалістичних проблем у сучасному світі. Важливим є підвищення рівня відповідальності кожного учня за виконаний обсяг роботи. Оскільки діти працюють в парах або групах, то й збільшується їх соціальна активність. Учні в процесі рольових ігор вчаться вести економічні перемовини, ухвалювати спільні рішення щодо розподілу бюджету, пропонувати креативне вирішення фінансових проблем. Мета проєктної діяльності молодших школярів у сфері фінансів – допомогти отримати досвід та вивести практичні знання на рівень фінансових рефлексів.

Для формування в учнів фінансової грамотності існує курс за вибором «Фінансова абетка» для учнів 2-4 класів. Метою курсу є формування громадянської та соціальної компетентності учнів на основі засвоєння ними базових фінансових знань та практичних навичок, їх використання у житті, сприяння соціальній адаптації учнів молодших класів в умовах ринкового середовища, що сприяє психічному і соціальному розвитку дитини як особистості і громадянина [6, 6]. Програма курсу розрахована на 17 годин. Але короткого курсу не достатньо для розвитку в учнів економічного мислення та формування стійких фінансових навичок.

Тож найефективнішою, на наш погляд, є інтеграція економіки з іншими предметами. Такий підхід дасть змогу комплексно підійти до формування необхідних елементарних економічних знань, фінансової культури, уміння правильно орієнтуватися у різних життєвих ситуаціях, виховання ініціативних, упевнених, успішних громадян нашої держави [5, 49]. Для цього варто проаналізувати навчальні програми та визначити ті предмети, на основі яких можна здійснити міжпредметні зв'язки для систематичного засвоєння фінансових знань молодшими школярами. Найдоцільніше фінансову грамотність поєднувати з такими предметами, як «Математика»,

«Я досліджую світ», «Інформатика», «Дизайн і технології» та «Літературне читання».

Не менш важливою є співпраця школи з батьками. Фінансова грамотність в початковій школі формується на основі таких знань і навичок, які учні отримали в сім'ї. Оскільки батьки прищеплюють дитині фінансову культуру, вони мають бути прикладом та постійно підвищувати свій рівень фінансової грамотності. Педагогам варто активно залучати батьків до освітнього процесу, адже кожен з них, в межах своєї професії або власного досвіду, може висвітлити особливості виникнення різних фінансових ситуацій, проблем та окреслити шляхи їх вирішення.

Таким чином, формування фінансової грамотності учнів є актуальним завданням початкової освіти. Фінансові навички, сформовані у молодшому шкільному віці, дозволять приймати обґрунтовані й зважені фінансові рішення та готуватися до дорослого життя. Існують різні шляхи для впровадження фінансової грамотності в початковій школі, такі як створення економічного досвіду, проектна діяльність, інтеграція з іншими предметами, залучення батьків до освітнього процесу. Формування фінансової грамотності учнів початкової школи – це інвестиції у майбутній економічний розвиток України.

Список використаних джерел:

1. Андрійчук В., Братко М. Підготовка майбутніх вчителів до формування фінансової грамотності учнів початкової школи / В. Андрійчук, М. Братко // ЛОГОС. Мистецтво наукової думки, – 2019. – № 8. – С. 101-104.
2. Мунді Ш. Рекомендації щодо розробки національних стратегій з фінансової грамотності [Електронний ресурс] / Ш. Мунді. – Режим доступу: http://www.finrep.kiev.ua/download/ukraine_recommendations_finlit_strategy_14mar2013_smundy_ua.pdf.

3. Кізіма Т. О. Фінансова грамотність населення: зарубіжний досвід і вітчизняні реалії /Т. О. Кізіма // Вісник ТНЕУ. – 2012. – № 2. – С. 64–71.

4. Дятченко Д. О. Формування практичних навичок фінансової грамотності учнівської молоді /Д. О. Дятченко // – К.: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2017 – 174 с.

5. Максимова О. Фінансова грамотність у початковій школі : Спроби впровадження / О. Максимова. // Сучасна школа України – 2018. – С. 46-50

6. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів курсу за вибором "Фінансова абетка", 2 клас / О. Б. Рябова, Л. Я. Криховець-Хом'як, Л. І. Чарторинська // Географія та економіка в рідній школі. – 2015. – № 10. – С. 5-8.

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЛЮДИНИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Олена Головка
Комунальний заклад вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»
М.Вінниця
Науковий керівник – Дровозюк Л.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури розкрито суть понять «цінності», «ціннісне ставлення», «ціннісне ставлення до людини», простежено генезу гуманістичної педагогіки, зацентовано увагу на запропонованих сучасними дослідниками педагогічних умовах, формування в учнів початкових класів ціннісного ставлення до людини.

Ключові слова: «цінність», «ціннісне ставлення», «ціннісне ставлення до людини», гуманістичний підхід, педагогічні умови.

Постановка проблеми. Аналіз основоположних та нормативних документів про освіту, педагогічна практика свідчить, що школа перебудовується на засадах дитиноцентризму, гуманізації, забезпечення умов

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

для особистісного розвитку дітей та їх самореалізації. Поряд з цим в учнівському середовищі спостерігаються й негативні явища – надмірний прагматизм та егоїзм окремих учнів, неповага, фізична та психічна агресія відносно іншого. Причинами цих явищ можуть бути неправильне виховання у родині, несприятливе зовнішнє середовище, негативний вплив засобів інформації.

У таких умовах школа має посилити гуманістичне виховання, сформувати в учнів ціннісне ставлення до людини.

Відомо, що молодший шкільний вік є сприятливим для формування в учнів ціннісного ставлення до людини. Засвоєне у дитинстві характеризується стійкістю і міцністю. Гуманістичні цінності у свою чергу, є основою переконань, світогляду і поведінки особистості.

Проблема формування в учнів ціннісних ставлень до людини, посідає одне з центральних місць у педагогічній науці і практиці, починаючи з античних часів (Платон, Сократ, Аристотель). У епоху Відродження утверджувалися ідеал життєрадісної, сильної духом і тілом людини, принципи поваги до неї, віри у її сили і можливості. Визначним педагогом-практиком цієї епохи був Вікторіно да Фальтре, який заснував школу гуманного виховання, назвавши її «Будинок радості».

Вершиною педагогічної думки епохи стала діяльність Я. А. Коменського, який вбачав в освіті засіб удосконалення людини і закликав навчати усіх і всьому, керуючись принципом природовідповідності. Його послідовники – Ж.-Ж. Руссо, Й. Г. Песталоцці вважали, що вихователь повинен сприяти природному розвитку дитини, навчати без насилля, зважати на її потреби і інтереси.

У новітню епоху розвиток гуманістичної педагогіки був пов'язаний з діяльністю педагогів-реформаторів Д. Дьюї, С. Френе, А. Лая, Е. Кей, М. Монтессорі, С. Шацького, Р. Штейнера, Я. Корчака, які експериментально довели, що дитина здатна до саморозвитку, активної діяльності.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

У першій половині ХХ ст. набула поширення гуманістична психологія, представники якої Комбс, А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Фромм, обстоювали ідею унікальності і неповторності кожної особистості, сприяння її самоактуалізації та саморозвитку.

Знаковими постатями в історії української гуманістичної педагогіки були П. Блонський, Б. Грінченко, С. Васильченко, Г. Ващенко, М. Драгоманов, О. Духнович, П. Куліш, О. Музиченко, С. Русова, Г. Сковорода, К. Ушинський, Я. Чепіга та ін. Їх педагогічний доробок був спрямований на творення національної школи, як запоруки природного розвитку дитини, опори у освітньому процесі на фізіологію та психологію дитини, пошук шляхів соціалізації дитини, розвиток у неї самостійності, кращих людських рис.

Ідеї і практику української гуманістичної педагогіки віродив у 70-х роках ХХ ст. В. Сухомлинський, ідеї якого знайшли розвиток у педагогічній науці і практиці наступних років.

Теорія цінностей і формування ціннісних ставлень у зростаючого покоління стала предметом досліджень багатьох психологів і педагогів (В. Беха, М. Боришевського, О. Вишневського, О. Дубасенюк, І. Зязюна, П. Ігнатенко, Л. Кобзаренко, С. Сисоєвої, О. Столяренко, Л. Хоружої та ін.).

Під цінністю прийнято розуміти значимість об'єктів оточуючого світу для окремої людини, класу, групи, суспільства загалом. Сфера ціннісного включає: ціннісні уявлення, ціннісне ставлення, ціннісну позицію, ціннісну спрямованість, ціннісне самовизначення [2, 707].

Для виховання важливими є не стільки самі цінності, як психічне утворення – «ціннісне ставлення до людини». Ціннісне ставлення до людини – це універсальна комплексна якість особистості, що являє собою інтегроване, системне, багатовимірне утворення, яке характеризується відображенням у свідомості школяра знань про людину, гуманістичні

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

моральні норми та якості, а також сформованістю мотивів любові і поваги до людей та здатність проявляти ці якості на практиці [3, 17].

Ціннісне ставлення реалізується двома шляхами: спочатку емоційно, через переживання, а потім усвідомлено, з виявленням смислу, який має даний об'єкт для суб'єкта. У такому разі ціннісне ставлення є розумовою дією, а для того, щоб її здійснити слід мати певний рівень розвитку інтелекту та знання не тільки про предмет ціннісного ставлення, а й про себе, свої бажання, прагнення, які у свою чергу визначаються потребами та інтересами.

Ціннісні ставлення мають інтелектуальну, емоційну та поведінкову складові. Стосовно ціннісного ставлення до людини, показниками сформованості пізнавального компонента є глибина і повнота уявлень та понять особистості про людину як найвищу цінність. Показниками емоційного компоненту є емоційне сприймання особистістю цінності людини та життя загалом, емоційні переживання про людину, а також почуття гідності, гордості, захоплення, відповідальності, справедливості та ін.

Про сформованість ціннісного ставлення до людини ми можемо також говорити, якщо особистість реалізує це ставлення на практиці, тобто наявний діяльнісний компонент, який виявляється у здатності проявляти особисту позицію щодо захисту інтересів людини, її свобод, людських прав та інтересів, саморегуляції поведінки у взаємостосунках з іншими людьми та усвідомлення себе як людини, члена суспільства.

На відміну від моралі, яка є зовнішнім регулятором поведінки особистості, ціннісне ставлення до людини спрямоване на внутрішню регуляцію поведінки і є власною духовною якістю особистості.

На сьогодні у літературі з теорії виховання є ряд праць, у яких визначено педагогічні умови формування в учнів молодшого віку ціннісного ставлення до людини. Так Столяренко О. вважає, що цей процес буде ефективним за умови отримання учнями знань про людину, розвитку у них інтересу до її

внутрішнього світу, духовних та матеріальних здобутків, щоб могли проявити ціннісне ставлення до людини через турботу про старших, участь у суспільно-корисній діяльності [3, 9].

На думку О. Третяк, серед педагогічних умов формування в учнів ціннісного ставлення до людини, на перший план виходить гуманістична позиція вчителя, яка полягає у відкритості педагогічного спілкування, обміні з учнями духовними цінностями, створенні атмосфери справедливості, поваги до особистості, плекання в учнів почуття власної гідності, самостійності, ініціативності, уміння виявляти свої емоції та почуття, допомагати один одному, підтримувати один одного, піклуватися про слабших, бути доброзичливим [4, 258].

Проаналізувавши Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти (1-2 класи) та Державний стандарт початкової освіти (2018 р.), що діють у рамках НУШ, ми прийшли до висновку, що ці нормативні документи спрямовують зміст освіти на формування в учнів ціннісного ставлення до людини. Так, основними завданнями громадянської та історичної освітньої галузі є: сприяння усвідомленню власної гідності, цінності свободи і прав людини, виявлення відповідального ставлення до власної діяльності, створення умов для набуття успішного досвіду конструктивної взаємодії, формування емоційно-ціннісного компоненту громадянської культури особистості [1, 96].

Програма (авт. Р. Шиян) пропонує такі змістові лінії: «Я - людина», «Я серед людей». Програма (авт. О. Савченко) передбачає змістові лінії «Людина», «Людина серед людей», «Людина і світ» [1, 170-177; 213-216].

Для того, щоб з'ясувати рівні сформованості в учнів ціннісного ставлення до людини, нами було розроблено діагностичний інструментарій, який включав спостереження за поведінкою учнів, анкети «Що таке людяність?», «Наскільки ти добра людина?», «Методика незакінчених речень», «Діагностичне виявлення рівня емпатійних здібностей» (В. Бойко),

«Шкала доброзичливості Кампбелла», «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич), визначено відповідні критерії та показники цієї якості, а також педагогічні умови її формування.

Отже, ціннісне ставлення до людини – це універсальна комплексна якість особистості, що являє собою інтегроване, системне, багатовимірне утворення, яке характеризується відображенням у свідомості школяра знань про людину, гуманістичні моральні норми та якості, а також сформованістю мотивів любові і поваги до людей та здатність проявляти ці якості на практиці.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти. (Постанова Кабінету міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87). *Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1-2 класи*. К.: ТД «ОСВІТА –ЦЕНТР+», 2018. 240 с.
2. Лісовий В. Цінність. *Філософський енциклопедичний словник*. Київ: Абрис, 2002. 742 с.
3. Столяренко О. В. Теоретичні і методичні основи виховання у школярів ціннісного ставлення до людини в учнів загальноосвітньої школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 013.00.07. Вінниця, 2018. 44 с.
4. Третяк О. П. Сучасні наукові підходи до виховання ціннісного ставлення до людини у молодших школярів. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2016. Вип. 20 (2). С. 254-266 – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2016_20%282%29_25

НЕСТАНДАРТНІ УРОКИ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Яна Гордюк
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Тесленко Т.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Проблема активізації пізнавальної діяльності у процесі навчання в педагогічній теорії й практиці не нова. На всіх етапах розвитку педагогічної думки до неї зверталось багато вчених, педагогів-практиків. Одним із перших звернув увагу на необхідність „вчити дітей мислити” видатний вчений-педагог Я. Коменський. Ідею активізації навчання за допомогою наочності, шляхом активного спостереження і узагальнення та самостійного підведення підсумків висловлювали педагоги І. Песталоцці та Ф. Дістервег.

Розвитку пізнавальної діяльності молодших школярів як психолого-педагогічній проблемі, присвятили свої праці А. Алексюк, Ю. Бабанський, В. Бондаревський, М. Данилов, І. Лернер, М. Махмутов, В. Онищук, П. Підкасистий, Г. Щукіна, Г. Костюк, В. Крутецький, Н. Менчинська, А. Пономарьов, Д. Ельконін, П. Якобсон та інші педагоги та психологи.

У психолого-педагогічній літературі поняття "активізація пізнавальної діяльності" трактується по-різному. У довідковій літературі найчастіше використовується поняття "активне навчання" або "активізація процесу навчання" і визначається як удосконалення методів і організаційних форм навчально-пізнавальної роботи учнів, яке забезпечує активну й самостійну теоретичну і практичну діяльність учнів на всіх етапах навчального процесу [1].

Вияви пізнавальної діяльності та самостійності різноманітні, їх важко обмежити. Вони виражаються:

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

- в цілеспрямованості пізнавальних дій;
- в характері знань, умінь, способів діяльності, в мобільності їх використання, в змісті запитань, звернених до вчителя;
- в бажанні розширити поглибити пізнавальну діяльність через широке коло читання, телебачення, радіо.

З цим пов'язано бажання школярів внести в навчальну діяльність знання, вміння, набуті ними за межами навчального процесу [2].

Традиційні уроки дають дитині змогу активно діяти всього кілька хвилин протягом навчального дня, коли, наприклад, вона відповідає біля дошки. Лівову частку іншого часу учень, у кращому разі, слухає вчителя, а частіше - просто очікує перерви. Пасивність неминуче призводить до втрати інтересу до предмета і до навчання загалом, енергія знаходить вихід у порушеннях дисципліни [3]. Тому для активізації пізнавальної діяльності школярів необхідно впроваджувати у навчальний процес нестандартні уроки.

Творчі педагоги постійно вдосконалюють методику проведення класичного уроку, в результаті чого в навчальний процес впроваджуються нестандартні уроки. Нестандартний урок – це імпровізоване навчальне заняття, що має нетрадиційну структуру. Назви уроків дають деяке уявлення про цілі, завдання і методику проведення таких занять. Найпоширеніші серед них – уроки-конференції, уроки-аукціони, уроки-ділові ігри, уроки-змагання, уроки типу КВК, уроки-консультації, комп'ютерні уроки, уроки-консиліуми, уроки-твори, уроки-винаходи, уроки-заліки, театралізовані уроки, уроки взаємного навчання учнів, уроки дитячої творчості, уроки-семінари, уроки-конкурси, уроки-фантазії, уроки-концерти, уроки-екскурсії тощо.

Нестандартні уроки спрямовані на активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів, бо вони глибоко зачіпають емоційно-мотиваційну сферу, формують дух змагальності, збуджують творчі сили, розвивають творче мислення, формують мотивацію навчально-пізнавальної та майбутньої

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

професійної діяльності. Тому такі уроки найбільше подобаються учням, викликають у них творчий інтерес.

Щоб справді переконатися, що урок нетрадиційний, необхідно знати ознаки нетрадиційного уроку:

- Несе елементи нового, змінюються зовнішні рамки, місця проведення.
- Використовується позапрограмний матеріал, організовується колективна діяльність у поєднанні з індивідуальною.
- Залучаються для організації уроку люди різних професій.
- Організація і виконання творчих завдань.
- Обов'язковий самоаналіз в період підготовки до уроку, на уроці і після його проведення.
- Обов'язково створюється тимчасова ініціативна група з учнів для підготовки уроку.
- Обов'язкове планування уроку заздалегідь.
- Чітко визначати дидактичні завдання.
- Творчість учнів має бути спрямована на їх розвиток.

Отже, форма організації навчання є важливою дидактичною проблемою, яка безпосередньо впливає на результативний компонент навчального процесу. Вона тісно пов'язана з методами і засобами навчання, бо кінцевий результат визначається комплексом дидактичних умов, серед яких важливе місце посідають організаційні форми навчання.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко М., Вихрущ А., Вознюк Л. Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка / Редкол. – Тернопіль: ТНПУ. – 2005. – Вип.1. – 178 с.
2. Воронова Н. Мотивація як фактор успіху навчальної діяльності молодших школярів// Початкова школа. – 2007. № 3. – С. 5-6.

3. Дейкіна А. Ю. Пізнавальний інтерес: сутність і проблеми вивчення // О. Ю. Дейкіна. – М.: Просвещение, 2002. – с. 345.

РОЗВИТОК ДРІБНОЇ МОТОРИКИ ДОШКІЛЬНИКІВ – ЛЕГКО!

Ірина Шара, Руслана Грошева
Національний університет «Чернігівський
колегіум» імені Т. Г. Шевченка
Чернігів
Науковий керівник: Смолянко Ю.М.
кандидат педагогічних наук, старший викладач

Дрібна моторика є одним із головних елементів цілісного розвитку дитини. Чим раніше вона буде розвинута, тим краще розвиватимуться інші навички дитини. Існує безліч способів, як можна розвинути дрібну моторику в дітей дошкільного віку так, щоб для них це було цікаво та корисно.

Дрібна моторика – це розвиток рухових навичок, коли дитина володіє своїми пальцями та кистями рук, що розвивається відповідно до фізичних параметрів дитини. Вона є основою розвитку мовлення та інтелектуального розвитку дошкільника.

Проблему психомоторики та психомоторного розвитку різного віку дітей висвітлено в дослідженнях Є. Ільїна, В. Клименка, А. Шинкарюка та ін.; взаємозв'язку рухової діяльності з мовленнєвим (інтелектуальним) розвитком – у працях В. Бехтерева, М. Кольцової та ін.; особливості емоційно-чуттєвої сфери дитини дошкільного віку досліджували Д. Ельконін, В. Кузьменко, С. Кулачковська, І. Мельничук, Т. Піроженко та ін.; значення дрібної моторики в розвитку розумово відсталих дітей розкривали М. Монтесорі, Р. Вайс, Г. Поль-Бонкур, Н. Вайзман та ін.

Василь Сухомлинський стверджував, що «витоки здібностей і обдарування дітей – на кінчиках їхніх пальців. Від пальців, образно кажучи,

йдуть найтонші нитки – струмочки, які живлять джерело творчої думки. Іншими словами, чим більше майстерності в дитячій руці, тим розумніша дитина» [1, 408].

Відомо, що на початковому етапі життя саме дрібна моторика відображує те, як розвивається дитина, свідчить про її інтелектуальні здібності. Діти з погано розвиненою ручною моторикою незграбно тримають ложку, олівець, не можуть застібати гудзики, шнурувати черевики тощо. Вони відчують труднощі в процесі збирання деталей конструктора, що розсипалися, а також працюючи з пазлами, паличками для рахування, мозаїкою тощо [2].

У своїй праці А. Машталер зазначає, що коли дитина займається пальчиковою гімнастикою, відбуваються певні зрушення в її психофізичному розвитку. А саме:

1. Виконання вправ і ритмічних рухів пальцями індуктивноприводить до зрушень у мовленнєвих центрах головного мозку та різкого посилення узгодженої діяльності мовленнєвих зон, що, в кінцевому підсумку, стимулює розвиток мовлення.

2. Ігри з пальчиками створюють сприятливий емоційний фон, розвивають вміння наслідувати дорослому, учать вслухатися і розуміти зміст мовлення, підвищують мовленнєву активність дитини.

3. Малюк учиться концентрувати свою увагу і правильно її розподіляти.

4. Якщо дитина буде виконувати вправи, супроводжуючи їх короткими віршованими рядками, то її мовлення стане більш чітким, ритмічним, яскравим, посилиться контроль за виконуваними рухами.

5. Розвивається пам'ять дитини, бо малюк вчиться запам'ятовувати певні положення рук і послідовність рухів.

6. У малюка розвивається уява і фантазія. Оволодівши всіма вправами, він зможе «розповідати руками» цілі історії.

7. У результаті освоєння всіх вправ кисті рук і пальці отримують силу, хорошу рухливість і гнучкість, а це надалі полегшить оволодіння навичкою письма [3, 244-245].

З огляду на це пропонуємо систему вправ, за допомогою яких можна розвивати дрібну моторику в дітей дошкільного віку та пробудити інтерес, бажання виконувати різноманітні вправи, не помічаючи того, що діти разом із тим, що граються, ще й розвиваються:

- стирання гумкою намальованих предметів; зав'язування бантиків, вузликів на мотузці;
- складання ланцюжка з 3-10 канцелярських скріпок різного кольору;
- нанизування великих намистинок на шнурок, гудзиків на нитку;
- викладування й сортування квасолі, бобів, гороху, а також крупи (риса, пшона, гречки);
- застібання й розстібання гудзиків, кнопок, блискавок;
- діставання бусинок ложкою зі склянки;
- розрізування аркуша паперу на частини (за зразком), вирізання з паперу знайомих фігур та нескладних предметів по контуру та без нього;
- ігри з піском та водою; пальчикові ігри;
- намотування нитки на катушку та змотування її в клубок;
- різноманітні графічні вправи тощо.

Отже, потрібно зазначити, що розвиток дрібної моторики в дітей дошкільного віку є необхідним та потужним чинником, що ефективно впливатиме на мовленнєвий, психічний та інтелектуальний розвиток. Усе це можливо здійснити за допомогою різних розвивальних ігор, здатних розвинути сенсорно-рухові та інтелектуальні здібності дитини.

Список використаних джерел:

1. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям Вибрані твори : в 5 т. – К. : Радянська школа, 1977. Т. 3. С. 670.

2. Белко Т. В. Розвиток дрібної моторики рук у дітей дошкільного віку.
URL : <http://dnz1.dvor-selrada.gov.ua/info/page/10294> (дата звернення:
21.04.2020).

3. Машталер А. С. Розвиток дрібної моторики у дітей із загальним недорозвиненням мовлення. *Таврійський вісник освіти*. Херсон, 2015. № 4 (52). С. 242-247.

КАРТИНА ЯК ЗАСІБ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДОВКІЛЛЯМ

Катерина Гудзь
Красноградський коледж КЗ «ХГПА» ХОР
м. Красноград
Науковий керівник: Пасічник С.О.,
викладач

Анотація. Одним із досить поширених видів наочності, що використовується в закладі дошкільної освіти, є картина. З допомогою картинок вихователь знайомить дітей з дикими тваринами, з транспортом, з предметами та об'єктами, які відсутні в даній місцевості. Тож основне значення картини полягає в уточненні та закріпленні знань дошкільників із довкіллям.

Ключові слова. Ознайомлення з довкіллям, засоби навчання, наочність, картина, картинки, ілюстрації.

Дошкільний вік – це початок становлення особистості, період, коли виникає потреба осягнути явища суспільного життя.

Головною метою дошкільної освіти, окресленої Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні, є формування основи «особистісної культури через відкриття її світу в його цілісності та різноманітності» [4, 3].

Важливим аспектом діяльності педагогів є ознайомлення дошкільника з довкіллям. Довкілля – все те, що оточує дитину, це середовище життя, з яким кожна жива істота пов'язана обміном речовин, енергії, інформації, що постає перед дитиною як єдина неподільна цілісність, у якій все органічно

пов'язане. Завдання вихователів закладів дошкільної освіти – допомогти дитині пізнати довкілля, зробити в ньому перші кроки, навчити спостерігати, любити рідну природу та берегти її.

У процесі ознайомлення з довкіллям у дитини формуються елементарні уявлення про світ речей, предметів, іграшок, побут та життя людей, відбувається початкове становлення умінь діяти певним чином, вибудовується характер цих дій, вчинків, складається система потреб, бажань та мотивів поведінки, виникають перші судження про навколишній світ, що стає основою характеру та ціннісного ставлення до довкілля.

Дитина живе, розвивається, навчається, виховується в довкіллі під впливом різних засобів. Одним з важливих засобів ознайомлення дошкільників із довкіллям є картина. Її позитивні якості, переваги над іншими дидактичними засобами досить детально розкрито у методичних посібниках та підручниках з педагогіки (М. М. Коніної, Е. П. Короткової, Л. О. Пеньєвської, О. Й. Радіної, Є. І. Тихеєвої, С. Ф. Русової та інших) [1, 472].

Високо оцінив значення предметної картинки для словникової роботи К. Д. Ушинський. Педагог зазначав, що предметні та сюжетні дидактичні картинки допомагають дитині зрозуміти навколишнє життя [3, 181].

Слідом за К. Д. Ушинським, значення картинки в розумовому розвитку дитини, в збагаченні її знань та словника розкрила Є. І. Тихеєва. Вона вважала, що картинці з перших років життя дитини повинно бути відведено почесне місце, оскільки вона розширює поле безпосереднього сприймання навколишнього. В той же час слід пам'ятати, що картинка не може замінити безпосереднього сприймання реальних предметів. Якщо є можливість познайомити дитину з реальним предметом чи об'єктом (скажімо, з кішкою, цуценям, пташкою, квіткою, машиною тощо), слід показати дитині ці предмети, а потім уже закріпити їх сприймання через картинку. Проте, як справедливо зазначає Є. І. Тихеєва, бачити життя в усіх його проявах

власними очима немає ніякої можливості. І ось тут на допомогу повинна прийти картинка [3, 182].

Картина розширює уявлення дитини про навколишній світ, розвиває спостережливість, вміння виділяти головне та другорядне. Дивлячись на картину, дитина ніби подумки опиняється в зображеній ситуації разом із її героями. Картини живлять дитячий розум позитивними уявленнями про людські вчинки, розвивають зорову пам'ять [2, 176].

Розгляд картин сприяє накопиченню в дітей уявлень про громадські, побутові та природні явища. Завдяки образності та барвистості картини є дієвим засобом виховання в дитини художнього смаку.

Картини, картинки, ілюстрації до художніх творів застосовують в освітньому процесі як засіб розумового (ознайомлення з довкіллям, розвиток уяви, мислення, мовлення, формування інтелектуальних здібностей, сенсорний розвиток), естетичного (розвиток художньо-естетичного сприймання, збагачення емоційно-чуттєвої сфери) та мовленнєвого виховання (розвиток художньо-комунікативних здібностей, стимулювання ініціативи висловлювання, опанування різних типів зв'язного мовлення).

Отже, картина – один з головних атрибутів освітнього процесу на етапі дошкільного дитинства. Її основна роль зводиться до уточнення та закріплення раніше проведеної роботи по ознайомленню з довкіллям.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика : теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : підручник / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. – 2-ге вид., доповн.. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2011. – 704 с.

2. Богуш А. М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах: підручник / А. М. Богуш. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 304 с.

3. Богуш А. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. / А. Богуш, Н. Гавриш. – підручник для ВНЗ. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 408 с.

4. Дитина і навколишній світ / упоряд. Н. В. Жир та ін. – Тернопіль : Навчальна книга «Богдан», 2008. – 48 с.

ВИКОРИСТАННЯ КУБИКІВ ЛЕГО НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Інна Демедюк
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені І. Я. Франка
м. Дрогобич
Науковий керівник: Луців С. І.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. З'ясовано, що поряд із традиційними уроками актуальним стає використання нетрадиційних уроків. Визначено, що нетрадиційні уроки не тільки урізноманітнюють навчальний процес, а й викликають у школярів задоволення від самого процесу праці. Доведено, що кубики ЛЕГО роблять уроки української мови у початковій школі цікавими для учнів.

Ключові слова: мовна освіта, учні початкової школи, засоби навчання, кубики ЛЕГО.

Сучасне суспільство України потребує змін стратегії й тактики мовної освіти і спонукає до пошуку нових шляхів удосконалення процесу навчання української мови в початковій школі.

Зміст мовної освіти спрямований на створення оптимальних умов підвищення ефективності навчально-виховного процесу задля формування освіченої, креативної, самодостатньої, духовно багатой мовної особистості молодшого школяра, розвитку його природних здібностей, реалізації власного пізнавально-творчого потенціалу.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Перед учителями початкових класів стоїть нелегке завдання – забезпечити опанування учнями лінгвістичною теорією і сформованість мовленнєвих та комунікативних умінь, а також цілеспрямовано збагачувати інтелект школярів, задовольнити їхні естетичні потреби, розширювати знання про навколишній світ, історію, культуру, суспільство, моральні й етичні принципи життя спільноти тощо.

Відповідно до освітніх вимог необхідно осучаснювати технології навчання, змінювати традиційні межі сучасного уроку української мови, оновлювати процес його проведення, посилювати змістову місткість, модернізувати структуру.

Нестандартні уроки позитивно впливають на навчально-виховний процес у сучасній початковій школі. Головна заслуга уроків з нетрадиційною структурою – дуже потужна активність учнів на уроці, але потрібно мати на увазі, якщо нестандартні уроки проводити повсякденно, то цікавість до навчання у дітей пропадає.

Тому при використанні нестандартних уроків потрібно бути дуже обережним, для того щоб дітей не перевантажити незвичайністю. Вчителям головне потрібно навчитись правильно підбирати форму роботи і якісно проводити урок. Якщо ці умови виконуються, то можна кожний урок зробити нестандартним [1, 83].

Цікавими є для учнів початкової школи кубики ЛЕГО. Діти люблять грати в ЛЕГО. Будь-які завдання з використанням цього конструктора стануть для них цікавими.

За допомогою конструктора на уроках української мови у початковій школі можна:

Вчити букви. Їх можна зробити об'ємними з конструктора або використовувати наклейки, наклеєні на ЛЕГО. Букви можна сортувати (наприклад, голосні / приголосні), поєднувати з картинками, складати з них слова і навіть співати пісні.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Розуміти граматичні структури. Деталі ЛЕГО різноманітні за кольором і формою, тому зручні для складання схем. При цьому назви частин мови можна наклеїти на кубики або домовитися про їх умовне значення.

Написати твір, розповідь, казку. Працюючи в групах (наприклад, з набором ЛЕГО) учні збирають «сцену», яка стає ілюстрацією для їх розповіді, казки або біографії героя.

Об'ємна картина стає джерелом натхнення. Роботу можна побудувати за таким планом:

1. Вивчення частин набору ЛЕГО.
2. Обговорення в парах своїх ідей.
3. Створення об'ємної картини з конструктора.
4. Індивідуальна робота – написання плану розповіді.
5. Написання роботи.
6. Перевірка роботи вчителем.
7. Презентація розповіді перед класом / створення мультфільму на його основі.

Отже, сучасні уроки в початковій школі вимагають від вчителя гнучкості. Коли знижується дитяча увага, учні відволікаються від процесу. Це може бути сигналом того, що їм не цікаво і час змінювати діяльність. Тому дуже важливо зробити процес навчання динамічнішим та цікавішим. Одним з таких способів є навчання в ігровій формі. Під час якого створюється атмосфера психологічного комфорту, діти відчують себе творцями.

Список використаних джерел:

1. Качур А. М. Філософські засади вивчення української мови у початковій школі / А. М. Качур. // Збірник наукових праць «Педагогічний процес. Теорія і практика» – 2013. – № 2. – С. 83 – 90.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Руслана Дмитренко
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленко
м. Полтава
Науковий керівник: Процай Л.П.,
кандидат педагогічних наук, доцент

***Анотація.** У статті актуалізовано потенціал дистанційного навчання у початковій школі. Проаналізовано найбільш поширені засоби організації дистанційної освіти. Акцентується увага на можливостях використання дистанційних технологій молодшими школярами з особливими освітніми потребами.*

***Ключові слова:** діти з особливими освітніми потребами, дистанційне навчання, технології дистанційного навчання, початкова школа, молодші школярі.*

Постановка проблеми. У зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції на всій території України заборонено відвідування закладів освіти її здобувачами [6]. З метою виконання програм з навчальних предметів у закладах освіти організовано освітній процес засобами технологій дистанційного навчання. Водночас гостро постає проблема навчання дітей з особливими освітніми потребами. Ураховуючи труднощі під час засвоєння знань, формування умінь і навичок у дітей з інклюзивною формою навчання у початковій школі, актуальним є дослідження можливостей дистанційного навчання. Тому, предметом особливої уваги є навчання молодших школярів з особливими освітніми потребами.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Особливостям організації навчання дітей з особливими освітніми потребами присвячено роботи Л. Даниленко, С. Єфімової, В. Засенка, А. Колупаєвої, Н. Софій. Проведений аналіз праць Н. Дятленко, І. Калініченка, Н. Компанець, О. Мартинчук, Ю. Найди. Проблеми впровадження дистанційного навчання в Україні пов'язані з іменами таких відомих науковців, як В. Биков, В. Кухаренко,

В. Олійник, А. Хуторської, О. Тихомирова та ін. Дистанційна освіта висвітлена і в працях закордонних учених, серед яких Р. Бергер, Р. Деллінг, Д. Каган, М. Мур, М. Томпсон та ін. Проте вивчення наукових джерел дає підстави стверджувати, що питання дистанційного навчання молодших школярів з особливими освітніми потребами в сучасних закладах освіти є новим та недостатньо дослідженим.

Мета статті. Актуалізувати потенціал технологій дистанційного навчання молодших школярів з особливими освітніми потребами, проаналізувати найбільш поширені засоби організації дистанційної освіти.

Виклад основного матеріалу. Під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій. Технології дистанційного навчання – комплекс освітніх технологій, включаючи психолого-педагогічні та інформаційно-комунікаційні, що надають можливість реалізувати процес дистанційного навчання у навчальних закладах та наукових установах [3].

Уперше термін «діти з особливими освітніми потребами» був використаний у 1978 році у Великій Британії в доповіді Мері Уорнок, голови Комітету з питань освіти дітей та молоді з інвалідністю в контексті осіб з інвалідністю. Поступово це поняття почало охоплювати й інші категорії дітей [5, 81]. Особа з особливими освітніми потребами — це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту [7, 10]. До дітей з особливими освітніми потребами відносять: дітей з особливостями (порушеннями) психофізичного розвитку, обдарованих дітей та дітей із соціально вразливих груп.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

В Україні основною категорією дітей з особливими освітніми потребами вважають дітей з особливостями психофізичного розвитку. Залежно від типу психофізичних порушень виділяють такі категорії дітей: з порушеннями слуху (глухі, оглухлі, зі зниженим слухом); порушеннями зору (сліпі, осліплі, зі зниженим зором); порушеннями інтелекту (розумово відсталі, із затримкою психічного розвитку); мовленнєвими порушеннями; порушеннями опорно-рухового апарату; зі складною структурою порушень (розумово відсталі сліпі чи глухі; сліпоглухонімі та ін.); емоційно-вольовими порушеннями та дітей з аутизмом [2, 33-34].

Учителі можуть самостійно приймати рішення, якими інструментами користуватися під час дистанційного навчання. Для реалізації дистанційного освітнього процесу вчителями початкової школи використовуються різні засоби комунікації: розміщення завдань та рекомендацій на сайті закладу освіти, створення груп із батьками у соціальних мережах, ZOOM, Google Classroom, спілкування в телефонному режимі, листування через електронну пошту тощо.

Для навчання дітей з особливими освітніми потребами варто застосовувати технології, які дозволять пропонувати їм адаптовані чи модифіковані завдання відповідно до їхніх можливостей та будуть мотивувати й розвивати пізнавальний інтерес до засвоєння знань. Крім того, вони повинні бути доступні та інтуїтивно прості у використанні. Для молодших школярів з особливими освітніми потребами ефективно застосовувати ClassDojo, Zoom та Viber.

ClassDojo – платформа, на якій учень може написати роботу й прикріпити файл, намалювати роботу, сфотографувати чи зняти коротке відео. Бонусом є гейміфікація навчання: кожен учень отримує аватарку у вигляді «монстрика», мета якого – збирати бали за завдання. Ще один великий плюс – до цієї системи можна за запрошенням приєднати й батьків,

які зможуть відстежити успішність своєї дитини під час дистанційного навчання в динаміці [8].

ZOOM – програма для організації відеоуроків. Живе спілкування з учнями – це її перевага, оскільки в навчанні дітей з особливими освітніми потребами найважливіше — соціалізація. Ще одним плюсом є демонстрація екрана та інтерактивна дошка, що дозволяє виконувати окремим учням завдання під час відеоуроку [4]. Важливо пам'ятати, що під час відеоконференцій молодшим школярам з особливими потребами необхідні різні види підтримки:

1. Картки кожному учню: «ТАК», «НІ», «ПРИВІТ», «БУВАЙ». Питання будуються так, щоб відповіддю було «так» чи «ні».

2. Використання жестів, які допоможуть зекономити час та зрозуміти, що хотів сказати учень: лайк чи дизлайк, кивки головою ствердно або не погоджуючись.

3. Розповідайте все, що відбувається на екрані, словами. Усі картинки, усі відео – переказуйте словами для незрячих дітей.

4. Постійний зв'язок з учнями: звертання до кожного, мотивація виконання завдань. Голос учителя для дітей дуже важливий [1].

Завдяки застосуванню елементів дистанційного навчання учні, які навчаються за індивідуальною освітньою траєкторією, не мають жорсткого графіка для виконання робіт (свобода в часі), їхнє місцезнаходження не залежить від географічного розташування навчального закладу (свобода у просторі).

Організація дистанційного навчання, викликана сучасними умовами, може стати суттєвим чинником позитивних змін, адже з'являються широкі можливості для покращення якості освіти, її доступності для всіх дітей, сприяючи створенню відповідних педагогічних умов. Нові технології привнесли різноманіття педагогічних стратегій для навчання особливих дітей, ставши реальним інструментом упровадження інклюзивної освіти.

Онлайн-заняття мають бути спрямовані на задоволення потреб, розкриття здібностей кожного учня, включення в освітнє і соціальне середовище [7].

Висновки. Таким чином, дистанційне навчання відкриває широкі можливості для навчання учнів з особливими потребами у початковій школі. Але для задоволення їхніх навчальних потреб потрібно враховувати і їхні можливості. Дистанційні технології є дієвим інструментом для подальшого впровадження інклюзивного навчання в закладах освіти.

Список використаних джерел:

1. Гладких Н. Як навчати дистанційно підлітків з інвалідністю / Н. Гладких [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://cutt.ly/Gt1oZxH>
2. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук, К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. — 274 с.
3. Наказ МОН України 6 “Про затвердження Положення про дистанційне навчання” від 25.04.2013 № 46 [Електронний ресурс] . — Режим доступу : <https://cutt.ly/ft1oBQN>
4. Носоновська І. В. Організація дистанційного навчання в програмі ZOOM / І. В. Носоновська [Електронний ресурс] . — 2020. — Режим доступу : <https://cutt.ly/7t1o02i>
5. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник / В. А. Порошенко. — Київ : ТОВ “Агенство “Україна”, 2019. — 300 с.
6. Постанова КМУ “Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2” від 11.03.2020 р. № 211 [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <https://cutt.ly/ct1o7rQ>
7. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали IV Міжнародної науково-

практичної конференції (Харків, 12 грудня 2019 р.) / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. – Харків : «Мітра», 2020. – 447 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cutt.ly/Mt1pqYN>

8. Юрченко О. Як організувати дистанційне навчання учнів — покрокова інструкція / О. Юрченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cutt.ly/Wt1ptsG>

УМОВИ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Ганна Довга
Криворізький державний педагогічний університет
Кривий Ріг
Науковий керівник: Онищенко І.В.,
кандидат філологічних наук, доцент

Анотація. У статті розкрито сутність поняття «творча активність». З'ясовано особливості розвитку творчої активності в молодшому шкільному віці. Описано умови та шляхи розвитку творчої активності молодших школярів в умовах Нової української школи.

Ключові слова: активність, творча активність, творчість, творча діяльність, початкова школа.

Відповідно до «Державного стандарту початкової освіти» та Концепції «Нова українська школа» одним із важливих завдань є формування творчої особистості молодшого школяра, яка творчо й нешаблонно мислить, генерує оригінальні ідеї, здатна до самостійної пошукової діяльності, до прийняття самостійних рішень. Актуальність дослідження визначається сучасними концепціями перебудови початкової освіти в напрямку забезпечення творчого розвитку особистості молодшого школяра [2].

Проблемі розвитку творчої активності молодших школярів присвячені дослідження О. Богданової, Д. Богоявленської, П. Гальперіна, Д. Ельконіна, В. Крутецького, Г. Костюка, В. Моляко, І. Онищенко, Я. Пономарьова, Н. Тализіної, І. Якиманської та ін. Психолого-педагогічні умови, шляхи та засоби цілеспрямованого розвитку творчої активності молодших школярів обґрунтовані у роботах О. Богданової, Д. Богоявленської, П. Гальперіна, Д. Ельконіна, В. Крутецького, Г. Костюка, В. Моляко Я. Пономарьова, Н. Тализіної, І. Якиманської та ін.

Незважаючи на велику кількість досліджень, спрямованих на вивчення творчої активності, творчих якостей особистості, залишається недостатньо розробленою проблема визначення шляхів розвитку творчої активності молодшого школяра в умовах Нової української школи.

Активність – це категорія, яка значною мірою визначає ефективність та успішність навчальної діяльності; це одна з важливих психічних характеристик особистості учня, яка виявляється у творчості, вольових актах та впливає на якість спілкування у процесі навчання.

На нашу думку, творча активність – це вищий рівень активності, комплексну характеристику якостей особистості, яка формується на основі загальних і спеціальних здібностей у навчально-творчій діяльності, успішно реалізується в ній, виражається у здатності активізувати свої природні задатки і здібності, вмінні нестандартно мислити, генерувати ідеї за умови відповідної мотивації та високого розвитку психічних процесів.

За переконанням В. Лозової, ознаками творчої активності є:

- ініціатива;
- самостійність у визначенні мети, завдань, засобів пізнання;
- інтерес;
- характер діяльності (новизна, своєрідність, ламання традицій);
- оптимальність діяльності (скорочення кількості дій, операцій, витрати часу, сил) [1, с. 27].

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Отже, творча активність розглядається як творча діяльність, як якість особистості, як специфічна потреба особистості, як міра, ставлення до діяльності, ставлення до дійсності, комплекс властивостей, що поєднують інтелектуальні, волюві й емоційні процеси.

Серед психолого-педагогічних умов успішного розвитку творчої активності молодших школярів в контексті реалізації ідей Нової української школи варто виділити такі:

- 1) організація поступового залучення молодших школярів до творчої діяльності з опорою на їхні здібності, потенційні можливості, інтереси;
- 2) формування в учнів бажання творчо самовиразитися;
- 3) доцільний добір творчих завдань та органічне їх включення в структуру уроків;
- 4) створення творчої атмосфери на уроках у початковій школі.

На нашу думку, основними шляхами розвитку творчої активності молодших школярів в умовах Нової української школи є:

- 1) використання творчих завдань, вправ, ігор;
- 2) застосування інформаційно-комунікаційних технологій;
- 3) використання проблемних та проблемно-пошукових завдань;
- 4) впровадження групових форм роботи;
- 5) організація проектної діяльності;
- 6) аналіз проблемних ситуацій, що забезпечували б варіативність рішень;
- 7) використання методів і прийомів самостійної діяльності.

Отже, важливим завданням Нової української школи є розвиток творчої активності молодших школярів. Основою творчої активності дитини є виникнення й розв'язання творчого завдання, проблемної ситуації, а джерелом – внутрішній саморух особистості до творчої самореалізації та самовдосконалення. Ефективним засобом розвитку творчої активності учнів є творчі ігри, вправи, завдання. У процесі їх впровадження у дітей

формується такі якості особистості, як самостійність, організованість, дисциплінованість, активність та ін. Завдання творчого характеру спонукають молодших школярів до творчості, до самостійної творчої діяльності, сприяють розвитку творчої активності, зв'язного мовлення, формують комунікативну компетентність.

Список використаних джерел:

1. Лозова В. І. Пізнавальна активність школяра: посіб. / В. І. Лозова. – Харків.: Основа при ХДУ, 1990. – 88 с.
2. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / za zag. red. N. M. Bibik. – Київ : Літера ЛТД, 2018. – 160 с.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ШКІЛЬНОЇ ТА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Тетяна Задніченко

Прилуцького гуманітарно – педагогічного коледжу

ім. І. Я. Франка

м. Прилуки

Науковий керівник: Ярова Л.В. ,

спеціаліст вищої категорії

Анотація. У статті розкриті основні протиріччя між змістом програми розвитку та формування дитини у дошкільні та шкільні роки, визначеної Базовим компонентом дошкільної освіти, та оновленим змістом освіти початкової школи, визначеним Державним стандартом початкової освіти; запропоновано варіант алгоритму розв'язання зазначених протиріч.

Ключові слова: Стандарт початкової освіти, Базовий компонент дошкільної освіти, зміст дошкільної освіти, неперервність, перспективність, наступність освіти.

Мета статті: розкрити основні протиріччя між змістом програми розвитку та формування дитини у дошкільні роки, визначеної Базовим компонентом дошкільної освіти, та оновленим змістом освіти початкової

школи, визначеним Державним стандартом початкової освіти та запропонувати варіант алгоритму розв'язання зазначених протиріч.

У контексті затвердженого 21 лютого 2018 року Кабінетом Міністрів України Державного стандарту початкової освіти (ДСПО) розглянемо зв'язок між змістом дошкільної освіти (визначеним освітніми лініями БКДО [1]) та змістом початкової освіти (визначеним освітніми галузями ДСПО Нової української школи (НУШ) з огляду на забезпечення перспективності між цими ланками освіти [1]. Проаналізувавши зміст зазначених документів, нами зроблені наступні висновки:

1) пріоритети, визначені у концепції НУШ варіюються з засадами дошкільної освіти. Дитиноцентризм, орієнтація на потреби дитини в освітньому процесі, виховання у цінностях, інтегроване навчання, актуалізація діяльнісного підходу у формуванні та розвитку особистості, педагогіка партнерства – є спільним фундаментом для ланок дошкільної і шкільної освіти.

2) освітні лінії «Особистість дитини», «Дитина в соціумі» та «Гра дитини» БКДО, по своїй суті будучи наскрізними лініями дошкільної освіти, знаходяться в основі усіх освітніх галузей ДСПО НУШ. Це зумовлено специфікою організації процесу навчання у першому циклі початкової ланки освіти: ігрова та проектна діяльність, спілкування та спільна праця є основою освітнього процесу НУШ.

3) освітні лінії «Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Гра дитини» та лінія «Мовлення дитини» БКДО є основою наскрізних вмінь НУШ, що наведені у концепції НУШ [2, с. 16].

4) громадянська, історична і природнича галузі ДСПО НУШ, які є стрижневими при реалізації інтегрованого навчання (тематичного та діяльнісного підходів), актуалізують освітні лінії «Дитина в природному довкіллі» та «Дитина в соціумі».

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Розглянемо більш детально зміст освітніх ліній БКДО та їх пріоритетність у галузях НУШ.

У межах мовно-літературної освітньої галузі першого циклу початкової освіти НУШ відбувається формування усного та письмового мовлення як засобів комунікації, творчості, розширення світогляду, формування та розвитку особистості дитини. Основою для зазначеної галузі є освітня лінія БКДО «Мовлення дитини», що передбачає фонетичну, лексичну, граматичну, діалогічну та монологічну компетенції. Зазначимо, що мовленнєва комунікація дитини (становлення якої відбувається у дошкільні роки) зароджується у її взаємодії з людьми та розвивається у контексті впливу соціуму, що актуалізує потребу формування вмінь та навичок мовлення. Засвоєння наведених вище компетенцій БКДО є необхідною умовою переходу дитини з рівня практичного володіння мовленням до рівня свідомого відношення до мовленнєвої діяльності, яке (за Л. Виготським), можливе тільки в процесі спеціально-організованого, систематичного навчання, що є пріоритетним для формування свідомої довільної побудови усного мовлення та письмового мовлення у шкільні роки.

Природнича освітня галузь першого циклу початкової освіти НУШ передбачає формування базисних уявлень про природничо-наукову картину світу, роль людини у довкіллі та її вплив на зміни навколишнього середовища через поглиблення початкових знань, отриманих дитиною у дошкільні роки. Основою для формування природничої освітньої галузі НУШ є освітня лінія БКДО «Дитина в природному довкіллі», яка передбачає природничо-екологічну компетенцію: у дошкільні роки окреслюється цілісне уявлення дитини щодо оточуючого природного середовища, причино наслідкових зв'язків та взаємозв'язків тваринного, рослинного світу, а також впливу діяльності людини на довкілля; визначається власне ставлення дитини до природи [3].

Основою для формування мистецької освітньої галузі першого циклу початкової освіти НУШ є художньо-продуктивна компетенція освітньої лінії БКДО «Дитина у світі культури». Дана галузь передбачає сприйняття дитиною жанрів мистецтва та визначення свого особистого емоційно-ціннісного ставлення до них, шляхом активної пізнавальної діяльності та долучення до створення творів мистецтва, адже естетичне та художнє сприйняття дитини (яке є основою її художньо-естетичного світогляду та фундаментом, рушійною силою творчості) є найбільш цілісним у процесі художньої творчої діяльності дитини (І. Біла, Н. Гавриш, К. Демчик, О. Дронова, О. Іваненко, Т. Житнік, І. Карабаєва, В. Котляр, О. Кочерга, С. Нечай, О. Половіна, В. Рагозіна, О. Саприкіна, Р. Савченко, О. Семенов, О. Терещенко). Визначені пріоритети художньо-естетичного та творчого розвитку є спільною для дошкільної та шкільної ланок освіти. У той же час лінія «Дитина у світі культури» перенасичена знаннєвою складовою порівняно з ДСПО НУШ 1-го та 2-го класів [3].

У межах математичної освітньої галузі першого циклу початкової школи НУШ відбувається формування математичного сприйняття оточуючого світу дитиною та відповідної компетентності, як засобу розв'язання практичних навчальних задач. Основою для зазначеної галузі є освітня лінія БКДО «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», що передбачає сенсорно-пізнавальну та математичну компетенції: у дошкільному віці формуються еталони властивостей предметів та об'єктів довкілля, пошуково-дослідницькі уміння, розвивається наочно-дієве, наочно - образне та словесно-логічне мислення, що є підґрунтям подальшого шкільного навчання[4].

У межах інформативної освітньої галузі першого циклу початкової освіти НУШ передбачається ознайомлення дитини зі способами використання цифрових пристроїв у повсякденному житті (пошук інформації, комунікація, тощо) та можливостями сучасних інформаційно-комунікативних технологій, а також розвиток критичного мислення школяра.

Вивчення зазначеної галузі базується на: 1) досвіді використання дітьми цифрових пристроїв у повсякденному житті; 2) засвоєнні змісту освітньої лінії «Комп'ютерна грамота» варіативної частини БКДО. У дослідженнях В. Плешакова констатується «цифровізація» провідних видів діяльності дитини у віці 1-3 років. Зі зміною генерацій у суспільстві спостерігається тенденція до збільшення відсотку дітей, залучених до сфери сучасних технологій з раннього віку, що актуалізує відповідні педагогічні, психологічні, соціологічні дослідження.

Громадянська та історична, а також соціальна і здоров'я збережувальна освітні галузі першого циклу початкової освіти НУШ формують особистість дитини та відіграють провідну роль у її соціалізації: у контексті національної ідентичності (громадянська та історична освітня галузь); у контексті безпечної та здоров'язбережувальної поведінки (соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь). Залучення дитини до занять фізичним виховання, її обізнаність у сфері спортивної культури (що є складовою здоров'язбережувальної поведінки) розглядаються фізкультурною освітньою галуззю першого циклу початкової освіти НУШ.

Висновок: вище викладені положення зумовлюють висновок про загальне узгодження концепції дошкільної освіти з НУШ, відповідність її засад сучасній освітній парадигмі. Проте очевидною є наявність низки протиріч, що стосуються забезпечення перспективності між змістом дошкільної та початкової ланок освіти, серед яких найбільш вагомим є перевантаженість знаннєвої складової дошкільної освіти, що виявляється у дублюванні сформованості певних компетенцій дітей старшого дошкільного віку та учнів початкової школи та потребує внесення зазначених вище змін до стандарту дошкільної освіти. Проблема не у науково-методичному забезпеченні дошкільної освіти (численні публікації свідчать про те, що на теоретичному рівні питання інтеграції, реалізації у змісті дошкільної освіти діяльнісного підходу, формування життєво необхідних навичок у різних

видах діяльності, що становлять основу життєвої компетентності тощо) вирішені. Проблема у підходах до організації дошкільної освіти має вирішуватися на особистісному рівні управлінців у галузі дошкільної освіти, які повинні реально змінити існуючу контролюючу модель на модеативно-фасилітаторну, та ґрунтуватися на особистій відповідальності педагогів-дошкільників, які працюють з дітьми. Якщо концептуально будуть вирішені проблеми забезпечення перспективності між дошкільною та початковою ланками освіти на теоретичному рівні, а на практиці вони будуть мати декларативний характер – про реальні зміни нічого й говорити. Лише вихователь Майстер, а не вихователь ремісник, здатен реалізовувати реформи, і спрямовувати освіту на новий щабель її розвитку.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 // Урядовий кур'єр. – 2018. – № 38. – 43 с.
2. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0BzKkv8gxSZUkMzZMbWtPYU9IWXM/view/>. – 27.10.2016 р. – 40 с.
3. Типова освітня програма Нової української школи розроблена під керівництвом О. Я. Савченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/nush/27/1tipova-osvitnya-programa-rozroblena-pid-kerivnitstvom-oya-savchenko.docx/>. – 08.04.2018 р. – 57 с.
4. Типова освітня програма під керівництвом Р.Б. Шияна [Електронний ресурс]. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/nush/04/06/typovaosvitnyaprograma.doc/>. – 08.04.2018 р. – 84 с.

У СВІТ ЕКОНОМІКИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ГРИ-СТРАТЕГІЇ: ЧОМУ ЦЕ ВАЖЛИВО?

Надія Зубко
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ
Довбня С.О.
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. У статті обґрунтовано сутність поняття та виокремлено структурні компоненти економічного виховання, розглянуто гру-стратегію як засіб формування і набуття економічних знань, практичних умінь у дітей старшого дошкільного віку з її власною структурою.

Ключові слова: економічне виховання, дошкільник, гра-стратегія.

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день світ переживає важкі часи (нестабільна економічна ситуація, інфляції, екологічні кризи, запровадження воєнного та карантинного стану тощо).

Чого очікувати далі? «... однозначно ми розуміємо, що в найближчі один, два, три роки є ризики зниження найкрупнішої економіки світу» – стверджує Я. Лаврик, експертка економічних програм Українського інституту майбутнього.

Виклик сьогодення зумовлює пошуки нових шляхів в освіті, зокрема дошкільної. З повною упевненістю можна сказати, що успішна адаптація особистості до умов життя залежить від економічної обізнаності. Розпочинати процес економічного виховання необхідно саме в дошкільному віці, систематизовано та комплексно розширюючи й поглиблюючи в подальшому, що сприятиме раціональним та зваженим діям і вчинкам.

Цікавим є те, що питання економічного виховання було і залишається актуальним у всі етапи життя. Розуміння економічних понять людиною та їх важливість щодо формування світогляду вивчалися в працях видатних

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

мислителів та філософів Античності: Арістотель, Демокрит, Ксенофонт, Сократ, Платон та ін.

Так, вперше економіку як науку – систему знань описав у своїй праці "Економікос" («Про домашнє господарство») давньогрецький вчений Ксенофонт у XVI столітті. Мислитель засуджує марнотратство, надмірну наживу, закликає до раціонального використання ресурсів.

Ідеї економічного характеру були висловлені Демокритом та Сократом. Вони пов'язують економічну діяльність із моральними чеснотами, наголошуючи на вихованні таких особистих якостей, як наполегливість, благочестя, стриманість.

Важливими є ідеї Арістотеля. Згідно з його концепцією економіка – це дія, діяльність що націлена на використання речей; економічна освіта – це світоглядна система, основана на відповідних цінностях і прагненнях до їх формування шляхом раціональних дій, що формують звички та саму сутність людини [8].

Філософи, громадські діячі, педагоги Нового часу розглядали формування соціально-моральних якостей у тісному поєднанні з господарчо-економічними: виховання джентльмена, який є підприємливим, наполегливим у досягненні власних інтересів, але не перешкоджає в цьому іншим (Д. Локк); виховання справедливості, правдивості, ініціативності, владності, чесності (К. Гельвецій, П. Лесгафт, Ж.-Ж. Руссо); розвиток ініціативності та самостійності (М. Монтессорі) [1].

Ж. Руссо та І. Песталоцці рекомендували навчати дітей практичним навичкам, вмінню працювати, що дає людині незалежність, життєстійкість, економічну самостійність, досягнення достатку та успіху у житті [6, 23].

Економічне виховання досліджено сучасними науковцями в різних аспектах, а саме: визначено зміст і методи економічного виховання (Н. Беляєва, А. Богуш, Т. Богдан, Л. Галкина, Г. Григоренко, Л. Гурнік, Н. Дудник, Л. Лохвицька, А. Сазонова, А. Шатова та ін.); розкрито завдання

економічного виховання (Н. Баріло, Ю. Васільєва, А. Залізник, М. Фіцула, та ін.); розглянуто економічне виховання як одну із складових трудового виховання (П. Атутов, С. Батишев, Н. Кулакова та ін.); окреслено готовність майбутніх педагогів до формування початкових економічних уявлень у дітей (Т. Богдан, Л. Галкіна, Н. Грама, Н. Найдъон, І. Ярита та ін.) [3].

Проведений теоретичний аналіз проблеми дав змогу уточнити сутність «*економічного виховання*» як складової частини виховної системи, спрямованої на формування економічного мислення, розвитку ділових якостей, громадської активності, підприємництва, і інтегрує між трудовим, моральним, політичним, правовим, розумовим, та іншими сторонами виховання.

Керуючись такими структурними компонентами, як-от: мотиваційно-емоційний, змістовно-діяльнісний та рефлексивний ми можемо забезпечити реалізацію завдань економічної освіти дітей в умовах стандартизації дошкільної освіти та забезпечити успішне входження у світ економіки [2].

Важливою умовою щодо формування економічної вихованості є набуття її у процесі діяльності. Гра є одним із найцікавіших видів діяльності дитини дошкільного віку, провідною для цього вікового періоду та є засобом всебічного розвитку, важливим методом виховання.

Дослідження теорії та практики дитячих ігор знаходимо у працях багатьох видатних науковців: розвиток дитини у процесі ігрової діяльності було досліджено психологами: Л. Виготський, К. Гросс, Д. Ельконін, О. Запорожець, П. Лесгафт, О. Леонтьєв, Г. Люблінська, І. Павлов, С. Рубінштейн; сучасні психологи: К. Карасьова, С. Ладивір, Т. Піроженко; педагогічним вивченням дитячої гри займались: Л. Артемова, Т. Губенко, В. Залогіна, В. Захарченко, Р. Ібрагімова, Н. Кудикіна, Т. Маркова, О. Усова, І. Школьна, К. Щербакова О. Янківська; дослідженням формування економічного досвіду в ігровій діяльності присвячено праці (Н. Беляєва, О. Гнізділов, Г. Григоренко, Р. Жадан, І. Кабина, Н. Манжелій, І. Орлова,

А. Сазанова, І. Сverdлова, А. Смоленцева, Г. Сова, Л. Фесюкова, С. Чорна та ін) [4].

Входження у соціум та успішна діяльність залежать від набутих навичок, якими дитина оволодіває у процесі ігрової діяльності.

Підтвердження пріоритетності ігрової діяльності серед інших видів діяльності знаходимо й у «Енциклопедії освіти», яка визначає ігрову діяльність дітей дошкільного віку як різновид активної діяльності дітей дошкільного віку, що складає основний зміст їхнього життя та є провідною діяльністю, тісно пов'язаною з подальшим навчаннями і працею [4, 327].

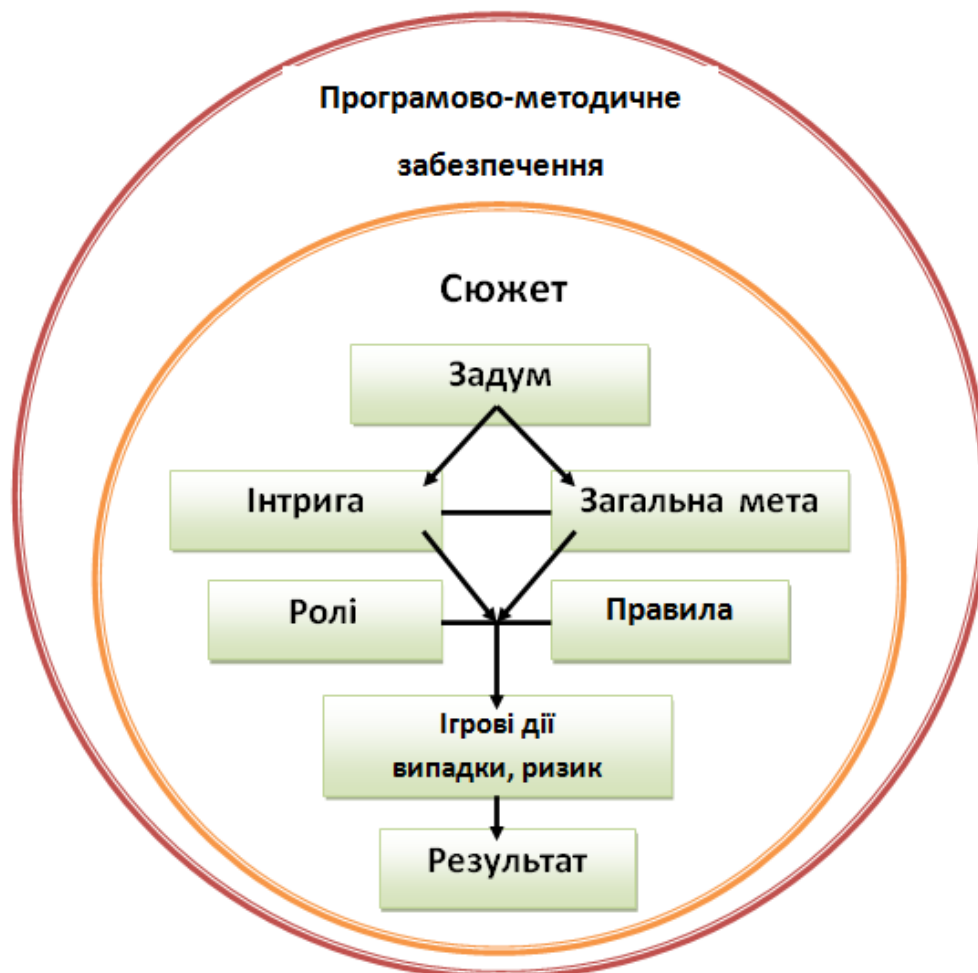
Таким чином, ігрова діяльність дитини дошкільного віку є цінним засобом формування економічної культури та економічної вихованості.

З метою формування економічної вихованості у дітей старшого дошкільного віку буде застосовано спеціальний вид гри – **гру стратегію**.

В контексті нашого дослідження під поняттям «*гра-стратегія*» ми будемо розуміти активну ігрову діяльність з метою економічного виховання, що включає в себе планування необхідних дій задля досягнення поставлених цілей шляхом ефективного використання наявних (фактичних) ресурсів.

Визначено власне структуру гри-стратегії із компонентами (див. рис. 1), а саме: **задум** – ситуація, в яку вводиться дитина; **інтрига** – дійсна проблема, що є стимулом та мотивацією до дії; **загальна мета**, для реалізації якої необхідно об'єднати спільні зусилля та спрямувати дії; **ролі** – обов'язкова наявність лідерських ролей; **правила** – положення гри, встановлюють її логічний порядок; **випадки** – умови що змінюються у процесі гри, зміни що вносять ефект несподіванки, полегшуючи або ускладнюючи досягнення бажаного результату; **ризик** – компонент гри-стратегії що припускає вільний вибір альтернативи, рішень ігрових завдань; **сюжет** – може бути необмеженим у часі, тривати кілька днів (залежно від ємності, поставленої мети та бажання дітей); **ігрові дії** – певна послідовність спрямованих сукупних дій усіх учасників гри, що включає ситуації вибору та самостійні

рішення дітей; **результат гри** – підведення підсумків, обговорення тактики, та можливих альтернативних варіантів. Обов'язковим є колективний або особистісний виграш.

Рис. 1 Структура гри-стратегії

Таким чином, в основу гри-стратегії покладено інтригу, реальну проблему, визначено загальну мету, для реалізації якої й необхідно об'єднати спільні зусилля, обговорюючи всі подальші кроки. У процесі гри вихователь може кілька разів ускладнювати завдання, «чинить» перепони, які діти мають подолати. Гра-стратегія надає педагогам унікальну можливість спостерігати за процесом збагачення соціального досвіду дітей, їхніми ціннісними пріоритетами, особистісними проявами в зовсім непростих, наближених до

реальних ситуаціях, змогу оцінити здатність кожної дитини до конструктивних рішень, самостійного вибору тощо [6, 168].

Проте, формування економічної вихованості засобом гри-стратегії потребує поглибленого вивчення та розробки його методичного інструментарію, що стане наступним етапом нашого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Богдан Т. М., Найдьон Н. В. Формування економічного досвіду старших дошкільників./ Т. М. Богдан, Н. В. Найдьон // Вісник. – 2015. - №125. – С. 296 – 299.
2. Галкина Л. Н. Формирование экономической компетентности у детей старшего дошкольного возраста // Вестник ЧГПУ. 2016. № 7. С. 24-29
3. Довбня, С. О. Трансформації програмово-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку (друга половина ХХ -початок ХХІ століття) [Текст] : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Софія Олегівна Довбня; наук. кер. Н. В. Кудикіна; ДЗ "Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського". – Одеса, 2015. – С. 33-45
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук. України ; головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юнікор Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Поряд і разом: соціалізуємо старшого дошкільника : навчально-методичний посібник / С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Луценко, В. Маршицька, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. – 252 с..
6. Сасова, И. А. Экономическое воспитание детей в семье / И. А. Сасова. – М., 1989. – 45 с.
7. Стаєнна О. Секрети кухні для дошкільників: гра-стратегія / О. Стаєнна // Методична скарбничка вихователя. – 2017–№10. – С. 35–36.

8. Crespo, Ricardo F. On Aristotle and Economics. IAE Business School Austral_University, 11/2008. Web: http://www.iae.edu.ar/pi/Documentos%20Investigacin/Working%20Papers/DTIAE08_2008.pdf

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗВИТКУ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ольга Ільши
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Волощенко Н.О.,
старший викладач

Анотація. У статті висвітлено основні підходи до розвитку логічного мислення засобами сучасних ігрових технологій, розкрито поняття «ігрові технології», показано можливості використання LEGO-технології у розвитку логічного мислення старших дошкільників, проаналізовано наукові дослідження з питань специфіки розвитку логічного мислення у дітей дошкільного віку. Розвиток логічного мислення та математичних здібностей сприяють формуванню особистості дитини, вихованню активного ставлення до здобуття знань, розвитку їх інтелектуальних і творчих здібностей. Використання LEGO-технології дозволяє дітям зайняти активну позицію в освітньому процесі, навчитись мислити логічно і виконувати завдання у чіткій логічній послідовності.

Ключові слова: мислення, логічне мислення, логіко-математичний розвиток, сучасні технології, LEGO - технологія.

Сучасна освіта в Україні та стан її розвитку відображає зміни в соціально-економічному та політичному житті. Основними напрямками розвитку освіти, які визначено «Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки», Базовим компонентом дошкільної освіти, Законом України «Про дошкільну освіту», передбачено модернізацію системи освіти в усіх її галузях. Завдання модернізації освіти визначаються:

- відходом від авторитарної педагогіки;

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

- забезпеченням умов для реалізації та самореалізації сутнісних сил дитини у різних видах її діяльності, розвитку її логічного мислення, створенням умов для формування активної, відповідальної, творчої особистості, здатної до самоосвіти та саморозвитку [1].

Л. Виготський зазначав, що мислення дитини не є спонтанним процесом, це процес опанування дитиною системи знань у взаємодії з дорослим і постійне вправлення своїх розумових здібностей [2].

Дослідження психологів (Г. Костюк, А. Венгер, О. Запорожець та ін.) вказують на те, що вже у дітей молодшого дошкільного віку за правильної організації освітньо-розвивального середовища виникають перші прості форми логічних суджень та узагальнень. Питання розвитку логічного мислення дітей дошкільного віку є надзвичайно актуальним на сучасному етапі розвитку українського суспільства, оскільки наразі висувуються достатньо високі вимоги до усвідомленого виконання поставлених завдань.

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти в роботі з дітьми широко використовують ігрові технології навчання, які сприяють не лише загальному розвитку дитини, а й розвитку логічного мислення. Актуальними є LEGO-технологія, технологія М. Монтесорі, логічні блоки З. Дьенеша, технологія В. Воскобовича. Всі вони є неодмінною складовою гармонійного розвитку старших дошкільників.

Отже, метою нашого дослідження є дослідити ефективність використання інноваційних освітніх технологій у розвитку логічного мислення старших дошкільників.

В основі успішного розвитку дитини передшкільного віку є розуміння ситуації навколишнього, вміння будувати логічні зв'язки, бажання розв'язувати різні задачі, що постають у житті. Для цього важливо розвивати у дітей вміння мислити логічно, проявляти пізнавальну активність. Логічне мислення формується на основі образного і є вищою стадією розвитку дитячого мислення. Повноцінний розвиток логічного мислення вимагає не

тільки активної розумової діяльності, але й узагальнених знань про ознаки предметів і явищ дійсності, які закріплені в словах. Вивченню різних аспектів логічного мислення дітей старшого дошкільного віку присвячені праці багатьох науковців (М. Подьяков, Л. Занкова, І. Лернер, В. Паламарчук, М. Скаткін та ін.). А. Белошиста зазначає, що будь-який вид діяльності не може обійтися без мислення, це основа успішного засвоєння нових знань, умінь та навичок. Навчити старшого дошкільника розмірковувати стає одним з важливих педагогічних завдань, яке належить розв'язувати в контексті особистісного розвитку дитини в цілому.

Основним видом діяльності дітей дошкільного віку є гра. Навчання через гру дає значно вищі результати, ніж навчання у формі занять. Використання ігрових технологій в закладах дошкільної освіти дає можливість розвивати пізнавальну активність та логічне мислення у дошкільників.

Г. Селевко розглядає ігрові технології навчання як систему взаємопов'язаних елементів, які представляють собою комплекс вибіркового використання складових, де взаємодія та взаємовідносини набувають характеру взаємодії компонентів, спрямованих на досягнення запланованого дидактичного результату [7, с. 59]. Отже, використання ігрових технологій передбачає взаємодію педагога і дитини, в результаті якої весь навчальний матеріал засвоюється через гру, а це, в свою чергу, дозволяє досягти поставленої мети і підвищити рівень розумової активності дітей.

З усього спектру ігрових технологій у своєму дослідженні ми зупинились на LEGO-технології, яка дає величезні можливості для пошукової та експериментально-дослідної діяльності дитини. Це ціла палітра гри, яка охоплює конструктивно-будівельну, вільну, сюжетно-рольову, розвивальну, рухливу гру та гру за уявою [3]. Працюючи з LEGO, діти можуть грати індивідуально, у міні-групах та цілими командами. Внаслідок своєї багатофункціональності, цеглинки LEGO можуть використовуватись

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

дітьми як будівельний матеріал, як предмети-замінники, як атрибути для рухливих ігор, як обладнання в дидактичних іграх. Таке використання LEGO-матеріалу сприяє не тільки підвищенню пізнавальної активності дітей, а й розвитку творчості та логічного мислення.

В ході експериментальної роботи, яка проходила на базі ЗДО № 532 «Країна дитинства» м. Києва, ми визначили наступні педагогічні умови розвитку логічного мислення старшого дошкільника:

- забезпечення гармонійного поєднання мотиваційних та операційних компонентів;
- демократичний стиль виховання дитини;
- розвиток операцій мислення, що сприяють аналізу, порівнянню, узагальненню, в різних видах діяльності дітей.

Використовуючи результати наукових досліджень, присвячених питанню використання LEGO-технології в роботі з дошкільниками, ми дійшли висновку, що формувальний експеримент має відбуватись у три етапи, відповідно до ролі дорослого у співпраці з дітьми та рівня складності завдань, що сприяють розвиткові логічного мислення.

Так, на першому етапі роботи ми проводили індивідуальні заняття з дітьми, де показували можливості використання цеглинок LEGO, обговорювали хід виконання поставлених завдань, аналізували результати роботи. Наприклад, вправляючи дітей у класифікації предметів за певною ознакою, ми запропонували дітям визначити, за якими параметрами можна розкласти цеглинки LEGO на декілька груп. Звичайно, першим параметром, який діти визначили найлегше, був колір цеглинок. Але в процесі обговорення з педагогом альтернативних варіантів розв'язання завдання, діти змогли розкласти цеглинки і за іншими ознаками (довжина цеглинок, назва цеглинок за «LEGO-термінологією» та ін.). Слід зазначити, що діти з більш високим рівнем розвитку логічного мислення робили спроби класифікувати

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

цеглинки за декількома параметрами, наприклад, колір і «LEGO-назва» цеглинки.

На другому етапі відбувалась робота з групою дітей під керівництвом дорослого. В такій ситуації діти мали можливість ділитись своїми міркуваннями не лише з дорослим, а й з однолітками, відшукувати спільні шляхи розв'язання поставлених завдань, але в разі виникнення певних труднощів, вони мали можливість звернутись за порадою до педагога. Так, наприклад, закріплюючи з дітьми назви днів тижня, ми запропонували дітям «зашифрувати» назву кожного дня за допомогою цеглинок. Працюючи в підгрупах, діти мали можливість обговорювати і спільно вирішувати, який колір відповідатиме якому дню тижня і що робити, якщо кольорів менше, ніж днів тижня. Така співпраця дітей давала позитивні результати не лише у розвитку логічного мислення, а й сприяла розвитку мовлення та зміцненню товариських стосунків у групі.

Третій етап нашого формульовального експерименту носив творчий характер. Під час виконання поставлених завдань, діти повинні були самостійно придумати шляхи їх розв'язання і пояснити, чому запропонований шлях є найбільш оптимальним. Крім того, на даному етапі діти володіли знаннями щодо можливостей використання елементів LEGO і мали змогу використовувати предмети-замінники, обирати більш доцільні, на їх погляд, елементи, надавали пояснення, встановлюючи причинно-наслідкові зв'язки між діями, явищами тощо.

Отже, використання LEGO-технології в роботі з дітьми старшого дошкільного віку сприяє розвитку мислення, спритності, інтелекту, уяви та творчих здібностей, а також сприяє формуванню таких якостей, як уміння концентруватися, здатність до співробітництва з партнером, і найголовніше - почуття впевненості в собі.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. — К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Выготский Л. С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка / Хрестоматии по детской психологии: от младенца до подростка. Учебное пособие / Ред.- сост. к психол. н. Г. В. Бурменская / Изд. 2-е, расш. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2005. – С.283–299.
3. «Конструємо: граємо і вчимося Lego-Dacta», Матеріали розвиваючого навчання дошкільнят, М: Відділ ЛЕГО-педагогіки, ІНТ, 2007. – 37 с.
4. Литвиненко С. Я., Ямницький В. М. Дитина і середовище: проблеми взаємодії // Оновлення змісту та методів навчання і виховання в закладах освіти: зб. наук. праць. Вип. 22. – Рівне: РДГУ, 2002. – С. 216-219.
5. Новосёлова С. Л. Проблема информатизации дошкольного образования // Информатика и образование. – 1990. – № 2. – С. 93–96.
6. Організація життєдіяльності дошкільників в контексті завдань логіко-математичного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zhuravlyk.uz.ua/organizaciya-zhittyediyalnosti-ditej-v-dnz/piznavalnijrozvitok/logiko-matematichnij-rozvitok/v-konteksti-matematichnogo/>
7. Селевко Г. К. Альтернативные педагогические технологии / Г. К. Селевко – М.: НИИ школ. технологий. - 2005. – 224 с.

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ УМІНЬ ПРАЦЮВАТИ З НАВЧАЛЬНОЮ КНИГОЮ

Ганна Канюка

Дрогобицький державний педагогічний університет

імені І.Я. Франка

м. Київ

Науковий керівник: Луців С.І.,

кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. З'ясовано, що робота з підручником – один із важливих методів навчання. Визначено, що процес оволодіння знаннями на матеріалі навчальної книги може відбуватися під безпосереднім керівництвом учителя та у формі самостійної роботи з книжкою. Доведено, що робота з формування в учнів початкової школи умінь працювати з навчальною книгою посідає вагомe місце у роботі вчителя початкової школи.

Ключові слова: навчальна книга, підручник, інформація, текст, художній твір.

Гуманістична спрямованість сучасної освіти полягає в постановці мети – розвинути людину, її особистісні якості, адже розвиток людини визначає розвиток суспільства. Сьогодні важливим стає не стільки те, що випускник початкової школи знає, а те, як він володіє прийомами пізнання світу, здібностями і вміннями здобувати нові знання та використовувати їх.

Читання дітей – це показник інтелектуального, морального, культурного, творчого потенціалу. Тому сьогодні важливими є питання становлення читача, який творчо і повноцінно осягає літературне надбання поколінь, уміє працювати з текстом, сприймати художній твір як мистецтво слова [1, 8].

Постійно зростаючий потік інформації, потреба швидко орієнтуватися в ньому і здобувати необхідні знання диктують сучасній школі необхідність формувати в дітей вміння вчитися, самостійно оволодівати знаннями.

Орієнтуватися в інформаційному потоці для учнів – це, перш за все, орієнтуватися в підручнику-книзі, з якою вони щоденно працюють. У зв'язку з цим зростає роль підручника як своєрідного джерела знань, а також

актуалізується проблема вироблення вміння працювати з ним, особливо в рамках школи першого ступеня [3, 10].

Робота з підручником – один із важливих методів навчання, сутність якого полягає «в оволодінні новими знаннями, коли учень вивчає матеріал і осмислює наявні приклади, факти, закономірності і паралельно набуває вміння працювати з книжкою» [2, 42].

Таким чином, у зазначеному методі чітко простежуються два аспекти: організація засвоєння навчального матеріалу підручника і формування вміння працювати з книжкою.

Підручники для початкової школи мають ряд особливостей:

- ілюстрації, малюнки виступають основним джерелом знань, наочною опорою мислення;
- характерна поурочна побудова навчального матеріалу (урок-сторінка, урок-розворот).

Ці особливості ще раз підтверджують актуальність формування вміння працювати з поза текстовими компонентами підручника як такимми, що є важливим джерелом інформації.

Уміння працювати з підручником треба розглядати як комплексне завдання, яке включає такі складові:

- уміння працювати з текстом;
- уміння працювати з позатекстовими компонентами (запитаннями, ілюстративним матеріалом);
- уміння користуватися апаратом орієнтуванням (орієнтуватися у структурі підручника, у шрифтових та кольорових виділеннях і сигналах-символах) [4, 125].

Процес оволодіння знаннями на матеріалі підручника може відбуватися під безпосереднім керівництвом учителя та у формі самостійної роботи з книжкою.

Отже, виходячи з того, що дидактичними засобами подачі навчального матеріалу в підручнику є текст, завдання і вправи, ілюстративний матеріал тощо, важливо правильно організувати роботу з кожним із основних структурних компонентів навчальної книжки.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко О. В. Читацька компетентність молодшого школяра: теоретичний аспект / О. В. Вашуленко // Початкова школа. – 2011. – № 1 – С. 8 – 14.
2. Лапіна Н. Ігрові завдання для повторення знань з теорії літератури // Дивослово. – 1995. – № 9. – С. 42-44.
3. Матвійчик О. В. Книга і читання – важливі чинники формування духовності особистості // Шкільна бібліотека. – 2007. – № 4. – С. 9 – 10.
4. Підлужна Г. В. Нетрадиційні прийоми активізації пізнавальної діяльності на уроках читання // Нові технології навчання в початковій школі: Досвід, проблеми, перспектива. – Матеріали обласної науково-практичної конференції 17-18 листопада 2000 року. – Житомир, 2001. – С. 125 – 129.

РОЛЬ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНО-ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ

Ольга Качайло
Мукачівський державний університет
м. Мукачєво
Науковий керівник: Іванова В.В.,
кандидат психологічних наук, доцент

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Соціальна політика в сфері дошкільної освіти України – найважливіший пріоритетний напрямок, що визначає довгострокову стратегію розвитку суспільства. У Національній доктрині розвитку освіти України особливе значення надається періоду дошкільного дитинства, що в особливій мірі визначає успішність подальшого розвитку і навчання дітей-дошкільників.

Тому система дошкільного виховання і освіти, її зміст та структура, засоби і компоненти, методи і форми, що розглядаються в аспекті оптимізації розвитку виховання і навчання дошкільників, орієнтовані на досягнення соціально-особистісних цілей їх виховання та освіти.

Аналіз різнопланової літератури показує, що природа, місія, цілі та зміст, стадії і конкретні механізми соціалізації несуть глибокий соціально-історичний характер. Це дозволяє говорити про те, що цілі соціалізації мають істотну варіацію і залежать від історичної епохи і соціально-економічної організації суспільства.

Особистість проходить певні періоди, які відкриті до соціальних впливів і внутрішньої готовності до їх прийняття (за Д. Б. Фельдштейн та ін.). Саме дошкільне дитинство є періодом такої відкритості дитини до різного типу впливу і взаємодії (духовного, тендерного, соціально-морального, трудового та ін.), готовності до їх прийняття. Найбільш сензитивним для формування готовності до соціально-моральних процесів виховання є дитина дошкільного віку, а здатність здійснювати моральний вибір у дітей даного віку розкривається на основі розвитку морально-оцінної діяльності, бажанні в їх схваленні.

Розвивається самостійність і бажання дитини-дошкільника добровільно слідувати соціально-схвалюваним моральним стандартам поведінки, прийнятим в конкретному співтоваристві, що лягає в стрижень розвитку цієї здатності. У зв'язку з цим проблема соціально-особистісного розвитку дитини у взаємодії з навколишнім світом стає особливо актуальною на сучасному етапі.

Даний факт знаходить своє відображення в основних державних документах: так, в Законі України «Про освіту» встановлюють загальні вимоги до програм і змісту освіти, орієнтація їх на адаптацію особистості до життя в суспільстві, на забезпечення самовизначення особистості і створення умов для її самореалізації [2]. О. Г. Асмолов, М. Є. Веракса, а також Н. Ф. Федіна та ін., пропонують розглядати соціально-особистісний розвиток як процес соціально контрольованої соціалізації, здійснюваний в спеціально створених освітніх організаціях, який допомагає розвинути можливості людини, які включають її здібності, знання, зразки поведінки, цінності, відносини, позитивно цінні для суспільства, в якому вона живе. За своїм змістом даний процес включає основні елементи: соціальне пізнання, оволодіння певними навичками практичної діяльності, ціннісні орієнтації та установки, соціальні позиції [1, с. 148].

Однак в процесі соціалізації дитина не тільки приймає соціальні норми поведінки прийнятні для суспільства, а й отримує інформацію від суспільства про його структуру, про міжособистісні відносини, громадські групи, пізнає соціальне і фізичне середовище, об'єктивує і освоює навколишній світ. Засвоює переконання, смисли, цінності і норми, що оточують її. Отже, можна зробити висновок: процес формування соціально-особистісних якостей дитини-дошкільника – це процес його соціально-особистісного розвитку.

А. В. Мудрик вважає, що соціально-особистісний розвиток дитини включає в себе безліч якостей, які мають великий спектр характеристик: від прояву почуттів і емоцій до вміння налагоджувати контакти з оточуючими людьми [3].

Соціально-особистісний розвиток дошкільників – це цілеспрямований, спеціально організований процес виховання і соціалізації, який відбувається під впливом певних факторів (сім'ї, колективу, соціального середовища, суспільства).

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Розвиток особистості дошкільника в ЗДО обов'язково включає в себе розвиток його інтелекту, емоційної сфери, стійкості до стресів, розуміння себе та прийняття інших, доброго ставлення до світу, самостійності та автономності, фізичний розвиток і охорону здоров'я.

Основними складовими (елементами) соціально-особистісного розвитку дошкільника є: соціальні знання, духовні цінності, соціальні норми поведінки, які в своїй сукупності визначають процес формування їх соціально-особистісних якостей.

Соціокультурне середовище закладу дошкільної освіти має особливі виховні можливості у формуванні соціально-особистісних якостей дітей дошкільного віку. Кожний конкретний заклад дошкільної освіти формує своє, унікальне виховне соціокультурне середовище. Це залежить від багатьох об'єктивних і суб'єктивних факторів і умов (історії розвитку закладу дошкільної освіти, усталених традицій, освітнього рівня педагогічного колективу, технологій і методик, які використовуються в освітньому процесі, та ін.)

Соціально-особистісний розвиток безпосередньо пов'язаний з соціально-особистісним вихованням дошкільнят, яке є складовим процесом соціалізації в закладі дошкільної освіти (А. В. Мудрик, Л. В. Мардахаєв та ін.).

Таким чином, соціально-особистісне виховання дозволяє направляти розвиток суб'єктивного світу вихованця, маючи на меті максимального включення індивідуальних особливостей кожної дитини в процесі соціалізації. Соціально-особистісне виховання допомагає розвинути якості, які народжують вчинки і поведінку і, в кінцевому рахунку, формують характер дитини. Як відзначають багато педагогів-дослідників (А. В. Мудрик, Л. В. Мардахаєв, А. В. Іванов, А. К. Биков, та ін.), саме суспільство є як замовником, так і організатором соціально-особистісного виховання і соціалізації підростаючого покоління, здійснюючи його за

допомогою прямого або непрямого впливу через різні організації та соціальні інститути.

У нашому дослідженні під соціально-особистісним вихованням дошкільнят розуміється процес, що має на меті, спрямованість, яка організовується в умовах виховного соціокультурного середовища закладу дошкільної освіти з формування стійкої системи їх соціально-особистісних якостей, що характеризують дитину як особистість, яка розвивається і соціалізується, яка володіє можливостями входження в різноманітні соціальні відносини.

У зв'язку з цим соціально-особистісне виховання, цілеспрямоване і систематичне, допоможе сформувати високі соціально-особистісні якості у дитини-дошкільника: активність, патріотичність, ініціативність, моральність, духовність, самостійність, здатність здійснювати вільний вибір, приймати рішення, тощо. Це дозволить забезпечити дитині соціальну та комунікативну компетентність на їх віковому рівні.

Список використаних джерел:

1. Андреева, Г. М. Социальная психология / Г. М. Андреева. – М. : Наука, 1994. – 324 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти : нова редакція / [наук. керівник: А. М. Богущ, авт. кол.: А. М. Богущ, Г. В. Беленька, О. Л. Богініч та ін.] ; МОНмолодьспорт України, НАПН України. – Київ, 2012. – 26 с.
3. Мудрик, А. В. Социальная педагогика : учеб. для студ. пед. вузов / А. В. Мудрик ; под ред. В. А. Сластенина. – 3-е изд. испр. и доп. – М. : Академия, 2002. – 200 с.
4. Фельдштейн, Д. И. Психология взросления: структурно-содержательные характеристики процесса развития личности : Избранные труды / Д. И. Фельдштейн. – М.: Московский психолого-социальный институт: Флинта, 1999. – 672 с.

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Олександра Кислиця
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Лозенко А. П.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. У статті досліджено проблему формування у молодших школярів мовно-літературної компетентності в умовах Нової української школи. Проаналізовано поняття «компетентність», охарактеризовано зміст державних документів, які визначають зміст початкової освіти, а особливо – фундаментальні наукові підходи до формування цієї компетентності у дітей молодшого шкільного віку.

Ключові слова: освіта; Нова українська школа; мовно-літературна освітня галузь; компетентність; змістові лінії; мовна особистість.

Постановка проблеми. Із прийняттям нового Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року (вступив у дію 28.09.2017) відбувається модернізація змісту освіти, що передбачає його відбір і структурування з визначенням результативної складової освітнього процесу – набуття учнями компетентностей. Перед сучасною школою постає завдання сформувати особистість незалежну, вільну, здатну самостійно осмислювати явища навколишньої дійсності, відстоювати свою власну думку, поважати думку інших людей [2]. З огляду на соціальну і педагогічну значущість української мови для становлення і розвитку особистості молодшого школяра цьому навчальному предметові в системі шкільного навчання й виховання об’єктивно відведено особливу роль. Тому постає завдання сформувати в учнів комунікативну, читацьку та інші ключові компетентності, розвивати мовленнєво-творчі здібності.

Аналіз актуальних досліджень. Розгляд наукової літератури з даної проблеми свідчить, що питання особливостей навчання мовно-літературної

освітньої галузі досліджували М. Вашуленко, С. Дубовик, А. Зиммельдінова, О. Мельничайко, О. Онопрієнко, К. Пономарьова, М. Проць, О. Савченко та ін.

Теоретичний аналіз літератури свідчить про актуальність дослідження проблеми вивчення інтегрованого курсу української мови в контексті реалізації завдань Нової української школи.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні проблеми формування ключових компетентностей, а саме – вільному володінні державною мовою та формування мовно-літературної компетентності в умовах Нової української школи.

Виклад основного матеріалу. У сучасних державних документах, що визначають зміст початкової освіти, розглядаються різні підходи до формування свідомої мовної особистості. Особливої значущості слід надати Концепції Нової української школи, де вагоме місце відводиться поняттю «компетентність», що являє собою динамічну комбінацію знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та подальшу навчальну діяльність [3]. Перелік компетентностей також можна визначити як інтегрований результат освіти, присвоєний особистістю, критерії або вимоги, до яких потрібно прагнути і які потрібно досягти не лише учневі, а й кожному педагогу [4, 12]. Ключові компетентності – це ті, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції та працевлаштування, і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх [3].

Закон України «Про освіту» оперує окремими поняттями на позначення ключових компетентностей, пов'язаних з мовленнєвою діяльністю, зокрема такими, як «вільне володіння державною мовою» та «здатність спілкуватися рідною мовою». Окрім цього з'являються поняття «комунікативна» і «читацька» компетентності, які передбачають формування складових

комунікативної компетенції, тобто знань і умінь, необхідних для спілкування у різноманітних ситуаціях, засвоєння комунікативних стратегій та правил для ефективної взаємодії тощо [2].

У Державному стандарті початкової освіти зазначено, що мовно-літературна освітня галузь включає українську мову та літературу, мови та літератури відповідних корінних народів і національних меншин, іншомовну освіту [1, 3]. Тому компетентнісне спрямування інтегрованого початкового курсу української мови вимагає підвищення уваги до практичних аспектів навчання, а саме [5]:

а) збагачення лексичного запасу учнів новими словами й виражальними засобами мови (порівняннями, епітетами, метафорами, фразеологізмами тощо);

б) розвиток умінь користуватися мовними засобами відповідно до норм літературної української мови: орфоепічних, лексичних, граматичних;

в) формування умінь правильно будувати речення, різні за метою висловлювання та інтонацією;

г) формування умінь користуватися словниками та іншою довідковою літературою.

Комунікативно-прагматичний підхід до вивчення мови закладено в меті освітньої галузі, яка міститься у Державному стандарті початкової освіти: «...формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей; розвиток особистості здобувачів освіти засобами різних видів мовленнєвої діяльності; здатності спілкуватися українською мовою, мовами відповідних корінних народів і національних меншин; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей» [1]. Отже, мову пропонується вивчати як засіб спілкування, тобто у дії, у реальних процесах комунікації. Саме тому перед учнями стоять такі завдання [1, 4]:

- взаємодіє з іншими усно, сприймає і використовує інформацію для

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

досягнення життєвих цілей в різних комунікативних ситуаціях;

– аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, медіатекстах та використовує її; сприймає художній текст як засіб збагачення особистого емоційно-чуттєвого досвіду;

– висловлює думки, почуття та ставлення, взаємодіє з іншими письмово та в режимі онлайн, дотримується мовних норм;

– досліджує індивідуальне мовлення – своє та інших, використовує це для власної мовної творчості.

Порівнюючи зміни щодо вивчення курсу української мови, можна зауважити, що раніше виокремлювались такі змістові лінії: мовленнєва, мовна, соціокультурна та діяльнісна. Згідно із нововведеннями, у типових освітніх програмах виділено такі змістові лінії мовно-літературної галузі: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовні явища» (під керівництвом О. Савченко); «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовлення», «Театралізуємо» (під керівництвом Р. Шияна) [6]. Можна зауважити, що коло вивчення української мови значно розширилось, спостерігається компетентнісний підхід до навчання. Тому реалізація зазначених змістових ліній має здійснюватися комплексно, а дібрані на кожен урок завдання повинні утворювати цілісну систему, спрямовану на формування умінь вільно володіти українською мовою і вміло використовувати її для вирішення життєво важливих завдань.

Нововведенням є інтегрований курс «Я досліджую світ», що повністю реалізує зміст освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: «Громадянської, соціальної і здоров'язбережувальної», «Природничої». Окрім того він залучає зміст інших галузей, зокрема і «Мовно-літературної», що свідчить про інтеграцію освітніх галузей, яка сприяє вдосконаленню навичок системного мислення учнів та більш осмисленому розумінню взаємозв'язків.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

З метою забезпечення усвідомленого засвоєння учнями мовного матеріалу необхідно в процесі його вивчення залучати дітей до активної розумової діяльності, яка передбачає виконання певних розумових операцій, зокрема: спостереження за мовними одиницями і явищами, їх аналіз, порівняння, встановлення причинно-наслідкових зв'язків між ними, узагальнення своїх спостережень.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Отже, в оновлених нормативно-правових документах, що стосуються змісту початкової освіти визначено перелік ключових компетентностей, які необхідні кожній людині для успішної життєдіяльності, зокрема, - вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною мовою. Тому, вчитель початкових класів повинен звернути увагу на зміни, що відбулися із прийняттям Концепції Нової української школи, опрацювати і використовувати на практиці такі методи, форми та прийоми навчання, які дозволяють реалізувати інтегрований, діяльнісний та компетентнісний підходи на уроках української мови в початкових класах з метою формування у молодших школярів мовно-літературної компетентності.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти: офіц. видання : затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лют. 2018 р. Київ, 2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п> (дата звернення 19.10.2019).

2. Закон України "Про освіту": офіц. видання : текст прийнятий ВР України 5 вер. 2017 р. Київ, 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 19.10.2019).

3. Нова Українська Школа: концептуальні засади реформування середньої школи. Київ, 2016. 36 с. URL : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/>

4. ukrainska-shkola-compressed.pdf (дата звернення 19.10.2019).
5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 207 с.
6. Савченко О. Я. Компетентнісна спрямованість нових навчальних програм для початкової школи// Початкова школа. 2012. № 8. С. 1-6.
7. Типові освітні програми для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти: затверджені наказом МОН від 08.10.2019 № 1272. Київ, 2019. 125 с.
URL:
https://www.pedrada.com.ua/files/articles/2706/Typovi_osvitni_2019_Pedrada.pdf

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СПІВПРАЦЯ ВЧИТЕЛЯ З БАТЬКАМИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Галина Климець
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Коханко О.Г.
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. Стаття присвячена проблемі співпраці вчителя та батьків у сучасних реаліях нової української школи. Автором здійснено порівняльний аналіз вирішення даного питання у різні періоди. Розкрито основні сторони співпраці вчителя з батьками, механізми залучення батьків до освітнього середовища школи та участі в управлінні ним.

Ключові слова: співпраця вчителя з батьками, педагогіка партнерства, нова українська школа, молодші школярів.

Актуальність дослідження. Початкова школа є першим освітнім рівнем та створює фундамент загальноосвітньої підготовки учнів. Найбільш продуктивне виконання завдань школи I ступеня можливе при співпраці вчителя і батьків учнів, оскільки сім'я та школа є основними чинниками соціалізації молодшого школяра. Професійна діяльність учителя початкових класів постійно пов'язана з сімейним вихованням та взаємодією з батьками

учнів, що передбачає впровадження різних форм педагогічної допомоги родині, корекційну роботу та педагогічну освіту батьків.

Останні дослідження та публікації. Про специфіку психолого-педагогічної і соціально-педагогічної роботи навчального закладу з батьками, проблеми і труднощі на цьому шляху написано чимало. Педагоги (О. Губенко, М. Голубенко, А. Дьоміна, Л. Мельничук, М. Мосієнко), психологи (З. Карпенко, В. Клименко, А. Коваленко, І. Слободянюк, С. Шандрук) і соціальні працівники відшуковують найбільш ефективні методи і способи взаємодії з батьками, особливо зважаючи на різючі соціально-економічні, соціально-культурні та морально-етичні зміни, що відбулися останніми роками.

Мета статті: проаналізувати проблему налагодження співпраці вчителя з батьками в умовах нової української школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вчитель далеко не єдина людина, яка має вплив на формування особистості дитини. Всім добре відомо, що одну з головних ролей в цьому, важкому, довготривалому і багатогранному процесі відіграє сім'я. Найбільший вплив на учнів мають батьки – люди від яких напряму залежить те, як дитина буде відноситися до навчання, вчителів і школи. Якщо раніше думку батьків щодо покращення навчального процесу, умов навчання дітей та інших питань пов'язаних з освітою і вихованням дітей в навчальних закладах, ніхто особливо і не враховував (оскільки до недавнього часу в зарубіжній та вітчизняній педагогіці існував чіткий поділ виховання сімейного і виховання в навчальному закладі), то тепер все змінилося – думка батьків і їх участь в навчальному процесі дітей є дуже важливою і потрібною.

Кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Місія нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками. З 2017 року за

Концепцією нової української школи впроваджено педагогіку партнерства в основі якої – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Одним з основних принципів цієї концепції є «діалог-взаємодія-взаємоповага» [2].

В. Сухомлинський першим у вітчизняній педагогіці розпочав організацію педагогічного просвітництва батьків. У педагогічній системі В. Сухомлинського утвердилася певна система родинно-шкільного виховання, за якої батьки повинні були стати активними помічниками вчителів. Цьому сприяло не лише навчання батьків, але й спільне проведення свят, різноманітних суспільно-корисних справ.

В. Сухомлинський високо цінував роль батька і матері, старших у сім'ї, стверджуючи: «Людина у своєму моральному розвитку стає такою, яка в неї мати, точніше, яка гармонія любові й волі в її духовному світі»; «...батько народжує і виражає, продовжує, розвиває себе в своєму синові й дочці, вливаючи своє духовне начало з духовним началом матері» [1].

О. Урбанська ще у другій половині минулого століття запропонувала дієві складові співпраці з батьками, що залишаються актуальними й сьогодні:

1. Запрошення батьків до співробітництва. Часто вчитель вважає, що батьки перебувають в опозиції до нього. Намагаючись запобігти можливим запереченням з їх боку, він починає розмову в директивному тоні замість того, щоб зрозуміти їх почуття, виявивши стриманість, відкритість. Доброзичливість, відкритість у спілкуванні з батьками – перший крок до співпраці з ними.

2. Дотримання позиції рівноправності. Об'єднання зусиль учителя та сім'ї школяра можливе за взаємного визнання ними рівноправності. Перший

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

крок має зробити вчитель, оскільки до цього його зобов'язує професійний обов'язок.

3. Визнання важливості батьків у співпраці. Учитель повинен завжди наголошувати на важливій ролі батьків у вихованні та розвитку дитини.

4. Вияв любові, захопленості їх дитиною. Психологічний контакт із батьками виникає одразу, як тільки вчитель виявляє розуміння дитини, симпатизує їй, бачить позитивні та негативні риси. Батьки, відчувши доброзичливість учителя, більш охоче спілкуються з ним, налаштовуються на співпрацю.

5. Пошук нових форм співпраці. Учитель може запропонувати одному з батьків організувати батьківські збори, разом визначивши їх тематику, структуру тощо. Особливо корисний обмін думками з батьками щодо налагодження взаєморозуміння з дітьми [6].

Однією з перших у світовій педагогіці, теоретичні і прагматичні аспекти співпраці батьків і школи зв'язала професорка соціології університету Джона Хопкінса Джой Епштейн. 1982 року вона стала ініціатором низки досліджень, результати яких показали про пряму залежність якості освіти від ефективності співпраці батьків, вчителів і адміністрації школи. У 1996 році дослідниця разом із послідовниками узагальнила рамкові умови, що включають шість основних типів активності батьків, що поєднують відносинами партнерства сім'ю, школу та громаду: *батьківство; спілкування; волонтерство; навчання вдома; співпраця з громадою та ухвалення рішень* [3].

За умовами НУШ створено деякі органи самоврядування до складу яких можуть входити батьки і впливати певним чином на роботу школи, а отже робити свій внесок в покращення умов навчання і виховання дітей. Такими організаціями є: [4]

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

– *батьківська рада* – громадський орган самоврядування, повноваження якого чітко не прописані в законі і мають визначатись спеціальним законом та статутом школи;

– *підкувальна рада* – це орган самоврядування, який формується з представників органів виконавчої влади, підприємств, установ, навчальних закладів, організацій, окремих громадян (до її складу можуть входити батьки учнів) з метою залучення громадськості до вирішення проблем освіти, забезпечення сприятливих умов ефективної роботи загальноосвітнього навчального закладу. Ця організація може брати участь у визначенні стратегії розвитку школи та контролювати її виконання, залучати додаткове фінансування, контролювати кошторис, вносити рекомендації, які директор зобов'язаний розглянути, а також вносити засновнику школи подання про заохочення або відкликання керівника;

– *педагогічна рада* – постійно діючий колегіальний орган управління загальноосвітнім навчальним закладом. До складу педагогічної ради входять директор, його заступники, учителі, вихователі, педагог-організатор, бібліотекар, лікар, голова батьківського комітету школи. Мета педагогічної ради – найбільш раціонально й ефективно вирішувати актуальні питання навчально-виховного характеру, сприяти розвитку творчої думки педагогічного колективу. Педагогічна рада спрямована на підвищення науково-теоретичного рівня знань учителів і вдосконалення їх педагогічної майстерності. У цьому випадку вона виступає як важлива форма підвищення кваліфікації.

Особливо важливою співпраця між батьками і вчителями є в теперішній непростий час. Країною поширюється вірус, через який всі установи, а в тому числі і всі навчальні заклади змушенні були закрити на карантин і увести в них дистанційне навчання. Ці заходи стали причиною початку ще більш тісної співпраці вчителів початкових класів з батьками учнів. Адже, якщо в середній і старшій школі діти вже є досить самостійними і їх дистанційне

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

навчання може проходити без жодного залучення до цього процесу батьків, то в початковій школі батьки є «посередниками» між вчителем і дітьми. Саме вони є тими, хто наразі керує навчанням дітей і від кого залежить, чи зможе дитина отримати нові знання від вчителя, який буде знаходитися десь в іншому кінці міста.

Висновок. Отже, тісна співпраця між вчителем і батьками є дуже важливою, особливо в умовах нової української школи, адже для того щоб досягти поставленої школою мети, потрібно щоб всі, хто має виховний і навчальний вплив на дитину, працювали спільно в одному напрямку.

Список використаних джерел:

1. Ідеї В. Сухомлинського в сучасному освітньому просторі. URL: <http://us.bdpu.org/ideji-v-suhomlynskoho-v-suchasnomu-osvitnomu-prostori.html>
2. Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ URL: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>
4. Про затвердження Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0146-01>
5. Просто про складне. Що варто знати батькам про новий закон про освіту. URL: <https://nus.org.ua/questions/prosto-pro-skladne-shho-varto-znaty-batkam-pro-novuj-zakon-pro-osvitu/>
6. Урбанская О. Н. Воспитателю о работе с семьей. М. : Просвещение, 1973. 179 с.

**РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ У ДІТЕЙ СЕРЕДЬНОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ
КАЗКИ**

Юлія Коваль

*Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

м. Київ

*Науковий керівник: Поворознюк С.І.,
кандидат філологічних наук, доцент*

Анотація. У статті окреслено проблему розвитку комунікативних умінь дітей середнього дошкільного віку засобами української народної казки, зокрема, акцентовано увагу на жанрових особливостях казки, охарактеризовано особливості її використання у розвитку комунікативних умінь дітей середнього дошкільного віку.

Ключові слова: мовленнєвий розвиток, комунікативні уміння, українська народна казка.

Актуальність проблеми розвитку комунікативних умінь у дітей дошкільного віку визначається пріоритетними напрямками Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ ст. [1], Законів України “Про освіту” [2], “Про дошкільну освіту” [3], Базовим компонентом дошкільної освіти [4] в Україні, спрямованими на модернізацію дошкільної освіти, оновлення змісту, вдосконалення форм, методів і технології навчання дітей рідної мови, розвитку культури мовлення та мовленнєвого спілкування. Розвиток комунікативних умінь дошкільників відіграє важливу роль у процесі розвитку особистості дитини. Оволодіння ними дозволяє дитині легко вступати у мовленнєву ситуацію як з однолітками, так і з дорослими. За умов національного відродження духовності та культури українського народу ефективним засобом формування комунікативної компетентності може виступати усна народна творчість. Тому дошкільникам слід пропонувати найкращі зразки усної народної творчості. Адже вони наближені до дитячого світу [5, с. 3]. Одним із найбільш продуктивних засобів розвитку комунікативних умінь дітей середнього дошкільного віку є

використання української народної казки. Вплив фольклору на мовну освіту дітей було розкрито в роботах видатних учених (І. Срезневський, Є. Тихеева), педагогів (С. Русова, К. Ушинський), письменників (О. Духнович, Г. Сковорода, І. Франко). Вплив казкового тексту на мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку зазначено в роботах (С. Алієвої, Н. Карпінської, Н. Насрулаєвої); на розвиток зв'язного мовлення дітей (Л. Фесенко) [6, с. 428]. Незважаючи на достатню кількість праць, присвячених аналізованій проблематиці, ця тема є й досі актуальною.

Мета статті: охарактеризувати особливості використання української народної казки як засобу розвитку комунікативних умінь дітей середнього дошкільного віку.

Уміння є однією з найскладніших та неоднозначних категорій педагогіки та психології. Відповідно до психологічної концепції діяльності, уміння – це окремі акти, компоненти діяльності (Л. С. Виготський, А. Н. Леонтьєв, С. Л. Рубінштейн). Виділяють ряд підходів у визначенні поняття “уміння”. Умінням називають і самий елементарний рівень виконання дій, і майстерність людини в даному виді діяльності [7].

Комунікативні уміння тісно пов'язані з комунікативною культурою особистості, яку А. Мудрик визначає як систему знань, норм, цінностей та зразків поведінки, прийнятих у суспільстві, й уміння органічно, природно та невимушено реалізовувати їх у діловому та емоційному спілкуванні [8, с. 68].

Одним із ефективних засобів розвитку комунікативних умінь дітей дошкільного віку виступає українська народна казка. Вчені виділяють багато тлумачень поняття “казка”. Казка – невичерпне джерело народної мудрості, один із найпопулярніших жанрів словесності. У лінгводидактичному енциклопедичному словнику зазначено, що казка – це усний народний твір, який виник у безпосередньому спілкуванні оповідача із слухачами [9, с. 47]; зв'язний текст розповідного характеру, з вигаданим, часто фантастичним змістом, якому притаманні всі риси зв'язного тексту: тематична єдність,

наявність заголовку, змістова завершеність, інформативність викладу, цілеспрямованість, інтеграція, структурна організація (приказка, зав'язка), зв'язок між частинами (казковими віхами), відпрацьоване мовлення відповідно розмовного стилю мови [9, с. 29]. Дослідниця українських народних казок Л. Дунаєвська визначає казки як “епічні оповідання чарівно-фантастичного, алегоричного і соціально-побутового характеру зі своєрідною системою художніх засобів, підпорядкованих героїзації позитивних, сатиричному викриттю негативних образів, часто гротескному зображенню їх взаємодії” [10, с. 6].

За допомогою казки дошкільники пізнають світ, розкривають моральні категорії добра і зла. Казка в метафоричній формі впливає на психіку дитини, формує її поведінку. Через казку дитина, інтерпретуючи казкові сюжети та образи, долає свої страхи та переживання.

Враховуючи власне світосприймання, кожен народ протягом століть формував свою, властиву лише йому, систему виховання. В основі української системи виховання перебуває давня педагогічна традиція нашого народу, у якій казка завжди була основним інструментом формування світоглядних уявлень людини. Казка створює сприятливі умови для творчої самореалізації особистості дитини, є своєрідним виховним прийомом, завдяки якому дитина може у власній уяві пережити різноманітні ситуації, у які потрапляють герої казок, і зробити самостійний висновок щодо доцільності тої чи тої поведінки. Казки слугують для дітей однією із форм пізнання світу, адже через життя героїв, дошкільник сам стає учасником подій, співчуває добру, засуджує зло. Народна казка захоплює малюка не лише сюжетом, поетичною формою, а й своїм ідейним змістом. Казка вводить дошкільника у світ фантазії, пробуджує його активну діяльність. Дитина через емоції та почуття, викликані казкою, сприймає колорит народності в передачі казкового образу, красу рідної мови. Реалістичний підхід дітей до казкової фантастики формується в середньому дошкільному

віці через безпосередній вплив виховання та навчання. В середній групі діти ознайомлюються з більш об'ємнішими та складнішими казками. В цьому віці дітям доступні казки про тварин, які є носіями певних якостей: лиска розумна, хитра, артистична; заєць хвалькуватий та ін. Такі якості характеризують і людей. Поступово діти починають розуміти, що казка не тільки розважає, але і вчить, переконує в тому, що зло карається, а за правду треба боротися.

Спеціально передбачено ознайомлення дошкільників з історіями маленьких чоловічків (гном, домовий), схожих на самих дітей, але менш самостійних, а тому таких, які потребують співпереживання розумних та кмітливих дітей. Казка, вводячи дошкільника у світ фантазії, пробуджує його до активної діяльності. Дитина через емоції і почуття, викликані казкою, сприймає колорит народності в передачі казкового образу, красу рідної мови. Казка є одним з вирішальних рушіїв у розвитку словесної творчості дошкільника. Саме до казки найбільше наближуються дитячі словесні твори.

У дошкільному закладі пропонуються такі види занять з казкою: читання (авторських, віршованих) казок; розповідання народних казок; театралізація –розігрування та показ казки вихователем; драматизація – розігрування в ролях знайомої дітям казки; відтворення характерних рис її героїв; інсценізація – точне й послідовне відтворення змісту казки дітьми з допомогою костюмів, різних атрибутів, декорацій; ігри за сюжетами знайомих казок; показ казок через проекційні ліхтарі (діафільми); перегляд казок у телепередачах, кінофільмах; дидактичні ігри: «З якої казки герой?» (або «З якої казки я прийшов?»), «Добери картинку», «Подорож у дивовижний світ казок»; переказування знайомих казок дітьми; бесіди на морально-етичні теми за змістом казок [11, 188-200]. Під умілим керівництвом педагога діти починають самостійно складати казки ще задовго до школи.

Отже, одним із важливих ефективних і перевірених засобів розвитку комунікативних умінь у дітей завжди була українська народна казка. Розглядаючи місце казки в освітньому процесі закладів дошкільної освіти, можна стверджувати, що казка органічно увійшла в світ дитини. Саме казка найкращим чином активізує дитячу уяву і творче мислення, служить зразком літературної мови і засобом розвитку комунікативних умінь. Цінність народної казки в тому, що вона сприяє активному співпереживанню персонажам, а це і є той спосіб, через який казка впливає на розвиток мовлення дошкільника.

Список використаних джерел:

1. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ ст [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.
2. Закон України "Про освіту" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Закон України "Про дошкільну освіту" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>.
4. Базовий компонент дошкільної освіти / А. М. Богуш, Г. В. Бєленька, О. Л. Богініч, Н. В. Гавриш, О. П. Долинна та ін. – Київ: Видавництво, 2012. – 26 с.
5. Богуш А. М. Українське народознавство в дошкільному закладі: навч. посіб. 2–е вид., переробл. і доповн. Київ, 2002. – 407 с.
6. Руденко Ю. А. Збагачення словника дітей старшого дошкільного віку експресивною лексикою засобами української народної казки. Наукова школа академіка Алли Богуш: монографія. Київ, 2009. – 528 с.
7. Піроженко Т. О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дитини: Монографія: ТОВ "Норапрінт", 2002. – 309 с.

8. Мудрик А. В. Общение как фактор воспитания школьников / А. В. Мудрик. – М.: Педагогика, 1984. – 112 с.
9. Лингвистический энциклопедический словарь // Ред. В. Н. Ярцева. – Москва: Сов. энциклопедия, 1990. – 636 с.
10. Дунаєвська Л. Ф. Українська народна казка / Л. Ф. Дунаєвська. – Київ: Вища школа, 1987. – 127 с.
11. Сухомлинский В. А. Комната сказки // Избранные произведения в 5-ти т. – К.: Радянська школа, 1980. – Т. 3. – с. 723

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Тетяна Ковальчук
Комунальний заклад вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний колледж»
м. Вінниця
Науковий керівник: Дровозюк Л.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. Розглядаються: зміст поняття «екологічна поведінка учнів початкових класів», види екологічної поведінки та фактори її формування. Встановлено, що основними факторами формування екологічної поведінки молодшого школяра є: знання про природу та способи її збереження, власний приклад екологічної поведінки вихователя, обговорення ситуацій екологічної поведінки, залучення дітей до охорони природи, мотивація екологічної поведінки.

Ключові слова: екологічна поведінка учнів початкових класів, фактори формування екологічної поведінки, мотивація екологічної поведінки, ключові компетентності школярів.

Актуальність теми дослідження. У ХХІ столітті екологічні проблеми в багатьох країнах, в тому числі і в Україні, виходять на центральне місце.

Відомо, що основні причини екологічного неблагополуччя знаходяться у свідомості людей, їх споживацькому ставленні до природи. Саме тому

сьогодні слід посилити екологічне виховання учнів, зокрема навчити учнів початкових класів екологічній поведінці.

Молодший шкільний вік – сенситивний період для екологічного виховання дітей, ідентифікації себе як невід’ємної частини природи, усвідомлення власної ролі та важливості в збереженні її цілісності.

У Концепції «Нова українська школа» (2016) зосереджено увагу на десяти ключових компетентностях, які необхідно сформувати в учнів. Серед них – екологічна грамотність і здорове життя, що окреслюють «уміння розумно та раціонально користуватись природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров’я людини, здатність і бажання дотримуватись здорового способу життя» [1].

Проблема екологічного виховання школярів вивчалася в різних аспектах, зокрема: формування екологічної компетентності, культури, ціннісного ставлення до природи (О. Грошовенко, О. Колонькова, О. Пруцакова, Н. Пустовіт, С. Скрипник, Г. Тарасенко, Л. Титаренко). Процесу формування екологічної поведінки молодших школярів присвячені дисертаційні дослідження О. Крюкової, А. Колишкіної, О. Шевчук.

Мета статті: визначити і охарактеризувати основні фактори формування екологічної поведінки учнів початкових класів.

Виклад основного матеріалу. Виховання учнів початкової школи та формування їхньої екологічної поведінки вимагає знання чинників, які зумовлюють дитячу поведінку.

Так С. Гончаренко трактує поняття «поведінка» так: «Поведінка людини є системою дій і вчинків, які мають моральне значення й підлягають моральній оцінці незалежно від того, з яких причин їх зроблено». Тобто виховання поведінки як системи вчинків є насамперед моральним вихованням» [2, 261].

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Дослідник Н. Пустовіт визначила чотири типи екологічної поведінки школярів, а саме: екологічно доцільна, екологічно виправдана, екологічно руйнівна, пасивна (байдужа, індиферентна [3, 2]. Дослідниця О. Шевчук визначає дефініцію «екологічна поведінка учнів початкової школи», як процес безпосередньої або опосередкованої взаємодії дітей 6–10-літнього віку з природними системами, природними об'єктами та ресурсами, який обумовлюється внутрішніми і зовнішніми детермінантами, піддається спостереженню і виявляється у діях, вчинках, висловлюваннях та емоціях та виділяє екологічно доцільний, екологічно ситуативний, екологічно індиферентний, екологічно деструктивний типи [4, 39].

Відповідно до етапів виховання, спочатку учні повинні отримати знання про об'єкт поведінки. Серед знань, які необхідні для формування екологічно доцільної поведінки на перше місце виходять знання про природу та про суспільство. Знання про природу набуваються в процесі вивчення природничих дисциплін, а знання про морально-етичні норми життя в суспільстві та юридичні закони держави набуваються в процесі вивчення гуманітарних та суспільних дисциплін.

Аналізуючи поведінку особистості, науковці звертають увагу також на мотивації поведінки.

Проте у поведінці учнів початкової школи мотивація простежується не завжди. Через підвищення емоційності дитина не здатна чітко спланувати свої дії і контролювати поведінку, тобто сильні мотиви перешкоджають вирішенню завдання, а завдання із слабкою мотивацією розв'язуються якісно та легко.

Поведінка також залежить від вольових якостей (терплячість, наполегливість, працелюбство).

Крім названих внутрішніх чинників на поведінку дітей молодшого шкільного віку в значній мірі впливають і зовнішні чинники. Вони можуть бути такими: безпосередній вплив на особистість іншої (авторитетної)

людини шляхом тиску; зразок для наслідування – може бути як позитивним так і негативним; пасивний соціальний контроль (поведінка індивіда змінюється в залежності від того, чи бачить її хтось чи ні).

Щодо формування екологічної поведінки молодших школярів доцільною є модель прихованого виховного впливу, яка має значно більший результат, ніж директивний (прямий) вплив.

Для учнів початкової школи характерна поведінка співробітництва. Школярі зазвичай із задоволенням виконують настанови педагогів і старших. На думку І. Бега, «діти молодшого шкільного віку, особливо першо- і другокласники, орієнтуються на норми поведінки та цінності вчителя більше, ніж на думки ровесників» [5, 137].

Зовнішній вплив інших людей на поведінку особистості може також проявлятися через здатність дітей до наслідування поведінки інших. Наслідування часто спрацьовує на підсвідомому рівні, особливо якщо дитина перебуває у групі, вона підсвідомо переймає поведінку інших членів групи і поводить себе так як вони.

Серед опосередкованих чинників, що впливають на поведінку особистості, важливе місце займає власний досвід. Він може бути як позитивним (таким що привів до бажаного результату і в подальшому перетворився на еталон поведінки), так і негативним – через пережиті негативні емоції став табу для певних дій на досить тривалий час, або й на все життя.

Звідси можна зробити висновок, чим більше варіантів екологічної поведінки отримають учні в початковій школі, тим більше позитивних зразків для наслідування залишаться в їх пам'яті, якими можна буде скористатися в дорослому житті.

Пам'ятаючи про те, що діти цього віку краще можуть аналізувати поведінку інших, ніж свою власну, доцільно проводити заняття з використанням аналізу вчинків різних персонажів стосовно дотримання або

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

порушення екологічних норм. Важливу увагу при цьому доречно звертати на нанесену шкоду природі та довкіллю, а також на почутті задоволення від екологічної поведінки та вчинків.

Суттєвий вплив на поведінку учнів молодшого шкільного віку мають їх власні відчуття та емоції, тому для вчителя початкової школи дуже важливо сформувати емоційно ціннісні орієнтації своїх учнів, цікавість до навколишнього середовища, уважність до тварин і рослин, бажання бути корисним і не шкодити довкіллю. Для формування емоційної сфери найкраще підходять форми роботи, які дають можливість безпосереднього спілкування з природою. Це екскурсії зі спостереженнями за природою та посиленою допомогою по збереженню довкілля, догляд за рослинами і тваринами, допомога пернатим взимку, тощо. І лише після того як будуть сформовані співчуття, небайдужість діти почнуть свідомо і самостійно долучатися до конкретних вчинків.

У формуванні поведінки учнів важливим є власний досвід, а щоб він був повчальним і ефективним потрібно побільше проводити екологічних заходів, в тому числі і з залученням старших, які дадуть дитині позитивні зразки екологічної поведінки.

Дослідники пропонують збирати прислів'я, приказки, легенди про рослинний та тваринний світ, складати вірші, казки, саджати рослини, доглядати за ними, сортувати сміття.

Отже, основні чинники формування в учнів початкових класів екологічної поведінки умовно об'єднано у дві групи: первинні (діють безпосередньо в момент поведінкового акту) та вторинні (відстрочені у часі).

Первинні чинники поділяються на внутрішні (подразники залежать від особистості) та зовнішні (подразники виходять з навколишнього середовища). До внутрішніх віднесено: відчуття, мислення та волю, до зовнішніх: керівництво вихователя, зразок для наслідування, пасивний соціальний контроль. Серед вторинних (відстрочених у часі) виділено

власний досвід індивіда, світогляд або систему цінностей особистості і її життєву позицію.

Список використаних джерел:

1. Концепція Нової української школи. (2016). Ухвалена рішенням колегії МОН 27. 10. 2016.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 375 с.
3. Пустовіт Н. А. Типи екологічної поведінки школярів. *Електронний журнал «Надихаємо на дії»* (№6 (2)), стр. 1 – 3.
4. Шевук О. В. Формування екологічної поведінки учнів початкової школи засобами української етнічної культури: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.07/ Ін-т проблем виховання НАПН України. Київ, 2018. 293 с.
5. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Наук. Видання. Київ: Либідь, 2003. 280 с.

РУХЛИВА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Іванна Корець
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Печка Л. Є.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. Стаття присвячена дослідженню рухливої гри як засобу формування фізичних якостей дітей старшого дошкільного віку. Визначено особливості організації рухливої гри старших дошкільників; виокремлено та розкрито сутність фізичних якостей.

Ключові слова: рухлива гра, фізичні якості, діти дошкільного віку.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

У Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти наголошено увагу на пріоритетності здоров'язберезувальної компетентності; збереженні й зміцненні здоров'я дітей.

У дошкільній педагогіці гра розглядається як історично сформоване соціальне явище, особливий вид діяльності дитини, де творчо прямо або опосередковано відбиваються явища навколишньої дійсності (праця і побут людей, імітація рухів тварин та ін.). Ігри, в яких яскраво виявлена роль рухів, мають загальну умовну назву рухливих ігор. Рухливі ігри є одним із важливих засобів фізичного виховання дітей дошкільного віку. Вони сприяють формуванню та вдосконаленню життєво необхідних рухів, всебічному фізичному розвитку та зміцненню здоров'я дитини, вихованню позитивних моральних і вольових якостей. Підкреслюючи універсальність цього засобу виховання, А. С. Макаренко наголошував: «Гра має важливе значення в житті дитини, має те саме значення, яке в дорослого має діяльність, робота, служба. Яка дитина в грі, такою з багатьох поглядів вона буде в роботі, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча відбувається насамперед у грі». Правильно підібрані рухливі ігри активно впливають на розвиток організму дошкільників. Різноманітні рухи та ігрові дії дітей під час гри, при вмілому керівництві ними, позитивно впливають на серцево-судинну, дихальну та інші системи організму, збуджують апетит і сприяють міцному сну. Рухливі ігри задовольняють потребу ростучого організму дитини в русі, сприяють збагаченню її рухового досвіду.

Всебічна фізична підготовка дітей дошкільного віку передбачає досягнення оптимального розвитку рухових (фізичних) якостей: швидкості, спритності, гнучкості, витривалості та сили [1].

Рівень розвитку швидкості визначається станом опорно-рухового апарата (ступенем розвитку м'язової системи), рухливістю, силою, врівноваженістю процесів збудження і гальмування центральної нервової

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

системи. Спритність – це здатність людини чітко виконувати рухи у складних координаційних умовах.

Гнучкість характеризує ступінь рухливості у різних ланках опорно-рухового апарата людини. Витривалість характеризує здатність людини до тривалого виконання динамічної роботи на необхідному рівні інтенсивності та здатність протистояти стомленню. Витривалість в цілому забезпечується підвищеними можливостями функціональних систем організму. Сила є наслідком прояву функціональних властивостей нервово-м'язового апарата на вплив зовнішнього середовища. Сила – це здатність людини подолати зовнішній опір або протидіяти йому за рахунок м'язових зусиль [2].

Рівень їх розвитку значною мірою обумовлює результативність формування навичок рухових дій та успішне їх використання у різноманітних життєвих ситуаціях. Якісна сторона рухових дій має місце в елементарній формі у немовлят у безумовних рефлексах, тобто вона значною мірою «закодована» у людини з моменту її народження. [1].

Цінність рухливих ігор полягає також у тому, що вони сприяють розвитку у дітей таких важливих фізичних якостей, як швидкість, спритність, витривалість тощо. Для розвитку швидкості проводять ігри, які потребують негайних рухових відповідей в обставинах, що швидко змінюються, ускладнених додатковими завданнями, а також ігри з подоланням певної відстані за найкоротший час («Біжіть до прапорця», «Хто перший», «Квач» та ін.). Для розвитку в дошкільників спритності використовують ігри, де діти виконують більш складні за координацією рухи: «Прокоти м'яч у ворота», «Не зачепи брязкальце», «Серсо» та ін. Розвивати силу окремих м'язів рук, ніг і тулуба можна в іграх, які потребують короткочасного силового напруження: «Хто далі кине», «З купинки на купинку», «Ведмідь і бджоли». Витривалість розвивається в іграх з інтенсивною руховою діяльністю, але оптимальною в часі для кожної вікової групи («До жени свою пару», «Рибалки і рибки», «Вудочка» та ін.) [2].

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Ефективним засобом розвитку спритності у дітей є виконання вправ з раптово зміненими ситуаціями, з швидким реагуванням на раптові зміни обставин й прийняття відповідно до цього оптимального рішення, яке проявляється в конкретній руховій дії. Найбільшу доцільність при цьому мають рухливі ігри, як універсальний засіб у розвитку різних сторін даної якості. Ігрова діяльність дітей в умовах раптово змінених обставин висуває відповідні вимоги до проявлення комплексу психофізіологічних функцій: сенсомоторні реакції, приймання та переробка інформації, кінестетичні сприйняття, оперативне мислення, увага, процес утворення та удосконалення динамічних стереотипів (О. В. Запорожець). Тому рухливі ігри та вправи спортивного характеру (у старших вікових групах) відносять до найбільш дійових та доступних засобів, які стимулюють розвиток даної якості у дітей 3-6 років.

Проведення рухливих ігор з дітьми різних вікових груп має свою специфіку, яка залежить від анатомо-фізіологічних і психологічних особливостей дошкільнят.

У дітей старшого дошкільного віку руховий досвід багатший порівняно з малятами 3-4 років, і це дає можливість ширше використовувати в іграх більш складні рухи. Наприклад, біг зі зміною темпу («Ми веселі діти», «Квач»), кидання та ловлення м'яча («Підкинь і злови», «Не давай м'яч»), стрибки («Снігурі та кіт», «Вудочка»). У цьому віці велике значення мають ігри із застосуванням різноманітних предметів (м'ячів, обручів, скакалок). Вони подобаються дітям конкретністю та наочністю оцінки досягнень; впіймав м'яч або влучив ним у рухому ціль, прокотив обруч до визначеного місця і т. д. З великою зацікавленістю діти грають в ігри, в яких передбачається розподіл на підгрупи (команди). В іграх «Садіння картоплі», «Чия ланка швидше збереться?» та ін. вони привчаються в інтересах своєї команди добиватися перемоги, виявляти рішучість, спритність, витримку. Вихователь підбирає ігри відповідно до мети, яку поставив: формування

певних рухових навичок, виховання витримки, сміливості, організованості тощо. Визначення й конкретизація загальної мети запобігають випадковості у доборі ігор. Одна й та сама мета може ставитися в різних іграх. Наприклад, рухові навички у метанні в ціль удосконалюються в різних іграх: «Серсо», «Влучи в обруч», «Мисливці і зайці», але конкретизуються у вигляді різних зрозумілих і цікавих завдань. У грі «Влучи в обруч» пропонується влучити м'ячем у нерухому горизонтальну ціль, а у грі «Мисливці і зайці» – у ціль, що рухається. По суті, удосконалюється одна й та сама рухова навичка, але умови виконання різні. Успіх гри значною мірою визначається правильною організацією дітей. Перед тим як пояснювати нову гру, слід повторити з дітьми найскладніші для них рухи. Наприклад, перед початком гри «Хто швидше до прапорця» діти повторюють підлізання під дугу, а потім уже вихователь розповідає правила гри. Важливий момент у керівництві грою – дозування рухів, особливо в іграх з бігом, лазінням, стрибками. Тривалість безперервного бігу зі швидкістю вище середньої для дошкільнят цієї групи становить 30-35 с. за одне повторення гри. Кількість повторень залежить від її змісту, але не повинна перевищувати 4-6 разів. Між повтореннями – короткі паузи для відпочинку. Дуже важливо регулювати навантаження в рухливих іграх взимку, коли одяг заважає рухам. Потрібно стежити, щоб діти не перегрівалися і не втомлювалися. Загальна тривалість рухливої гри 10-12 хв. [2].

У дітей старшого дошкільного віку потрібно формувати бажання та потребу у систематичних заняттях фізичними вправами, брати участь в рухливих іграх та самостійно організовувати рухову діяльність для формування фізичних якостей. [4].

Досвід передових вихователів, а також спеціальні наукові дослідження (А. І. Викова, Т. І. Осокіна, Е. А. Тимофєєва, М. К. Шейко, О. Л. Богініч та ін.) показують, що рухливі ігри мають значний вплив на виховання морально-вольових якостей у дошкільників. Свої дії учасники гри

підпорядковують її правилам. Правила регулюють поведінку, сприяють вихованню свідомої дисципліни, привчають відповідати за конкретні вчинки, розвивають почуття товариськості. Спільний інтерес, викликаний грою, об'єднує дітей в дружний колектив. Відомий російський педагог П. Ф. Лесгафт зазначав, що завдання фізичного виховання полягає в тому, щоб навчити дітей «Свідомо ставитися до своїх рухів» [1].

Отже, всебічна фізична підготовка дітей дошкільного віку передбачає досягнення оптимального розвитку рухових (фізичних) якостей: швидкості, спритності, гнучкості, витривалості та сили. Рівень їх розвитку значною мірою обумовлює результативність формування навичок рухових дій та успішне їх використання у різноманітних життєвих ситуаціях, а рухливі ігри є одним із важливих засобів фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Журавльова Л. С. Розвиток фізичних якостей дошкільників засобами рухливих ігор / Л.С. Журавльова, Н. І. Король. – 2016.
2. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку / Е. С. Вільчовський, О. І. Курок. – Суми, 2004.
3. Богінч О. Л. Фізичне виховання дошкільників засобами гри: навчально – методичний посібник. – К.: Шкільний світ, 2007
4. Освітня програма для дітей віком від 2 до 7 років «Дитина» (нова редакція) / Наук. кер. В. Огнев'юк. – Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016.

**ВПЛИВ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ НА ФОРМУВАННЯ
МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Анна Корнійчук
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
м. Київ
Науковий керівник: Шулигіна Р. А.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. У статті визначається роль і місце дитячої літератури у формуванні моральних цінностей дошкільників, наголошується на важливості її активного використання в освітньо-виховному процесі закладу дошкільної освіти та розвитку емоційно-ціннісної сфери особистості.

Ключові слова: дошкільний вік, дитина, особистий потенціал, моральне виховання, моральні цінності, дитяча література.

Невід'ємною складовою виховання дітей дошкільного віку є ціннісний, морально-соціальний розвиток особистості з перших років її життя. Зміст дошкільної освіти спрямовано на збереження дитячої субкультури, цінностей та інтересів дитини, врахування вікових особливостей та можливостей розкриття її особистісного потенціалу. Незаперечним є факт, що дошкільний вік вважається найбільш сприятливим періодом для формування системи цінностей дитини і покладений в основу низки нормативно-правових документів, які забезпечують розвиток системи дошкільної освіти: Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Базовий компонент дошкільної освіти України та інші нормативні акти стосовно дитинства.

Інформатизація, комп'ютеризація, розвиток телекомунікаційних систем в XXI столітті, значно знизили інтерес до «живої» книги в сучасних дітей, її популяризації в умовах родинного виховання і закладах дошкільної освіти. А це, в свою чергу, негативно позначається на художньому слові, як одному із потужних засобів виховання дошкільників, яке дає уявлення дитині про

норми поведінки, наслідки певних вчинків для оточуючих людей й важливість моральних цінностей для кожної особистості.

Художня література використовується як засіб розвитку людяності, гуманних почуттів особистості: добра, справедливості, почуття обов'язку, поваги до інших. Різні аспекти впливу дитячої літератури на формування особистості дитини свого часу висвітлювали видатні представники прогресивної педагогічної думки, письменники та громадські діячі Т. Шевченко, О. Духнович, Б. Грінченко, М. Драгоманов, М. Коцюбинський, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, Л. Українка, І. Франко, які у своїх працях підкреслювали важливість виховання дітей засобами художнього слова.

В умовах сьогодення потенціал художньої літератури та її вплив на формування моральних цінностей дитини активно продовжують досліджувати І. Бех, А. Богуш, Л. Вовк, В. Гуменна, Л. Дрофань, М. Євтух, С. Золотухіна, Я. Кодлюк, І. Козак, Н. Кузьменко, М. Малиш, К. Чорна, Б. Якимович та ін. Адже саме література, як вид мистецтва покликана плекати високі духовні цінності, почуття прекрасного, гуманізм тощо.

Органічною складовою художньої літератури є дитяча література, яка володіє потужним виховним потенціалом і сприяє становленню й розвитку підростаючої особистості. Головними її ознаками є поєднання мистецтва з вимогами педагогіки, а особливостями вважаються освітньо-виховні завдання і вік читачів.

Художні твори, відмічає М. Самохін – це інструментальний засіб, необхідний для здійснення освітніх цілей [4, 9]. Література для дітей, як специфічна частина всієї літератури виникла на «стиках мистецтва, педагогіки, психології», тому література для дітей – це мистецьке явище [1, 10].

Л. Сердюк вважає, що «дитяча література – це художні, наукові, науково-популярні твори, які написані для дітей» [2, 149].

О. Папуша визначає поняття «дитяча література» як певну сукупність літературних творів, написаних або прилаштованих для дітей із цілком певною метою: звертатися до дитячої уяви, емоцій та почуттів, впливати на дитячі пізнавальні здібності, розвивати смаки та вподобання, розважати дитину [3, 20]. Зокрема літературознавець стверджує, що поняття «дитяча література» виникає на перетині трьох уявлень – про дитячий твір (як результат цілеспрямованої діяльності письменника), дитяче читання (як взаємодія дитини з текстом твору – читання, слухання, перечитування, переказування, доповнення тощо) та дитячу книгу (як фізичний спосіб існування твору) [3, 21].

Діти дошкільного віку більшою мірою виступають слухачами, а не читачами художніх творів, тому для розширення світогляду дитини вихователям і батькам потрібно використовувати твори різних жанрів: вірші, оповідання, повісті, притчі, романи, новели, легенди, казки. Творам таких жанрів, особливо казці, Є. Водовозова, В. Сухомлинський, Є. Тихеева, К. Ушинський надавали великого виховного значення, оскільки вони вважали, що морально виховує дітей саме казка.

Казка, гра, фантазія – чудодійне джерело дитячого мислення, благородних почуттів та прагнень. Через казкові образи у свідомість дітей входить слово з його найтоншими відтінками; воно стає сферою духовного життя дитини, засобом вираження думок і почуттів – живою реальністю мислення. Завдяки казці дитина пізнає світ не лише розумом, а й серцем, так визначав значущість казки В. Сухомлинський [5, 15].

Важливим для розвитку дитячих почуттів Є. Тихеева вважала розучування з ними віршів. Але, за її переконанням, не варто цього робити на спеціальних заняттях, більш ефективно організувати це на природі, добираючи відповідні картинки для кращого запам'ятовування.

Не менш вагомий вплив на дітей мають байки, завдяки яким діти швидко засвоюють повчальний зміст, отримують певні знання, досвід поведінки в непростих життєвих ситуаціях тощо.

Цінними й корисними у роботі з дошкільниками є твори класиків української літератури (М. Вовчок, Л. Глібов, Є Гребінка, М. Коцюбинський, О. Пчілка, С. Руданський, Л. Українка, І. Франко, Т. Шевченко, Я. Щоголів), сучасних українських письменників (П. Воронько, О. Вишня, О. Гончар, А. Камінчук, Т. Коломієць, Л. Костенко, А. Малишко, М. Рильський, В. Сосюра, М. Стельмах, П. Тичина та ін.), які підтвердили свою значущість у формуванні високоморальних рис особистості.

Вікові та психологічні особливості дітей старшого дошкільного віку впливають на сприйняття ними художніх творів. Аналізуючи різні види творів, дитина наслідує поведінку літературних героїв, оцінює їх вчинки та поведінку. Літературний твір дитина сприймає в цілому, а те, як вона його розуміє – проявляється в судженнях та поглядах.

Результати багатьох наукових досліджень доводять, що дитина в дошкільні роки сприймає навколишній світ через емоційну сферу. Практично теж підтверджені факти потужного впливу дитячої літератури на почуття і розум дошкільників, розвиток емпатії та емоцій. Так, моральні повчання, які діти старшого дошкільного віку отримують з творів художньої літератури, допомагають їм отримувати чіткі орієнтири у системі цінностей, засвоювати основи міцних моральних переконань, формувати власну модель поведінки в суспільстві. Зміст творів здатні захоплювати дітей, вводять у вир цікавих подій, змушувати хвилюватися за дійових осіб. А переживання за літературних героїв викликають у дітей співчуття, милосердя, доброзичливість, гуманність та ін. Вплив на свідомість, почуття, моральність дитини відбувається за умови правильного вибору літературного твору, осучаснених способів його використання у роботі з дошкільниками.

Дитяча література виконує широкий спектр дій, зокрема є засобом розширення кола уявлень дошкільнят про природу й довкілля, збагачення їхнього запасу різногалузевих знань, а також морального та емоційно-ціннісного розвитку. Крім цього, забезпечує перехід гуманістично-ціннісних орієнтацій у внутрішнє надбання особистості [6, 70].

Отже, дитяча література відіграє вагомую роль у процесі формування моральних цінностей дітей старшого дошкільного віку, а саме: активно *впливає* на почуття і розум, розвиває емпатійність, емоційність, почуття обов'язку; *забезпечує* розуміння і прийняття моральних норм як єдиних правильних варіантів поведінки; *призводить* до великих змін в емоційній сфері дитини, сприяє появі живого відгуку, змінює відношення до речей; *перебудовує* суб'єктивний світогляд; *впливає* на формування ціннісних орієнтацій.

Проте залишається багато питань, які потребують вирішення. Перспективним вбачаємо проведення більш глибоких досліджень, пов'язаних з використанням літературних проектів у роботі з дошкільниками, зорієнтованих на формування моральних цінностей кожної окремої дитини через розкриття її особистісного потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Кіліченко Л. М. Українська дитяча література / Л. М. Кіліченко, П. Я. Лещенко, І. М. Проценко. – К. : «Вища школа», 1979. – 335 с.
2. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. – Чернівці : Золоті литаври, 2001. – 636 с.
3. Папуша О. Дитяча література як маргінес літературознавчої теорії : до проблеми констатування об'єктів наукового дискурсу / О. Папуша // Слово і Час. – 2004. – №12. – С. 20-26.
4. Сивачук Н. Український дитячий фольклор / Підручник для студентів ВНЗ / Н. Сивачук. – К. : Деміур, 2003. – 288 с.

5. Сухомлинський В. О. Книга в духовному житті дитини / Серце віддаю дітям // В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1987. – С. 170

6. Хролець О. І. Дитяча література як засіб виховання гуманістично-ціннісних орієнтацій дітей у сім'ї / О. І. Хролець // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. – Рівне : РДГУ, 2005. – Вип. 32. – С. 70-72.

КОМПЕТЕНТІСНО ЗОРІЄНТОВАНІ ЗАДАЧІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Леся Король
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Кондратюк О.М.,
кандидат педагогічних наук

Анотація. Державний стандарт початкової освіти спрямовує на формування в учнів математичної компетентності. У статті висвітлено суттєві риси та структуру компетентнісно зорієнтованих задач. Описано досвід експериментальної роботи з реалізації методики застосування компетентнісно зорієнтованих задач у навчанні математики четвертокласників.

Ключові слова: математична компетентність, компетентнісно зорієнтовані задачі, молодші школярі.

Перед школою ХХІ століття стоїть важливе завдання – підготувати випускника, який міг би критично мислити, самостійно приймати рішення, розв'язувати життєві проблеми й легко адаптуватись у сучасному світі. Таке завдання змінює освітні підходи. Освіта переорієнтовується з передавання здобувачам знань на формування вміння їх використовувати у повсякденному житті, з вимоги механічного відтворення навчального матеріалу на спонування до міркувань, пошуку шляхів вирішення тієї чи

іншої проблеми. Йдеться про формування здатності свідомо самостійно вчитися, спираючись на здобуті компетентності та набуваючи нових, яке розпочинається з початкової ланки освіти. Однією з ключових компетентностей у Державному стандарті початкової освіти визнано математичну. За таких умов особливої актуальності набувають засоби формування математичної компетентності молодших школярів, серед яких важливе місце посідають компетентнісно зорієнтовані задачі.

Мета даної статті висвітлити можливості використання компетентнісно зорієнтованих задач в процесі формування математичної компетентності молодших школярів.

Зміст поняття «задача» розкрито у роботах М. Бантової, М. Богдановича, Н. Істоміної, Л. Фрідмана та інших. Науковці дослідили структуру, виділили етапи розв'язання задач, описали використовувані при цьому методи і прийоми.

Особливу увагу розв'язуванню задач, як засобу розвитку мислення, формування системи математичних понять і принципам добору задач при створенні підручників для початкової школи приділяли М. Богданович, Я. Король, Л. Кочіна, М. Моро, А. Пчолко, Н. Уткіна, С. Царьова. Вагомий внесок у розробку методологічних засад проблеми навчання розв'язувати математичні задачі зроблено Л. Коваль, О. Онопрієнко, С. Скворцовою.

В умовах реалізації компетентнісного підходу в початковій освіті важливим засобом формування математичної компетентності молодших школярів є компетентнісно зорієнтовані задачі.

У педагогічній літературі разом із терміном «компетентнісно зорієнтована задача» зустрічаються й інші – «життєві», «контекстні», «практично орієнтовані», «комплексні» – що свідчить про їхню роль у навчанні.

А. Фасоля пропонує розглядати компетентнісно зорієнтовану задачу як «вид навчального завдання зі специфічною структурою, виконання якого

потребує задіяння наявних або освоєння нових предметних і загальнонавчальних знань і вмінь з метою розв'язання побудованої на предметному і життєвому матеріалі проблемної ситуації» [4].

О. Онопрієнко на основі аналізу фахових статей визначає такі суттєві риси поняття «компетентнісно зорієнтована задача»: практична зорієнтованість, залучення життєвого досвіду, спрямованість на дійовий характер учіння, комплексний характер, використання під час розв'язування інформації, яка виходить за межі певної теми [3].

Уявлення про структуру компетентнісно зорієнтованої задачі отримуємо з переліку її об'єктивних характеристик, викладених М. Дубовою та С. Масловою: цілісність навчального матеріалу, реалізована одним текстом з назвою; структурні компоненти задачі: умова, подана у вигляді тексту та знаково-символічних моделей, та вимог, у вигляді запитання, завдання; невизначеність (у тексті подано не всі необхідні для розв'язання дані) та «зашумленість» (у тексті дані запропоновано з надлишком); використання в умові задачі реальних математичних відношень та реальних ситуацій з навколишнього [2].

У межах нашого дослідження обґрунтовано методику використання компетентнісно зорієнтованих задач у навчанні математики. З метою перевірки ефективності обґрунтованої методики було проведено педагогічний експеримент на базі закладу загальної середньої освіти № 254 міста Києва, в якому взяли участь четвертокласники двох класів в кількості 50 осіб.

На констатувальному етапі експерименту за допомогою спеціально складеної діагностичної роботи було визначено рівень сформованості у четвертокласників умінь розв'язувати сюжетні текстові задачі, в тому числі компетентнісно зорієнтовані. Аналіз результатів роботи на основі визначених в межах дослідження критеріїв та показників засвідчив сформованість в учнів обох класів умінь розв'язувати задачі, передбачених навчальною

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

програмою видів, та недостатній рівень сформованості в учнів обох класів уміння розв'язувати компетентнісно зорієнтовані задачі.

На формувальному етапі в експериментальному класі під час навчання математики (на уроках і в другій половині дня) реалізовувалася обґрунтована нами методика використання компетентнісно зорієнтованих задач. У контрольному класі навчання математики не зазнало суттєвих змін.

На думку окремих науковців, компетентнісно зорієнтовані задачі відповідають найвищому рівню засвоєння навчального матеріалу – застосування навчального досвіду у змінених умовах, і у зв'язку з цим їх доцільно використовувати на завершальному етапі вивчення теми або на етапі контролю навчальних досягнень здобувачів освіти [3]. В межах експерименту було вирішено розширити діапазон використання таких задач. Ми виходили з того, що компетентнісно зорієнтована задача має потужний мотиваційний потенціал, який варто використовувати перед вивченням нового матеріалу на етапі мотивації навчальної діяльності. Крім того, на наш погляд, використання таких задач на етапі формування вмінь (замість низки однотипних задач) підтримує інтерес учнів під час тренувань у використанні способів дії, забезпечує усвідомленість навчання і гнучкість уміння. Таким чином, відповідно до обґрунтованої методики на кожному з її етапів (підготовчому, основному і творчому) компетентнісно зорієнтовані задачі використовувалися з різною метою на етапах мотивації та цілевизначення; формування умінь, навичок і способів дії; контролю і корекції.

Аналіз підручників математики для 4 класу, показав, що автори пропонують мало завдань та задач, які спрямовують учня на використання його досвіду, на застосування знань у повсякденному житті. З огляду на це в рамках педагогічного експерименту було складено компетентнісно зорієнтовані математичні задачі з урахуванням вікових можливостей учнів та зв'язку з тими знаннями, які учні здобували під час вивчення інших навчальних предметів.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Перший – підготовчий – етап роботи над компетентнісно зорієнтованими задачами був спрямований на те, що учні розв'язували переважно прості за математичною структурою сюжетні задачі, складені на основі інформації природознавчого змісту. Особливістю таких задач була їх «зашумленість». Учні вчилися виявляти необхідні та достатні для розв'язання задачі дані.

На другому – основному – етапі дослідження четверокласникам пропонувалися різні за математичною структурою задачі практичного характеру із використанням величин, які учні вже вміють вимірювати. Задачі склалися на основі практичних ситуацій максимально наближених до обставин знайомих учням. Задачі могли містити як зайву інформацію з поміж якої необхідно було знайти необхідну для розв'язання, так і мати недостатньо даних для розв'язання. Методика роботи передбачала навчання учнів працювати з такими текстами задач, вилучати необхідні дані та звертатися до вчителя з проханням уточнити умову.

На третьому – творчому – етапі четвертокласникам пропонувалися задачі, які вимагали творчого мислення, могли мати декілька способів розв'язання. Крім того, на цьому етапі учні залучалися до складання власних компетентнісно зорієнтованих задач.

Аналіз результатів діагностичної роботи, проведеної у експериментальному і контрольному класі на завершальному етапі експерименту засвідчив позитивну динаміку в рівнях сформованості математичної компетентності у четвертокласників експериментальної групи та в цілому вищі показники її сформованості порівняно з контрольним класом.

Таким чином, можемо зробити висновок про ефективність обґрунтованої методики впровадження компетентнісно зорієнтованих задач. Слід відзначити, що разом із кількісними показниками спостерігалися зміни

якісні, зокрема у ставленні учнів до уроків математики, їх активності, допитливості.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>
2. Дубова М. В., Маслова С. В. Целевой и содержательный аспект понятия «компетентностная задача» // Вестник Волжского университета им. В. Н. Татищева. – 2011. – № 8. Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/tselevoy-isoderzhatelnyyaspekt-ponyatiya-kompetentnostnaya-zadacha>
3. Онопрієнко О. Компетентнісно зорієнтовані задачі як засіб формування математичної компетентності учнів // Початкова школа. – 2013. – № 3. – С. 23– 26.
4. Фасоля А. Компетентнісно зорієнтовані завдання: новація? Імітація? // Українська література в загальноосвітній школі. – 2014. – № 5. – С. 14–20.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВЛАСТИВОСТЕЙ УВАГИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ірина Котляр
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Марусинець М.М.,
доктор педагогічних наук, професор

Перші праці, в яких розглядалися питання уваги, пов'язані з В. Вундтом (кінець 19 ст.). За його точки зору, увага – це фіксована точка свідомості або поле ясного бачення. Послідовники його ідей вважали, що увага – це

властивість відчуття (Е. Тітчінер), результат емоцій, рівень неспання (В. Блок). С. Рубінштейн пов'язував увагу з діяльністю. Сучасні психологи в галузі вікової психології трактують увагу, як концентрацію свідомості на одному об'єкті при одночасному її відверненні від інших об'єктів. У контексті нашого дослідження представляє інтерес розвиток уваги у молодших школярів, з врахуванням основного виду діяльності – навчання. Саме навчання – вносить істотні зміни в перебіг всіх психічних процесів, внаслідок яких змінюється і увага дітей. Враховуючи цю особливість, навчальна діяльність висуває нові вимоги до розвитку довільності дітей, передумовою формування якої є дошкільний вік. Відсутність необхідної підготовленості старших дошкільнят до роботи в класі насамперед виражається в їх невмінні зосереджуватися на змісті уроку, на вимогах учителя, на власних діях, що і викликає найбільш часті і серйозні зауваження педагога. Зауважимо, що якості уваги, необхідні для успішної роботи в класі і вдома, лише частково можуть бути розвинені і підготовлені в дитячому садку або в сім'ї. Вони формуються в самій навчальній діяльності школяра.

Для успішної навчальної діяльності учнів необхідною умовою є розвиток таких її властивостей, як: стійкість, вибірковість, перемикання, обсяг. Зазвичай, вони розвинені неоднаково. Тому різні діти уважні по-різному. Одні учні мають стійке, але погане перемикання увагу, вони старанно вирішують одне завдання, однак швидко перейти до наступного, їм важко. Інші легко перемикаються в процесі навчальної діяльності, але також легко відволікаються на сторонні моменти. Або є учні, у яких добре організована увага поєднується з малим об'ємом запам'ятовування.

Якщо учень не може сконцентруватися одночасно на декількох предметах, утримувати їх, то у такому випадку говорять про недостатній розвиток обсягу уваги. Нестійкість уваги, труднощі концентрації виявляються в тому, що учень не може працювати зосереджено, не відволікаючись.

Про недостатню вибірковість уваги кажуть, якщо дитина не може зосередитися саме на тій частині матеріалу, яка необхідна для вирішення поставленого завдання. Недостатньо розвинена здатність перемикання уваги проявляється в тому, що учням, особливо першого класу, важко перемикатися з виконання одного виду діяльності на інший. Наприклад, якщо ви спочатку перевіряли, як ваша дитина зробила домашнє завдання з математики, а потім, заодно, вирішили проекзаменувати його з української мови, то він буде допускати помилки, хоча і знає правильні відповіді. Дитині важко швидко перемкнутися з одного виду завдань (математичних) на інший (з мови).

Погано розвинена здатність перемикати увагу - невміння ефективно (без помилок) виконувати одночасно кілька видів роботи. Недостатня довільність уваги проявляється в тому, що учень не може зосереджувати увагу на вимогу.

Подібні недоліки для їх подолання вимагають, як показують дослідження, спеціально організованої роботи. На це зауважують учені і практики. Основні напрями роботи можна здійснювати у таких напрямках:

1. Використання спеціальних вправ, що тренують основні властивості уваги: обсяг, розподіл, концентрацію, стійкість і перемикання.

2. Формування уважності як властивості особистості. Часто діти орієнтуються на загальний зміст тексту, фрази, завдання або виразу, схоплюють цей зміст і, задовольняючись ним, «нехтують дрібниці». Окремі властивості уваги розвинені у молодших учнів, ніж у дорослих. Особливо в тих ситуаціях, коли предмети або явища безпосередньо привертають увагу, є цікавими для них.

3. Навчити дитину сприймати зміст з урахуванням усвідомленого осмислення.

Доведено, що різні властивості уваги піддаються розвитку не однаковою мірою. Найменш схильний до впливу об'єм уваги, який є індивідуальний.

Властивості розподілу і стійкості можна і потрібно тренувати. Успішність тренування уваги в значній мірі визначається також індивідуально-типологічними особливостями, зокрема властивостями вищої нервової діяльності. Зокрема, діти із сильною, рухливою, врівноваженою нервовою системою (сангвініки) відрізняються стійкістю, легким розподілом і швидким перемиканням уваги. Для дітей зі слабкою нервовою системою (меланхоліки) характерним є нестійке, недостатній розподіл і перемикання увагу. При поєднанні інертності і сили (флегматики) показники стійкості підвищуються, властивості переключення і розподілу досягають середньої ефективності. Таким чином, необхідно враховувати, що індивідуально-типологічні особливості кожної конкретної дитини дозволяють тренувати властивості його увагу лише в певних межах. Однак відносно слабкий розвиток властивостей уваги не є фактором неухважності, оскільки вирішальна роль в успішному здійсненні будь-якої діяльності належить організованості уваги, тобто умінню управляти власною увагою, здатністю підтримувати її на належному рівні, гнучко оперувати властивостями в залежності від специфіки виконуваної видів діяльності.

Список використаної літератури:

1. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – 3-тє вид., випр. і доп. – К. : Каравела, 2014. – 400 с.
2. Максименко С. Д. Загальна психологія. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – С. 198- 206.
3. Марусинець М.М., Мішкулинець О.О. Вікова і педагогічна психологія з основами психодіагностики : навчальний посібник / Київ: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. – 439 с.

ВИКОРИСТАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНИХ РОЗВАГ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Людмила Кравець
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Печка Л. Є.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. У статті проаналізовано зміст, організація фізкультурних розваг в ЗДО для підвищення рухової активності дітей старшого дошкільного віку. Наголошено увагу пошуку ефективних форм роботи, інноваційних пропозицій для реалізації рухових потреб дошкільників. З'ясовано, що різні види фізкультурних розваг сприяють оздоровленню дітей старшого дошкільного віку, розвитку рухової активності, індивідуальних творчих проявів, позитивних емоцій.

Ключові слова: фізкультурні розваги, рухова активність, діти старшого дошкільного віку.

Найбільш ефективними і популярними формами підвищення рухової активності дітей старшого дошкільного віку є фізкультурні розваги, які дозволяють успішно реалізувати природну потребу дитини в русі, заповнити дефіцит рухової активності.

Не випадково педагогічні колективи закладів дошкільної освіти приділяють пильну увагу пошуку ефективних форм фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми, впровадження інноваційних пропозицій, залучення сім'ї, спеціалізованих спортивних і освітніх закладів.

На початку навчального року складається перспективний план закладу дошкільної освіти. Визначається тематика фізкультурних розваг, дати, місце проведення, відповідальні педагоги. При плануванні дозвілля враховуються умови ЗДО, вікові та індивідуальні особливості дітей, їх досвід, підготовленість. Також при плануванні педагог підбирає вправи, рухливі ігри, конкурси, естафети, враховуючи навантаження.

У схематичному плані активного відпочинку можна умовно виділити три частини: підготовчу, основну і заключну.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Завдання підготовчої частини: організувати дітей і психологічно налаштувати їх на майбутню діяльність – зацікавити, створити інтерес, святкову атмосферу; розігріти м'язи. Зміст складають загальнорозвиваючі вправи. Вправи об'єднуються в комплекси за навантаженням на різні групи м'язів, за принципом зверху вниз, а також за використанням гімнастичних предметів. При складанні комплексів необхідно враховувати вікові особливості дітей.

У основній частині закріплюють і вдосконалюють рухові вміння і навички дітей, розвивають їх фізичні якості, тренуються різні м'язові групи, діти вчаться узгоджувати свої рухи з рухами інших дітей. Зміст може бути різноманітним – знайомі дітям рухи, естафети, рухливі ігри, зустрічі з казковими героями, видовищні спортивні номери, хороводи, вірші, загадки, вікторини на тему дозвілля. Рухливі ігри, естафети особливо улюблені дітьми, вимагають винахідливості, кмітливості, розвивають рухові якості і закріплюють рухові навички.

У іграх-естафетах команди змагаються в подоланні різних перешкод, в раціональному вирішенні рухових завдань. Діти вчаться думати не тільки про свої результати, але і про результати всієї команди, проявляти взаємодопомогу, доброзичливе ставлення одне до одного.

Заключна частина будується так, щоб діти поступово повернулися в спокійний стан (нормалізація пульсу, підтримка позитивних емоцій, бадьорого, життєрадісного настрою). У зміст зазвичай включають малорухливі ігри, танці з казковим персонажем, підведення підсумків, при цьому заохочують правильне виконання завдань, чіткі дії, чесність у спортивній боротьбі. При оцінці колективних вправ в іграх-естафетах необхідно відзначити успіхи всіх команд і прагнення кожного учасника бути корисним. Це необхідно для виховання дружніх стосунків, відповідальності.

Тривалість дозвілля визначається віком дошкільнят: 30-40 хвилин для дітей 5-6 років. Фізкультурні розваги передбачають чергування матеріалу,

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

яке дозволяє забезпечити оптимальне навантаження, відповідне віковим можливостям і рівню підготовленості дітей, інтерес: стройові вправи; комплекс загальнорозвиваючих вправ; різні види гімнастик, масажу, дихальних вправ; основні види рухів; елементи ігор і вправ спортивного характеру; музичні і рухливі ігри;

Такі форми роботи націлені на створення позитивних емоцій, високу рухову активність, взаєморозуміння між дітьми, всебічний розвиток дітей. Саме така структура розваги і цінна тим, що створює умови для емоційно-психологічного благополуччя, так як має великий вплив на розвиток розуму, виховання характеру, волі, моральності.

Також фізкультурні розваги відрізняються за змістом.

Перший варіант. Фізкультурна розвага побудована на знайомих дітям іграх і вправах. На початку розваги пропонуються ігри малої і середньої рухливості типу «Море хвилюється», «Зроби так», «Струмочок» та ін. В них дітям надається можливість проявити свою фантазію. Потім діти беруть участь в атракціонах, виконуючи рухові завдання в ігровій формі. Так, дітям пропонують ігри-вправи на рівновагу – «Пройди, не впади», – і на увагу – «Пам'ятай ім'я своє», «Збери предмети парами», ігри-вправи на швидкість реакції, руху і розвиток спритності – «Займи свій будиночок», «Дождени мене».

Після невеликого відпочинку (протягом 4-5 хв.) дітям пропонуються ігри малої рухливості – наприклад, «Дізнайся по голосу», «Карусель», народні ігри.

Другий варіант. Фізкультурне дозвілля може бути складене з елементів ігор і вправ спортивного характеру.

Третій варіант. Зміст дозвілля включає: біг, стрибки, метання, лазіння, повзання рачки, їзду на самокаті, велосипеді, стрибки через коротку скакалку. В основу покладено принцип диференційованого підходу до дітей.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Четвертий варіант. Фізкультурне дозвілля «Веселі старты», яке складається в основному з ігор-естафет, добре знайомих дітям. Ігри-естафети різної спрямованості є дуже ефективним засобом комплексного вдосконалення рухових якостей. Це – найкращий шлях розвитку швидкості рухів у дітей старшого дошкільного віку, коли у них вже є необхідний запас рухових навичок, – це застосування ігор та ігрових завдань, де руху виконуються в складних часто мінливих умовах. Можна застосовувати в старшому дошкільному віці різні види естафет.

Плануючи естафету треба керуватися наступними правилами: включати в її зміст рухи та вправи добре знайомі дітям; пам'ятати, що від кількості, складності завдань, відстані між місцями їх виконання, підготовленості дітей обраної оцінки результату естафети залежить величина і характер фізичного навантаження.

П'ятий варіант. Фізкультурний дозвілля з музичним супроводом. Він розвиває у дітей творчу ініціативу, уяву, емоційну чуйність. Спочатку діти виконують довільні рухи з атрибутами під музику. Через 10-15 хвилин звучить музичний сигнал, діти виконують різноманітні ігрові завдання. Після гри вихователь пропонує послухати музику, яка асоціюється з шумом вітру, хуртовини тощо. Діти слухають сидячи (або лежачи) на підлозі. Після прослуховування музики (2-3 хвилини) педагог пропонує придумати різні довільні рухи. Діти рухаються під музику, змінюючи темп руху [2, 52].

Протягом року важливо чергувати різні види фізкультурних дозвілля (сюжетні, інтегровані, ігри-естафети, руховий калейдоскоп і т.д.), місце проведення як на повітрі, так і в приміщенні в залежності від пори року і погодних умов. У сюжеті можуть бути включені персонажі зі знайомих казок і книг, з вихователями груп обговорюються заохочення (емблеми, листівки, частування, наклейки і т. д.). При підготовці дозвілля необхідно враховувати такі особливості: вибір теми дозвілля; визначення мети і завдань (освітні,

виховні, оздоровчі); розробка сценарію; місце проведення дозволя. Дотримання правил безпеки життя в залі і на повітрі.

Продумані усі складові фізкультурних розваг – створюють позитивну емоційну атмосферу, впливають на розвиток розумових здібностей, пробуджують інтерес до самовираження.

Отже, фізкультурні розваги в повній мірі реалізують рухові потреби дітей старшого дошкільного віку, допомагають виявляти здібності до занять спортом, підвищують інтерес батьків в подальшому розвитку дитини. Фізкультурні розваги надають великі можливості для розвитку високої рухової активності, індивідуальних творчих проявів, а також виховання позитивних емоцій дітей.

Список використаних джерел:

1. Поліщук В. В. Розвиток рухових і розумових здібностей дітей 5 і 6 років життя в процесі фізичного виховання засобами дошкільного туризму / В. В. Поліщук. – дис. канд. наук з фіз. вих. і спорту. – Переяслав-Хмельницький. – 2008. – 266 с.
2. Полтавцева Н. В. Приобщаем дошкольников к здоровому образу жизни / Н. В. Полтавцева, М. Ю. Стожарова, Р. С. Краснова – М.: ТЦ Сфера, 2013 – 128 с.
3. Рунова М. А. Двигательная активность ребенка в детском саду: пособие для педагогов дошкольных учреждений, препод. и студ / М. А. Рунова – М.: Мозаика – Синтез, 2004. – 256 с.
4. Рунова М. О. Рухова активність дитини в дитячому садку / М. О. Рунова: пер. з рос. мови. – Х.: Ранок, 2007. – 192 с.
5. Савенок Л. М. Развитие двигательной активности детей старшего дошкольного возраста // Научно–методический электронный журнал «Концепт». – 2016. – Т. 46. – С. 333–337. – URL: <http://e-koncept.ru/2016/76542.htm>.

6. Сапего С. Н. Спортивные праздники в детском саду / С. Н. Сапего – М.: АСТ; Донецк: 2007. – 94 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗАВДАНЬ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Олена Кравець

Дрогобицький державний педагогічний університет

імені І.Я. Франка

м. Дрогобич

Науковий керівник: Луців С.І.,

кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. Обґрунтовано, що інтеграційні процеси у шкільній освіті особливо актуальні для початкової ланки навчання. З'ясовано, що це пов'язано з віковими особливостями молодших школярів. Доведено, що створення та використання уроків літературного читання з використанням між предметних завдань дає максимальний ефект у початковій школі.

Ключові слова: інтеграція, міжпредметні завдання, уроки літературного читання.

Реформування початкової школи в особистісно зорієнтовану зумовлено потребами демократичного суспільства в Україні. У шкільному навчанні пізнавальний процес відбувається насамперед на уроках української мови та літературного читання, але найвищі результати досягаються, якщо пізнавальний розвиток здійснюється під час вивчення всіх предметів. Доцільним є такий підхід до уроків літературного читання, за якого сам процес навчання стає процесом поєднання отриманих знань і вмінь із життям. Важливим засобом реалізації такого підходу є здійснення взаємозв'язків уроків літературного читання у початковій школі та інших предметів.

Проблемі використання міжпредметних завдань у процесі навчання приділяється значна увага як науковцями (психологами, дидактами, методистами), так і вчителями.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

На сучасному етапі навчання вже не достатньо логічного і послідовного викладу матеріалу – його потрібно опрацювати і побудувати так, щоб максимально залучити учнів до процесу пізнання. Цього можна досягти через цілісну, логічно обґрунтовану систему інтегрованих завдань [1, 39].

Переважно використовується система міжпредметних завдань, як засіб збудження інтересу до навчання. Основними умовами ефективності міжпредметних завдань є врахування обсягу, складності і кількості інформації, яка сприймається, навчальних можливостей учня, психологічної готовності працювати, професійної підготовки вчителя.

Міжпредметні завданнями можна назвати такі завдання, які мають за мету «синтез змісту (способів пізнання) з декількох тем, розділів програми або видів діяльності навколо однієї теми», тобто правильніше визначити, що це серія (цикл, система) завдань, проведення якої зумовлено пошуками шляхів формування у дитини цілісного світогляду, який важко розвивати в умовах предметної системи навчання [2, 33].

Наприклад, на уроці «Весна іде, красу несе», де інтегруються знання з мови, мовлення, народознавства, художньої літератури, музики й естетики, учні здійснюють спостереження за живими об'єктами природи.

Для творення зв'язного тексту, дітям пропонується така система міжпредметних завдань:

- 1) Закличемо весну.
- 2) Зробимо відкриття.
- 3) Доберемо аноніми.
- 4) Послухаємо легенду.
- 5) Поринемо в поезію.
- 6) Складемо оповідання.
- 7) Зав'яжемо «вузлик» на пам'ять.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Після спостереження у живій природі учні, використовуючи знання з народознавства, закликають весну, співаючи заклик-веснянку. Слухають музику, співвідносять споглядання в природі з строем музичного твору.

– Що відображають звуки? (сходить сонце, блищить роса, оживає природа, розпускаються квіти, прокидаються пташки, дзюркотить струмочок і сама Весна пішла у веселий танок).

(Перед дітьми у маленьких вазочках первоцвіти – проліски, мати-й-мачуха, гусяча цибулька, фіалки, ряс).

– Що допомогло нам відчутти красу?

(Споглядання у живій природі за змінами, квітами, слухання музики).

– А як ще можна відчутти красу?

Діти слухають легенду про Нарциса, оглядають живу квітку і відповідають на питання:

– Що ж зробило красеня потворним?

(Байдужість, самозакоханість, зазнайство – риси, які народжують ще більш потворну – егоїзм).

Діти вчаться добирати слова-антоніми.

(Краса – потворність, зрада – вірність, любов – ненависть, зло – добро, щирість – задрість, брехливість – правдивість).

Далі на занятті йдеться про збереження краси і робиться висновок: «Той, хто нищить красу – стає потворним». Творються тексти за поданим початком.

Якось навесні хлопчик побачив дивну квітку. Вона йому дуже сподобалась. Вона була... (включається опис). Хотів було зірвати ...

(Далі діти вибирають варіанти):

1) ... а квіточка промовляє: «Не губи! Не ..., дай ... білим світом».

2) ... як раптом помітив краплинку на пелюстці. Йому здалося, що ...

Кінцівку також можна придумати за варіантами:

1) живи, квітонько, рости, красуйся ...

2) моя рука ніколи і нікому не ...

3) краще я тебе (намалюю, сфотографую, приведу до тебе ...).

В кінці зачитується оповідання Василя Сухомлинського «Хлопчик і дзвіночок конвалії». У підсумку учні скажуть «Хто нас вчить відчувати красу».

Отже, структура системи міжпредметних завдань пов'язана із вимогами, спрямованими на формування знань, умінь і навичок учнів; змістом доступних міжпредметних зв'язків; можливостями дидактичного забезпечення навчального процесу; рівнем досягнутих знань та умінь з літературного читання.

Список використаних джерел:

1. Лісовський А. М. Морфологія художності твору і вивчення літератури в школі / А. М. Лісовський. – Житомир: Полісся, 2004. – 130 с.
2. Сова М. Філософсько-культурологічні основи інтегрованих знань / М. Сова // Рідна школа. – 2002. – № 5. – С. 33-36.

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тетяна Крук
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
М.Київ
Науковий керівник: Косенчук О.Г.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. В тезах розглянуто умови розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку. Визначено специфіку дослідження здібностей дітей дошкільного віку, надано класифікацію творчих здібностей дошкільників.

Ключові слова: дошкільний вік, творчі здібності, художня діяльність дитини.

Дошкільний вік – це період, коли творчість може стати стійким захопленням не лише обдарованих, але й майже всіх дітей. За дослідженнями О. Запорожця, Л. Божович, Д. Ельконіна, О. Леонтьєва, дошкільне дитинство – це період початкового фактичного утворення особистості, розвитку особистісних механізмів поведінки. Елемент творчості, що присутній у всіх специфічно дитячих видах діяльності, збагачує розвиток дитини.

Відправною точкою прояву творчих здібностей є нестримне, рефлексивне прагнення до різної діяльності [3, с. 41]. З цього можна побачити, що передумови творчих здібностей необхідно шукати в художній діяльності дитини.

В. Григоренко у своїх дослідженнях слушно зауважує про те, що «творчу діяльність дитини-дошкільника характеризують активність; відсутність споглядання; байдужість до досягнень; переважання інтересу до самодостатньої композиції, до елементів художньої форми [2, с. 58].

Н. Гагаріна [1, с. 46] підкреслює, що творчі здібності та активний інтерес до мистецької спадщини в кожного дошкільника базується не тільки на його індивідуальних задатках та здібностях, але й на традиційно, історично сформованому естетичному тлі того суспільного середовища, в якому він виховується. Це все безпосереднім чином знаходить втілення в естетичній і художній спадкоємності, виробленні естетичних оцінок сприйняття і уявлення, у формуванні знань, умінь і навичок з обов'язковим знайомством і аналізом творів мистецтва. Добре оснащене розвиваюче предметно-просторове середовище сприятиме розвитку у дітей потреби у творчій діяльності, та сприятиме виникненню самостійної творчості.

Творчі здібності як здатність до оригінального вирішення проблеми, утворюючи ядро всіх здібностей, є передумовою досягнення творчих результатів [4, с. 89].

Відповідно до положень про розвиток здібностей у діяльності (Б. М. Теплов) та творчий характер діяльності (С. Л. Рубінштейн,

А. В. Брушлінський), розвиток творчих здібностей у дошкільному віці відбувається через включення дитини в ігрову та продуктивну діяльність. Інтерес до творчості у дітей обумовлюється його важливістю для розвитку особистості дитини.

Специфіка дослідження здібностей дітей дошкільного віку пов'язана також із складністю дослідження деяких особистісних характеристик дітей через нерівномірність їх розвитку, а також через наявність прямо пропорційної залежності між батьками та дітьми дошкільного віку.

При визначенні рівня розвитку творчих здібностей найчастіше використовують тести й методики, запропоновані автором Е. П. Торренсом, а також В. Сінельниковим, В. Кудрявцевим [3]. Найпродуктивнішим методом діагностики творчих здібностей дітей дошкільного віку є застосування проєктивних методів дослідження та методів дослідження, які враховують аналіз продуктів діяльності дітей цього віку.

Рівень розвитку творчих здібностей залежить: від якості знань і вмінь та від міри їх об'єднання в єдине ціле; природних задатків людини, якості природних нервових механізмів елементарної психічної діяльності; більшої чи меншої «тренуваності» самих мозкових структур, які беруть участь у здійсненні пізнавальних і психомоторних процесів [4, с. 118].

Творча обдарованість дитини не дається їй у готовому вигляді від природи. Вроджені здібності – це лише одна з передумов надзвичайно складного процесу формування індивідуально-психологічних якостей, у тому числі й художньо-творчого розвитку, які величезною мірою залежать від впливу навколишнього середовища, системи виховання, характеру діяльності.

Дошкільник приймає участь у всьому розмаїтті художніх видів діяльності. Він співає, танцює, ліпить, малює. У дитини дошкільного віку проявляються такі здібності, як образотворчі, декоративно-прикладні, включаючи відчуття композиції, кольорів, форми. Спеціальні здібності

мають спільну основу, а саме певний рівень розвитку пізнавальних процесів, технічних умінь, а також емоційної чутливості й сприйнятливості.

Таким чином, дошкільне дитинство створює особливо сприятливі умови для формування творчих здібностей.

Список використаних джерел:

1. Гагаріна Н. П., Олійник Н. Є. Формування творчих здібностей у старших дошкільників у процесі їх художньо-естетичної діяльності: [навчально- методичний посібник] / Н. П. Гагаріна, Н. Є. Олійник. – Кропивницький: КЗ «КОІШЮ імені Василя Сухомлинського», 2016. – 72 с.

2. Григоренко В. Є. Залучення декоративно-ужиткового мистецтва для художньо-творчого розвитку дошкільнят / В. Є. Григоренко, Л. І. Цебенко // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 17: Теорія і практика навчання та виховання: зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2015. – Вип. 26. – С. 58-64.

3. Естетичне виховання та розвиток дітей дошкільного віку: навч. посіб. для студ. вищих пед. навч. закл. / Е. А. Дубровська, Т. Г. Казакова, М. М. Юріна [та ін.]; за ред. Е. А. Дубровської, С. А. Козлової. – М.: Видав. центр В «АкадеміяВ», 2002. – 256 с.

4. Роменець В. А. Психологія творчості: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / В. А. Роменець. – 2-е вид., доп. – Київ: Либідь, 2001. – 286 с.

ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНЬО-ОЗДОРОВЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФІЛАКТИЦІ ПОРУШЕНЬ ПОСТАВИ ДІТЕЙ 6-7 РОКУ ЖИТТЯ

Катерина Кушніровська
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
м. Київ
Науковий керівник: Левінець Н. В.
кандидат педагогічних наук, доцент

***Анотація.** Проаналізовано та узагальнено наукову інформацію з проблеми використання освітньо-оздоровчих технологій, процесі фізичного виховання і реабілітації при порушеннях постави у дітей 6-7 року життя, за даними спеціальної науково-методичної літератури. Охарактеризовані сучасні освітньо-розвивальні технології та з'ясовано практичні засади їх впровадження у фізкультурно-оздоровчу діяльність закладів дошкільної освіти.*

***Ключові слова:** освітньо-розвивальні технології, заклад дошкільної освіти, фізкультурно-оздоровча робота, дошкільник, постава, профілактика.*

Основи здоров'язберезувальної поведінки особистості закладаються ще в дошкільному віці. Гармонійний розвиток дитини є однією з головних завдань у вихованні здорового покоління нашої держави. Сучасна система фізкультурно-оздоровчих заходів сприяє зміцненню здоров'я дошкільників, формує рухові уміння та навички. Незважаючи на те, що постійно приділяється увага здоров'ю дітей, кількість відхилень від норм фізичного розвитку зростає.

Слід зауважити, що традиційні підходи до фізкультурно-оздоровчої роботи з дошкільниками часто не відповідають сучасним вимогам і потребують заміни на такі, які б ефективніше сприяли вирішенню завдань зміцнення здоров'я, підвищення рівня фізичної підготовленості, своєчасного фізичного, інтелектуального й морального розвитку дитини та формуванню уяви про здоровий спосіб життя. Особлива увага у сучасних умовах як батьками, так і вихователя приділяється питанням запобігання порушенням постави.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Серед розмаїття поглядів науковців та практиків на питання використання засобів фізичного виховання у профілактичній роботі закладів дошкільної освіти опишемо технології, які можуть допомогти вихователям і батькам підвищити ефективність фізкультурно-оздоровчої роботи.

З метою корекції порушень постави за освітньо-оздоровчою технологією А. Потапчука використовуються як фізичні вправи, так і гігієнічні фактори. У своїй концепції автор відводить важливу роль статодинамічному режиму дітей, як в дошкільному закладі, так і вдома. У заняття ЛФК включаються сюжетно-рольові ігри з музичним супроводом, що підвищує інтерес дітей до занять [4, с.105].

Цікавим є система профілактики і корекції порушень постави у дітей засобами фізичного виховання, науково обґрунтована Г. Нарскіним [4, с.105]. Автором розроблений алгоритм, що складається з модулів аналізу, корекції, контролю і профілактики.

Для дітей з функціональними порушеннями постави в процесі фізичного виховання Г. Бехнам пропонує використовувати комплексний курс тренувально-корегуючої гімнастики і масажу до 1,5–2 місяців [3, с.45]. Протягом року необхідно здійснювати 2–3 таких курси. Лікувальна гімнастика складається з загальнорозвиваючих вправ для різних м'язових груп; спеціальних вправ для зміцнення і тренування м'язового корсету з предметами і без них, з використанням ортопедичних м'ячів; релаксаційних і дихальних вправ; ігор середньої рухливості для закріплення досягнутих навичок правильної постави.

За технологію С. Костюкіна при порушеннях постави лікувальна фізкультура поєднується з плаванням. Заняття плануються таким чином, що припускають для дитини активне фізичне навантаження, створення м'язового корсету, формування правильної постави. Комплекс вправ на воді дозволяє оберігати паросткові зони тіл хребців, розвантажити хребетний стовп.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Авторські комплекси гімнастичних вправ І. Красікової, спрямовані на формування правильної постави, що сприяють формуванню навичок, необхідних у повсякденному житті, а також розвитку фізичних якостей [3].

Складовою частиною розробленої технології О. Бондар є педагогічний моніторинг, що дозволяє спостерігати, вимірювати та оцінювати показники біогеометричного профілю постави, функціонального стану опорно-рухового апарату, а також біостатичні показники тіла дітей старшого дошкільного віку у процесі фізичного виховання.

Освітньо-оздоровча технологія А. Кудяшевої дозволяє здійснювати корекцію порушень постави тих, що займаються, розвивати функціональні можливості систем їх організму і ефективно підвищує рівень фізичної підготовленості на основі використання ЛФК з елементами хатха йоги і плавання.

Здоров'язбережувальна рухова технологія «навчання у русі» О. Дубогай [1] стимулює миттєве мислення учнів, зміну діяльності, чергування інтелектуальної, емоційної та рухової її видів для індивідуальної, парної, групової (по рядкам або весь клас) форм роботи, що сприяє поширенню їх рухової активності, своєчасному запобіганню розумової втоми, вчить дружньому і гуманному спілкуванню, розвиває патріотичну відповідальність у команді, вміння поважати думки і помилки інших за рахунок створення ігрових ситуацій, нестандартних інтегрованих занять.

Результат оздоровчо-профілактичної роботи з дітьми дошкільного віку невід'ємно залежить від системи роботи оздоровчо-корекційної методики «Богатир», розробленою Ю. Коржем [2]. Комплексна програма корекційно-оздоровчої методики «Богатир» має велику кількість різних видів гімнастичних вправ на розвиток витривалості, координації, гнучкості, сили та рівноваги.

Отже, використання освітньо-оздоровчих технологій у профілактиці порушень постави дітей 6-7 року життя в закладі дошкільної освіти підвищує

престиж дитячого садка, піднімає на вищий рівень професіоналізм педагогів, спонукає їх займатися самоосвітою, забезпечує умови для переведення дитини з об'єкта в суб'єкт виховання, організовує освітню діяльність, створює умови для збереження та зміцнення здоров'я дітей.

Список використаних джерел:

1. Дубогай О. Навчання в русі: здоров'язберігаючі технології в початковій школі / О. Дубогай. – К. : Шк. світ, 2005. – 112 с.
2. Корж Ю. Експериментальна авторська методика оздоровчо-корекційної гімнастики «Богатир» для дітей старшого дошкільного віку з порушеннями функцій опорно-рухового апарату : навч. посіб. / Ю. Корж. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. – 76 с.
3. Оздоровча робота в дошкільному навчальному закладі: [навч. посіб.] / Уклад. Г. Григоренко, Н. Денисенко, Ю. Коваленко, Н. Маковецька. – Запоріжжя: ЗНУ, 2006. – 99 с.
4. Футорний С. Сучасні технології які використовуються в процесі фізичного виховання і реабілітації при порушеннях постави і плоскостопості у дітей старшого дошкільного віку / С.Футорний // Слобожан. наук.-спорт. вісник. – 2017. - №5(61) – С.104-109.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ТРАДИЦІЯМИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Анна Логвиненко
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
м. Київ
Науковий керівник: Поліщук К.М.
старший викладач

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

***Анотація.** Окреслено основні аспекти формування соціально-комунікативної компетенції дітей середнього дошкільного віку. Визначено умови її формування в умовах сучасного закладу дошкільної освіти.*

***Ключові слова:** соціально-комунікативна компетенція, діти середнього дошкільного віку, ознайомлення з народними традиціями.*

Сучасні діти живуть у складний час, бо суспільство висуває високі стандарти існування в ньому, де ефективна комунікація є невід'ємною частиною життя. Всі дії учасників комунікативного процесу, так чи інакше, торкаються дитини. Не можна відокремити світ дорослих від світу дитини, бо вся інформація, хоч і фільтрується, але все ж таки надходить до дітей. Особливо сприйнятливими для цього є діти дошкільного віку. Саме тому дошкільна освіта є найперша ланкою педагогічної системи у формуванні у дитини любові, знань, умінь і навичок соціально-комунікативної компетенції, такої необхідної в умовах сьогодення.

Аналіз наукової літератури (М. Айзенбарт, А. Богущ, І. Бех та ін.) дозволяє визначити соціально-комунікативну компетенцію як цілеспрямовану взаємодію педагога та вихованця, дорослого та дитини, дітей між собою з метою формування гармонійно, всебічно розвинутої особистості. Більш детально проблема розвитку комунікації дітей дошкільного віку досліджувалася лінгводидактами в різних аспектах: формування мовленнєвих умінь, зокрема: лексичних (Ю. Руденко, Є. Струніна), граматичних (К. Крутій, Н. Лопатинська), фонематичних (О. Амацьєва, О. Жильцова, Г. Ляміна), монологічних (Н. Гавриш, А. Зрожевська, І. Луценко, А. Омеляненко, Н. Харченко) [1, с. 95].

Важливе значення мовлення для дитини у цьому віці підкреслював і педагог-гуманіст В. Сухомлинський, якій він відводить основне місце у своїй педагогічній системі: «Тільки той може осягнути своїм розумом і серцем красу, велич і могутність Батьківщини, хто збагнув відтінки й пахощі рідного слова, хто дорожить ним, як честю рідної матері, як юлискою, як добрим ім'ям своєї родини...» [2, с. 34]. «Мовна культура – це живодайний корінь

культури розумової, усього розумового виховання, високої, справжньої інтелектуальності. Щоб правильно розмовляти й писати, треба прагнути до удосконалення своїх знань, набутих раніше, треба любити українську мову й свою справу» [2, с. 119].

Розглядаючи соціально-комунікативну компетенцію через призму її навчально-виховних можливостей можна стверджувати, що компетенція органічно увійшла в світ дитини, допомагає їй вчитися і вдосконалюватися, переносити свої думки та бажання у цей світ, ділитися з оточуючими своїм світоглядом, долати труднощі й страхи, негативні емоції. На нашу думку, вміння ефективно взаємодіяти та спілкуватися однолітками, з батьками, друзями, колегами та з соціумом загалом, є найбільш дійовим та значущим. Щоб сформувати у дітей соціально-комунікативну компетенцію сучасного українця, треба вперш за все ознайомити з культурою, традиціями, обрядами нашого рідного народу. Показати наскільки Україна та українці розвинуті, компетентні, злагоджені у комунікації. Закон України «Про дошкільну освіту» орієнтує педагога на формування особистості кожної дитини, розвиток творчої спрямованості, розкриття потенційних можливостей при збереженні дитячої субкультури. Тому перед вихователем стоїть завдання доцільного підбору методик, ігор, розвиваючих дидактичних матеріалів в процесі ознайомлення з народними традиціями.

Отже, соціально-комунікативну компетенцію дітей середнього дошкільного віку в традиціях українського народу розуміємо як здатність дитини комплексно застосовувати мовні та немовні засоби з метою спілкування, комунікації, ініціативність у підтриманні діалогу в конкретних соціально-побутових та ігрових ситуацій, вміння планувати та підтримувати різні теми у спілкування відповідно до їх змісту, дотримуватися партнерства, норм та правил комунікації характерних для нашого народу. Не менш важливими у цьому процесі є педагогічні умови формування соціально-комунікативної компетенції дітей середнього дошкільного віку в процесі

ознайомлення з традиціями українського народу. До них належать: організація оптимального мовленнєвого середовища для дошкільників у навчально-виховному процесі; здійснення індивідуально-диференційованого підходу при формуванні комунікативної компетентності дошкільників; проведення інтегрованих занять при ознайомленні з традиціями нашого народу; рефлексія комунікативної діяльності дошкільників у навчально-виховному процесі.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика : підручник / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. – К. : Видавничий дім «Слово», 2011. – 544 с.
2. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / Василь Олександрович Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1976. – 169 с.
3. Айзенбарт М. М. Особливості компетентісно-орієнтованого підходу до навчання: теоретичний аспект/ М. М. Айзенбарт // Молодь і ринок: щомісячний науково-педагогічний журнал. – Дрогобич, 2013. – №9(104). – С. 159 – 164.

ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ РУХЛИВОЇ ГРИ

Катерина Малафєєва
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Печка Л. Є.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. У статті проаналізовано застосування рухливих ігор у процесі розвитку та формуванні фізичних якостей дітей середнього дошкільного віку. Виявлено найбільш продуктивні методи роботи з дошкільниками у період розвитку їх фізичних якостей.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Ключові слова: фізичні якості, рухливі ігри, діти середнього дошкільного віку.

Рухова активність є природною біологічною потребою дітей, ступінь задоволення якої визначає подальший структурний та функціональний розвиток їх організму. Оптимальна рухова активність виконує роль своєрідного регулятора росту та розвитку молодого організму, є необхідною умовою для становлення та удосконалення дитини як біологічної істоти та соціального суб'єкта.

У грі дитина шукає і часто знаходить своєрідний робочий майданчик для виховання своїх моральних і фізичних якостей, її організм вимагає виходу в діяльності, що відповідає її внутрішньому стану. У грі задовольняються фізичні і духовні потреби дитини, в ній формуються її розум, вольові якості [1, С. 6].

Педагогічний вплив на розвиток тих чи інших якостей забезпечується правильним добором фізичних вправ та методикою їх проведення. Здійснюючи комплексний підхід до різнобічної фізичної підготовки дошкільників, більшу увагу у цей період необхідно приділяти розвитку швидкості, спритності та гнучкості, тобто тих якостей, які найбільш активно розвиваються у дошкільному віці. Численні результати досліджень показують, що в умовах садочка можна добиватися значного приросту всіх фізичних якостей у дітей шляхом збільшення часу занять. Практикою фізичного виховання підтверджується, що успішний розвиток рухових якостей у малят викликає у них інтерес до виконання різних вправ, тому необхідно якомога більше урізноманітнити засоби, методи і форми цієї роботи.

Фізичний розвиток є природним процесом, передумовою якого є рухові задатки і рухові здібності, що передаються за спадковістю. Він підпорядкований об'єктивним законам природи, які закладаються в основу управління фізичним розвитком [2, С. 37].

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Специфіка рухів, їх різноманітність поліпшують увагу. У процесі навчання рухів діти одержують фізкультурну освіту. Нею визначається рівень знань дошкільників з фізичного виховання. П. Лесгафт стверджує, що фізичне виховання має на меті, не лише зміцнення фізичних сил людини, а й накопичення нею унікальних специфічних знань про рухи, гімнастику, фізкультуру та спорт, його вагоме значення для здоров'я людей.

Фізичні (рухові) якості – це розвинуті у процесі виховання і цілеспрямованої підготовки рухові задатки людини, які визначають її можливості успішно виконувати певну рухову дію. Рівень їх розвитку значною мірою обумовлює результативність формування навичок рухових дій та успішне їх використання у різноманітних життєвих ситуаціях. Якісна сторона рухових дій значною мірою «закодована» в людини з моменту її народження (безумовні рефлекси).

Розвиток рухових якостей у дитини відбувається під впливом двох факторів: природно-вікових змін організму (морфологічна та функціональна перебудова) та режиму рухової активності, до якого входить весь комплекс організаційних форм фізичного виховання та його самостійна рухова діяльність [3, С. 59].

В основу методики розвитку рухових якостей (як і навичок) покладено можливості та здатність організму до накопичувальної адаптації, в процесі якої під впливом дій, які регулярно повторюються, відбувається точне пристосування до характеру та сили дій, підвищення функціональних можливостей організму у цьому конкретному напрямку. Ефект накопичувальної адаптації виникає за умови повторення з достатньою частотою дій оптимальної величини.

Цілеспрямований розвиток рухових якостей повинен починатися у дошкільному віці. Тільки за цієї умови можна забезпечити необхідну загально-фізичну підготовленість дитини. Процес розвитку рухових якостей

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

у дошкільників здійснюється відповідно до морфологічних особливостей та можливостей функціонування їхнього організму.

Специфіка впливу рухливих ігор на виховання морально-вольових якостей полягає в тому, що вихованці для досягнення успіхів у їх виконанні виявляють цілеспрямованість і волю, дисциплінованість, вміння мобілізувати в потрібний момент свої фізичні і духовні сили. У той же час в рухливих іграх переважає колективна діяльність. Дошкільники привчаються виявляти почуття дружби, набувають навичок культурної поведінки, колективізму тощо. Слід прагнути досягти такого рівня свідомості, щоб у процесі занять, змагань між командами, вихованець отримував моральне задоволення не тільки від своєї спритності, а й від того, що він зробив це на користь колективу. У процесі спільної практичної діяльності діти привчаються до правильної поведінки відповідно до норм моралі. Правильно організоване виконання вправ групами, командні ігри, участь у змаганнях сприяють входу дитини в колектив і виховання у неї звички жити інтересами колективу [2, С. 48].

При виконанні фізичних вправ дітям часто доводиться виявляти вольові зусилля, щоб долати невпевненість і навіть страх. У результаті постійного тренування виховуються сміливість, рішучість, наполегливість. Разом з вольовими якостями одночасно виховуються моральні риси особистості, а моральне виховання неможливе без прояву вольових зусиль.

Важко переоцінити значення ігор у формуванні фізично здорового, етично стійкого та інтелектуально розвинутого члена суспільства. Завдяки їм можна сформувати в дитини всі ті властивості, які ми шануємо в людей і які нам хотілося б прищепити за допомогою найрізноманітніших рухливих ігор. В залежності від змісту гри дитина змушена оцінювати загальну обстановку та самостійно вирішувати, що й коли їй треба робити. Захоплена грою, дитина гартується в терпінні, наполегливості, розвиваючи при цьому фізичні якості (сила, швидкість, витривалість, спритність, гнучкість). Гра веселить,

радує, а здорова радість конче необхідна для всебічного розвитку душі і тіла[4, С. 178].

У рухливих іграх учасники проявляють певні фізичні якості. Керуючи іграми, можна стежити за активним проявом цих якостей в їх гармонійній єдності, а також більшою мірою розвивати ті з них, які мають важливе значення на різних шаблях розвитку та навчання дошкільників.

Для розвитку спритності використовуються ігри, які спонукають швидко переходити від одних дій до інших в обставинах, що відповідно змінюється.

Вдосконаленню моторності можуть сприяти ігри, що вимагають миттєвого реагування на звуки, зорові, тактильні сигнали, ігри з раптовими зупинками, затримками і відновленням дій, з подоланням невеликих відстаней в найкоротший час.

Для розвитку сили підходять ігри, що вимагають проявляти короткочасні швидкісно-силові напруження, помірні по навантаженню.

Розвитку витривалості сприяють ігри з неодноразовим повторенням дій, з безперервною руховою діяльністю, які пов'язані зі значною витратою сил та енергії. Однак тут слід враховувати вік і фізичну підготовленість гравців.

При доборі рухливих ігор для формування фізичних якостей необхідно дотримуватися деяких вимог. Наприклад – зміст ігор повинен відповідати віковим особливостям дітей, їхнім вже набутих умінь та навичкам; ігри повинні бути цікавими та доступними; в декількох іграх один і той самий рух виконується при різній побудові й у різних ситуаціях. Також при доборі рухливої гри необхідно враховувати загальний стан групи, пору року, метеорологічні умови, місцевість проведення гри.

Вихователь підбирає ігри відповідно до мети, яку він прагне досягти у розвитку фізичних якостей: швидкості, спритності, витривалості, гнучкості тощо. Наприклад, гра «Чия ланка швидше збереться» використовується не тільки для розвитку такої фізичної якості, як швидкість, а й для розвитку

спритності. А гра «М'яч через сітку» формує як силові, так і швидкісні якості дошкільника.

Отже, дошкільний вік є сенситивним періодом розвитку відповідних фізичних якостей. Важливу роль у формуванні фізичних якостей дошкільників середньої групи відіграють рухливі ігри. Обумовлено це тим, що ігрова діяльність є головним видом діяльності дітей даного віку. Систематичне застосування рухливих ігор сприяє розширенню рухливих можливостей дошкільників, які перетворюються у необхідні життєві уміння та навички. Також, рухлива гра дає змогу встановити змістовні опосередковані взаємини в дитячому колективі, вона є потребою здорової дитини, дарує їй радість, розвиває здатність усвідомлювати свої дії, сприяє формуванню внутрішнього ставлення до довкілля. Вона дає змогу встановити змістовні опосередковані взаємини і дитячому колективі.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. – К.: Ред. журналу «Дошкільне виховання», 2012. – 62с.
2. Вільчковський Е. С. Організація рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах: Навчально-методичний посібник – Тернопіль: Мандрівець, 2008.
3. Юрчук О. Вплив рухового режиму на фізичний стан дітей дошкільного віку. Нова пед. думка. Рівне, 2017. № 2(90). С. 64–68.
4. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. В 2-х ч: Навчальний посібник. – Тернопіль, 2001. – Ч. 1 – 289 с.

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ЛАТЕРАЛЬНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ В НУШ

Оксана Марухно

Національний університет «Чернігівський колегіум»

імені Т.Г. Шевченка,

м. Чернігів

*Науковий керівник: Барнич О.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Анотація: статтю присвячено проблемі розвитку латерального мислення учнів молодшого шкільного віку в умовах НУШ. Проаналізовано основні методи розвитку латерального мислення та їхні можливості для удосконалення освітнього середовища уроків читання. Визначено ефективність та доцільність використання означених методів у НУШ. Окреслено перспективи дослідження проблеми у контексті підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Ключові слова: латеральне мислення, критичне мислення, НУШ, читання.

Українська держава нині знаходиться на новому етапі розвитку, який характеризується значними змінами, що насамперед спрямовані на формування національної системи освіти та її інтеграцію до міжнародного освітнього простору. За таких умов провідним завданням початкової школи є формування творчої особистості дитини, здатної мислити самостійно, продуктивно, критично, нешаблонно, на що й орієнтує Концепція Нової української школи. Сприятли оптимізації цього процесу має розробка програм розвитку критичного, творчого мислення майбутніх фахівців початкової освіти, підготовка їх до нових освітніх та соціальних викликів. Найбільш перспективною галуззю початкової освіти в цьому контексті є мовно-літературна галузь, а саме – уроки читання. Актуальною для розв'язання окресленої проблеми є концепція розвитку творчого мислення Едварда де Боно, в основі якої – латеральне мислення, спрямоване на відхилення від стереотипів та генерування нових ідей, досягнення евристичного моменту (коли маловірогідний напрям думки спрямовує до нової, ефективнішої ідеї). Усе це і визначає актуальність нашого дослідження.

Метою дослідження є аналіз ефективності окремих методів методики розвитку латерального мислення для використання їх майбутніми фахівцями початкової ланки освіти на уроках читання в НУШ.

Проблемою розвитку латерального мислення займалися Г. Альтшуллер, П. Слоун, Дж. Гілфорд, Е. де Боно, Е. Торренс, В. Далінгер, В. Дружинін, У. Йоманс, Г. Ліндсей, О. Матюшкін, А. Осборн та інші.

Особливий внесок у дослідження специфіки розвитку латерального мислення зробив Едвард де Боно. Це британський психолог, доктор медицини і філософії, автор 45 книг. Його методики використовуються як у дитячих закладах, школах, так і в діяльності міжнародних організацій і найбільших корпорацій, таких як IBM, Siemens, Microsoft та ін. Вправи Едварда де Боно тренують і розвивають латеральне мислення і можуть застосовуватись на різних етапах професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі освіти.

Термін «латеральне мислення» (у перекладі – «нелінійне», «бокове») введений британським психологом, лікарем Едвардом де Боно – це непрямий та творчий підхід для вирішення певної проблеми. Це локальна, особистісно-орієнтована технологія, що ґрунтується на ефективності організації та управління діяльністю учнів. Латеральне мислення є компонентом творчого мислення та включає в себе: критичне (є його невід’ємним складником, не існує поза межами латерального) і логічне мислення, яке бере в ньому участь під час розробки та оцінки ідеї [3].

Головні завдання латерального мислення:

- прийти не стільки до правильного, скільки до ефективного розв’язання проблеми;
- звільнитися від моделей-кліше (шаблону), перебудувати стереотипи схеми.

Методи розвитку латерального мислення:

- кластери – нелінійна форма мислення.

- ПМЦ (Плюс – Мінус – Цікаво).
- «Фотокреатив».
- «Шість капелюхів мислення» тощо.

Усі вищезазначені методи розширюють сферу сприйняття особистістю проблемної ситуації, сприяють відходу від старих стереотипних поглядів та формуванню вмінь і навичок, генерування нових підходів, таким чином розвиваючи вміння та навички латерального мислення. Латеральне мислення, у свою чергу, сприяє вдосконаленню всього процесу творчого мислення, що підвищує загальний творчий потенціал людини [6, 122]. Пропонуємо розглянути й проаналізувати деякі з тих, що доцільно використовувати для розвитку латерального мислення учнів на уроках читання в НУШ.

«PMI» (з англ. «plus-minus-interesting» – «плюс-мінус-цікаво»).

Проблема розглядається з трьох точок зору – позитивної, негативної та цікавої. Використання цікавості як критерію оцінки проблеми є особливістю латерального мислення. На аналіз позитивних, негативних та цікавих моментів приділяється приблизно однакова кількість часу. Цей метод дає можливість:

- добирати проблемні ситуації, аналіз яких зацікавить учнів, а це сприятиме глибшому дослідженню і літературознавчих термінів, і самого тексту твору;
- визначати готовність та вміння особистості розв'язувати проблеми, бути активним учасником освітнього процесу;
- заохочувати школярів до формулювання власних точок зору особливо в процесі аналізу персонажів художнього твору;
- стимулювати мисленнєву діяльність;
- у кожній ситуації знаходити позитивні й негативні сторони, що розвиватиме критичність, «об'ємність» мислення та реалізуватиметься через удосконалення зв'язного мовлення;

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

– мобілізувати життєвий досвід загалом та індивідуальний моральний досвід зокрема. А це є важливим для оцінки мотивів та результатів поведінки героїв твору.

«*Фотокреатив*». Пропонуються цікаві сюжетні фото та ставляться до них конкретні запитання, на які потрібно дати відповідь. Метод дає можливість:

– формувати комунікативну компетентність, розвивати зв'язне мовлення;

– забезпечувати єдність інтелектуального та емоційного сприйняття тексту через ілюстрації;

– знаходити нестандартні описи, пояснення, робити самостійні висновки;

– формувати та удосконалювати соціальний інтелект, емпатійність, толерантність у взаємодії із однолітками та вчителем.

«*Шість капелюхів мислення*». Використовується для аналізу проблеми з шести різних точок зору. Учасники дискусії мислять по-різному, подумки «вдягнувши» кожен із шести капелюхів: білий – аналітичне мислення, червоний – емоційне, чорний – критичне, жовтий – оптимістичне, зелений – творче та синій – рефлексія мислення, підсумок. Означений метод дає можливість:

– створити на уроці клімат, який відповідає творчій та активній навчальній діяльності;

– допомогти навчитися цілеспрямовано й самостійно керувати власними емоціями, розвивати творчі здібності, критичність мислення;

– формувати вміння розглядати певну тему чи проблему під різними кутами зору;

– виявляти переваги та недоліки різних позицій;

– сміливо висувати власні припущення;

– формувати інтерес до пошуку додаткової інформації;

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

- навчитися аналізувати та робити висновки;
- удосконалювати ключові компетентності [1, 2].

Отже, ми дійшли висновку, що розвиток латерального мислення учнів молодшого шкільного віку є важливим складником загальної системи формування світогляду особистості. Основною метою розвитку латерального мислення є генерація нових ідей, відхід від старих фіксованих стереотипів, унесення змін до аналізу ситуації та в підходи до розв'язання проблеми. Використання методів латерального мислення сприяє підвищенню рівня самостійності, критичності, нешаблонності мислення, зв'язності мовлення учнів. Уроки читання в Новій українській школі сприяють організації такої роботи як за рахунок форми, так і через зміст творів, що вивчаються за програмою. Для сучасного прогресивного вчителя та майбутнього вчителя початкової школи методика розвитку латерального мислення є ефективним засобом, що потребує не тільки теоретичного аналізу, а й практичного застосування, зважаючи на значну кількість переваг та цікаві прийоми, що активізують пізнавальну активність здобувачів освіти.

Список використаних джерел:

1. Едвард де Боно. Латеральное мышление. СПб : Питер Паблишинг, 1997. 320 с.
2. Едвард де Боно. Нестандартное мышление. Минск : ООО «Попурри», 2000. 224 с.
3. Латеральне мислення як гра уяви та ідей молодшого школяра. URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-mayster---klasu-lateralne-mislennya-yak-gra-uyavi-ta-idey-molodshogo-shkolyara-16422.html> (дата звернення: 23.04. 2020).
4. Нова українська школа: «Як розвивати критичне мислення в учнів». URL: <http://nus.org.ua/articles/krytychne-myslennya-2.html> (дата звернення: 22.04.2020).

5. Нова українська школа: poradnik dla vchytel'ya / za zag. red. N. M. Bibik. Kyiv : Litera LTD, 2018. 207 s.

6. Pivovарova O. V. Latеральне мислення і методи його розвитку. *Соціальна психологія : український науковий журнал*. 2007. № 1 (21). С. 112–122.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АДЕКВАТНОЇ САМООЦІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Вікторія Мерцалова
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
м. Харків
Науковий керівник: Рудічева Н. К.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Одним з найголовніших і актуальних завдань сучасної початкової школи є формування адекватної самооцінки молодшого школяря, що у подальшому забезпечить успішне становлення особистості та реалізацію творчого потенціалу. В умовах Нової української школи формування адекватної самооцінки набуває особливого значення.

Вплив неадекватної самооцінки досліджували В. Бараннік, Ю. Гіппенрейтер, А. Ліпкіна та інші. Підходи до вирішення проблеми подолання негативної самооцінки запропонували А. Адлер, Л. Божович, Л. Виготський, А. Маслоу, О. Прихожан, К. Роджерс, П. Чамата та інші.

За визначенням А. Ліпкіної самооцінка трактується як оцінка особистістю самої себе, своїх якостей, здібностей і місця серед інших людей. За В. Козаковим можна визначити рівні самооцінки: занижена, висока, завищена [2, с. 55-56]. Серед учнів молодшої школи, на відміну від

дошкільнят, уже зустрічаються самооцінки різних типів: адекватні, завищені або занижені.

Адекватна самооцінка – реальна оцінка людиною самої себе, своїх здібностей, вчинків, моральних якостей. Саме вона дозволяє поставитися до себе критично, правильно розподілити свої сили із завданнями різної складності.

Неадекватна (завищена або занижена) – самооцінка деформує внутрішній світ особи, створює її мотиваційна і емоційно-вольова сфери і тим самим перешкоджає гармонійному розвитку.

Адекватна самооцінка, дає змогу дітям зрозуміти свою власну неповторність та індивідуальність незалежно від думок інших людей.

Слід зазначити, що підґрунтя для формування адекватної самооцінки закладається ще ранньому дитинстві у дітей 1-2 років [4]. А. Адлер підкреслював, що основа формування самооцінки закладається, коли дитина переживає період повної безпорадності та залежності від батьків. Л. Божович зазначала, що лише за умови підтримки батьків і відношення їх до дитини як до гідної істоти, що формує в ній відчуття власної значущості [1].

Самооцінка формується з дитинства в процесі «спілкування» з батьками і дорослими за такими етапами: увага з боку дорослих; співробітництво з ними; відчуття поваги з їхнього боку; взаєморозуміння.

У формування самооцінки молодшого школяра вагому роль відіграють оцінні дії вчителя (на відміну від дошкільного періоду, де вплив на формування самооцінки мали батьки, на перший план виходить авторитет вчителя). Р. Немов підкреслює, що високий рівень довіри учня до вчителя, копіювання та наслідування його дій створюють умови для формування адекватної самооцінки учня. Самооцінка залежить від результатів діяльності учня, які має оцінювати вчитель [3, с. 496]. Лише слова підтримки, заохочення до подолання труднощів сприяють досягненню позитивних результатів.

Одним із ефективних шляхів формування адекватної самооцінки є організація і проведення ранкових зустрічей. Знаходячись в колі, вчитель і учні мають змогу створити атмосферу співпраці і підтримки, довіри і натхнення. Вчитель, зустрічаючи кожного учня класу, спостерігає за ним, за його емоційним станом під час ранкової. Проводячи всі етапи ранкової зустрічі (привітання, групове заняття, щоденні новини, обмін інформацією), вчитель допомагає учням висловлювати власну думку, підтримуючи її; залучаючи до сумісної співпраці, учні вчаться поважати один одного, досягати результатів, допомагати іншим. Вчитель словами підтримки створює умови для формування адекватної самооцінки молодшого школяра.

Створення позитивного мікроклімату в класі дає можливість кожному учню відчувати себе в середовищі, де є підтримка, довіра, допомога. Повсякденні вправи, які проводять під час проведення ранкової зустрічі, допомагають учням зблизитися зі своїми однолітками, навчитися співпрацювати, утримуватися від критики інших, поважати інших як особистостей.

Таким чином, проведення ранкових зустрічей сприяє створенню доброго та піднесеного настрою в учнів класу, що в свою чергу, впливає на засвоєння навчальної інформації. А досягнувши високих результатів у навчанні, які має вербально схвалити вчитель, в учня формується адекватна самооцінка.

Список використаних джерел:

1. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте. М. : Просвещение, 1968. 464 с.
2. Васянович Г. П. Основи психології : навчальний посібник. К. : Педагогічна думка, 2012. 114 с.
3. Немов Р. С. Психология: В 3 кн. 4-е изд. М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – К. 1: Общие основы психологии. 688 с.

4. Пирлик М. А. Структурно-динамічна модель самооцінки. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2013. Вип. 5. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_5_44

ФОРМИ ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ШКОЛЯРІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анастасія Микитенко
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Лук'янченко О. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Дослідженням понять «толерантність», «виховання толерантності» займаються вчені О. Скуратова, П. Степанов, О. Бабаєва, О. Столяренко, Г. Кожухар, С. Болдирєва, Д. Колесов, Е. Клепцова, І. Каганець, Л. Ніколаєва, О. Волошина, С. Бобінова, Л. Сьоміна.

На думку Л. Сьоміної основну роль у вихованні толерантності відіграє освіта, яку традиційно сприймають як процес і результат засвоєння людиною досвіду поколінь у вигляді системи накопичених знань, практичних умінь і навичок [3].

На думку дослідниці О. Гриви, виховання толерантності ґрунтується на поважному ставленні один до одного; на знайомстві дітей, молоді, населення з традиціями, культурою та історією свого народу; на відповідній педагогічній культурі вихователів; на можливості національної та релігійної освіти для кожного народу; на створенні та функціонуванні національно-культурних, релігійних та інших організацій [1].

Мета дослідження: з'ясувати ефективні форми виховання толерантності в учнів початкової школи.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

В «Декларації принципів толерантності» зазначено, що «толерантність означає повагу, сприйняття і розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості. Толерантність – це єдність у різноманітті» [2].

Виховання толерантності має здійснюватися за формулою: «батьки + діти + вчитель». Заходи, в яких беруть участь батьки, служать хорошим прикладом взаємодії двох найважливіших чинників у житті дитини, школи і сім'ї, що об'єднали свої зусилля, які спрямовані на виховання відкритого, неупередженого ставлення до людського різноманіття. Взаємозв'язок родинного середовища і особистості вчителя, як референтної особи, набувають особливого значення у вихованні толерантності молодшого школяра.

У початковій школі формування толерантного ставлення до оточуючих людей має своєю метою виховання у молодшого школяра почуття впевненості в собі і поваги самого себе та інших.

Ефективними формами виховання толерантності в учнів початкової школи є:

◆ класно-урочні

- виховні заходи (спрямовані на організовану дію колективу, яка утворює єдине ціле, на досягнення якої-небудь спільної мети, наприклад можна використати таку тематику заходів: «Толерантність: ти і я», «Толерантність врятує світ», «Милосердя й доброта-людства два крила»);

- виховні години (спрямовані на спільну діяльність викладачів та учнів, що сприяє формування в учнів системи правильних відносин до оточуючого середовища; до людини, суспільства, праці, науки, мистецтва, природи, самого себе. Наприклад використовується така тематика: «Толерантність у сучасному світі», «Толерантність як запорука людяності», «Ми різні, але ми – рівні»);

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

- індивідуальні, групові або загальні бесіди (передбачають діалог між вчителем і учнем, при якому вчитель за допомогою вдало поставлених питань спонукає учнів до роздумів, аналізу та висновків, наприклад з таких тем: «Толерантність корисна для серця», «Толерантність починається з мене!»).

◆ позаурочні

- екскурсії (спрямовані на сприймання і засвоєння знань шляхом виходу до місця розміщення об'єктів, які вивчаються і безпосереднього ознайомлення з ними. Тематика екскурсій: «Джерела толерантності», «Толерантність» у музеї-квартирі Павла Тичини);

- масові свята (являють комплекс культурних та мистецьких заходів, для яких характерна масштабність дії. У них беруть участь всі учні школи. Можна використати таку тематику свят: «Свято дружби та толерантності», «Міжнародний день толерантності», «Свята наука почути один одного»);

- гуртки (являють собою невелике товариство, поєднане спільним інтересом до якоїсь проблеми, наприклад «Толерантного відношення до людей», «Толерантного відношення до навколишнього світу», «Виховання толерантності з дитинства»);

- усний журнал (являє своєрідну форму, роботу по моральному вихованню, яка дозволяє яскраво, емоційно донести до вихованців важливу інформацію з різних галузей. На окремих сторінках усного журналу може бути представлена творчість самих учнів: зачитування власних віршів, виконання пісень, замальовки, карикатури та інше. Наприклад можна використати такі теми для усного журналу: «Толерантність – шлях до успіху», «Шлях до толерантності та милосердя», «Толерантність – це мистецтво жити з іншими людьми», «Правила товаришування»);

- виставка (спрямована на заздалегідь заплановану демонстрацію експонатів, які представляють собою єдине ціле. Її дієвість заснована на приверненні уваги до якоїсь проблеми чи важливої теми. Тематики виставок:

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

«Всесвітній день толерантності», «Толерантне ставлення до людей з обмеженими фізичними можливостями», «Світ толерантності»).

Можна дійти висновку, що виховання толерантності в сучасних умовах стає розвиток толерантних якостей особистості молодшого школяра. У молодших школярів толерантність формується як ціннісна якість особистості, що виявляється в елементарних нормах поваги людської гідності, милосердя, терпимості, чуйності, уміння прощати, не робити зла, протидіяти йому, несправедливості, жорстокості, критичному ставленні до себе, у відповідних вчинках, діях і поведінці дітей.

Отже, ефективними формами виховання толерантності учнів початкової школи є: виховні заходи, виховні години, індивідуальні, групові та загальні бесіди, екскурсії, масові свята, гуртки, усний журнал, виставки, які потребують від учнів активності, допомагають їм виявляти свою індивідуальність.

Список використаних джерел:

1. Грива О. Виховання толерантності в дітей та молоді. *Психолог*. 2005. № 21-22. С. 5-6.
2. Декларація принципів толерантності. *Педагогіка толерантності*. 1999. № 8. С. 175-179.
3. Сьоміна Л. И. Вчимося діалогу. Толерантність: об'єднання й зусилля *Сім'я і школа*, 2001. № 11-12. С. 36-40.

**ФОРМУВАННЯ РУХОВИХ УМІНЬ І НАВИЧОК ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

Олена Михайленко
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Печка Л. Є.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. Стаття присвячена дослідженню формування рухових умінь і навичок дітей старшого дошкільного віку засобами фізичного виховання. Визначено особливості формування рухових умінь і навичок старших дошкільників. Наголошено увагу на ефективності навчання рухових дій.

Ключові слова: рухові уміння, рухові навички, фізичне виховання, діти дошкільного віку.

Одним із пріоритетних напрямів освітнього процесу в закладах дошкільної освіти є фізичне виховання дітей [1; 2]. Завдання та зміст фізичного виховання визначаються вимогами Базового компонента дошкільної освіти в Україні і спрямовані на охорону та зміцнення здоров'я, підвищення опірності й захисних сил дитячого організму, поліпшення працездатності, своєчасне формування життєво важливих рухових умінь та навичок, розвиток фізичних якостей, вироблення звички до здорового способу життя.

Засвоєння нових рухових дій потребує від дитини певних фізичних та психічних зусиль, подолання труднощів. У кожному окремому випадку нове рухове завдання для дитини є певною суперечністю щодо реального рівня розвитку рухів (умінь та навичок, які вже в неї сформовані) [3].

Науковці стверджують, що діти значно краще засвоюють рухи, якщо вони усвідомлюють зміст та структуру вправ, які виконуються. Тому в дошкільнят усіх вікових груп конкретність вимог і завдань сприяє швидкому й ефективному навчанню рухів. Рухи значною мірою впливають на розвиток стану здоров'я та працездатність дітей дошкільного віку, про що яскраво

свідчать численні дослідження І. Аршавського, А. Сухарева, Г. Юрко. У тренуваному організмі підвищується опір негативному впливові зовнішнього природного середовища.

Уміння як початковий рівень оволодіння руховою дією не може оминати жодна дитина, яка навчається. Багаторазове систематичне виконання вправи, що вивчається, призводить до того, що вміння поступово переходить у рухову навичку [4].

Під час формування рухових навичок автоматизується не контроль за рухом, а процес виконання деяких елементів його структури. Тому свідоме й автоматизоване в рухових навичках уявляється в діалектичній єдності. Рухова навичка має високу стійкість, покращується точність виконання вправи, удосконалюється її ритм, підвищується роль рухового аналізатора, тобто м'язове почуття займає головне положення в контролі за рухом.

Рухи в дошкільному віці – це один із постійних стимулів розвитку структур та функцій дитячого організму, розвитку резервних механізмів фізіологічних систем, що забезпечують надійність їх функціонування в різних умовах життя.

Навчання дитини рухам, як зазначає Ю. Луурі, здійснюються відповідно до закономірностей формування рухових умінь і навичок. Вони умовно представляють собою послідовний перехід від знань і уявлень про дію до вміння виконувати його, а потім від вміння до навички [5].

Рухові уміння і руховий навик є послідовними ситуаціями на шляху формування рухової дії. В результаті неодноразового повторення, рухове вміння автоматизується і перетворюється в рухову навичку.

Значний внесок у формування рухових навичок у процесі навчання внесли теоретичні дослідження Н. Бернштейна [6]. Науковець довів: «... під впливом рухових дій організм стає сильнішим, витривалішим, спритнішим, вправнішим». Цю властивість організму назвали вправлянням. Повторення рухових вправ потрібні для того, щоб з кожним разом все вдаліше,

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

вирішувати поставлену рухову задачу і тим самим знаходити найкращий спосіб її виконання. Дитині необхідно набути досвіду щодо урізноманітнення рухового завдання, поставленого перед нею, і її зовнішнього оточення, і, перш за все, урізноманітненості тих вражень, за допомогою яких здійснюються сенсорні корекції даного руху. Це необхідно для того, щоб пристосуватися навіть до незначної і змінної обстановки або самого рухового завдання.

Засвоєння нових рухових дій потребує від дітей певних фізичних та психічних зусиль. Процес оволодіння руховою дією починається з формування вміння, яке спирається на попередньо отримані знання щодо виконання вправи, яка вивчається, й особистий руховий досвід дитини. Багаторазове систематичне виконання вправи приводить до вміння яке поступово переходить у рухову навичку [7]. На початку навчання рухів доцільно показ супроводжувати доступними для дітей дошкільного віку словесними вказівками. Більшість рухових навичок, сформованих у дітей, є перехідними формами до більш стійких навичок дорослої людини, тому вони повинні вдосконалюватись у зв'язку з розвитком рухових якостей, які в перспективі формуються під впливом зростання потенційних можливостей організму дитини.

Рухова навичка – одна з форм рухової дії дитини. На основі знань і досвіду вона набуває вміння виконувати ту чи іншу фізичну вправу, вчиться практично застосовувати свої рухові здібності в різних варіантах і комбінаціях. Рухова навичка має високу стійкість, покращується точність виконання вправи, удосконалюється її ритм, підвищується роль рухового аналізатора, тобто м'язове відчуття відіграє головну роль у контролі за рухом. З фізіологічної точки зору кожна навичка має складну систему умовнорефлекторних зв'язків між органами чуття, центральною нервовою системою, м'язами та внутрішніми органами.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Формування рухових навичок проходить три послідовні стадії: I стадія – іррадіація; II стадія – спеціалізація; III стадія – стабілізація умовнорефлекторного акту.

Стадія іррадіації – короткотривала, спрямована на створення початкового вміння. Для неї характерний іррадіаційний процес збудження і недостатність внутрішнього гальмування під час ознайомлення дитини з новою вправою. Ознайомлячись з нею, дитина відчуває невпевненість, у неї з'являються зайві рухи, неточність їх відтворення в просторі й часі, напруга м'язової системи.

Спеціалізація – більш тривала. Вона характеризується багатоповторюваністю руху, внаслідок чого правильність розучування вправи поступово покращується. Проходить уточнення окремих рухових рефлексів і всієї системи в цілому. Це сприяє розвитку внутрішніх диференційованих гальмувань, які обмежують процеси збудження. Проте підвищується роль другої сигнальної системи. На цій стадії дитина краще усвідомлює завдання і свої власні дії.

Утворення рухових навичок відбувається хвилеподібно. Дитина може легко і вільно виконувати вправу, а через певний час виконує її, як уперше. Поступово відбувається уточнення й удосконалення рухових умінь, в корі головного мозку утворюється система часових зв'язків – динамічний стереотип. Стабілізація умовно-рефлекторного акту – це власне формування навички, уточнення динамічного стереотипу. Рухи дитини стають економними, вільними, точними. Вона усвідомлює рухове завдання, творчо виконує рухові дії в ігровій і життєвій ситуації: варіює вправами, переносить їх у нові ситуації [8].

Будь-яке виконання руху, на думку Н. Бернштейна, є індивідуалізованою. Кожен рух дитини – своєрідний. Він несе в собі реалізацію все нових і нових потенційних рухових можливостей дітей, відбиваючи разом з тим і новий рівень їх пристосовуючих реакцій.

Таки чином, розвиток і удосконалення рухових умінь і навичок у дитини дошкільного віку має велике значення. Вони надають їй можливість виконання рухів з найменшою витратою енергії і з найбільшим ефектом, забезпечують раціональне використання його рухових здібностей, а значить сприяють загальному фізичному розвитку і оздоровленню дитини.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про дошкільну освіту» Редакція від 28.09.2017, підстава 2145-19., ст. 11, п. 2. Взято з: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
2. Закон України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), від 05.09. 2017, № 2145-VIII).
3. Вильчковский Э. С. Психолого-педагогические основы физического воспитания дошкольников /Э. С. Вильчковский // Воспитание детей дошкольного возраста. – Киев: [б. и.], 1991. – С. 16–18
4. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. Навч. посіб. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004.
5. Физическое воспитание детей дошкольного возраста: Кн. для воспитателей дет. сада / Ю. Ф. Луури. – М.: Просвещение, 2002. – 61 с.
6. Бернштейн Н. А. Очерки с физиологии движений и физиологии активности. М., Просвещение, – 1966. – 329 с.
7. Вільчковський Е. С. Організація рухового режиму дітей 5-10 років у закладах освіти / Е. С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко. – Запоріжжя: Диво, 2006. – 228 с.
8. Глазырина Л. Д., Овсянкин В. А. Методика физического воспитания детей дошкольного возраста. – М., 1999. – 348 с.

**КОМПЕТЕНТНІСНО-ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

*Ярослава Мізюк,
Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж
імені І. Я. Франка,
м. Прилуки
Науковий керівник: Ткаченко Л. І.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

***Анотація.** У статті обґрунтовується актуальність компетентнісно-діяльнісного підходу в організації освітнього процесу Нової української школи; розкривається сутність таких понять як компетентність, компетентнісний та діяльнісний підходи. Автором пропонуються прийоми та методи, котрі доцільно використовувати у процесі реалізації компетентнісно-діяльнісного підходу в умовах початкової школи.*

***Ключові слова:** Нова українська школа (НУШ), компетентність, компетентнісний підхід, діяльнісний підхід, компетентнісно-діяльнісний підхід.*

Освіта має реагувати на виклики сучасного світу і готувати до життя та діяльності нове покоління свідомих громадян, які здатні компетентно вирішувати проблеми, що постають перед людством. У Концепції Нової української школи зазначено, що найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть ті, хто вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями.

У Законі України «Про освіту», Законі України «Про повну загальну середню освіту», Концепції НУШ та інших освітніх документах наголошується на важливості формування ключових компетентностей та наскрізних умінь сучасних здобувачів освіти. Зокрема у Державному стандарті початкової освіти вказано, що метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь ..., формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [1]. Отож, результатом навчання на сучасному етапі є не

тільки знання, уміння, навички, а сформовані компетентності та наскрізні вміння.

Досвід передових країн світу засвідчує, що людині складно вижити, не володіючи ключовими компетентностями, а тим більше, не можливо стати успішною. Тому нові завдання, що постають перед освітою, потребують впровадження нових підходів до організації навчально-виховного процесу. Нова українська школа стоїть лише на старті таких змін. Тож, пропонуємо розглянути у цій статті організацію освітнього процесу на засадах компетентнісно-діяльнісного підходу.

Щоб зрозуміти, яким чином забезпечити ефективне формування компетентностей, слід з'ясувати сутність понять компетентність, компетентнісний підхід, діяльнісний підхід. Варто зазначити, що теоретико-методологічні засади компетентнісного підходу досліджували багато зарубіжних та вітчизняних науковців, серед яких: В. У. Байденко, Н. М. Бібік, І. А. Зимня, А. К. Маркова, О. В. Овчарук, О. І. Пометун, Дж. Равен, О. Я. Савченко, Г. К. Селевко, А. В. Хуторський, Р. Хайгерті та інші. «Компетентність – динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [4]. Компетентність розглядається як «інтегральна якість особистості», що проявляється у здатності та готовності до діяльності; «ґрунтується на знаннях і досвіді, які набуті в процесі навчання і соціалізації» [5, с. 139].

До ключових компетентностей здобувача загальної середньої освіти належать: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання протягом життя; громадянська та

соціальна компетентності; культурна компетентність; підприємливість та фінансова грамотність [1]. Спільними для всіх компетентностей є такі вміння: читання з розумінням, вміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми [2].

Державний стандарт початкової освіти ґрунтується на засадах компетентнісного підходу, що реалізується в основних освітніх галузях. Вітчизняні науковці наголошують, що компетентнісний підхід пропонується розглядати поряд із діяльнісним. Адже «...серед обов'язкових результатів освіти можна виокремити ті компетентності здобувачів, які можуть бути сформовані тільки через діяльнісний компонент освітнього процесу...» [7].

Про «навчання через діяльність» говорив Дж. Дьюї, на важливість впровадження в навчальний процес діяльнісного підходу наголошували Ю. К. Бабанський, Л. В. Занков, І. Я. Лернер та інші. В умовах реформування української школи все частіше про це говорять вітчизняні теоретики та практики. Діяльнісний підхід передбачає таку організацію навчально-виховного процесу, за якої основна увага приділяється активній, різнобічній, продуктивній, максимально самостійній навчально-пізнавальній діяльності учнів [3, с.77]. Діяльнісний підхід спрямований на розвиток умінь і навичок учня, застосування здобутих знань у практичних ситуаціях, успішну адаптацію людини в соціумі, формування здібностей до колективної діяльності та самоосвіти [6].

Л. І. Ткаченко застерігає, що важливо не звзити поняття діяльнісного підходу до прикладного характеру освіти, коли нівелюється знаннєвий компонент змісту навчання. «Діяльнісний підхід важливо розглядати як такий, що робить акцент на пізнавальній діяльності, в процесі якої формується інтерес як необхідна складова мотиваційного блоку діяльності;

розвивається мислення індивіда, уміння працювати з інформацією, досліджувати її та самостійно здобувати знання» [7].

Сучасні діти здатні самостійно знайти інформацію, однак завдання вчителя – організувати освітній процес таким чином, щоб учні вчилися опрацьовувати інформацію, не сприймали її на віру, вміли встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та готові були використовувати здобуті знання для вирішення реальних проблем. «Важливо також вчити учнів висловлювати власне ставлення до того, що вивчається» [7].

Пропонуємо розглянути реалізацію компетентнісно-діяльнісного підходу на конкретному прикладі. На уроці «Я у світі» учні вивчають тему «Утворення льоду». Учитель приносить до класу кубики льоду та пропонує їх дослідити (понюхати, спробувати на смак тощо). Найперше, про що дізнаються учні, це те, що лід тане та перетворюється на воду; що він не має запаху, смаку та кольору. Далі вчитель запитує в учнів: з чого ж утворюється лід? Чому він розтає у руках? Наступний крок – пропонує дітям помислити: якщо від високої температури лід розтає і стає водою, то що варто зробити, щоб воду перетворити на лід? Далі розмірковування слід закріпити дослідом: налити у формочку воду і помістити в холодильник та показати учням через певний час. Варто також звернутися й до власного досвіду дітей і нагадати про те, як взимку вони могли спостерігати замерзання водойм чи калюж.

На інших уроках також продовжуємо розглядати цю тему. Так, на уроці природознавства варто поговорити з учнями про танення льодовиків, вийти на екологічні проблеми та можливості їх вирішення. Ще важливо в освітньому процесі пропонувати дітям те, що виходить за межі їх кругозору (розповідати про цікаві факти зі світу природи, суспільного буття, мистецтва, історії тощо), щоб у дітей викликати бажання знати більше. Закріпити матеріал можна на уроці математики, порахувавши, приміром, скільки років знадобиться аби великий льодовик розтав (враховуючи темпи його танення за рік) тощо. Тим самим ми не лише стимулюємо в учнів їх

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

пізнавальну та дослідницьку активність, а й формуємо компетентності, екологічну, соціальну тощо. Також формуємо вміння критично мислити, моделювати ситуації, прогнозувати, знаходити та використовувати лише достовірну інформацію, спонукаємо до роздумів щодо екологічних проблем, пропонуємо дітям поміркувати про причину і наслідок. Але варто зазначити, що вказана тема є лише тлом для розвитку учнівського міркування та логіки, а головним елементом є власне процес мислення. Адже діяльнісний підхід передбачає акцент саме на мисленнєву діяльність, а не на експлуатацію пам'яті учня.

Розглянемо інструментарій, що може сприяти реалізації компетентнісно-діяльнісного підходу в умовах НУШ. Це, приміром, *метод «Пазлів»*, де учні мають частини певної інформації скласти в одну (на дошці знаходяться пазли, з яких формується єдина тема, але серед них є зайві, котрі лише заплутують учнів та вимагають від них критичного та логічного мислення). *Метод «Антивірус»* допомагає учням розвивати свої аналітичні здібності (на дошці знаходиться інформація «уражена вірусом», котру слід відокремити від «здорової» та «вилікувати»).

Суть *методу «Досліду»* полягає в тому, що учні перевтілюються в дослідників і самостійно пізнають певні об'єкти, явища тощо (наприклад, оглядають будову якоїсь рослини чи спостерігають за змінами в природі). Це дає учням ігрову мотивацію до вивчення теми і розвиває аналітичні здібності, спостережливість. Цей метод допомагає також формувати природничу компетентність, підтримує бажання вчитися.

Метод «Конфлікту» полягає в тому, що вчитель пропонує два різні судження. Клас розділяється на дві команди, котрі висловлюють власні думки на користь певного судження і звичайно аргументують їх (думки). Дуже схожим є *метод «Вільне крісло»*, котрий можна проводити під час ранкового кола. Учні формують коло. У середині кола стоять два крісла, на яких лежать аркуші із двома різними думками стосовно однієї і тієї ж теми.

Вчитель дає дітям можливість обрати, яка ж думка їм ближче. Далі виходять два учні та сідають на відповідні крісла і аргументують свій вибір. Коли в одного з них аргументи закінчилися, виходить наступний представник і продовжує бесіду. Цей метод допомагає максимально опрацювати тему з різних точок зору, сприяє розвитку критичного мислення, формує вміння висловлювати власну думку, здатність аналізувати та порівнювати, дискутувати. Саме така організація навчально-пізнавальної діяльності учнів сприяє формуванню ключових компетентностей та наскрізних умінь.

Нам, педагогам, важливо йти в ногу з часом, давати учням якісні орієнтири в сучасному житті, аби вони не лише знали, але й уміли користуватися своїми знаннями на практиці, вирішували складні життєві ситуації, спираючись на власне критичне мислення.

Отож, *викладене вище дозволяє стверджувати таке*: одним із пріоритетів Нової української школи є створення умов для якісної освіти, що ґрунтується на засадах компетентісно-діяльнісного підходу. Саме такий підхід сприятиме формуванню особистості школяра, який усвідомлюватиме важливість навчання протягом усього життя, прагнутиме до самовдосконалення власної особистості та буде успішним.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти. – Урядовий портал. – 2018. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/>
2. Закон України «Про освіту» / Документ 2145-VIII, чинний, поточна редакція – Редакція від 02.04.2020, підстава – 540-IX. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
3. Молнар Т. Діяльнісний підхід до організації навчального процесу в початковій школі / Т. Молнар // Молодь і ринок. Щомісячний науково-педагогічний журнал / під заг. ред. Скотної Н., Примаченко Н. – ТОВ:

ШВИДКОДРУК, №1(132), січень, 2016. – 162 с. – [Електронний ресурс].

Режим доступу: <http://dspace.msu.edu.ua>:

4. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.

5. Селевко Г. Компетентности и их класификация / Г. Селевко // Народное образование. – 2004. – №4. – С. 138-143.

6. Сидоренко В. В. Концептуальні засади Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати / В. В. Сидоренко // Методист. – №5. – травень, 2018.

7. Ткаченко Л. Діяльнісний підхід до організації освітнього процесу в умовах Нової української школи через призму ідей В. О. Сухомлинського / Л. Ткаченко // Теорія і практика сучасної освіти у ВНЗ I-II рівнів акредитації : наук.-метод. зб. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя – 2018. – С. 116-122.

ЗМІСТ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З БАТЬКАМИ З ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ ДО ШКОЛИ

Вікторія Надольна
Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж
імені І.Я. Франка
м. Прилуки
Науковий керівник: Суддя З. О.,
викладач вищої категорії, викладач-методист

Анотація: У статті розкриті теоретичні аспекти проблеми готовності дітей дошкільного віку до школи, визначені її основні компоненти та особливості взаємодії ЗДО з батьками при підготовці дітей до школи.

Ключові слова: дошкільна освіта; готовність до шкільного навчання; взаємодія ЗДО з батьками.

Дошкільна освіта – це перша ланка у неперервній системі освіти. Підготовка дітей до навчання у школі є першим елементом у системі безперервної освіти і створює основу для подальшого розвитку дитини у

навчальному та виховному аспектах. В умовах модернізації української освіти проблема наступності дошкільного та початкового навчання, основою якої є готовність дітей до навчання в школі, набуває особливого значення.

Підготовка до школи дитини має бути системною – це комплекс заходів, спрямованих на соціальний, пізнавальний, творчий і фізичний розвиток дитини.

Проблема підготовки дітей до школи вперше окреслена Я. А. Коменським. На різних етапах формування психолого-педагогічної теорії проблемами підготовки дитини до школи та її адаптації до шкільного навчання займалися психологи Л. Венгер, Ю. Гільбух, Г. Люблінська, О. Кононко, Л. Подоляк, О. Проскура та інші; педагоги Л. Артемова, В. Сухомлинський, Н. Бібік, А. Богущ, М. Вашуленко, Н. Василенко, Н. Гавриш, С. Лаврентьєва, З. Плохій, О. Савченко та інші.

Проблема готовності дитини до навчання в школі в умовах реалізації концепції Нової української школи посідає одне з ключових місць. Дуже важливо, щоб малюк на початок навчання в школі був готовим учитися, що характеризується таким поняттям, як «готовність до школи». Це інтегративна характеристика психічного розвитку дитини, яка включає компоненти, що зумовлюють успішну адаптацію дитини до умов і вимог школи. Феномен готовності розглядається у двох взаємопов'язаних аспектах: загальна готовність і спеціальна готовність до навчання в школі. Загальна готовність – психофізіологічна, фізична, психологічна. Таким чином, готовність до школи – це не тільки вміння читати, писати та додавати. Адже шкільне життя навіть найрозумнішої, але психічно ще не готової до навчання дитини, може скластися досить проблематично.

Вступ до школи супроводжується переломом динамічних стереотипів, що склалися в дошкільний період життя дитини. Систематичні навчальні заняття в школі, різке зниження рухової активності, обов'язки і вимоги дисципліни – усе це для учня першого класу є великим навантаженням [1,15].

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Відповідна дошкільна підготовка, як зазначає О. Савченко, передбачає добре розвинені: ігрову діяльність, усне мовлення, рухову і просторову координацію, дрібну моторику, вміння співпрацювати з педагогом, товаришами. А початкова школа повинна точно і повно враховувати набуте дитиною в дошкільному віці і цілеспрямовано продовжувати лінію попереднього розвитку [3, 4].

Психолого-педагогічна теорія і освітня практика акцентують увагу на тому, що в дошкільному закладі необхідно забезпечити зв'язок вихованців і педагогів дитячого садка й школи.

Важливою умовою успішного вирішення завдань підготовки до школи є організація взаємодії ЗДО з батьками, яку необхідно здійснювати за такими напрямками: вивчення сімей, їх виховного потенціалу, залучення батьків до освітнього процесу дитячого садка, формування педагогічної культури сучасної сім'ї та допомога їй у психолого-педагогічній самоосвіті.

Сім'я є першим соціальним інститутом, який займається вихованням та навчанням дітей з раннього дитинства. Вона має велике значення для кожної окремої людини та становить соціальну цінність. Сім'я закладає підґрунтя, спираючись на яке, дитина вибірково сприймає, засвоює або ж відкидає наступну соціальну інформацію в якості керівництва до дії. Сімейний вплив на дітей є унікальним за інтенсивністю та результативністю, оскільки він здійснюється безперервно та одночасно, охоплює всі сторони особистості, яка формується. Він триває протягом багатьох років та заснований на сталості контактів. Роль сім'ї у підготовці дітей до шкільного навчання переконливо обґрунтована в працях В. Сухомлинського.

Взаємодія ЗДО з батьками майбутніх першокласників передбачає використання колективних, індивідуальних, наочно-інформаційних форм роботи з батьками, зокрема: батьківські збори (групові та загальні), на яких обговорюються проблеми життєдіяльності групи і дитячого садка; зустрічі з батьками; вечори запитань і відповідей; засідання «круглого столу» з

дискусійних проблем; заняття-тренінги і майстер-класи, покликані навчити батьків правильно організувати спілкування і спільну діяльність з дитиною; участь батьків у заняттях, святах і розвагах; виставки спільних робіт батьків і дітей; дні відкритих дверей; школи для батьків; сімейні (домашні) педради, батьківські конференції. Важливу роль відіграють індивідуальні форми роботи, які включають індивідуальні бесіди і консультації, відвідування дітей вдома; залучення батьків до життя дитячого садка, комунікація з батьками з використанням Інтернет-технологій [2]. Очікувану ефективність забезпечує раціональне поєднання різних форм роботи.

Зміст названих форм роботи з батьками має спрямовуватися на переконання їх в тому, що дошкільна підготовка дітей, у першу чергу, акцентується на їх гармонійному розвитку. Батьки повинні усвідомити, що сучасна школа чекає не стільки «освічену дитину», скільки психологічно підготовлену до навчальної діяльності. Саме вони можуть зіграти надзвичайно велику роль у формуванні у майбутнього першокласника психологічної готовності до школи та адекватного ставлення до навчання.

Велике значення має готовність сприймати дітей як особистостей. Це означає: намагатися щиро реагувати на дитячі почуття, реакції та проблеми, так, як це прийнято в людському суспільстві. Діти – особистості, дорослі – теж. Не слід дорослим ігнорувати свої власні почуття або не брати в рахунок власну поведінку як елемент спілкування з дітьми.

Одним з критеріїв готовності дитини до школи є її вміння спілкуватися. Спілкування – велика проблема. До спілкування потрібно віднести – вміння чути і слухати, вміння входити в контакт з однолітками і дорослими, вміння виражати свої думки, розуміти мову. Але повноцінне спілкування неможливе без комунікативних умінь, які необхідно розвивати з самого дитинства в процесі сюжетно-рольової гри.

Без спілкування неможливо розвинути комунікативну сторону особистості дитини, що далі може слідувати несприятливому соціогенезу.

Без співпраці батьків з дитсадком неможливий повноцінний розвиток дитини. Необхідно впливати на батьків так, щоб вони намагалися бути з дитиною упродовж усього дошкільного віку, допомагали. Кінцеве ефективніше навчання – те, яке відбувається в особисто орієнтованому стилі, але все залежить від вихователя, від його цілей, використовуваних способів впливу на батьків.

Як свідчить досвід, у роботі з батьками слід уникати готових оцінних суджень про виховання, допомагати їм у виробленні вміння особисто спостерігати за власною дитиною, відкривати в ній нові якості й риси. Значного поширення набувають творчі форми роботи з батьками, в яких беруть участь діти, інші педагоги і співробітники дошкільного закладу. Часто батькам цікаво не тільки спостерігати за дитиною під час її взаємодії з дорослими не в домашніх умовах, а й самим виступити в новій ролі (театралізованій виставі, спортивному змаганні, конкурсі, засіданні дискусійного клубу). У роботі дошкільного закладу з батьками істотне значення має спрямування педагогічної самоосвіти батьків, стимулювання прагнення і вміння поповнювати свої педагогічні знання і після вступу дитини до школи.

Отже, інтеграція суспільного та сімейного виховання, тісна взаємодія педагогів та батьків є важливим чинником якісної підготовки дітей до навчання в школі. Зміст різних форм роботи ЗДО з сім'ями вихованців має спрямовуватися на формування у батьків системних, усвідомлених знань про сутність готовності до шкільного навчання і шляхи її формування в дошкільному віці.

Список використаних джерел:

1. Актуальні проблеми сучасної дошкільної освіти : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 26

жовтня 2017 р., Мукачєво / Ред. кол. : В. І. Кобаль (гол.ред.) та ін. – Мукачєво : МДУ, 2017. – 213 с.

2. Лист МОН України від 19.04.2018 № 1/9-249 «Щодо забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою» Електронний ресурс. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/nastupnist-mizh-doshkilnoyu-ta-rochatkovoyu-osvitoyu>.

3. Савченко О. Я. Початкова освіта має стати якісно новою / О. Я. Савченко // Дошкільне виховання. – 2001. – № 1. – С. 4 – 9.

4. Сухомлинський В. Серце віддаю дітям // В.О.Сухомлинський. – Вибрані твори. В 5-ти т. – К. : Радянська школа, 1977. – Т.3. – 670 с.

ФОРМУВАННЯ ШАНОБЛИВОГО СТАВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО БАТЬКІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ КАЗКИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Аня Наталенко
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Довбня С.О.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. В статті обґрунтовано актуальність проблеми формування шанобливого ставлення до батьків у старших дошкільників, проаналізовано психолого-педагогічні аспекти вивчення цієї теми у вітчизняній науці та визначено роль української казки в цьому процесі.

Ключові слова: шанобливе ставлення до батьків, сім'я, батьки, казка, мораль.

Система дошкільної освіти в даний час орієнтована на підхід до дитини як особистості, що розвивається, яка потребує розуміння та поваги її інтересів і прав. Дошкільна дитинство є коротким, але дуже важливим періодом становлення особистості. У віці від 3 до 7 років у дитини

починають формуватися перші поняття і уявлення про те, «що таке добре і що таке погано». У неї виникають перші почуття: симпатія і співчуття до оточуючих людей, матері і батька. Протягом дошкільного віку у дошкільника закладаються основи найглибших, складних і важливих людських почуттів: честі, правдивості, почуття обов'язку, любові і поваги до старших.

Сьогодні проблема формування шанобливого ставлення і почуття приналежності до сім'ї у дітей старшого дошкільного віку в системі дошкільної освіти є однією з найважливіших. Переважаючи в сучасному світі агресивні стосунки все більше проникають в сім'ю і сприяють роз'єднаності між її членами. Діти стали грубими, багато часу приділяють комп'ютерам і телефонам і зовсім не хочуть проводити час в колі своєї родини, втрачаються сімейні цінності і традиції.

Важливість та значущість даного питання підтверджується такими нормативними документами як Закон України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства»; Базовий компонент дошкільної освіти в Україні; Концепція «Нова українська школа»; Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року; Сімейний кодекс України, Європейська конвенція про здійснення прав дітей, у яких наголошується на пріоритетному праві родини і відповідальності батьків за виховання і розвиток дитини; на значущості залучення батьків до освітнього процесу, партнерської взаємодії сім'ї та закладів дошкільної освіти; а також виокремлюється завдання виховання у покоління, що зростає, поважного ставлення до членів родини як складника їхньої моральності [2, 50].

Дослідження проблеми виховання шанобливого ставлення до батьків у історичному аспекті досить тісно пов'язане із культурою християнства. Аналіз наукових джерел дозволив відзначити значний вплив християнської моралі на формування національної свідомості, стало носієм духовних цінностей, норм загальнолюдської моралі, значне місце в свідомості та культурі народу зайняло пошанування старшого покоління, особливо батьків:

«Шануй свого батька та матір, щоб добре велося тобі, і щоб ти був на землі довголітнім» – наголошує Біблія, трактуючи пошанування старшого покоління.

Зокрема, перші спогади щодо виховання норм загальнолюдської моралі у дітей, зокрема шанобливого та доброзичливого ставлення до старших та батьків, ми знаходимо у творах видатних діячів за часів Київської Русі. Так, у «Повчанні Володимира Мономаха дітям» зазначалося, що важливою рисою давньої стратегії сімейного виховання було визнання авторитету вихователів, і насамперед – дорослих [1, 112].

Проблема формування шанобливого ставлення і почуття приналежності до сім'ї у дітей користується актуальністю у науковців: Т. Алексеєнко, Т. Жаровцева, В. Іова, А. Марушкевич, В. Постовий, Л. Врочинська, А. Залізник, А. Капська, О. Сердюк та ін. На сьогоднішній день сучасними дослідниками (Л. Верб, А. Гончаренко, Т. Гурко, О. Докукіна, К. Журба, З. Зайцева, О. Киричук, О. Кисельова, О. Косарева, Т. Кочубей, Т. Кравченко, Р. Лемехова, Д. Луцик, М. Машовець, Т. Поніманська, О. Бутенко, О. Рябошапка, А. Карнаухова та ін.) особлива увага приділяється саме дітям дошкільного віку, так як ступінь вирішення проблеми в даній період визначає ефективність духовно-морального розвитку дітей на наступних етапах розвитку.

Шанобливе ставлення до батьків, за О. Тимофєєвою є важливою властивістю гуманної особистості, яка проявляється у ставленні до батьків як до цінності і означає прагнення їх зрозуміти, співпереживати, проявляти посильну турботу про них. Означене поняття включає такі компоненти: слухняність, допомога, співпереживання стану близької людини (емпатія), доброзичливість [5, 83].

Серед причин, що сприяють прояву дітьми неповаги до батьків, О. Тимофєєва виділяє такі: грубе поводження дорослих зі своїми батьками; втрату дітьми пошани до своїх батьків, коли останні живуть між собою не в

мирі і злагоді; невміння узгоджено і послідовно пред'являти дітям належні вимоги; батьки у присутності своїх дітей дозволяють собі розповідати про непристойні події з власного життя; прояв батьками асоціальної поведінки.

Внаслідок цього традиційні ставлення (слухняність, пошана до старших) виявляються витісненими з сучасного життя, а на зміну їм приходить активне протистояння авторитету дорослих, ігнорування думки батьків, педагогів. Через духовну і психологічну порожнечу сімейних ставлень діти обтяжуються перебуванням в рідній домівці, віддаючи перевагу спілкуванню в компанії однолітків [5, 83]. У зв'язку з цим виховання шанобливого ставлення до батьків повинне здійснюватися не тільки в рамках сімейного інституту, але і в сучасному освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Одним із найважливіших засобів формування шанобливого ставлення у дітей дошкільного віку до батьків є *українська казка*. Казка як своєрідний жанр народної та літературної творчості посідає значне місце у фольклорі всіх країн світу. Як зазначив В. Гнатюк «казки належать до найдавніших витворів людського духу і сягають у глибину таких далеких від нас часів, якої не досягає жодна людська історія». Казка – невід'ємна складова народної педагогіки. «Казка, гра, фантазія, – пише В. О. Сухомлинський, – животворне джерело дитячого мислення, благородних почуттів і прагнень... Через казкові образи в свідомість дітей входить слово з його найтоншими відтінками... Під впливом почуттів, що породжені казковими образами, дитина вчиться мислити словами. Діти знаходять велике задоволення у тому, що їхня думка живе у світі казкових образів, в них – перший крок від яскравого, живого, конкретного до абстрактного» [4, 48].

Аналіз досліджень А. Богуш, С. Бакуліної, Т. Гризоглазової, А. Карнаухової, С. Панків, С. Савічевої, М. Пономаренко, Є. Соколової, Б. Андреевої вказує на те, що у казках відтворюється світогляд народу, його морально-етичні та естетичні принципи, багатовіковий досвід виховання підростаючого покоління. Саме тому казки потребують аналітичного

підходу, наукового осмислення, по-перше, з точки зору жанрових особливостей, по-друге, вивчення їхньої педагогічної цінності для розвитку дитини в дошкільний період.

Під впливом казок у дошкільників виникають різноманітні почуття та переживання. Казки мають надзвичайну емоційну силу впливу на дітей, здатні викликати позитивні емоції. Захоплюючий зміст казки, самотність дійових осіб, поєднання фантастики з реальністю, образність та експресивність мовлення мають великий емоційний вплив на дітей. Вона сприяє формуванню у дитини чітких морально-філософських, гуманістичних уявлень про довкілля, про те, що добро перемагає зло, яке завжди повертається до того, хто його скоїв, а за добрі вчинки завжди віддячують добром. Казка потрібна кожній дитині як насущний, духовний хліб, який ніколи не приїдається. Адже казка зачаровує дитину образністю рідного слова, його красою, колоритністю персонажів, особливостями їх характеру, багатством природи. Саме завдяки казкам, дошкільники мають змогу опанувати такими поняттями як Добро та Зло, радіти перемозі Добра над Злом. На прикладах казкових героїв діти вчаться оцінювати свої дії та дії інших, порівнюють себе з казковими героями. Позитивний герой казки завжди працьовитий, справедливий, відважний, шанує батьків, прислухається до їхніх порад, долає перешкоди, досягає поставленої мети, виступає носієм народної моралі [3].

Отже, здійснено теоретичний аналіз вище зазначеної проблеми, а саме: з'ясовано, що шанобливе ставлення до батьків є важливою властивістю гуманної особистості, яка проявляється у ставленні до батьків як до цінності і означає прагнення їх зрозуміти, співпереживати, проявляти посильну турботу про них тощо, визначено, що в казках відтворюється світогляд народу, його морально-етичні та естетичні принципи, багатовіковий досвід виховання дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Антология педагогической мысли Древней Руси и Русского государства XIV – XVII веков / сост. С. Д. Бабишин, Б. Н. Митюрков. – М.: Педагогика, 1985. – 356 с.

2. Вигорій К. Ю., Марчук Н. В. Можливості української народної казки як засобу морального виховання дошкільників / К. Ю. Вигорій, Н. В. Марчук // Навчання і виховання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: актуальні питання теорії і методики / за заг. ред. О. О. Максимової, М. А. Федорової: зб. наук.-метод. праць. – Житомир: ФОП Левковець, 2016. – У 2-х ч. – Ч. I. – С. 50-53.

3. Карнаухова А. Деякі аспекти формування морально-етичної сфери особистості за допомогою використання українських казок [Електронний ресурс] / А. Карнаухова. – Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2810/1/A_Karnauhova_NTZ_PH_2008.pdf

4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – Т. 3. – К. : Рад. шк., 1977. – С. 7–279.

5. Тимофеева О. С. Воспитание уважительного отношения младшего школьника к родителям в педагогическом наследии В. А. Сухомлинського : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / О. С. Тимофеева. – О., 2005. – 196 с.

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НАВЧАННЯ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Світлана Олійник
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
м. Київ
Науковий керівник: Себало Л. І.
кандидат педагогічних наук, доцент.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

***Анотація.** Стаття присвячена проблемам виховання і навчання дітей дошкільного віку. У статті проаналізовані дві протилежні моделі освіти дітей дошкільного віку, показані основні наслідки реалізації кожного з існуючих підходів. Автори підкреслюють важливість і особливу роль особистісно-орієнтованого взаємодії дорослих з дітьми.*

***Ключові слова:** дошкільна освіта, дошкільний вік, моделі освіти.*

В умовах сучасного життя, де постійно зростає обсяг інформації, важливо, щоб діти уміли самостійно здобувати знання, виділяти головне, швидко орієнтуватися в конкретній ситуації. Реформування системи освіти в Україні набуло нині глобального характеру, проте проблема єдиного підходу до навчання в дошкільній освіті ще до кінця не вирішена.

Хочемо звернути увагу на дві протилежні тенденції у відповідь на запитання: «Якою має бути освіта для дітей дошкільного віку?» ці тенденції зараз присутні в більшості розвинених країн і дають початок двом протилежним моделям організації дошкільної освіти по відношенню до школи.

Перша модель є прямим наслідком зміни ставлення до раннього навчання, як до пріоритетного. В сучасних умовах, коли життя динамічно змінюється і диктує високий рівень освіти, коли кожний рік важливий, виникає спокуса використати час дошкільного дитинства для інтенсифікування освіти за рахунок дошкільного віку.

Прихильники цієї позиції прагнуть розпочати шкільне навчання на рік або на два раніше, застосовуючи примусове навчання дітей, систематичне і все більш раннє навчання читанню, письму, рахунку і т. п. Існує ілюзія, ніби такого роду навчання маленьких дітей в подальшому забезпечить їм успішність в освоєнні шкільної програми і в професійному просуванні. Однак численні вітчизняні та зарубіжні дослідження показують, що, навпаки, практика занадто раннього примусового навчання дітей знанням, умінням і навичкам з неминучістю призводить до зникнення навчальної мотивації і, як наслідок, до виникнення шкільної дезадаптації і шкільних неврозів [2, 24].

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Психологам добре відомо, як важко (іноді неможливо) впоратися з цими проблемами, якщо вони вже виникли.

При такому підході в змісті дошкільної освіти з'являються фрагменти (часом досить значні), запозичені зі шкільної програми. При цьому програма початкової школи не змінюються, і дітям часто доводиться двічі вивчати програму першого класу. Методи навчання в цьому випадку також носять «шкільний» характер: фронтальні заняття з окремих предметів, вербальні методи навчання, систематичний контроль засвоєних знань і умінь. Тим самим здійснюється штучна акселерація розвитку дитини, ця практика прискореного розвитку дітей потім знаходить своє продовження і в умовах шкільного навчання.

Дослідження, проведені в рамках міжнародного науково-освітнього співтовариства, а також багаторічний досвід застосування розробок в сфері освіти показують, що наявність знань сама по собі не визначає успішність навчання, набагато важливіше, щоб дитина вміла самостійно їх добувати і застосовувати. [1; 3].

Потрібно враховувати особливість дошкільного дитинства, специфічні вимоги до організації навчання в цьому віці. Існують вікові обмеження, перейшовши які ми волею чи неволею піддаємо дитину психологічному насильству, не сумісного з поняттям сучасної освіти.

Проте, це не значить, що дитину дошкільного віку не потрібно навчати. Необхідний зовсім інший підхід до побудови наступності між дошкільною і початковою шкільною освітою зокрема. Тут ми маємо справу з принципово іншою моделлю організації дошкільної освіти. Цей підхід, на противагу попередньому, ставить на перше місце не інтереси системи освіти, вчителів, він зорієнтований на конкретні, реальні інтереси дитини і її сім'ї. Цей підхід називають особистісно-орієнтованим, який орієнтований на дитину. Розвивальна освіта враховує як вікові, так і індивідуальні особливості,

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

інтереси і схильності кожної дитини та обирає приємливі засоби для відповідного віку.

Вихователь ставить завдання не стільки навчити дитину тим чи іншим знанням або вмінням, скільки забезпечити її розвиток за допомогою цих знань і умінь.

Таким чином, ми виділили основні тенденції розвитку освіти дітей дошкільного віку. Опираюсь на результативність особистісно-орієнтованої взаємодії дорослих з дітьми, ми рекомендуємо вихователям використовувати саме її у роботі з дітьми.

Список використаних джерел:

1. Bodrova E., & Leong, D. Tools of the mind: Vygotskian approach to early childhood education. (2-nd ed.) Columbus, OH: Merrill / Prentice Hall, 2007.
2. Chaiklin, S. The Zone of Proximal Development in Vygotsky's analysis of learning and instruction. In: A. Kozulin, B. Gindis, V. Fgeev, S. Miller (Eds). Vygotsky's educational theory in cultural context / Cambridge University Press, 2003.
3. Cole, M. & Griffin, P. A. Sociohistorical approach to remediation. In S. deCastell, A. Luke & K. Egan (Eds.), Literacy, society, and schooling, 1986.

НАРОДНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

*Анна Оністрат
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка
м. Полтава*

*Науковий керівник: Мірошніченко Т. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

***Анотація.** У статті розкрито роль народної педагогіки у формуванні всебічно розвиненої особистості молодшого школяра в умовах Нової української школи. Висвітлено провідні педагогічні ідеї педагогів-гуманістів (Г. Сковороди, О. Духновича, К. Ушинського, М. Стельмаховича, В. Мосіяшенка) щодо виховання морально-духовних, патріотичних, естетичних цінностей учнів початкової школи засобами народної творчості.*

***Ключові слова:** народна педагогіка, засоби народної педагогіки, принцип гуманності, морально-духовний розвиток особистості, молодші школярі.*

На сучасному етапі реформування початкової загальної середньої освіти особливої актуальності набуває проблема розв'язання ключових педагогічних завдань засобами української народної педагогіки. Адже, у Концепції Нової української школи визначено головну мету освіти, що полягає у формуванні всебічно розвиненої особистості, відповідального громадянина і патріота з активною позицією, здатного до інноваційної діяльності [3].

Використання засобів народної педагогіки у освітньому процесі початкової школи – обов'язкова умова формування й розвитку духовної високоморальної особистості учня в складних умовах інформатизації освіти, зниження рівня духовності суспільства тощо. Адже оволодіння молодшими школярами загальними і предметними компетентностями шляхом залучення їх до національно-культурних надбань нашого народу, українських традицій та обрядів, фольклору та етнографії запобігає поширенню бездуховності, аморальності в суспільстві.

Вагоме значення для опрацювання досліджуваної нами проблеми мають педагогічні ідеї, обґрунтовані О. Духновичем, А. Макаренком, С. Русовою, Г. Сковородою, М. Стельмаховичем, В. Сухомлинським, К. Ушинським, які високо цінували роль народної творчості в формуванні гармонійно розвиненої особистості. Вони рекомендували педагогам широко використовувати твори фольклору в роботі з учнями, відстоювали необхідність оптимального насичення ними навчально-виховного процесу, акцентували увагу на ефективності впливу народної творчості на духовно-моральний, інтелектуальний, партіотичний розвиток особистості.

Першим з видатних педагогів минулого на Україні, хто наголошував на

важливості й величі народної педагогіки був Г. Сковорода. Видатний філософ-педагог відстоював твердження про здатність простого народу до самостійної педагогічної творчості, доводячи, «що правильне виховання криється в природі самого народу, як вогонь і світло в кремені» [4, 154].

Ідея народності є провідною для педагогічного світогляду О. Духновича. За переконаннями вітчизняного педагога, людину представляють натура, наука і звичай; природні здібності вона отримує від народження, а наука і звичаї дають вправи і настанови, виховують. Основними засобами, які є найефективнішими у вихованні особистості, вважав рідну мову, фольклор, звичаї народу, художні тексти, культуру та працю, гідні для наслідування приклади дорослих, доцільно підібрані заохочення та покарання [1, 203].

Провідною ідеєю педагогічної системи К. Ушинського є ідея народності, що поєднується із основними принципами моральності й гуманності. На думку видатного педагога, саме використання народної педагогіки в усебічному вихованні зміцнює й розвиває в людині народність, народну самосвідомість, народний характер і «робить сильний і благодійний вплив на розвиток суспільства, його мови, його літератури, його законів, словом, на всю його історію» [6, 111]. У статті «Про моральний елемент у вихованні» К. Ушинський говорить про доцільність різних засобів народної педагогіки в суспільному вихованні. Глибину й сердечність відносин, які існують між чоловіком і дружиною, батьками й дітьми у родині, К. Ушинський вважає ефективним засобом народної педагогічної культури, що благотворно впливає на духовний розвиток дитини [6, 109].

В умовах гуманізації освітнього процесу Нової української школи актуальною є позиція М. Стельмаховича, що основною метою виховання за українською народною педагогікою є навчити кожного бути людиною: «Дивись – не забудь: людиною будь!» – кажуть українці Навіть знання нічого не варті без людяності: «Знання без людяності – це меч у руках безумця», – кажуть у народі. Тому й виховання починається там, де вихователь ставиться

до вихованця з повагою, не принижуючи його, вбачаючи в ньому особистість, а завершується тоді, коли дитина стає справжньою людиною [5, 41].

В контексті нашого дослідження заслуговують на увагу основні принципи морального кодексу народної педагогіки, визначені В. Мосіяшенко [2], які на сьогодні є найдзвичайно актуальними в умовах інформаційного суспільства. До них автор відносить:

1. Любов до рідного краю, працелюбність, людяність, самоповага – основа моральності: «За рідний край – хоч помирай».

2. Любов до Батьківщини, готовність її захищати, боротися проти соціального гноблення і несправедливості, єднання у боротьбі.

3. Любов до праці як основний критерій оцінки моральної гідності людини.

4. Справедливість, гуманне ставлення, миролюбність, гостинність, солідарність, вірність друзям, колективізм.

5. Свобода, щастя і вільний розвиток.

6. Добро, доброта, щирість, творення добра людям.

7. Правдивість і чесність – основа народного ідеалу моралі: «Хліб-сіль їж, а правду ріж», «Чесному всюди честь, хоч і під лавою».

8. Гуманізм як одна з важливих складових народної моралі.

9. Ввічливість і скромність.

10. Дружба і товаришування [2, 78-80].

До найбільш дієвих, на нашу думку, засобів народної педагогіки у вихованні, соціалізації та розвитку молодших школярів відносяться: прислів'я, загадки, каламбури, колискові пісні, казки про тварин, чарівні та соціально-побутові казки, народні пісні, ігри та розваги тощо.

Проаналізувавши психолого-педагогічні джерела із зазначеної проблеми, ми визначили провідні положення народної педагогіки, які

набувають особливої актуальності в освітньому просторі початкової ланки освіти:

- централізація особистості, вивчення загальнолюдських якостей через призму суспільного життя;
- виховання в учнів повагу до праці та людей праці;
- дотримання принципу природовідповідності, згідно з яким навчання відбувається відповідно до вікових, статевих та індивідуальних особливостей кожного вихованця;
- вшановування сімейних цінностей, звичаїв, традицій, високий авторитет батьків;
- реалізація принципу моральності та гуманізації освітнього середовища Нової української школи.

Таким чином, виховання дітей молодшого шкільного віку засобами народної педагогіки сприяє розвитку емоційно-естетичної, художньо-творчої та інтелектуальної сфер особистості, створює умови для розвитку і розквіту природних задатків і талантів кожного громадянина України, формування духовного потенціалу – найвищої цінності нації та держави.

Список використаних джерел:

1. Духнович О. Народна педагогія // Духнович О. В. Вибрані твори / Під ред. Д. М. Федак. – Ужгород: ВАТ Видавництво «Закарпаття», 2003. – 566 с.
2. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка / В. А. Мосіяшенко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 176 с.
3. Нова українська школа [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nus.org.ua> (дата звернення: 05.04.2020). – Назва з екрана
4. Сковорода Г. С. Пізнай в собі людину / Г. С. Сковорода. – Львів : Світ, 1995. – 528 с

5. Стельмахович М. Г. Народная педагогика / М. Г. Стельмахович. – К. : Рад. шк., 1985. – 312 с.

6. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори у 2-х т. / К. Д. Ушинський. – К.: Рад. школа, 1983. – Т.1. – 488 с.

УПРАВЛІНСЬКА АКМЕОЛОГІЯ ДИРЕКТОРА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ

Галина Отченко
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Довбня С.О.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. У статті уточнено сутність поняття «управлінська акмеологія», з'ясовано сучасний стан сформованості управлінської акмеології директорів закладів дошкільної освіти.

Ключові слова: акме, акмеологія, акмеологія управління, директор закладу дошкільної освіти.

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку суспільства виникла потреба у формуванні нового типу директора закладу дошкільної освіти як професійно компетентного та мобільного фахівця, здатного до орієнтування у часі, готового до впровадження у практику інновацій. У зв'язку з цим управлінська акмеологія отримала визнання і оформилася як область наукового знання, що забезпечує досягнення вищих рівнів професіоналізму в управлінській діяльності керівника закладу дошкільної освіти.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально з'ясувати сучасний стан сформованості управлінської акмеології директорів закладів дошкільної освіти (надалі ЗДО).

Базовою категорією цього дослідження є інтегрована дефініція «акмеологія». У психологічному тлумаченні поняття «акме (від гр. асте – розквіт) як ступінь зрілості, вершина зрілості [1, 51].

У сучасному психологічному словнику поняття акмеологія (від грец. акме – вершина, logos – учення) означає розділ психології розвитку, що досліджує закономірності і механізми досягнення вищого ступеня індивідуального розвитку. У широкому розумінні це міждисциплінарна наукова галузь в людинознавстві, основною категорією є творчість. Ця категорія визначає такі ключові для акмеології поняття, як: майстерність, розвиток, зрілість, обдарованість, здібності, креативність, удосконалення, рефлексія, евристика, свідомість, особистість, індивідуальність [2, 102].

Теоретико-методологічні основи дослідження теорії акмеологічного підходу були закладені в працях: А. Бодальова, А. Деркача, Н. Кузьминої, В. Максимової, В. Зазикіна та ін. [4].

Окремі аспекти управлінської діяльності в галузі дошкільної освіти вивчали Т. Пономаренко, М. Молочко, С. Пехарева, Л. Пісоцька, Л. Покроєва, Т. Морозова, О. Янко, О. Давиткіна, І. Тимофєєва, О. Комарова, С. Савінова та ін.

На основі вище зазначеного аналізу досліджень, ми уточнили сутність поняття «управлінської акмеології» як області наукового знання, що містить систему методів та технологій, опанування яких забезпечує директору закладу дошкільної освіти реалізовувати вищі форми управлінської діяльності та розвивати здібності до професійного вдосконалення та самовдосконаленням.

Щоб з'ясувати сучасний стан сформованості управлінської акмеології директорів закладів дошкільної освіти нами було проведено експериментально-дослідну роботу в Управлінні освіти Подільської районної в місті Києві державної адміністрації. В експерименті прийняли участь 40 респондентів.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Дослідження передбачало три етапи дослідження (констатувальний, формувальний та контрольний).

Мета констатувального етапу експерименту: з'ясувати стан сформованості управлінської акмеології в директорів закладів дошкільної освіти за допомогою діагностуючого інструментарію (див. табл. 1).

Таблиця 1

Діагностуючий інструментарій щодо з'ясування стану дослідження сформованості управлінської акмеології в директорів ЗДО

№ з/п	Критерії	Показники	Діагностичні методики (авторські)
1.	Мотиваційно-цільовий	Мотивація до успіху та уникнення невдач; ціннісні орієнтації; особиста спрямованість на себе, на справу, на взаємини, на дотримання інструкції.	Тест-опитувальник виміру потреби в досягненнях (Ю.Орлов); Методика діагностики особистості на мотивацію успіху й уникнення невдач (Т. Елерс); Методика «Мотив влади», Методика «Ціннісні орієнтації» (М.Рокич); Тест «Управлінська ситуація та спрямованість керівника».
2.	Змістово-процесуальний	Повнота та гнучкість засвоєння знань з управлінської акмеології та педагогічної акмеології	Бесіди на виявлення знань суті акмеологічної компетентності і потреби в її формуванні
3.	Рефлексивно-оцінювальний	Конструктивні, організаторські, комунікативні та гностичні вміння	Тестові завдання з психолого-педагогічних дисциплін; акмеологічні задачі та завдання; педагогічні ситуації з акмеологічним наповненням; кросворди; есе; ділові ігри
4.	Креативний	Схильність до ризику та подолання конфліктів, самооцінка, подолання проявів тривожності	Методика виявлення схильності до ризику (Г.Шуберт); Методика дослідження проявів тривожності (Дж.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

			Тейлор); Методика дослідження поведіння в конфліктних ситуаціях (К. Томас); Вивчення загальної самооцінки (запитальник Г. Казанцевої).
--	--	--	--

За сукупністю вище проведених методик середнє арифметичне вийшло таке: 20 (50%) респондентів мають високий акмеологічний рівень, 18 (45%) – середній рівень та 2 (5%) – знаходиться на низькому рівні.

Наступний етап дослідження було проведення формувального експерименту з метою впровадження комплексу тренінгів щодо формування управлінської акмеології в директорів закладів дошкільної освіти.

На тренінгах «Я – акме-управлінець», «Компетентний директор закладу дошкільної освіти», «Директор закладу дошкільної освіти як особистість та професіонал», «Інноваційні ідеї розвитку закладу дошкільної освіти», «Як отримати задоволення від управлінської діяльності?», «Творчий вернісаж», «Плануємо та досягаємо», «Популярний сайт – який він?», «Сайти для саморозвитку» директори закладів дошкільної освіти покращували не тільки особистісні і професійні якості, а й інноваційне мислення, знання, уміння, навички з професії, мотивацію, творчість, рефлексію. Також ми навчали їх розробляти свій стратегічний та поточний плани професійного вдосконалення та ознайомлювали з сайтами саморозвитку. Ми аналізували як створити ідеальний сайт організації, щоб він користувався популярністю. Після тренінгів у директорів сформувалося уявлення про те як вони удосконалили свій образ «акме-управлінців», який формується завдяки внутрішнім і зовнішнім умовам, а параметрами його виступають особистісна, професійна та рефлексивна сфери тощо.

На наступному етапі ми реалізовували мету контрольного експерименту, а саме: визначали рівень сформованості управлінської

акмеології після проведеного формувального експерименту. Для цього були використані всі методики, що й на констатувальному етапі. У результаті чого ми виявили динаміку змін (на високому рівні стало 32 особи (80%), на середньому рівні – 8 людей (20%), а на низькому рівні не було жодної людини (0%)). Представлені результати свідчать про ефективність проведених тренінгів як організованої активної форми освітньої роботи, яка забезпечує ефективне використання різних педагогічних методів, створює позитивну емоційну атмосферу, та спрямовується на отримання сформованих навичок і життєвих компетенцій.

Таким чином, результати проведеного дослідження засвідчили, що формування управлінської акмеології директора закладу дошкільної освіти набирає високого рівня, коли в установах впроваджуються різноманітні активні інтерактивні форми і методи роботи (тренінг, майстер-клас, мозковий штурм, творча майстерня, ділова гра, практичне заняття, круглий стіл, метод моделювання конкретних ситуацій, метод проєктів тощо), завдяки яким «акме» підвищується (відбувається переорієнтація людини як об'єкта освіти (пасивного сприймача інформації) до суб'єкта освіти, здатного до самопізнання, саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації, що сприяє професійному зростанню та реалізації ключової ідеї розвитку сучасного закладу – підвищенню якості дошкільної освіти.

Отже, наша подальша робота буде спрямована на формування управлінської акмеології у майбутніх директорів закладів дошкільної магістрів спеціальності «Дошкільна освіта» засобом інноваційних методів та форм роботи.

Список використаних джерел:

1. Безкопильний О. О. Про застосування акмеологічного підходу у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі / О. О. Безкопильний // Науковий часопис

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / фізична культура і спорт : зб. наук. праць. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – Вип. 3К. – С. 50-53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_015_2017_3K_15

2. Грубчак І. І. Організація діяльності в дошкільному навчальному закладі на засадах акмеологічного підходу. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Теоретико-методологічні засади професійної підготовки керівників навчальних закладів» (29 березня 2016 року). С. 96-103. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/20767/>.

3. Завгородня О. В. Акмеологічна модель художньо обдарованої особистості. Практична психологія та соціальна робота. 2013. № 13. С.7-11.

4. [Носовець Н. М.](#) Теоретичні основи педагогічної акмеології в підготовці майбутнього вчителя. [Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки](#). 2013. – Вип. 108.1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_1_108_26.

РОЗВИВАЛЬНЕ ПРЕДМЕТНО-ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ

*Світлана Павлюк
Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж
імені І.Я.Франка,
м. Прилуки
Науковий керівник: Суддя З.О.
викладач вищої категорії, викладач-методист*

***Анотація.** Стаття присвячена актуальній проблемі розвитку мовлення дітей третього року життя. Автор розкриває теоретичні та методичні аспекти організації розвивального предметно-ігрового середовища та пропонує власний досвід роботи щодо організації діяльності дітей третього року життя в розвивальному предметно-ігровому середовищі з метою активізації їх мовлення.*

***Ключові слова.** Ранній вік, розвивальне предметно-ігрове середовище, мовленнєвий розвиток, пасивне та активне мовлення, сензитивний період.*

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Ранній вік – особливий період дитинства, коли кожний день має унікальне значення у розвитку малюка. Складовою і показником загального психічного розвитку дитини є мовленнєвий розвиток. Мова – засіб комунікації. Чим краще розвинене мовлення у дитини, тим легше їй налагодити контакт з дорослими та дітьми, висловити своє бажання, звернутися за допомогою. Адже, мовленнєва культура є складовою загальної культури людини, її носієм малюк буде протягом життя.

Фундамент мовленнєвого розвитку дитини закладається у ранньому віці. Своєчасний розвиток мовлення є основою розумового й психічного розвитку особистості. У перші роки життя дитини слід створювати спеціальні умови для цілісного розвитку активного мовлення дитини, про що зазначається у Базовому компоненті дошкільної освіти та чинних програмах розвитку навчання та виховання дітей дошкільного віку. На третьому році життя мовлення розвивається дуже швидко і за такими напрямками: розуміння мовлення дорослих; оволодіння словником; удосконалення звуковимови; засвоєння граматичної будови мовлення; розвиток діалогічного мовлення.

Питання становлення і розвитку мовлення дітей третього року життя досліджувалось в різні періоди формування теорії дошкільної освіти фізіологами М. М. Кольцовою, І. Павловим; психологами Д. Б. Ельконіним, Л. С. Виготським, Ю. А. Аркіним та ін; лінгвістами – О.М.Гвоздєвим; лінгводидактами – А. М. Богущ, Є. І. Тихеєвою; педагогами – І. П. Іваненком, Н. М. Аксаріною. У своїх працях автори зазначали, що раннє дитинство є сензитивним періодом для розвитку мовлення. У цей час воно відбувається особливо легко і вносить принципові зміни у поведінку дитини, психічні процеси.

У дослідженнях, зроблених на основі положень Д. Б. Ельконіна, доведено, що на третьому році життя пасивне та активне мовлення зростає за обсягом і якісно змінюється. У словнику дитини третього року життя є вже всі частини мови, проте переважають іменники, які становлять понад 50% від

усіх слів, що їх вживає дитина. У розмові з дорослими маля починає розуміти прості питання: «Де зайчик?», «Куди ти поклав машину?». Інтерес до навколишніх предметів спонукає дитину звертатися до дорослого з питаннями: «Що це?», «Навіщо?», «Куди?», «Коли?» тощо. Дитина любить слухати мову дорослих, віршики, казки. Саме у цьому віці найбільш виражені індивідуальні відмінності в темпах зростання словника, який до кінця третього року життя може складати від 1200 до 1500 слів. Третій рік життя дитини характеризується активізацією мовлення дитини, яка починає говорити реченнями, висловлювати власні судження, робити узагальнення за допомогою слова.

Проблемі становлення і розвитку мовлення дітей раннього віку присвячені дослідження А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. М. І. Лісіна визначила генезис і виділила етапи становлення спілкування у його взаємозв'язку з розвитком мовлення дітей раннього віку. За даними вчених, для оптимального розвитку мовленнєво компетентної і активної дитини надзвичайно важливо створити належні умови.

У дослідженні Т. І. Науменко визначено педагогічні умови підвищення мовленнєвої активності дітей третього року життя, серед яких: організація предметно-практичної діяльності; емоційна насиченість педагогічних навчальних впливів; формування вербальних узагальнень як у спеціально створених мовленнєвих ситуаціях, так і у процесі повсякденного спілкування. Т. І. Науменко розробила проблему щодо активізації мовлення дітей третього року життя [5].

Особливо важливим у розвитку мовлення дітей третього року життя є створення розвивального предметно-ігрового середовища, яке науковці розглядають як сукупність умов, що забезпечують різнобічний розвиток дітей, як систему матеріальних об'єктів діяльності дитини, що дає можливість організувати цілеспрямовану роботу з розвитку мовлення дітей. Як відзначається у дослідженнях Л. В. Лохвицької, Г. П. Лаврентьєвої,

розвивальне предметно-ігрове середовище забезпечить постійне надходження нової інформації, збуджуватиме пізнавальний інтерес дітей[4]. Продумано організоване розвивальне предметно – ігрове середовище надає дитині нову, невичерпну інформацію, яка робить її провідником у світ сучасності, є незамінним засобом дитячої діяльності, активізації мовлення. Мета дорослого у розвивальному середовищі – сприяти розвитку дитини як особистості.

Завданням педагога є створити під час діяльності дітей комфортні умови, що дадуть змогу підтримати зацікавленість, ініціативність кожної дитини протягом певного часу, сприятимуть її прагненню виявляти активність під час розв'язування мовленнєвих задач.

Такими умовами є: забезпечення позитивного емоційного тла діяльності; зміна видів діяльності; використання ігрових прийомів навчання у процесі залучення дітей до предметно - практичних дій .

Предметно-ігрове середовище у групах дітей раннього віку має бути облаштоване таким чином, щоб діти мали вільний доступ до всього матеріалу, обстежували його, розглядали з усіх сторін (колір, форма, величина, призначення) та обігравали доти, доки є інтерес до того чи іншого предмета. Можливість використовувати предмети, розвиває у кожної дитини здатність до найповнішого розкриття свого внутрішнього потенціалу в процесі вільної самостійної діяльності . При цьому важливо забезпечити керівництво предметно-практичною діяльністю з боку вихователя, яке повинно бути спрямоване на стимулювання мовного розвитку у дитини.

Предметно-ігрове середовище для дітей третього року життя повинне відповідати таким вимогам: бути яскраве, різноманітне, змінне, безпечне, як щодо гігієни, так і в морально-психологічному аспекті; сприяти постійному збагаченню власного життєвого досвіду дитини, давати можливість відтворювати різноманітні предметно-практичні дії.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Для дітей третього року життя розвивальне предметно-ігрове середовище повинно включати: зону сюжетних, будівельних, дидактичних ігор, ігор з піском і водою, також зону рухової активності, образотворчої діяльності, книг та майданчик для ігор на свіжому повітрі. З метою активізації мовлення дітей третього року життя розвивальному предметно-ігровому середовищі їх залучали до практичної діяльності. Перш за все, особливу увагу звертали на встановлення правильного зв'язку між іграшками, предметами та їх словесним позначенням. Під час активних дій дітей з іграшками, вчили встановлювати схожість і відмінність між предметами: великі, маленькі, м'який, твердий, круглий, тощо. При цьому постійно розширювали словник дітей новими словами, особливо прикметниками, яких було найменше у активному словнику дітей. Щоб стимулювати мовну активність дітей періодично змінювали частину іграшок в предметно-ігровому середовищі. Елементи новизни впливали на виникнення інтересу до практичної діяльності. Використовували ці моменти для позначення дій словами: Оленка спить, п'є чай, машинка їде, тощо. Періодично давали малятам словесні доручення, які поступово ускладнювались: попроси у Тані ляльку, запитай, що буде Ваня, та інше, заохочували до відповідей на питання .

Залучали дітей до ігор зі складання пірамідок, будівництва з кубиків, брусків, циліндрів, участі у настільних іграх «Кому що потрібно», «Знайти такі ж» та ін. Це давало можливість вводити в активний словник дітей слова: лікар, халат, двірник, мітла, назви кольорів.

Створювали ігрові ситуації, в яких залучали дітей до виконання практичних дій, супроводжуючи їх мовою: треба погодувати ляльку Катю; вивести її на прогулянку; покласти спати; покатати на дитячому візку, машині; полікувати, розчесати. Враховували, що особливий інтерес у малят викликають іграшки-забави, елементи театральних костюмів. Це заохочувало дітей до емоційно-виразного промовляння слів, окремих речень від імені

лисички, зайчика, ведмедика, використовуючи звуконаслідування. Враховуючи здатність дітей до наслідування розуміли, яке велике значення має якість мовлення педагога. Мова вихователя повинна бути: емоційною, виразною, лаконічною, доступною, літературно багатою. Тому, постійно сліdkували за власним мовленням, за правильністю вимови, заохочували дітей повторювати складні слова.

Залучення дітей третього року життя до предметно-практичних дій дало позитивні результати. В активному словнику всіх дітей почали звучати та використовуватися прикметники: великий, маленький, м'який, теплий, брудний, красивий; з'явилися 3-4 складові іменники такі як: ведмедик, лялька, візок, машинка, зайчик, лисичка, тощо.

Отже, раннє дитинство, як синзетивний період для розвитку мовлення дітей, потребує пошуку найбільш ефективних засобів та методів навчання, систематичної, різноманітної, змістовної і практичної діяльності дітей в розвивальному предметно-ігровому середовищі, сприяє вдосконаленню мовленнєвих навичок дітей, збагаченню та активізації словника дітей, спонукає їх до активної мовленнєвої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти/Науковий керівник А. М. Богуш. – К.: 2009.
2. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. Підручник / За ред. А. М. Богуш. Друге видання, доповнене. – К.: Видавничий дім «Слово», 2011. – 171 с.
3. Дитина:Освітня програма для дітей від двох до семи років / Наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк; Ун-ту ім. Б. Грінченка К.: 2016. – 304 с.
4. Лаврентьєва Г. П. Розвивально предметно-ігрове середовище / Г. П. Лаврентьєва // Палітра педагога. – 2001. – № 4. – С. 11-13.

5. Методичні рекомендації щодо розвитку мови дітей раннього віку.
/ Укл. Богущ А. М., Іваненко А. П. – К., 1987.

ГЕНДЕРНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Олена Партала
Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж
імені І. Я. Франка
м. Прилуки
Науковий керівник: Суддя З.О.,
викладач вищої категорії, викладач-методист

Анотація. У статті розкриваються теоретичні аспекти проблеми гендерного виховання, обґрунтовано її актуальність та необхідність вирішення в процесі роботи з дітьми дошкільного віку. Визначено окремі складності реалізації проблеми. Окреслено методичні підходи до здійснення гендерного виховання в закладах дошкільної освіти.

Ключові слова: гендер, стать, жіночність, людина-людина, дошкільний вік, гендерне виховання.

Людина, яка працює у системі «людина-людина» повинна розуміти концепцію гендеру і те, який вплив він чинить на неї через культуру, традиції та упередження. Саме зараз гендерні зміни набувають пріоритетного напрямку в світі й стають індикатором ступеня розвитку країни, її демократичності. Тому гендерні зміни є сьогодні частиною державної політики України у сфері суспільних відносин на основі рівності громадських прав і можливостей жінок та чоловіків.

Поняття «гендер» означає соціальне очікування від представників кожної статі. Але, на відміну від поняття «стать», воно стосується не біологічних особливостей, за якими різняться чоловіки та жінки, а соціально сформованих рис. Тобто якщо зі статтю пов'язані лише фізичні відмінності будови тіла, то з тендером – психологічні, соціальні, культурні відмінності між чоловіками та жінками [3].

Вважається, що вперше термін «гендер» був введений у науковий обіг у 1968 році американським психоаналітиком Робертом Столлером у праці «Стать і гендер: про розвиток мужності та жіночності» [6].

Сучасний філософський словник визначає гендер у двох значеннях: загальному – різниця між чоловіками і жінками за анатомічною статтю та соціологічному – соціальний поділ, який часто ґрунтується на анатомічній статі, але не обов'язково з нею співпадає.

Соціолог Е. Гіденс, наприклад, так трактує гендер: «Ми вживаємо термін стать, коли йдеться про прикметні фізичні ознаки людського тіла, і термін гендер у випадку психологічних, соціальних та культурних відмінностей між чоловіками й жінками. Різниця між статтю і гендером має фундаментальний характер, бо багато відмінностей між чоловіками й жінками мають не біологічне походження» [1].

Існують біологічні та соціокультурні пояснення гендерних ролей. Прибічники біологічної точки зору підкреслюють, що диференційовані гендерні ролі є продуктом людської еволюції та зумовлені біологічно. Згідно з соціокультурним поглядом, на відміну від біологічного, гендерні ролі та стереотипи розвиваються у межах певної культури та зумовлені нею.

У суспільній свідомості гендерні стереотипи функціонують як стандартизовані уявлення про моделі поведінки та риси характеру відповідно до понять «чоловіче» та «жіноче». Вивчення їх почалося у середині 50-х років ХХ ст., коли американські соціологи Маккі та Шерріфс визначили типово чоловічий та типово жіночий образи. На їх думку, типово чоловічий образ – це сукупність рис, пов'язаних із соціально необмеженою поведінкою, компетентністю, раціональними здібностями, активністю і результативністю. Жіночий образ характеризують соціальні комунікативні навички, теплота, емоційна підтримка [4]. Тобто, чоловік має бути сильним, незалежним, самостійним та емоційно стриманим, тоді як жінка має бути залежною, слабкою, дбайливою та емоційною. Хоча гендерні ролі, типові для чоловіків

та жінок, значно відрізняються в різних культурах, деякі стереотипні уявлення, що стосуються гендерних відмінностей, є універсальними. До таких належать уявлення про агресивність, силу та емоційну стриманість як про особливості чоловіків, а також про слабкість, покірливість та емоційність як про риси, притаманні жінкам [6]. Різниця між статтю і гендером має фундаментальний характер, бо багато відмінностей між чоловіками й жінками мають не біологічне походження.

Сьогодні спостерігається тенденція до ослаблення подібних стереотипів. Психологічні дослідження показали, що не існує чисто «чоловічої» або «жіночої» особистості. Все більше проникає і в наукову, і в повсякденну свідомість ідея про те, що стереотипи не є чимось природним, а створюються суспільством. Нам всім – і жінкам, і чоловікам притаманні самостійність і незалежність, активність і пасивність тощо. Будь-яка особистість являє собою складне поєднання зазначених якостей. Іншим фактором, який сприяє послабленню стереотипів про статеві ролі, є усвідомлення того, що «мужність» і «жіночність» хоча б частково формуються протягом багатьох років під впливом сім'ї, дошкільного закладу, школи, груп однолітків та інших агентів соціалізації. Визнано той факт, що стереотипи не є чимось природним, а скоріше за все створюються суспільством.

Слід звернути увагу на те, що при аналізі гендерних ролей випадає головний аспект соціальної взаємодії індивідів-родинний. Але ж головні гендерні ролі, невід'ємні від особистості, – це ролі батьків, дітей і подружжя.

Гендерні стереотипи формуються, як вважають дослідники, починаючи з раннього дитячого віку в процесі соціалізації – засвоєння пануючих в певному культурному середовищі уявлень про правильну поведінку, розподіл обов'язків тощо. Підсумком соціалізації є засвоєння соціальної ролі. Ми живемо в культурі, де чоловіки зазвичай займаються одними речами, а жінки – іншими, де гендерні відмінності вважаються природними, а тому ми приймаємо гендерні ролі й підкоряємося їм. Також гендерні стереотипи

тиражуються в засобах масової інформації, і тому хибні уявлення все ж проникають в наші думки, хоча ми цього не усвідомлюємо. У результаті вважається, що чоловіки і жінки мають стереотипні риси. Навіть коли об'єктивні факти йдуть в розріз із загальноприйнятою думкою, ми, як і раніше, вважаємо їх правильними. Стереотипи змушують нас надавати перевагу чоловікам як керівникам і чекати, що жінки будуть мати підлеглий статус.

Зважаючи на вище сказане проблема гендерного виховання є актуальною в сучасній освіті. І хоча у педагогічній науці вона досить нова, деякі аспекти і раніше знаходились у колі інтересів багатьох науковців, а саме: розкриття опанування основами гендерної компетентності, гендерних особливостей, визначення змісту роботи з дітьми дошкільного віку (С. Марутян, Н. Плисенко, Т. Репіна, Л. Таранікова, С. Шаповалова) набуття теоретичної і практичної готовності до гендерного виховання й освіти нової генерації підростаючого покоління (Л. Булгатова, В. Кравець, Л. Штильова) [4].

Педагоги минулого теж не стояли осторонь питання виховання хлопчиків та дівчаток. Так, при розробці педагогічних принципів навчання Я. Коменський не враховував принцип рівних можливостей для хлопчиків і дівчаток, а Й. Песталоцці стояв на позиції спільного навчання й вважав, що сутність виховання – у поступовому розвитку природних задатків відповідно до природних законів розвитку дитини. С. Русова дискутувала з проблеми спільного навчання хлопчиків і дівчаток із відомим американським психологом С. Холлом. На думку Януша Корчака, у питанні спільного виховання та навчання хлопчиків і дівчаток має важливість індивідуальний, а не упереджений підхід. Особливе місце проблема гендерного виховання займає у спадщині В. Сухомлинського. Виховання якостей мужності й жіночності, на думку В. Сухомлинського, слід розпочинати вже в дитинстві. У хлопчиків необхідно виховувати відповідальність та гідність чоловіка,

розуміння, що вони – чоловіки і батьки, майбутні воїни, захисники Батьківщини. Важливими якостями, необхідними жінкам, він називав твердість, рішучість, жіночу гідність у відносинах із чоловіками. Виховання юнаків та дівчат В. Сухомлинський розглядав не як паралельні, а як взаємопов'язані і взаємообумовлені процеси. У своїх творах В. Сухомлинський розглядає найрізноманітніші гендерні проблеми особистості.

Як стверджують дослідники, діти, починаючи з молодшого дошкільного віку, активно цікавляться іншими дітьми, у них виникає гостра потреба в спілкуванні з однолітками. І саме дошкільний заклад є осередком такого спілкування, де малюк отримує свої перші навички поведінки в колективі. В дитячих колективах діти вчать, орієнтуючись на дорослих поведінці хлопчиків та дівчаток, майбутніх чоловіків та жінок. Але педагоги в дошкільних закладах переважають жінки. Вдома теж переважає жіноче виховання. Унаслідок цього у хлопчиків не виховуються такі якості мужності, як емоційна стійкість, витривалість, твердість, рішучість, лицарське ставлення до представниць жіночої статі. А в дівчаток – якості жіночності: м'якість, лагідність, ніжність, терплячість, прагнення до миролюбного розв'язання конфліктів. Мало уваги приділяється підготовці малюків до виконання в майбутньому типових для їхньої статі сімейних та соціальних ролей [6].

Дитина збирає та засвоює інформацію про гендерні особливості кожного дня від самого народження. Важливо розуміти, що діти починають виокремлювати себе як певну стать, починаючи із трьох років. У той же час важливо пам'ятати, що гендерні стереотипи формуються та нав'язуються суспільством від самого народження. За допомогою видів діяльності та іграшок. Футбол – для хлопчиків, танці – для дівчаток, машинки й солдати – для хлопчиків, принцеси – для дівчат.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Узагальнення практичного досвіду, дає можливість систематизувати найтипівіші помилки, яких припускаються батьки і педагоги у доборі методів впливу на хлопчиків і дівчаток. Основні з них: соціальні ролі формуються за допомогою різних типів домашніх обов'язків дівчаток і хлопчиків, хлопчиків спонукають до змагальності, а не до діалогу та компромісу, що гальмує розвиток у них емпатії, у хлопчиків схвалюють сміливість, рішучість, ризикованість, прагнення експериментувати й досліджувати нове; у дівчаток – культуру поведження, слухняність, передбачуваність [2].

Ураховуючи всі ці моменти, перед педагогами дошкільних закладів постають завдання щодо гендерного виховання дітей серед яких: формування самоповаги до себе як до представника певної статі, поваги до представників протилежної статі, визнання сильних сторін кожної, здатність оцінювати свої вчинки щодо інших з урахуванням статевої приналежності, уявлення про вимоги суспільства до ролей жінки, чоловіка (сімейних та ін.), їхніх якостей.

Виховуючи дитину дошкільного віку, педагоги мають виходити з того, що в хлопчиків і дівчаток по-різному функціонує мозок, інакше організовані психічні процеси. Система знань про типові відмінності представників чоловічої і жіночої статей допоможе дорослому оптимізувати процес організації життєдіяльності дитини та продумано організувати різні форми навчання і виховання.

Здійснюючи гендерне виховання слід пам'ятати, що необхідно: змалку приділяти належну увагу фізичному загартуванню хлопчика, тренуванню його витривалості й мужності, важливо формувати повагу до осіб протилежної статі, підкреслюючи сильні сторони хлопчиків і дівчаток, вказуючи на спільне й відмінне в них та ніколи не протиставляти статі хлопчиків і дівчаток, оскільки так формуватиметься упереджене, недружнє ставлення, неправильні орієнтації щодо рівноправності людей різної статі [6].

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Пропонуємо орієнтовні ігри, які можуть стати складовою гендерного виховання дошкільників:

- «Подивися і склади» – складання предметів з геометричних фігур за завданням. (Хлопчики – машина, літак, робот, ракета і ін. Дівчата – візерунки, палаци, лялька, квітка і ін.);

- «Відгадай, хто це?» – розвивати вміння описувати образ іншої людини, зовнішність, характер, позитивні риси;

- «Чоловічі і жіночі імена» – запропонувати назвати імена чоловіків, жінок, змішані. За якими критеріями можна це визначити і чому;

- «Назви найсміливішу професію» – визначення професій, для яких необхідні такі якості характеру, як сміливість, відвага, дисциплінованість, витримка, сила духу;

- «Що буде, якщо... (на Землі не буде чоловіків, мам, залишаться одні діти тощо)» – розвивати творчу уяву, вчити передбачати результат, робити самостійні висновки;

- «Оживи предмет» – розвивати уяву і фантазію, уявити, ким би міг стати предмет, якщо його оживити (чоловіком або жінкою, нагородити його характерними рисами характеру. Наприклад: подушечка – сонна, спокійна, лінива дівчинка; меч – сильний, сміливий, відважний воїн);

- «Чарівна корона» – дівчатка, по черзі приміряючи корону принцеси, називають риси характеру, притаманні жінкам; а хлопчики, приміряючи корону принца – властиві чоловікам;

- «Портрет» – Розглянути портретні зображення, сказати хто це – хлопчик чи дівчинка;

- «Чий предмет» – діти сідають за столи і отримують листи із завданням. На аркушах зображені різні предмети. Діти обводять червоним олівцем мамині предмети, синім татові. Пояснюють свій вибір;

- «Мама-дівчинка, тато-хлопчик» – вихователь роздає комплект фотографій «моя сім'я» на кожну дитину, поля блакитного і рожевого

кольору. Діти розглядають фотографії своїх членів сім'ї і називають їх. Розкладають на блакитне поле члени сім'ї, які відносяться до дівчаток, а на синє поле тих, хто належить до хлопчиків.

Отже, підсумовуючи сказане варто наголосити, що усім суб'єктам педагогічного процесу необхідно враховувати гендерний чинник у вихованні, оскільки розвиток особистості, в структурі якої передбачається процес формування життєвих ролей, не може відбуватися гармонійно без гендерно-рольової соціалізації. Період дошкільного дитинства – це саме той етап розвитку дитини, коли закладаються основи гендерної поведінки, тому дорослі мають допомогти їй засвоїти знання про власну стать, її характерні ознаки, виховувати повагу до представників протилежної статі. Для того, щоб виховати справжніх чоловіків і жінок, необхідно надзвичайно уважно ставитися до питань гендерного виховання дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Андреева Г. М. Социальная психология / Г. М. Андреева. – М. : Аспект Пресс, 2003. – 375 с. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.iu.ru/biblio/archive/andreeva_social_psihology/.
2. Берн Ш. Гендерная психология. / Ш. Берн. – М.: Олма-пресс. 2001.– С. 320.
3. Введение в гендерные исследования. Ч. 1. / Под ред. И. А. Жеребкиной. – СПб: Алетейя, 2001. – С.5-10.
4. Виховуємо соціально компетентного дошкільника: навч.-метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дош. віку «Я у Світі» / О. Л. Кононко. – К.: Світич, 2009. – 208 с. – С. 71-97.
5. Клецина И. С. Самореализация и гендерные стереотипы / И. С. Клецина // Психологические проблемы самореализации личности. – Вып. 2. – СПб.: СПбГУ, 1998. – С. 188–202. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.klex.ru/books/psihologiya_samorealizacii-lichnosti.zip.

6. Мацумото Д. Психология и культура / Д. Мацумото [1-е изд.]. – СПб.: ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, 2002. – 720 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.krotov.info/lib/sec/13_m/maz/umoto_0.htm.

УДОСКОНАЛЕННЯ НАВИЧОК ІНШОМОВНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІНТЕРАКТИВНИМИ МЕТОДАМИ НАВЧАННЯ

Марія Пахомова
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Кологорова М. І.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. Метою статті є теоретичне обґрунтування ефективності використання інтерактивних технологій задля покращення навичок іномовного мовлення молодших школярів.

Ключові слова: інтерактивне навчання, мультимедійні засоби, мозговий штурм, робота в групі, гра.

В умовах конкурентоспроможного виходу України на міжнародну освітню арену, усе складніше стає забезпечити високий рівень освіченості школярів, застосовуючи для цієї мети тільки традиційні методи навчання. Залучення нових ефективних методів навчання іноземної мови для підготовки школярів, стало не лише бажаним, а й необхідним.

Серед передових методів у сучасному навчальному процесі вивчення англійської мови, велику увагу приділяють інтерактивним методам, оснований на особистісно орієнтованому підході до учнів, спрямованих на розвиток не лише творчого потенціалу вивчаючого, але й на вміння мислити та швидко реагувати, покращуючи комунікаційні навички.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Слово «інтерактив» (пер. з англійської “inter” – взаємний, “act” – діяти) означає взаємодіяти. «Інтерактивне навчання» можна визначити як взаємодію вчителя та учня в процесі спілкування та навчання з метою вирішення лінгвістичних та комунікативних завдань. Інтерактивна діяльність включає організацію та розвиток діалогічного мовлення, спрямованих на взаємодію, взаєморозуміння, вирішення проблем, важливих для кожного із учасників навчального процесу.

Дидактичний аспект інтерактивних технологій досліджують такі відомі вчені, як Г. М. Брос, М. В. Кларен, Л. В. Пироженко, Н. Ф. Фомин, О. І. Пометун, Н. Суворова та інші.

За Л. В. Пироженко та О. І. Пометун, визначають умовну робочу класифікацію інтерактивних технологій за формами навчання (моделями), у яких реалізуються інтерактивні методи. Їх розподіляють на чотири групи залежно від мети заняття та форм організації діяльності учнів: інтерактивні технології кооперованого навчання, інтерактивні технології колективно – групового навчання, технології ситуативного моделювання, технології опрацювання дискусійних питань [5; 49].

На мою думку, інтерактивні методи є працюючими методами, як в середині групи, так і за її межами. Хоча роль викладача в ході інтерактивних занять є другорядною, проте слід звернути увагу на процес підготовки та розподілення ролей у класі. Завданням вчителя : створити сприятливі умови в групі для висловлювання власної думки кожного з учасників, ознайомити учнів з чітко сформованими правилами інтерактивної гри та направити їх у правильну сторону розвитку подій. З групи учнів, які притримуються власних точок зору, необхідно зробити команду, частиною якої є і вчитель, поділити створену команду на групи, об'єднуючи учнів за інтересами або з власних міркувань викладача.

Як правило, працюючи в групі, в учнів виникає покращення комунікативних навичок, проявляється як командний дух, так і

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

характеристики лідера окремих індивідуумів. Таким чином, створюється умови для індивідуального самовираження всередині групи, вміння працювати в команді, розвивається дух суперництва, який сприяє мотивації дітей до розширення знань для покращення комунікації та словесного закріплення своїх позицій у вивченні іноземної мови.

Структура заняття з англійської мови із застосуванням інтерактивних технологій проходить в чотири етапи:

1) Підготовка. Цей етап передбачає організаційні моменти, такі як роздатковий матеріал, вирішення питань місця проведення та необхідних технічних засобів.

2) Вступ. На даному етапі важливі пояснення правил, мети, технічно сформоване завдання, розділення на групи, розподіл ролей та нагадування студентам про кількість відведеного на «гру» часу.

3) Проведення. Обов'язковим є обговорення заданих викладачем ситуацій, самостійний або груповий пошук рішень, формування відповідей .

4) Рефлексія та результати. Елементами даного етапу є обговорення результатів «гри», оцінювання, зворотній зв'язок [2; 7-11].

Варто зазначити, що обрання форми проведення інтерактивного заняття потребує індивідуального підходу викладача, врахування рівня інтелектуального розвитку, теми, що вивчається та цілей.

Технології інтерактивного навчання можуть бути залучені до проведення заняття в аудиторії або за її межами у формі позакласового заходу. Методика проведення заняття є активною, тобто жоден студент не залишається без уваги і, у сприятливій атмосфері, навіть пасивні студенти прагнуть бути активними учасниками.

До інтерактивних методів навчання відносять *презентацію, евристичні бесіди, рольові ігри, дискусії, «мозковий штурм», конкурси з практичними завданнями та їх подальше обговорення, проектування бізнес планів,*

проектів, проведення творчих заходів, використання мультимедійних комп'ютерних програм та залучення англомовних спеціалістів.

Гра – найбільш доступний для дітей вид діяльності, спосіб переробки отриманих із зовнішнього світу вражень [3; 7-10]. У грі яскраво проявляються особливості мислення та уяви, емоційність, активність, розвиваюча потреба в спілкуванні. Цікава гра підвищує рівень активності учня, і він може вирішити більш складну задачу, ніж на звичайному занятті. Але це не свідчить про те що всі заняття повинні проходити в формі гри. Гра – це тільки один з методів, і вона дає гарні результати тільки у поєднанні з іншими: аудіюванням, бесідами, читанням та іншими.

Гра має велике значення для розвитку особистості. Успіх навчальної гри визначається можливостями учасників, а також віковими особливостями. Навчальна ділова гра має такі функції:

1. Розвиваюча – забезпечує під час навчальної діяльності розвиток творчого потенціалу учнів, їх самостійності в оволодінні методами отримання необхідних знань.

2. Комунікабельна – реалізується через організацію спілкування, регулювання міжособистісних відносин, виникнення механізму саморегуляції поведінки.

3. Активізуюча – передбачає стимулювання пізнавальних процесів, інтересів, потреб.

4. Інформаційна – проявляється у спрямованості змісту гри на соціальні, психологічні та методичні проблеми.

Обираючи певний інтерактивний метод, а саме “Interview”, “Round Table”, “ReflexiveCircle”, “Hotsummary”, “Project”, “Expert Groups”, “Dozensofquestions”, “Excursion”, викладач формує у учнів відповідні навички. В додаток до цього, в результаті взаємодії спілкування відбувається взаємонавчання обох сторін.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Розглянемо надалі декілька прикладів проведення найбільш цікавих учням інтерактивних ігор. Нижче запропоновані ігри передбачають оволодіння словниковим запасом з вивченої теми та загальноживаними словами.

Grabamminute–гра, в якій студенту надається 1 хвилина, для представлення терміну, написанного на інтерактивній карті. Учасник має надати найбільше інформації про даний предмет/термін, його значення, використання, тощо. Отримує перемогу, учень, який надав найбільш повну та зв'язну інформацію про вказаний в картці предмет або термін.

Перевірка знань: словниковий запас з певної теми у поєднанні з граматиною. Хороший спосіб для закріплення пройденного матеріалу.

Особливості гри: покращується навички швидкого реагування, критичного мислення.

Anitemdescription–гра, в якій необхідно описати слово чи словосполучення, вказані на інтерактивних картках, не називаючи корінь слова та не застосовуючи жестів. При цьому активну роль грає решта групи, яка має вгадати слово.

Перевірка знань: словниковий запас з певної теми у поєднанні з граматиною. Можна використовувати в якості Warm up activity.

Особливості гри: покращується навички швидкого реагування, активізується пошук синонімів англійською мовою. Прямий комунікативний контакт з групою позитивно впливає на взаємозв'язок всередині групи.

Якісна мовна підготовка школярів не можлива без використання сучасних освітніх технологій. Сучасні технології в освіті – це професійно-орієнтоване навчання іноземної мови, використання проектних методів, застосування інформаційних та телекомунікаційних технологій, робота з навчальними комп'ютерними програмами, дистанційні курси іноземних мов, створення презентацій у програмному середовищі Open Office Impress, Microsoft PowerPoint, використання ресурсів всесвітньої мережі Internet.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Мультимедійні засоби навчання являють собою перспективний і високоефективний механізм, що дозволяє опрацьовувати та представляти більшу кількість інформації, ніж традиційні джерела інформації.

Слід, також, пам'ятати, що мультимедійні засоби навчання, які використовуються в навчальному процесі, повинні відповідати системі психологічних, дидактичних та методичних вимог.

До інтерактивних ігор із залученням мультимедійних технологій можемо віднести метод проектів “Presentations”, демонстацію відео проектів «Videoprojects”, проведення інтерактивних ігор “FirstMillion”, “Thebrainoftheclass”, “Blinkingframes” та інших. Основною перевагою інтерактивного навчання є поєднання з традиційними методами. Інтерактивність методів навчання англійської мови проявляється у синтезі вищезазначених технологій, у різноманітності форм проведення занять.

Залучення мультимедійних проектів в групових завданнях сприятиме дослідницькому пошуку та вирішення групою студентів значимої для них задачі з метою одержання реального результату.

Проведені уроки зі школярами показали, що саме при залученні інтерактивних технологій навчання збільшується активність роботи на занятті, увага, мотивація учнів. Учасники відчують себе не пасивними слухачами, а активними гравцями заходу, розвивають в собі вміння вислуховувати думки інших, погоджуватись з ними або відстоювати свою, самостійно шукати аргументи, пояснювати логічність та послідовність своїх думок англійською мовою.

Беручи до уваги вищезазначений матеріал, можна дійти висновку, що використання інтерактивних форм та методів в реалізації особисто орієнтованого підходу та викладанні англійської мови дають змогу практично збільшити кількість розмовної практики на занятті, виявляються цікавими для, допомагають засвоїти матеріал та використати його у подальших заняттях, виконують дидактичні та різні розвивальні функції.

Таким чином, викладач стає наставником самостійної учбово-пізнавальної та творчої діяльності студентів. Маючи багато переваг, слід також пам'ятати про недоліки: при частому застосуванні сприймання інтерактивних ігор стає механічним, втрачає творчу зацікавленість, тому необхідно урізноманітнювати ігри та комбінувати інтерактивні методи навчання з традиційними.

Список використаних джерел:

1. Г. Л. Багиев, В. Н. Наумов. Руководство к практическим занятиям по маркетингу с использованием кейс-метода [Електронний ресурс] <http://www.marketing.spb.ru>
2. Гін А. Безкровна атака: Технологія проведення навчального мозкового штурму: [Цікава і проста форма навчальної діяльності] // Завуч (Перше вересня). – 2000. - №8. – С.7-11.
3. Крамаренко С. Г. Інтерактивні техніки навчання, як засіб розвитку творчого потенціалу учнів // Відкритий урок. – 2002. – № 5-6. – С.7-10.
4. Пометун О. Як оцінити діяльність учнів на інтерактивному уроці // Доба. – 2002. – №2. – С.2-6.
5. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. –К., 2004. –192 с.
6. <http://confesp.fl.kpi.ua/fr/node/1146>

**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛУ КАЗОК
З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ІНОШОМОВНОГО ЧИТАННЯ
В УЧНІВ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛИ**

*Анастасія Пономарьова
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ*

*Науковий керівник: Лук`янчук С. Ф.
кандидат педагогічних наук, доцент*

***Анотація.** Метою статті є теоретичне обґрунтування ефективності використання матеріалу казок для формування навичок іношомовного читання в учнів початкової школи. В статті зазначається, що одним із основних завдань навчання іноземних мов є навчання техніки читання і розуміння тексту іноземною мовою. Автор окреслює основні труднощі в навчанні техніки іношомовного читання, зауважує необхідність врахування психологічних і вікових особливості школярів та дотримання певних критерії при відборі казок для навчання читання молодших школярів, зазначає які види вправ на основі матеріалу казок ефективні для формування навичок іношомовного читання.*

***Ключові слова:** учні початкової школи, техніка іношомовного читання, навичка іношомовного читання, казки.*

Навчання іношомовного читання в початковій школі сприяє ранньому прилученню молодших школярів до нового для них мовного світу, формує в них готовність до спілкування іноземною мовою, позитивно налаштовує до подальшого її вивчення, розвиває певні риси характеру в молодших школярів. Тому проблема навчання читання іноземною мовою учнів початкової школи є предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних методистів. Це такі дослідники, як, О. Бігич, М. Біболєтова, І. Верещагіна, М. Денисенко, М. Кравченко, С. Ніколаєва, З. Нікитенко, А. Старков, С. Фоломкіна та інші вчені.

Казка іноземною мовою завжди викликає в дітей потребу в спілкуванні, тому що її зміст відповідає інтересам дітей і потребам їхнього віку. Казка урізноманітнює заняття, дозволяє учням вивчати необхідну інформацію, розвивати мовні навички у легкій і цікавій формі. Тому використання казок

на уроках іноземної мови сприяє покращенню навичок читання молодших школярів. Казка та її педагогічні можливості стали предметом уваги українських і зарубіжних методистів. Багато й плідно працювали над питанням введення казкових творів до структури уроків іноземної мови такі дослідники, як Дж. Брюстер, С. С. Джоунз, А. А. Доті, Г. Еліс, Д. Ліпман, С. М. Парайно, Е. Райт, Е. К. Тейлор, Х. Хеннінгер та ін.

Проте, незважаючи на значний інтерес до проблеми навчання читання іноземною мовою на початковому етапі, використання казок у цьому процесі ще не достатньо вивчене у вітчизняній методичній науці. Тому метою **статті** є теоретичне обґрунтування ефективності використання матеріалу казок для формування навичок іншомовного читання в учнів початкової школи.

Читання є важливим видом мовленнєвої діяльності та найбільш розповсюджений спосіб іншомовної комунікації, яким учні середньої школи мають оволодіти згідно з вимогами чинної програми з іноземних мов; це рецептивний вид мовленнєвої діяльності, який відноситься до письмової форми мовлення і включає два важливі компоненти: техніку читання і розуміння того, що читається.

Щодо навчання *техніки читання*, то до основних труднощів, які виникають при читанні іноземною мовою, відносяться:

- Збіг написання букв в рідній та іноземній мові, які не співпадають у звучанні: p, b, n, u, x, y.
- Розбіжність у вимові одних і тих же букв у різних позиціях: c, s, i, a
- Наявність букв, які не вимовляються в залежності від позиції: e, h, t, s
- Наявність діакритичних знаків, які впливають на вимову букв (в різних мовах – різні знаки)
- Наявність і необхідність розрізняти велику кількість буквосполучень: ai, au, eau, ou, eu, gn, ph, ch [7, 28].

В результаті опанування технікою читання в учнів формується навичка читання, яка представляє собою складне мовне вміння, доведене

вправами до автоматизму, дозволяє читачеві сприймати міститься в текстах інформацію, переробляти її (отримувати нові знання, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, усвідомлювати ідею художнього твору, формувати власне ставлення до прочитаного, використовувати отриману інформацію з користю для себе).

На кінець 4-го класу учні мають читати вголос і мовчки з повним розумінням короткі тексти, що містять мовний матеріал, засвоєний в усному мовленні; розуміти основний зміст різнопланових текстів, пов'язаних із повсякденним життям; читати і розуміти нескладні короткі тексти, де значення незнайомих слів розкривається на основі здогадки. Обсяг – 200–250 друкованих знаків [5, 46].

Найважливішою рушійною силою, здатною викликати інтерес дитини до занять іноземною мовою і стимулювати слухання, є ігрова або казкова ситуація. Казка — це народно-поетичний або писемно-літературний твір про вигадані події, осіб, іноді за участю фантастичних сил. У методичній літературі зазначено, що казка впливає на психічний розвиток дитини, сприяє виникненню вмінь спілкування, інтелектуальному зростанню [1, 10].

Використання народних казок на уроці є особливо актуальним при роботі з учнями початкових класів, що характеризуються швидкою втомлюваністю і потребують постійної зміни видів діяльності. Оскільки народні казки спочатку існували й передавалися усно, вони мають багато характеристик, що роблять їх легшими для розуміння, ніж інші типи літературних творів. Ці характеристики включають хронологічну послідовність подій, повтори, передбачуваність, відносно просту граматику, багату загальноповсякденну лексику, конкретні ідеї, ілюстрації, які вводять у контекст, та унікальні відносини між читачем й оповідачем (автором) [2, 6].

Під час відбору казкового твору слід враховувати психологічні і вікові особливості школярів, а також необхідно дотримуватися таких основних критеріїв:

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

- автентичність казкового твору;
- насиченість соціокультурною інформацією;
- доступність лексичного і граматичного матеріалу;
- здатність сюжету чи персонажа привернути увагу дітей від самого початку і залучити їх до процесу слухання/читання/обговорення;
- розмір казки (вона має бути невеликою);
- відсутність великих описових контекстів;
- відповідність мовного матеріалу казки навчальній програмі;
- відповідність казкового твору основним загальнодидактичним і методичним принципам навчання іноземної мови [1, 9].

Методисти пропонують наступні вправи і завдання для формування навичок іншомовного читання: вправи на розвиток графемно-фонемних зв'язків, вправи з техніки читання ізольованих слів та словосполучень, вправи на прогнозування форми слова, вправи на розвиток навичок синтагматичного членування речень та їх інтонаційного оформлення, вправи на розширення поля читання та швидкості сприймання навчального тексту [4, 48].

На початку роботи з казками на уроках іноземної мови варто обирати казки, які мають відповідники в українському фольклорі. Це сприятиме розумінню і розвиватиме в учнів позитивне ставлення до англійської культури. Можливим є також поєднання читання з розповіддю, перефразовуванням сказаного, що може поєднуватися з показуванням дій персонажів жестами та малюванням схем на дошці. Розвиток уяви стає поштовхом до формування фантазії й інтересу, а отже, мотивацією до самостійної та колективної творчої діяльності школярів. Таким чином, при використанні казки як мотиваційного знаряддя на уроці англійської мови вчитель може розраховувати на дієвість [3].

Отже, при дотриманні важливих умов, зазначених нами вище, використання матеріалу казок на уроках іноземної мови в початковій школі

може бути ефективним для формування навичок читання учнів початкової школи.

Список використаних джерел:

1. Артемоном В. А. Психологія навчання іноземним мовам / В. А. Артемоном. М.: Просвещение, 1999. № 5. – С. 10-12.
2. Басіна А. Методика викладання іноземної мови в початковій школі / А. Басіна. Київ: Шк. світ, 2007. – 128 с.
3. Басай Н. П. Засоби навчання іноземних мов у початковій школі / Н. П. Басай // Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія: Педагогіка. Соціальна робота / гол. ред. І. В. Козубовська. – Ужгород: Говерла, 2017. – С. 24.
4. Бігич О. Б. Ігрові вправи для навчання техніки читання та письма першокласників з використанням ілюстрованої наочності // Іноземні мови, 1998. № 4. – С. 48-49.
5. Іноземні мови. 1-4 класи Навчальна програма для загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладів. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/inozemna-mova-poyasnyuvalna-znz-sznz-1-4-klas-belyaeva-xarchenko-finalna-zv.pdf>
6. Ніколаєва С. Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці): Навчальний посібник. – Київ : Ленвіт, 2008. – 285 с.
7. Шастова І. В. Завдання для навчання учнів шестирічного віку техніки читання англійською мовою за звуковим аналітико-синтетичним методом / Шастова І. В. – Київ : Ленвіт, 2012. – 44 с.

САМООЦІНКА ЯК ЧИННИК МІЖСОБИСТІСНОГО СПІЛКУВАННЯ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Лілія Рачкова

Національний педагогічний університет

імені М.П. Драгоманова

м. Київ

Науковий керівник: Процик Л. С.,

кандидат психологічних наук

Анотація. Розглянуто наукові підходи вивчення феномену міжособистісного спілкування. Проаналізовано вікові особливості впливу самооцінки на міжособистісні взаємини у підлітків. Емпірично досліджено взаємозв'язок рівнів самооцінки та особливостей міжособистісного спілкування й спрямованості у підлітковому віці.

Ключові слова: підлітковий вік, самооцінка, міжособистісні відносини, міжособистісне спілкування, особистісна спрямованість.

Підлітковий вік – це період переходу від дитинства до дорослості, для якого характерна специфічна перебудова всіх сторін розвитку підлітка (фізичного, розумового, морального, соціального). Також виникають і формуються новоутворення, закладаються основи свідомої поведінки та розвиваються соціальні установки. У підлітковому віці провідними видами діяльності є міжособистісне спілкування з дорослими й ровесниками, що позитивно позначається на розвитку психіки та особистості загалом. У процесі міжособистісного спілкування для підлітків важливо самоствердитись, зайняти гідне місце у колективі, бути визнаним. Це вимагає необхідного рівня комунікативних здібностей, адекватної самооцінки та особистісної спрямованості [3].

Вивчення теоретичних і методологічних питань психології особистості підлітка ґрунтовно досліджувалася у роботах Б. Ананьєва, О. Бодальова, І. Булах, Л. Виготського, Д. Ельконіна, І. Кона, Г. Костюка, О. Леонтєва, С. Рубінштейна, Т. Титаренко, Д. Фельдштейна та інших. Проблему міжособистісних взаємин, самооцінки та спрямованості у підлітковому віці

вивчали: Є. Головаха, М. Каган, Я. Коломінський, М. Лісіна, В. Мухіна, В. Мясичев, В. Столина, М. Обозов, Л. Фейєрбах та інші.

Основним інтеграційним ядром індивідуальності є *самооцінка особистості*, яка багато в чому визначає життєві позиції підлітка, рівень його прагнень та очікувань. *Самооцінка* – оцінка особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей та місця серед інших людей. Вона є динамічною, так як може змінюватись впродовж життя [4]. Самооцінка впливає на формування стилю поведінки і життєдіяльність людини. Іншими словами, вона обумовлює динаміку і спрямованість розвитку особистості. Від неї залежить критичність, вимогливість до себе, ставлення до успіхів і невдач, спілкування з оточуючими, ефективність діяльності та становлення особистості на всіх етапах розвитку [1, с. 245-272].

Саме у підлітковому віці під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників формується істинна оцінка особистістю самої себе. У цьому віці зростає опора на внутрішні критерії і відбуваються відхід від прямого копіювання оцінок дорослих. *Система міжособистісних відносин виступає найважливішим детермінантом розвитку самооцінки особистості у підлітковому віці.*

Міжособистісні відносини – це взаємини між людьми, які виникають і розвиваються в процесі безпосередньої взаємодії між членами групи, мають [6]. Вчений Л. Виготський, досліджуючи спілкування підлітків з ровесниками та дорослими стверджував, що спілкування виступає одним із провідних видів діяльності у підлітковому віці та несе великий вплив на його взаємовідносини з оточуючими [2]. *Міжособистісне спілкування* – це процес взаємодії між людьми під час якого відбувається сприйняття, взаємовплив на співрозмовника, виявляються психологічні особливості кожного індивіда й формуються міжособистісні взаємини. *Спрямованість у підлітковому віці* виступає як системоутворююча якість особистості, яка визначає її психологічний склад. Саме в спрямованості виражаються цілі, в ім'я яких діє

особистість, її мотиви, суб'єктивні ставлення до різних сторін дійсності [5].

Нами було проведено емпіричне дослідження психологічних особливостей взаємозв'язку міжособистісного спілкування у підлітковому віці з самооцінкою та спрямованістю, у якому взяли участь 61 учень 7-их класів, з яких 24 хлопці та 37 дівчат. Використано комплекс методик, який спрямований на вивчення особливостей самооцінки, міжособистісного спілкування та спрямованості особистості підлітка: «Дослідження самооцінки Дембо–Рубінштейна» (в модифікації А. Прихожан), «Соціометрія Дж. Морено» та «Методика діагностики спрямованості особистості Б. Басса».

За результатами діагностики «Дослідження самооцінки Дембо–Рубінштейна» (в модифікації А. Прихожан) встановлено, що у 44% дітей підліткового віку завищений рівень домагань, середній (адекватний) властивий 49% підлітків, низький – 7% досліджуваних. Завищений рівень самооцінки проявляється у 38% опитаних підлітків, середній (адекватний) – 46%, а занижений – 16% досліджуваних. Відповідно до результатів за методикою Б. Басса спрямованість особистості підлітків на себе властива 23% опитаних дітей, на спілкування – 50% досліджуваних, а на справу – 28%.

Діагностика спілкування підлітків за методикою «Соціометрія Дж. Морено» у класі виявила, що у навчальній сфері 34 % підлітків належать до категорії «зірки», 45% до категорії «надають перевагу», 18% до категорії «знехтувані» та 3% до категорії «ізолювані». У особистісній сфері 33% підлітків належать до категорії «зірки», 53% – «надають перевагу», 10% – «знехтувані», 4 % – «ізолювані».

Таким чином, за результатами дослідження встановлено, що більшість підлітків мають спрямованість на спілкування, переважно це ті опитані, у котрих адекватний або завищений рівень самооцінки. Підлітки, яким властивий занижений рівень самооцінки потрапили у категорію зі статусом «ізолювані» або «знехтувані». Проведене дослідження дало змогу прослідкувати вплив самооцінки на спрямованість дітей підліткового віку та

особливості їх самореалізації у системі міжособистісних відносин.

Отже, феномен міжособистісного спілкування відіграє провідну роль у розвитку психіки дітей підліткового віку. Аналіз літератури вітчизняних та зарубіжних вчених свідчить, що самооцінка є ядром особистості, впливає на формування стилю поведінки, її життєві позиції, спілкування з оточуючими та обумовлює динаміку і спрямованість розвитку особистості загалом. За результатами проведеного емпіричного дослідження самооцінка є вагомим чинником у становленні міжособистісних відносин та спрямованості особистості підлітка і відповідно має свої особливості. Досліджувані із середнім або завищеним рівнем самооцінки спрямовані переважно на спілкування у групі. Підлітки з низьким рівнем самооцінки потрапили у категорію «знехтувані» або «ізолювані». Відповідно рівень самооцінки суттєво впливає на спрямованість особистості підлітка та його включеність у коло однолітків.

Список використаних джерел:

1. Божович Л. И. Проблемы формирования личности: Избранные психологические труды / под ред. Д. И. Фельдштейна / Вступительная статья Д. И. Фельдштейна. 3-е изд. М.: Московский психолого-социальный институт. Воронеж: НПО «МОДЭК», 2001. 352 с.
2. Выготский Л. С. Собрание сочинений: в 6-ти т.; т. 4. М.: Педагогика, 1984. С. 244–268
3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
4. Загальна психологія. Навч. посіб. / О. П. Сергеєнкова, О. А. Столярчук, О. П. Коханова, О. В. Пасєка. К.: Центр учбової літератури, 2012. 296 с.
5. Кайдалова Л. Г., Пляка Л. В. Психологія спілкування: навч. посіб. Х.: НФаУ, 2011. 132 с.

6. Коваленко А. Б. Соціальна психологія: [підручник]. К.: Мікрос-СВС, 2006. 400 с.

ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЕВОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК ПРОБЛЕМА ДОШКІЛЬНОЇ ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Оксана Ревенко
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Луценко І. О.,
доктор педагогічних наук, професор

Анотація. У статті висвітлено проблему виховання культури мовленнєвого спілкування у дітей дошкільного віку. Проаналізовано зміст поняття «культура мовлення», «культура мовленнєвого спілкування», «комунікативна компетенція»; розкрито їх взаємозв'язок.

Ключові слова: культура мовлення, культура мовленнєвого спілкування, комунікативна компетенція.

Спілкування є невід'ємною частиною життя людини, а отже, і складовою її культури. Рівень розвитку мовленнєвого спілкування відображає як рівень духовного розвитку окремої людини, так і суспільства в цілому. Мовлення і мовленнєве спілкування зумовлені конкретними причинами і підпорядковуються правилам мовленнєвої поведінки, що виникли у певному суспільстві, які й складають культуру мовленнєвого спілкування.

Спілкування як специфічний вид дитячої діяльності відіграє важливу роль у цілісному розвитку особистості в дошкільному дитинстві. Завдяки спілкуванню дитина пізнає навколишній світ, засвоює культурні й загальнолюдські цінності. Комунікації з дорослими і однолітками створюють умови для вивчення нею власного внутрішнього світу, пізнання свого «Я», накопичення життєвого досвіду.

З погляду психології, закономірності становлення комунікативної культури особистості досліджують Б. Г. Ананьєв, Г. М. Андрєєва, Л. С. Виготський, Ю. Н. Ємельянов, О. М. Леонтєв, М. І. Лісіна, В. А. Петровський, Т. О. Піроженко, А. Г. Рузська. Особливості виховання культури мовленнєвого спілкування у дітей дошкільного віку є предметом досліджень А. М. Богуш, Н. В. Гавриш, К. Л. Крутій, І. О. Луценко, М. І. Пентилюк, С. К. Хаджирасєвої.

Мета статті - здійснити аналіз сутності і змісту поняття «культура мовленнєвого спілкування дітей дошкільного віку».

У широкому трактуванні спілкування визначається як взаємодія двох і більше людей, як складний процес становлення і розвитку контактів між людьми (міжособові контакти) і групами (міжгрупові контакти).

Поняття «мовленнєве спілкування» досить широке, воно означає контакти між людьми, як побутові, так і професійні, що відбуваються за допомогою мови. Структурною одиницею мовленнєвого спілкування є мовленнєвий акт, коли мовець промовляє висловлювання, звернене до слухача у безпосередній ситуації спілкування. У мовленнєвому висловлюванні повідомляється про предмети дійсності, події, особисте ставлення до них. Висловлюванням можуть бути слово, словосполучення, речення, текст (складне синтаксичне ціле) [5, 48].

О.О. Леонтєв розглядає мовленнєве спілкування як інтегровану діяльність, складовими якої є орієнтувальна і мовленнєва діяльності. Специфіка орієнтувальної діяльності визначається комунікативними потребами, мотивацією спілкування, спрямованістю особистості на співрозмовника, ситуативними чинниками [5, 49]. Специфіка мовленнєвого спілкування виявляється у перебігу дій, за допомогою яких воно відбувається: мовленнєвих операцій, мовленнєвих і комунікативно-мовленнєвих умінь.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Впорядковану в процесі набуття досвіду мовленнєвого спілкування сукупність нормативних мовленнєвих засобів, що оптимально відображають зміст мовлення і задовольняють умови і мету розмови, Н. П. Волкова визначає як культуру мовлення [4, 127]. С. В. Вербещук під культурою мовлення розуміє багатство словника, досконале володінням способами поєднання слів у речення, уміння розрізняти нейтральні і стилістично марковані мовні одиниці, недопущення стильового і експресивного дисонансу, фонетико-інтонаційну виразність (у т.ч. володінням темпом, ритмом, силою голосу), знання психологічних особливостей народу, якому належить мова. Зміст поняття «мовленнєве спілкування» авторка визначає як спілкування за допомогою природної мови, що здійснюється за законами цієї мови, яка є системою фонетичних, лексичних, граматичних, стилістичних засобів і правил спілкування [3, 13].

Під культурою мовленнєвого спілкування вчені розуміють дотримання сукупності вимог до нормативного мовлення, а саме: а) актуальність, істинність, здатність зацікавити слухача; б) відповідність законам логіки і композиції; в) відповідність мовленнєвій нормі; г) доцільний вибір засобів мови, виразність тощо [2, 52]. А. М. Богуш визначає культуру мовленнєвого спілкування як систему знань, умінь і навичок адекватної мовленнєвої поведінки у різноманітних ситуаціях спілкування; вміння будувати свої взаємовідносини з іншими згідно з гуманістичними і морально-етичними нормами, що були прийняті суспільством [2, 7]. Отже, це інтегроване поняття, що включає соціально-моральні норми поведінки і культури мовлення, необхідні для регуляції соціальної взаємодії людей у процесі їх спілкування у практичній і трудовій діяльності. На погляд С.К. Хаджираєвої, культура мовленнєвого спілкування дітей дошкільного віку залежить від ступеня засвоєння дітьми формул мовленнєвого етикету. Структура культури мовленнєвого спілкування дошкільників складається з правильності мовлення, комунікативної доцільності та якості мовлення (точності,

виразності, багатства, мелодійності, ясності), мовленнєвого етикету (лексичного набору формул мовленнєвого етикету; розгортання формул мовленнєвого етикету шляхом звертань та мотивування; відповідності жестів, міміки, інтонацій правилам та нормам мовленнєвого етикету); невербальних засобів спілкування, емоційно-вольових виявів [1, 95]. Сензитивним періодом для формування культури мовленнєвого спілкування, на думку вченої, є старший дошкільний вік [7, 22].

І. О. Луценко зазначає, що мовленнєве спілкування дітей відбувається у процесі комунікативно-мовленнєвої діяльності. Змістовий бік її розвитку пов'язаний з формуванням когнітивно-комунікативної, орієнтувально-планувальної, організаційно-комунікативної, мовленнєвої, комунікативно-діяльнісної компетенцій [1, 95].

А. М. Богуш поняття «комунікативна компетенція дошкільника» розглядає у контексті культури мовленнєвого спілкування, формування якої передбачає вирішення таких завдань: 1) розвиток комунікативних здібностей дітей відповідно до кожного вікового періоду — емоційне спілкування з дорослими, спілкування з однолітками, ініціативне спілкування зі співрозмовником; 2) засвоєння ввічливих форм спілкування, розвиток мовленнєвого етикету; 3) формування культури мовлення; 4) формування культури спілкування [1, 93].

Висновок. Поняття «культура мовленнєвого спілкування дітей дошкільного віку» розглядається сучасною дошкільною лінгводидактикою у вимірі діяльнісного і компетентнісного підходів. Отже мова йде про комунікативно-мовленнєву діяльність дітей дошкільного віку, перебіг якої регулюється комунікативною компетенцією.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і практика навчання дітей рідної мови: підручник / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш / За ред А. М. Богуш. – К. : Вища школа, 2007. – 542 с.
2. Богуш А. М. Культура речевого общения детей дошкольного возраста / А. М. Богуш, Е. П. Аматыева, С. К. Хаджирадева. – Х.: Изд-во «Ранок», 2013. – 288 с. – (Современное образование)
3. Вербещук С. В. Формування мовленнєвої культури учнів початкової школи в процесі літературного читання : дис. канд. пед. наук : 13.00.02 – теор / Вербещук Світлана Василівна – Івано-Франківськ, 2016. – 244 с.
4. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: Навч. посіб. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 256 с. (Альма-матер)
5. Луценко І. О. Дитина і дорослий : вчимося спілкуватись : Готуємося до мовленнєвого спілкування з дошкільниками / І. О. Луценко. - 2-ге вид., перероб. і доповн. – К. : Світич, 2013. – 208 с. : іл. – (Б-чка журн. “Дошк. виховання”). – Бібліогр. : С. 205-206.
6. Луценко, І. О. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх вихователів до організації комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.08 / І. О. Луценко; М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2013. – 40 с
7. Хаджирадева, С. К. Методика формирования культуры речевого общения у детей старшего дошкольного возраста [Текст] : дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Хаджирадева Светлана Константиновна ; Южно-украинский гос. педагогический ун-т им. К.Д.Ушинского. – О., 1996. – 217 л.

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З БАТЬКАМИ

*Ревуцька Л.Є.
ДНЗ № 12 «Світлячок»
м. Київ*

*Науковий керівник: Коннов О.Ф.
кандидат філософських наук, доцент*

Анотація. Ефективність роботи ЗДО з батьками є основою для щорічного коригування річного плану закладу. Для цього потрібно визначити критерії оцінки ефективності роботи і визначити рівні взаємодії закладу з батьками.

Ключові слова: критерії оцінки, ефективність роботи, оцінка стану взаємодії, рівень організації взаємодії.

Ефективність роботи з батьками в будь-якому освітньому закладі багато в чому залежить від грамотної підготовки і попередньої діагностики розвитку даного напрямку роботи вихователів в конкретному закладі дошкільної освіти. Для підвищення ефективності роботи з батьками необхідно виробити певні критерії, які стануть своєрідними маркерами правильно проведеної роботи [1, 190].

Таблиця 1

Критерії оцінки ефективності роботи закладу дошкільної освіти з
батьками

Кількісні	Якісні
Кількість батьків, задоволених роботою вихователя	Ступінь довіри батьків до ЗДО, позитивна думка батьків про виховання дошкільнят в ЗДО
Участь батьків у проведених ЗДО заходах: - по педагогічній освіті; - в конкурсах, святах, організованих в ЗДО	Ініціативність і задіяність батьків у проведених заходах
Відвідуваність батьківських зборів, лекторіїв, конференцій та ін.	Висока швидкість реакції батьків і ЗДО на запити один одного

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Наявність передумов співробітництва ЗДО з батьками	Використання форм роботи з сім'єю, які підвищують активність батьків
Наявність організаційної структури в роботі з батьками	Готовність батьків до подальшої участі в різних проектах ЗДО
Кількість батьків, задоволених рівнем подачі інформації про свою дитину і діяльність ЗДО	Використання різних форм подачі інформації про окрему дитину і діяльність ЗДО

Крім критеріїв оцінки характеру і ефективності роботи закладу дошкільної освіти з батьками необхідно визначити рівні взаємодії закладу дошкільної освіти з батьками.

Оцінка стану взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї передбачає три рівня: високий, середній і низький [2, 175; 4, 98].

Високий рівень організації взаємодії закладу дошкільної освіти з батьками:

- відсутність формалізму в організації роботи батьками;
- облік соціального запиту (інтереси, потреби) батьків у плануванні роботи закладу дошкільної освіти;
- соціологічний аналіз і облік в роботі контингенту сімей вихованців (отримання даних про склад сім'ї, освіті батьків та ін.);
- використання різноманітних форм робіт з сім'єю (індивідуальних, колективних, наглядно-інформаційних), пошук і впровадження в практику нових цікавих обом сторонам спілкування форм роботи з батьками;
- систематична організація активної методичної роботи по підвищенню професійної компетентності вихователів закладу дошкільної освіти по взаємодії з батьками;
- прагнення до діалогу, співпраці при організації роботи з батьками;
- «відкритість» закладу дошкільної освіти для батьків.

Середній рівень організації взаємодії закладу дошкільної освіти з батьками:

- прагнення адміністрації та педагогічного колективу до активної взаємодії з сім'ями вихованців;

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

- мінімальний облік в роботі інтересів і потреб, запитів батьків;
- вивчення соціального профілю сімей (без активного використання отриманих даних в роботі);
- поєднання використання у взаємодії з батьками традиційних і нетрадиційних форм роботи;
- організація відкритих заходів для батьків в основні в святкові дні.

Низький рівень організації взаємодії закладу дошкільної освіти з батьками передбачає:

- формальний підхід до планування та здійснення роботи з батьками;
- відсутність обліку в роботі інтересів і потреб батьків;
- вивчення соціального профілю сімей вихованців (без використання отриманих даних в роботі);
- безсистемне використання в роботі тільки широко поширених, традиційних форм взаємодії з батьками;
- організація відкритих заходів для батьків тільки в дні свят;
- відсутність методичної роботи з підвищення професійної компетентності вихователів щодо взаємодії з батьками;
- неефективне використання наглядно-інформаційних форм роботи з батьками, прагнення підмінити спілкування з батьками матеріалами різних стендів.

Діагностика характеру та ефективності взаємодії закладу дошкільної освіти з батьками, аналіз контингенту сімей вихованців (отримання даних про склад сім'ї, освіті батьків та ін.) проводиться в закладі дошкільної освіти фактично щороку і є основою для щорічної коригування річного плану закладу дошкільної освіти і окремих педагогів роботи з батьками [3, 26; 5, 90]. Крім того, щорічно проводиться аналіз і облік педагогічних потреб і труднощів батьків, для формування тематики заходів.

Список використаних джерел:

1. Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія і практика / Під загальною редакцією доктора педагогічних наук, професора С. О. Нікітчиної. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2014. – 368 с.
2. Взаємодія ДНЗ та сім'ї / уклад.: О. А. Рудік, І. В. Молодушкіна. – Харків: Основа, 2013. – 222, [2] с. – (Серія «Дошкільний навчальний заклад. Вихователю»).
3. Дмитрук Т. В. Формування психолого-педагогічної культури батьків (сучасні форми взаємодії з батьками) / Т. В. Дмитрук // Інформаційно-методичний центр Хмельницький колегіум імені Володимира Козубняка / Хмельницький, 2013. – 55 с.
4. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкілля: у 3-х частинах: навч. посіб. / Н. В. Лисенко, Н. Р. Кирста. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 360 с.
5. Новікова В. М. У співпраці – результат. Робота вихователя з батьками в ДНЗ / В. М. Новікова. – Х.: Вид-во «Ранок», 2011. – 144 с.

ВИХОВАННЯ ПОЗИТИВНИХ ВЗАЄМИН У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ РУХЛИВИХ ІГОР

Тамара Рокітянська
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
м. Київ
Науковий керівник: Поліщук К.М.
старший викладач

Анотація. Проаналізовано науково-методичну літературу з проблеми виховання позитивних взаємин дітей старшого дошкільного віку в процесі рухливих ігор. Охарактеризовано особливості проведення рухливих ігор в умовах сучасного закладу дошкільної освіти та з'ясовано можливості формування позитивних взаємовідносин між старшими дошкільниками в ігровій діяльності.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Ключові слова: рухлива гра, позитивні взаємини, заклад дошкільної освіти, фізичне виховання, дитина старшого дошкільного віку.

Аналіз наукової літератури з проблеми (Б. Г. Ананьєв, С. Л. Рубінштейн, В. С. Рибалко, Я. Л. Коломінська) дозволяє стверджувати, що сьогодні гра є невід'ємним компонентом всебічного розвитку дошкільника, одним з основних засобів його морального і фізичного виховання.

Формування позитивних взаємовідносин у старших дошкільників з ровесниками вимагає особливої уваги з боку вихователів і психологів. Одним з ефективних шляхів формування позитивної взаємодії між дітьми старшого дошкільного віку є організація спільної ігрової діяльності. Е. Вільчковський [1] відзначає, що в грі з найбільшою повнотою і чіткістю виховуються та розкриваються соціально ціннісні якості підростаючої особистості, формується дитяче товариство, свідомість у вчинках та поведінці. Особливе місце у цьому посідають рухливі ігри.

Участь дітей в рухливій грі є ефективним засобом формування дружніх взаємовідносин між дітьми дошкільного віку. Під час рухливої гри відбувається комунікація, розкривається сутність дитини, моральні уявлення, інтелект, творчі і розумові здібності. Не зважаючи на те, що рухлива гра розвиває у дошкільників фізичні якості та формує необхідні навички крім того, вона вчить щирості, дисциплінованості, товарищкості, взаєморозумінню. Рухлива гра допоможе вихователю згуртувати дитячий колектив, включити в активну діяльність дітей замкнених і сором'язливих. У таких іграх діти вчаться діяти в колективі, підкорятися загальним вимогам. У грі вони поступово засвоюють, що не можна залишати друзів у біді, сміятися над чужою поразкою, тому що це може статися з кожним. Від дій взаємної допомоги залежить досягнення загального успіху. Таким чином, рухлива гра створює усі умови для виникнення позитивних взаємин у дитячому колективі, формування дружніх взаємовідносин між дітьми дошкільного віку.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Існує чимало поглядів науковців та дослідників щодо організації і рухливих ігор у ЗДО. Серед цього розмаїття все ж є основні методичні прийоми і можливості, які допоможуть вихователям досягти позитивної динаміки у формуванні відносин дітей у процесі рухливої гри. Насамперед, рекомендується об'єднувати не лише невеликі підгрупи, а й усю групу дітей: ходити, бігати один за одним по одному, парами тощо; для виховання у дошкільників уміння виконувати спільні доручення доцільно використовувати такий прийом: після закінчення гри доручити кільком дітям зібрати обладнання й поставити його на місце, особливо тих, що часто конфліктують між собою в повсякденному спілкуванні.

Для виховання тактовності та стриманості А. Демчишин [2] пропонує у самостійних іграх вихованцям, які добре виконують певні рухи чи знають правила, повчити свого товариша, адже так дитина привчатиметься ролі «наставника» і це теж вплине на її відносини з ровесниками; також варто не забувати брати участь у грі вихованців, бо тут педагог користується прийомами прихованого контролю за взаєминами дітей і нагадує їм правильні лінії поведінки у відповідних обставинах; підбиваючи підсумки гри, вихователю варто не тільки оголошувати переможців (якщо проводилась естафета чи спортивна гра), а й спинятися на прикладах «справді спортивної поведінки», коли виявлялася взаємодопомога, тактовне ставлення до слабших товаришів тощо.

Підсумовуючи значення ігрової діяльності для виховання доброзичливих взаємин та взаємодопомоги у старших дошкільників, можна стверджувати, що в процесі взаємодії дітей можна з успіхом використовувати сукупність усіх видів ігор, оскільки кожна з них має відповідний зміст і робить певний внесок у фізичне і моральне виховання дітей. Широкі можливості для формування позитивних взаємовідносин між дітьми старшого дошкільного віку є в процесі організації рухливих ігор. Якщо в групі створені умови для рухових ігор, а педагогічна атмосфера підсилює

спілкування дітей, то симпатії дітей відповідного один до одного перетворюються в стійкі відносини між собою – дружбу. Велика різноманітність рухливих ігор створює умови для об'єднання дітей і для прояву в них згуртованості, взаємодопомоги та поваги.

Список використаної літератури:

1. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку / Е. С. Вільчковський, О. І. Курок. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2018. – 428 с.
2. Демчишин А. П. Рухливі і спортивні ігри в дошкільному закладі : посібник для вчителя / А. П. Демчишин, В. М. Артюх, В. А. Демчишин, Й. Г. Фалес.– К.: Освіта, 2016.– 175 с.
3. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання / Б. М. Шиян. – Тернопіль : Навчальний книга – Богдан, 2012. – 252 с.

ПРОБЛЕМИ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В LEGO- КОНСТРУЮВАННІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ірина Сехан
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова
М.Київ
Науковий керівник: Луценко І.О.,
доктор педагогічних наук, професор

Анотація. У статті наведено визначення пізнавальної активності дітей дошкільного віку, досліджено особливості використання конструкторів Lego на заняттях з конструювання для розвитку пізнавальної активності дошкільнят.

Ключові слова: пізнавальна активність, конструктори Lego, діти старшого дошкільного віку.

Постановка проблеми. На сьогодні актуальною є проблема оптимізації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку. Це спонукає до пошуку ефективних способів розвитку пізнавальних інтересів дошкільнят, а також запобігання інтелектуальній пасивності 5–6-річних дітей.

Мета статті. Проаналізувати методику розвитку пізнавальної активності у дітей дошкільного віку в процесі конструкторів Lego.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Пізнавальну активність досліджували Н. М. Бібік, Л. С. Виготський, К. А. Колеснік, В. І. Лозова, С. Л. Рубінштейн, Г. С. Щукіна та інші педагоги.

Виклад основного матеріалу. На думку Т. Голованя пізнавальний інтерес – це вибіркова спрямованість до галузі пізнання, до її предметної і процесуальної сторін [1, 16]. У педагогіці можна зустріти термін "навчальний інтерес" як синонім "пізнавального інтересу". У зарубіжних джерелах використовується поняття "інтелектуальний інтерес".

Педагог Б. Мухацька виділила наступні послідовні стадії розвитку пізнавального інтересу [4, 24]: 1) цікавість; 2) допитливість; 3) пізнавальний інтерес; 4) теоретичний інтерес.

Як показують педагогічні дослідження, інтереси дошкільнят характеризуються сильно вираженим емоційним ставленням до того, що особливо яскраво, ефективно розкрито в змісті знань.

Педагог С. О. Ладивір виділяє умови, дотримання яких сприяє формуванню, розвитку і зміцненню пізнавального інтересу дошкільнят:

1. Здійснення максимальної опори на активну розумову діяльність дітей.
2. Умова забезпечення формування пізнавальних інтересів і особистості в цілому.
3. Емоційна атмосфера навчання, позитивний емоційний тонус процесу - третє важлива умова.
4. Сприятливе спілкування в навчальному процесі [3, 5].

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Великий потенціал для розкриття пізнавального інтересу у дітей укладений в конструктивній діяльності за допомогою Lego. Особливо слід виділити конструювання за задумом, яке в порівнянні з конструюванням за зразком володіє великими можливостями для розвитку творчості дітей, для прояву їх самостійності. Конструюючи за задумом, дитина сама вирішує, що і як вона буде конструювати.

Однак створення задуму майбутньої конструкції і його здійснення – досить важке завдання для дошкільнят: задуми нестійкі, часто змінюються в процесі діяльності. Щоб ця діяльність протікала як пошуковий творчий процес, діти повинні мати узагальнені уявлення про об'єкти, володіти узагальненими способами конструювання і вміти шукати нові способи. У конструюванні за темою дітям пропонують загальну тематику конструкцій («мости», «будинки»), а вони самі створюють задуми конкретних будівель, вибирають способи їх виконання.

Джерелом задуму дітей є навколишнє життя, його багата палітра: різноманітний природний і предметний світ, соціальні явища, художня література, різні види діяльності і, в першу чергу, гра. Таким чином, ефективним засобом активізації інтересу до відображення об'єктів дійсності служить конструювання Lego за моделями, за схемами, кресленнями, планом, зразком, по пам'яті (наприклад, «Будинок», «Дитячий садок», «Магазин», «Місто», «Меблі», «Тварини», «Транспорт», «Гараж» і т.д.). Дитина створює нові образи, спираючись на наявні уявлення про об'єкт, по ходу задуму уточнює і удосконалює конструкцію, тим самим формуючи інтерес.

Розглядаючи разом з дітьми зразок об'єкта, вихователь повинен назвати його і позначити контур рукою. Потім він звертає увагу на частини предмета (у будиночка - стіни, дах і т. д.). Далі дуже важливо встановити просторове розташування частин по відношенню один до одного (перекриття спирається на стіни, а дах на перекриття). І, нарешті, вихователь разом з дітьми розглядає кожную частину з точки зору складу деталей і їх розташування

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

(стіни зроблені з кубиків і цеглинок, перекриття з пластин). Все обстеження будівлі повинно вестися в тій же послідовності, що і її створення (стіни, вікна, перекриття, дах). Це значно полегшує дітям планування будівлі і її відтворення. Схематично цей процес можна представити так: розгляд об'єкта в цілому; встановлення його практичного призначення; виділення основних частин; визначення їх функціонального призначення відповідно до призначення об'єкта в цілому; встановлення просторового розташування цих частин; виділення деталей в основних частинах будівлі; встановлення просторового розташування цих деталей по відношенню один до одного («З чого зроблено?», «Знайди такий же», «Чим схожі і чим відрізняються?», «Розкажи про властивості предмета» і т. д.). За допомогою Lego діти передають у будівлях отримані знання та враження від занять, екскурсій, спостережень і прогулянок. Отримані конструкції поєднують у тематичну споруду «Моє місто», «Моя вулиця», «Мій дім», «Зоопарк» і т.д., які надалі використовуються не тільки на заняттях, але і в самостійно-ігровій діяльності дітей і сприяють розвитку комунікативних навичок.

Таке обстеження забезпечує формування цілісно-розчленованого уявлення про конструйованому об'єкті і складе основу для творчих проявів дітей. Систематичне проведення аналізу зразків сприяє тому, що діти опановують узагальненим способом аналізу конструюються об'єктів. Узагальнені уявлення про конструюються об'єктах виступають як певна система знань про них. Наприклад, всі мости мають загальні частини як опори, проїжджа частина, перила і т. д., але в залежності від практичного використання мостів (пішохідний, автомобільний, залізничний) ці частини можуть істотно відрізнитися один від одного за формою, розмірами, розташуванням. Тому діти повинні мати можливість побудувати не один міст, а кілька різних за призначенням.

Доцільно кожен тему поступово ускладнювати конструкціями одного і того ж об'єкта (будинку, мости, машини). Ускладнення конструкцій по

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

кожній темі, для старших дошкільнят задає не через зразок, а через ускладнення схем, креслень, умов, яким повинен відповідати об'єкт (наприклад, двоповерховий однопід'їздний будинок; триповерховий чотирьохпід'їздний будинок). Постановка такого роду завдань значно активізує мислення дітей, їх самостійну пошукову діяльність. В результаті формуються узагальнені способи аналізу і цілеспрямоване побудова дітьми своїй практичній діяльності. З метою розвитку творчості важливе місце необхідно приділити формуванню у дітей просторових орієнтувань. Діти повинні вміти правильно розташовувати окремі об'єкти по відношенню один до одного з урахуванням задуму: будинки на площі – фасадом до центру, житлові будинки на вулиці – фасадом до проїжджої частини. Не менш важливо навчання старших дошкільників оволодіння діями моделювання структурних особливостей предметів.

Практичне моделювання реальних предметів в конструюванні з будівельного матеріалу - це їх відтворення в формі простих наочних моделей з будівельних деталей. Умови для безпосереднього моделювання в повній мірі реалізуються лише при використанні в ході виконання конструктивних завдань моделювання «другого порядку», тобто дій, пов'язаних з побудовою та використанням графічних зображень типу схем, креслень, які можуть бути засобом аналізу конструкції. Перехід від дій з простими моделями до дій з графічними моделями забезпечує підготовку до здійснення їх «в умі».

При проведенні занять з конструювання Lego треба мати на увазі, що графічні моделі предметів і їх конструкцій можуть бути використані практично при вивченні будь-якої теми, будь то конструювання будинків, мостів, предметів транспорту. Важливо лише вибрати для роботи з дітьми (особливо на початковому етапі навчання графічного моделювання) схематичні зображення тих проєкцій предметів, які найбільш знайомі дітям і досить інформативні. Наприклад, при зображенні будинку краще

використовувати схему його фасаду (вид спереду), при зображенні машини – вид збоку, літака – вид зверху.

Після того, як діти освоюють орієнтування в умовах конструювання із застосуванням площинних зображень в одній проекції, можна переходити до навчання їх складання та використання графічних зображень предмета в двох, трьох площинних проекціях.

Висновок. Оволодіння конструктивною ігровою діяльністю за допомогою Lego є важливим для розвитку пізнавальної активності, вміння та бажання вчитися, виконувати завдання відповідно до поставленої мети, досягати її.

Список використаних джерел :

1. Головань Т. Пізнавальний інтерес як чинник підвищення ефективності процесу навчання / Т. Головань // Рідна школа. – 2004. – № 6. – С. 15–17.

2. Ковшар О. В. Формування пізнавальної активності дошкільників засобами ігрових технологій / О. В. Ковшар // Збірник наукових праць. Педагогічні науки / М-во освіти і науки України, Херсонський держ. ун-т. – Херсон, 2010. – Вип. 55. – С. 287-291.

3. Ладивір С. О. Пізнавальна активність старших дошкільнят: індивідуальні особливості / С. О. Ладивір // Дошкільне виховання. – 2006. – № 11. С. 3–6.

4. Мухацька Б. Стимулювання пізнавальної активності дітей у дитячому садку: автореф. дис. ... д-ра пед. наук / Б. Мухацька // Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К., 2001. – 41 с.

5. Пеккер Т. В. Програма розвитку конструктивних здібностей дітей дошкільного віку «ЛЕГОконструювання» / Т. В. Пеккер, Н. М. Голота, О. П. Терещенко, І. Ю. Резніченко – К., 2010. – 20 с.

6. LEGO // www.lego.com

УПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Мирослава Скальська

ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

НАПН України

м. Київ

*Науковий керівник: Марусинець М. М.,
доктор педагогічних наук, професор*

Ефективність роботи навчального закладу значною мірою залежить від того, наскільки управлінню вдасться забезпечити відповідність внутрішньої прямої інформації (від керуючої до керованої підсистеми) зовнішній інформації, що відображає сучасний рівень розвитку педагогічної теорії та практики.

Основним компонентом навчального закладу як соціальної системи є людина. У цьому контексті управління будемо розглядати як безпосереднє керівництво людьми, що здійснюють, з одного боку, розробку і постановку завдань, а з другого – їх виконання для забезпечення належного рівня навчально-виховного та навчально-виробничого процесу і досягнення оптимальних результатів діяльності О. Хохлова [4].

Дане визначення може бути уніфікованим до розуміння особливостей та специфіки управління закладом дошкільної освіти (ЗДО). Педагогіка менеджменту розглядає управління ЗДО як складний процес, у якому науково обґрунтовані дії адміністрації і працівників є цілеспрямованими, плановірними і спрямованими на виконання та реалізацію відповідних виробничих функцій. Ці дії, кожна з яких сама по собі є процесом, є важливими для досягнення успіху ЗДО. Їх називають управлінськими функціями. Кожна управлінська функція також є процесом, тому що складається із низки взаємопов'язаних дій, або суми всіх функцій, а саме: планування, організація, мотивація, контроль, які є первинними процесу

управління. Саме від них відштовхуються науковці – деталізуючи: мету – завдання – процес управління та аналіз планування організації, мотивацію – контроль. Саме ці чотири функції складають «скелет» процесу управління сучасним закладом дошкільної освіти.

Така структура управління навчальним закладом є певною мірою альтернативним концепціям, оскільки базується на принципі впливу і взаємодії суб'єктів і об'єктів управління. За вченими [1, 2] управління виконує дві важливі цілі:

1) організація освітнього процесу на засадах компетентнісного підходу і задоволення інтересів суб'єктів взаємодії;

2) задоволення особистих потреб й інтересів працівників навчального закладу.

Для реалізацій цих цілей використовується багаторівнева система функцій управління. Першу групу цих функцій становлять цільові – виробнича, що передбачає організацію освітнього процесу і соціальна – орієнтована на задоволення інтересів педагогів та інших працівників.

Друга група функцій – це соціально-психологічні функції, а саме: організація педагогічного колективу, його активізація, згуртування, удосконалення, розвиток самоврядування.

Третю групу функцій утворюють операційні – планування (прийняття рішень), інструктування і контроль.

Ранжуючи їх учені особливий акцент робить на цільові функції, після – соціально-психологічні, і операційні, припускаючи окремі суперечності. А саме: операційні функції не мають ніякого самостійного значення, оскільки вони підпорядковані функціям другого і третього рівнів.

ЗДО у своїй структурі має дві основні підсистеми керуючу і керовану. Керуюча підсистема включає низку посадових осіб і колегіальних органів, діяльність яких спрямована на організацію та регулювання освітнього процесу з метою одержання його оптимальних результатів. Цього результату

досягають за допомогою системи впливів на педагогів, зайнятих у цьому процесі. Наслідком цих впливів є упорядкування, узгодження і з'єднання різноманітних елементів цього процесу. Ефективність діяльності керуючої підсистеми істотною мірою визначається її відповідністю керованій системі. Ця відповідність виявляється через: узгодженість цілей освітнього процесу і цілей управління; змісту освітнього процесу і змісту управлінської діяльності суб'єктів управління; цілей освітнього процесу і особливостей процесу й організаційної структури управління.

Отже, управління ЗДО – складна, цілісна соціальна система, яка містить у собі численні процеси (педагогічні, психологічні, економічні тощо), і тому управління навчальним закладом не може обмежуватися тільки деякими з них і відкидати інші. [1, 4] У зв'язку з цим управління навчальним закладом необхідно визначити як діяльність керуючої підсистеми, спрямовану на створення прогностичних, педагогічних, психологічних, кадрових, матеріально фінансових, організаційних, правових, ергономічних, медичних умов, необхідних для нормального функціонування і розвитку освітнього процесу і реалізації цілей навчального закладу.

Список використаних джерел:

1. Керівництво дошкільним навчальним закладом: Інформативно методичні матеріали на допомогу керівникові дошкільного навчального закладу / Упор.: Н. Майор, Ю. Манилюк, М. Марусенець та ін. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 168 с.

2. Мармаза О. І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом / О. І. Мармаза. – Х. : Основа, 2004. – 240 с.

3. Тимошко Г. М. Культура управління загальноосвітнім навчальним закладом у контексті культурно-освітнього аспекту розвитку суспільства.

[Електронний ресурс] URL:
http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/ped/2011_84/Tym1.pdf

4. Хохлова О. О. Управління дошкільним закладом в умовах модернізації освіти в Україні / О. О. Хохлова // Теоретико-методологічні основи розвитку освіти та управління навчальними закладами : матеріали ІІ Всеукраїнської (з міжнародною участю) науково-методичної конференції, 18 листопада 2016 року : у 2 ч. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2016. – Ч.2. – С. 193–198.

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ НОВОГО ЗВУКА Й НОВОЇ БУКВИ В ПЕРІОД НАВЧАННЯ ГРАМОТИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Яна Сливканич
Факультет педагогіки та психології
НПУ імені М. П. Драгоманова
Науковий керівник: Семеренко Г. В.,
кандидат філологічних наук, доцент

Анотація. У тезах висвітлено дискусійні питання методики вивчення звуків і букв на їх позначення, умови подолання труднощів при формуванні читацької компетентності шестиліток, завдання учителя у період навчання дітей грамоти.

Ключові слова: інноваційні методики вивчення нового звука й нової букви, читацька компетентність, навчання грамоти шестиліток.

Актуальність дослідження. У Державному стандарті початкової освіти зазначено що «метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб», а «вимоги до обов'язкових результатів навчання визначаються з урахуванням компетентнісного підходу до навчання, в основу якого покладено ключові компетентності» [2]. Тому дослідження процесу формування читацької компетентності першокласників є актуальною проблемою.

Мета публікації полягає в теоретичному обґрунтуванні доцільності застосування інноваційної методики формування читацької компетентності молодших школярів на уроках навчання грамоти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес навчання дітей грамоти був предметом дослідження науковців різних галузей: педагогів, психологів, лінгвістів. Для початкової школи з цієї проблеми особливе значення мають праці М. Вашуленка, О. Вашуленко, А. Богущ, Н. Васильківської, М. Захарійчук, М. Наумчук, К. Пономарьової, А. Каніщенко. На сьогодні питання залишається багато в чому дискусійним.

Серед обговорюваних тем найчастіше постає питання цілеспрямованого ознайомлення дитини із звуками та буквами на їх позначення, а також доцільності навчання її читати в закладі дошкільної освіти. Науковці визнають надзвичайну складність процесу засвоєння грамоти, наявність у ньому кількох взаємопов'язаних етапів, більшість із яких припадає на початкову школу.

Читацька компетентність молодшого школяра – це володіння комплексом читацьких знань, умінь і навичок, ціннісних ставлень учнів, які дають змогу учневі свідомо здійснювати пошук книжок, відбір інформації для вирішення навчально-пізнавальних завдань і виявляються у процесі сформованості повноцінної навички читання, розуміння текстів різних жанрів, обізнаності з колом читання (доступного дітям цього віку), сформованості особистісних ціннісних суджень щодо прочитаного [1].

Навчання грамоти – це особливий етап у початковому навчанні рідної мови, метою якого є побудова процесу навчання за визначеними Державним стандартом початкової освіти ключовими компетентностями, першою з яких є вільне володіння державною мовою, що передбачає «уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного

самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях» [2].

У типовій освітній програмі, розробленій під керівництвом академіка Савченко О. Я., виділено такі змістові лінії: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовні явища».

Змістова лінія «Читаємо» передбачає «формування в учнів повноцінної навички читання, умінь самостійно вибирати й опрацьовувати літературні тексти різних видів, дитячі книжки, висловлювати своє ставлення до прочитаного..., а змістова лінія «Досліджуємо мовні явища» зосереджує увагу вчителя на роботі з першокласниками з дослідження мовних звуків, правильній їх вимові та позначення звуків буквами [3].

Завдання учителя початкових класів не тільки навчити свідомо, правильно, виразно читати, розуміти, аналізувати твори, але й формувати у дітей соціальні, морально-етичні цінності через художні образи літературних творів; розвивати мовлення учнів; формувати уміння створювати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого); розвивати творчу літературну діяльність школярів; формувати у них навички самостійної роботи з різними типами і видами дитячих книжок; уміння здійснювати пошук, відбір інформації для вирішення навчально-пізнавальних завдань.

Успішно вирішити їх можна за умови добре спланованих уроків. Для більшої ефективності уроку читання використовуються інноваційні методики: варіативність його побудови, застосування емоційно привабливих елементів (ігрового сюжету, девізів, фрагментів фільмів, мультфільмів, документальних фільмів, музики, творів образотворчого мистецтва і краєзнавчих матеріалів). З метою заохочення до читання діти залучаються до створення короткочасних проєктів тощо.

Формуванню читацької компетентності сприяє збагачення словникового запасу і розвиток мовлення учнів, навички швидкого, свідомого,

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

правильного, виразного читання, розвиток мислення, творчих здібностей, бібліотечна робота, індивідуальна робота, інновації, досвід.

Важливо прививати в учнів любов до читання, зацікавлювати їх. Кращі результати мають ті учні, які отримують задоволення від читання, незалежно від того, як часто і як багато вони читають.

Навчитися читати – це специфічна пізнавальна діяльність. Адже на кожному етапі учні йдуть від незнання до знання, і керує цим рухом учитель.

Щоб першокласники, які щойно навчились читати, відразу не втрачали бажання це робити, важливо не тільки підтримувати у дітей зацікавлення, а й розвивати його від уроку до уроку.

Отже, дослідження проблеми показало, що методика навчання грамоти на зламі XIX – XX століть перебувала в стадії свого становлення. Однак наукові праці минулого і сьогодення дають змогу визнати, що процес пошуку удосконалення діючого методу навчання грамоти шестиліток триває і досі.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко О. Читацька компетентність молодшого школяра: теоретичний аспект / Оксана Вашуленко // Початкова школа. – 2011. – № 1. – С. 48-50.
2. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу: Державний стандарт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п>
3. Савченко О. Я. Типова освітня програма для закладів середньої освіти. Затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1272.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ІЛЮСТРАТИВНИМ МАТЕРІАЛОМ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Сніжана Смерега
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені І. Я. Франка
м. Дрогобич
Науковий керівник: Луців С. І.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. З'ясовано, що ефективність уроків літературного читання у початковій школі залежить від доцільного вибору й застосування різних лінгводидактичних методів і прийомів, їх особливостей і класифікаційних підходів. Встановлено, що використання наочності полегшує і прискорює процес запам'ятовування і засвоєння матеріалу, формує прийоми роботи з пам'яттю. Доведено, що систематичне застосовуючи ілюстративного матеріалу на уроках літературного читання вчить учнів бачити головне, систематизувати здобуті знання.

Ключові слова: лінгводидактика, ілюстративний матеріал, наочність, картина.

У сучасних умовах модернізації шкільної освіти особливої актуальності набуває проблема опанування школярами рідної мови не лише як засобу пізнання, а й як засобу вираження власної думки, прилучення до скарбниць культури українського народу, формування в них мовної і мовленнєвої компетенції як сукупності знань, умінь і навичок, необхідних для користування державною мовою у різних сферах життя і виробництва.

Одним із найважливіших принципів навчання методисти вважають наочність. Педагоги стверджують, що чим більше знання спираються на відчуття, тим вони достовірніші, оскільки власне спостереження замінює багато доказів.

Застосування ілюстративного матеріалу у поєднанні з багатьма іншими засобами є важливою умовою підвищення ефективності навчання учнів початкових класів, розвитку їхньої самостійності та інтересу до науки, активізації інтелектуальної діяльності учнів. Це сприяє раціоналізації навчального процесу, підвищенню його продуктивності, дає змогу забезпечити оптимальний обсяг передачі та засвоєння наукової інформації.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Якщо заняття в школі одноманітні, не несуть нового змісту, нецікаві за формою, то інтерес до навчання втрачається. Тому вчасно використана виразна наочність – це і змістовне й емоційне підживлення процесів сприймання, мислення, пам'яті молодших школярів.

Наочний образ предмета може сам по собі привернути увагу на тривалий час, але мета застосування наочності полягає зовсім не в тому, щоб на весь урок привернути увагу учня, - наочність приноситься на урок для того, щоб на якомусь етапі пізнання діти відволікались від образу, перейшли в думці до узагальнюючої істини, закономірності [1, 29].

На думку О. Я. Савченко, повноцінне засвоєння знань, умінь і навичок можливе тільки на основі певного чуттєвого досвіду, нагромадження якого зумовлюється безпосереднім або опосередкованим сприйманням навколишньої дійсності. І з цього випливає потреба застосовувати наочність у навчальному процесі. У початкових класах її використовують для збагачення й розширення безпосереднього чуттєвого досвіду учнів, розвитку спостережливості, пізнання конкретних властивостей предметів під час практичної діяльності, створення умов для переходу до абстрактного мислення [3, 35].

Вибір тієї чи іншої наочності для конкретного уроку зумовлюється не тільки його навчальною метою, а й іншими чинниками. Зокрема, специфікою мікросередовища школи і попереднім рівнем готовності дітей, їх емоційним станом, резервом навчального часу.

Важливе місце на уроках літературного читання відводиться навчання розповідання за картиною.

В основі розповідання за картиною лежить опосередковане сприймання навколишнього життя. Картина розширює і поглиблює дитячі уявлення про природні та суспільні явища, впливає на емоції дітей, викликає інтерес до розповідання.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Розповідання за картиною – це складна розумова діяльність, в якій мають місце аналіз, синтез, порівняння, умовиводи. Формування умінь розповідати за картиною не можна розглядати ізольовано від особливостей сприймання дітьми картини.

Сприймання – складний психічний процес; під час сприймання картини працює тільки один аналізатор – зоровий, що веде до ускладнення сприймання. Зображене на картині не просто повторює реальний предмет, а передає його за допомогою специфічних художніх прийомів і засобів. Дитина повинна навчитися правильно співвідносити зображене з тим, що воно передає, і розповісти про нього. Успіх навчання розповідання належить насамперед від розуміння дітьми сюжету картини. Він повинен відповідати досвіду, почуттям, переживанням молодших школярів [24, 51].

У формуванні умінь описувати картини і складати за ними розповіді використовують спеціально розроблені серії дидактичних ілюстрацій. До відбору ілюстрацій для розповідання висувають вимоги:

- ілюстрація має бути доступною для сприймання, не повинно бути великого нагромадження деталей, скорочення або закриття предметів, що робить їх важкими для впізнавання;

- зміст картини повинен бути цікавим, зрозумілим, близьким до життєвого досвіду дітей, відповідати їх знанням про довкілля, сезонні зміни в природі тощо;

- зображення персонажів повинно бути реалістичним;

- картина повинна бути високохудожньою, мати виховну цінність, формувати позитивне ставлення до довкілля.

Отже, використання ілюстративного матеріалу відіграє переважно допоміжну роль, однак, іноді навчальний матеріал має такий характер, що без унаочнення правильне уявлення про новий об'єкт взагалі неможливе. Тому важливо не тільки відібрати ілюстрації до уроку літературного читання, а й

продумати, як поставити запитання, щоб створюваний в учнів зоровий образ активно «працював» на досягнення мети уроку.

Список використаних джерел:

1. Киричук О. І., Волошина Г. П. Підготовка учнів до сприймання нового тексту / О. І. Киричук, Г. П. Волошина // Початкова школа. – 1992. – № 9. – С. 29-31.
2. Навчання у початковій школі як цілісний творчий процес: Теорія і практика / За загальною редакцією академіка НАПН України В. І. Бондаря. – К.: Видавництво «Початкова школа», 2011. – 384 с.
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів / О. Я. Савченко. – К.: Генеза, 1999. – 368 с.

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Юлія Смоленська
Луцький педагогічний коледж
м. Луцьк
Науковий керівник: Савчук С. В.,
викладач

Анотація. У статті обґрунтовано важливість використання ігрових форм навчання в освітньому процесі початкової школи. Розглянуто основні функції та принципи проведення гри. Окреслюються основні питання організації навчальних ігор.

Ключові слова: гра, ігрові технології, учні початкових класів.

У Концепції Нової української школи – зазначається важливість збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу, розвитку здібностей учнів, створення навчально-

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

предметного середовища, що в сукупності забезпечують психологічний комфорт і сприяють вияву творчості дітей [5, 10].

В початковій школі це вимагає використання гри в освітньому процесі, оскільки саме ігрова діяльність є звичною і комфортною для учнів молодших класів. Навчально-педагогічні ігри створюють умови для залучення дітей до безпосередньої участі, самостійного пошуку шляхів і засобів розв'язання проблем, що розглядаються під час навчання.

Гра – вид діяльності в умовах ситуацій, які спрямовані на відтворення і присвоєння суспільного досвіду, в якому складається і вдосконалюється самоуправління поведінкою. В практиці людини ігрова діяльність виконує такі функції:

- розвивальну (це основна функція гри - надихнути, викликати інтерес);
- комунікативну: засвоєння діалектики спілкування;
- самореалізації в грі, як полігоні людської практики;
- ігротерапевтичну: подолання різних труднощів, які виникають в інших видах життєдіяльності;
- діагностичну: вплив відхилень від нормативної поведінки, самопізнання в процесі гри;
- функцію корекції: внесення позитивних змін в структуру особистісних показників;
- соціалізації: включення в систему суспільних відносин засвоєння норм людського співжиття [2, 260].

Ігрові технології навчання – це особливий метод навчання, який передбачає засвоєння навчального матеріалу та змісту освіти, також допомагає знайти та отримати бажану ціль, тобто досягти певного результату.

Ігровий метод навчання передбачає визначення мети, спрямованої на засвоєння змісту освіти, вибір виду навчально-пізнавальної діяльності і

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

форми взаємодії педагога і студентів. Застосування цього методу навчання вимагає:

- з'ясування і усвідомлення його цілей, тобто бажаного результату; без цього діяльність суб'єктів навчального процесу не може бути цілеспрямованою;

- вибору способу діяльності для досягнення мети;

- необхідних засобів інтелектуального, практичного або предметного характеру, оскільки діяльність завжди пов'язана з ними;

- наявності певних знань про об'єкт діяльності.

Ігри ефективні в системі з іншими формами і методами навчання. Використання дидактичних ігор має бути направлене на досягнення мети: дати учневі знання, відповідні сучасному рівню розвитку будь-якої науки.

Ігри бажано широко використовувати як засіб навчання, виховання і розвитку учнів. У будь-якій грі розвивається увага, спостережливість, кмітливість. Сучасна дидактика звертаючись до ігрових форм навчання на уроках, вбачає в них можливість ефективної взаємодії педагога та здобувачів освіти, продуктивної форми їх спілкування з властивими їм елементами змагання, непідробної цікавості.

У процесі гри в учнів виробляється звичка зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу. Захопившись грою, діти не помічають, що навчаються.

Дидактична гра на уроці – не самоціль, а засіб навчання і виховання. Сам термін «дидактична гра» підкреслює її педагогічну спрямованість та багатогранність застосування [4, 450].

Вибір гри в першу чергу залежить від того, які саме освітні завдання вимагають свого розв'язання. Мета гри перебуває за межами ігрової ситуації, і результат гри може виражатися у вигляді зовнішніх предметів і всіляких виробів (моделі, макети, іграшки, конструктори, ляльки тощо), «продуктів» художньої творчості, нових знань [3, 157].

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Гра здатна виступати засобом отримання чогось, хоча джерелом її активності є завдання, добровільно взяті на себе особистістю, ігрова творчість і дух змагання. В іграх дитиною здійснюються цілі декількох рівнів, взаємозалежних між собою [4, 451].

Важливим завданням у виборі є збіг цілей навчання чи виховання і бажання дитини. У пропозицію гри входить пояснення її правил і техніки дій. Пояснення гри є моментом дуже відповідальним. Гру варто пояснювати коротко й точно, безпосередньо перед її початком. У пояснення входять назва гри, розповідь про її змісті пояснення основних і другорядних правил, пояснення значення ігрових аксесуарів.

Обладнання й оснащення ігрової площі, її архітектура. Місце гри має відповідати її сюжету, змісту, підходити за розміром для кількості учасників, бути безпечним, гігієнічно нормативним, зручним для дітей; не мати відволікаючих факторів [3, 158].

Ігровим звичайно називають колектив дітей, створений для проведення ігор. Ігрова практика дітей нагромадила чимало демократичних агротехнічних прикладів поділу на мікроколективи учасників, зокрема жеребкування, лічилки.

Один з відповідальних моментів у дитячих іграх – розподіл ролей. Вони можуть бути активними та пасивними, головними та другорядними.

Необхідно стежити за тим, щоб у ролі була дія: роль без дії – не жива, дитина вийде із гри, якщо їй нема що робити. Не можна використовувати у грі негативні ролі, вони прийняті тільки в гумористичних ситуаціях.

Основні принципи організації гри:

- відсутність примусу будь-якої форми при залученні дітей у гру;
- принцип розвитку ігрової динаміки;
- принцип підтримування ігрової атмосфери (підтримка реальних почуттів дітей);
- принцип взаємозв'язку ігрової та неігрової діяльності;

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

- принципи переходу від найпростіших ігор до складних ігрових форм;
- логіка переходу від простих ігор до складних пов'язана з поступовим поглибленням різноманітного змісту ігрових занять і правил. Розподіл не повинен залежати від статі дитини, віку, фізичних особливостей [1, 105].

Завдяки ігровій діяльності краще розвиваються індивідуальні здібності учнів, оскільки вони не відчують психологічного тиску відповідальності, який властивий звичайній навчальній діяльності. У процесі гри відбувається навчання дії за допомогою самої дії. Засвоєння знань здійснюється в контексті певної діяльності, що створює ситуацію необхідності знання. Гра дає змогу позбутися шаблонів і стереотипів, здатна змінити ставлення учнів до будь-якого явища, факту, проблеми. Вона стимулює інтелектуальну діяльність учнів, вчить прогнозувати, досліджувати та перевіряти правильність прийнятих рішень і гіпотез, виховує культуру спілкування, формує вміння працювати в колективі та з колективом. Все це визначає функції навчальної гри як засобу психологічного, соціально-психологічного та педагогічного впливу на особистість. Педагогічно і психологічно продумане використання гри стимулює розумову діяльність. А це підвищує інтелектуальну активність, пізнавальну самостійність та ініціативність учнів.

Ігровий підхід не є визначальним способом засвоєння навчального матеріалу, але він значно збагачує педагогічну практику і розширює можливості учнів [2, 260].

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. ігол.ред. Бусел В. Т. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Види ігор // Вчитель вчителю, батькам, учням [Електронний ресурс] / Збірник статей – Режим доступу: http://www.teacher.at.ua/publ/vidi_igor/38-1-0-01130

3. Гурин Ю. В. Урок плюс Игра: Современные игровые технологии для школьников / Ю. Гурин. – М.: Сфера, СПб: Речь, 2010. – 157с.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. пос. / І. М. Дичківська – К.: Академвидав, 2004. – 450 с.
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерство освіти і науки України. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

БАЗОВІ ЗАВДАННЯ ПОЧАТКОВОГО КУРСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Марія Сторонська
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені І. Я. Франка
м. Дрогобич
Науковий керівник: Гірняк С. П.,
доктор філологічних наук, доцент

Анотація. У дослідженні доведено, що комунікативний підхід до вивчення рідної мови передбачає орієнтацію в питаннях мови й мовлення. Мова виступає засобом пізнання та спілкування, засобом обміну думками між людьми, є однією з характерних ознак сучасної нації. Головна мета навчання української мови полягає у формуванні в учнів комунікативної компетентності шляхом засвоєння доступного і необхідного обсягу знань з мови, опанування всіх видів мовленнєвої діяльності. Компетентнісний підхід до навчання української мови є актуальним у наш час, оскільки покликаний плекати мовну особистість, яка не тільки знає українську мову, а й постійно використовує її у повсякденному спілкуванні, любить, шанує і дбає про її збагачення, розвиток і престиж.

Ключові слова: молодші школярі, українська мова, мова, мовлення, комунікативно-діяльнісний підхід, комунікативна компетентність, мовленнєва діяльність.

Модернізація початкової загальної освіти, сучасний підхід до навчання мови в початковій школі має пізнавально-практичне спрямування, тобто зорієнтований на формування в учнів комунікативної компетентності, на виховання мовної особистості, яка бездоганно володіє лінгвістичними

знаннями, уміннями створювати власні висловлювання різних типів, стилів і жанрів мовлення. Комунікативно-діяльнісний підхід до навчання української мови спонукає вчителя розвивати мовлення учнів як одного з головних чинників у пізнанні нового, важливого, цікавого, у досягненні успіху в будь-якій подальшій навчальній діяльності, а в майбутньому – і в будь-якій сфері життя.

Стандартизована мовна освіта визначає нові підходи до навчання української мови, враховуючи Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти та Державний стандарт початкової загальної освіти. Головна мета навчання української мови полягає у «формуванні в учнів комунікативної компетентності шляхом засвоєння доступного і необхідного обсягу знань з мови, опанування всіх видів мовленнєвої діяльності» [6, 5]. Компетентнісний підхід до навчання української мови є актуальним у наш час, оскільки покликаний плекати мовну особистість, яка не тільки знає українську мову, а й постійно використовує її у повсякденному спілкуванні, любить, шанує і дбає про її збагачення, розвиток і престиж.

Демократичні перетворення, що відбуваються в суспільстві, потребують нових підходів до навчання української мови в закладах освіти, і передовсім у загальноосвітній школі. О. Співаковський, Л. Петухова, В. Коткова в навчально-методичному посібнику «Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі» зазначають, що реалізація сучасної освітньої парадигми значною мірою залежить від учителя початкової школи, який все ще залишається основним джерелом знань для учнів початкової школи, проте слід пам'ятати, що значний обсяг інформації отримують школярі в інформаційно-комунікаційному середовищі (телебачення, відеофільми, комп'ютерні програми й ігри, Інтернет, навчальну й науково-популярну літературу тощо) [5].

Початковий етап навчання української мови в 1-4 класах будується так, щоб відомості з різних лінгвістичних розділів відповідали науковим

уявленням про ті чи ті мовні факти. На думку М. Вашуленка, «принцип науковості трактується як достовірність виучуваного матеріалу, відповідність його поглядам, існуючим у сучасній лінгвістичній науці, правильне розкриття суті мовних явищ і їх істотних ознак» [1, 15].

Основна мета початкового (пропедевтичного) курсу української мови:

1) виховання поваги і любові до української мови, бажання її вивчати і краще знати, гордитися нею;

2) вироблення вмінь висловлюватися в усіх доступних формах, видах, типах і стилях мовлення та культури спілкування;

3) формування початкового уявлення про мовну систему, одиниці мовних рівнів у їхніх взаємозв'язках [4].

Методисти й учителі-практики вважають, що «уроки української мови мають включати систематичні спостереження за явищами живого мовлення, читання художніх творів, їх переказ, конструктивні і творчі вправи, зразкове ведення словників тощо. Завдяки цьому в учнів розвиватимуться в комплексі основні вміння – *слухати, говорити, читати, писати*. Обсяг теоретичних відомостей з мови має бути мінімальним. Курс будується при збереженні певного порядку розміщення навчального матеріалу, в основному концентрично, спіралеподібно. Такий підхід передбачає необхідність і дає можливість повертатись до раніше вивченого для кращого його засвоєння», – наголошують Г. Коваль, Н. Деркач, М. Наумчук [2, 11].

Відповідно до нової мети навчання української мови (як державної) у змісті програм виділяється два важливих блоки: предметний, тобто понятійно-лінгвістичний і діяльнісний, що передбачає активну участь школярів у навчальному процесі, де особливе місце належить мовленнєвій діяльності (М. Вашуленко). Саме тому, початковий курс української мови – це єдність двох складових частини: мовленнєвого розвитку школярів та їхньої мовної освіти. Мовленнєва діяльність постає одночасно метою, змістом, формою і засобом навчання.

Зміст усього курсу української мови визначається на основі комунікативно-діяльнісного підходу (вироблення вмінь висловлюватися в усіх доступних формах, видах, типах і стилях мовлення та культури спілкування). В основу початкового курсу української мови покладено всебічний розвиток мовлення, який є провідним принципом роботи з читання, граматики, правопису. Головна мета – забезпечити розвиток, удосконалення умінь і навичок усного мовлення, навчити дітей читати й писати, сформувати певне коло знань про мову і мовні уміння, забезпечити мотивацію навчання рідної мови. Відтак основне спрямування курсу початкового навчання української мови – мовленнєво-мовне.

Г. Коваль, Н. Деркач, М. Наумчук наголошують, що «курс української мови для початкових класів значно оновився, у ньому чіткіше передбачено взаємодію двох складових частин: *мовної освіти школярів* та *їхнього мовленнєвого розвитку*. Перевага у змісті початкового курсу надається останній. Мовні знання слугують важливим засобом розвитку мислення дитини, що здійснюється в процесі побудови зв'язних висловлювань, роботи над текстом, його структурою» [2, 12].

Відповідно до освітньої галузі «Мови і літератури» Державного стандарту початкової загальної освіти навчальний предмет «Українська мова» будується за такими змістовими лініями: *мовленнєвою, мовною, соціокультурною, діяльнісною* [4]. Мовна і мовленнєва компетенції ґрунтуються на усвідомленні основної функції мови – комунікативної, що забезпечує мовленнєву діяльність її носіїв. Мета початкового курсу: формування мовленнєвої компетенції. Вивчення мови має здійснюватись у процесі мовлення або мовленнєвої діяльності (*слухання, говоріння, читання, письмо*), різних форм мовлення (*діалогу, монологу*).

М. Вашуленко, Л. Богуш, М. Пентелюк й інші учені-методисти до складу мовленнєвої компетенції відносять: *лексичну компетенцію, фонетичну, граматичну, діамонологічну та комунікативну*. Означені види

компетенції мають забезпечувати формування мовленнєвої компетенції (в початкових класах реалізується та забезпечується через систему знань про мову, оскільки оволодіння мовою – це усвідомлення засобів мови для мовленнєвої діяльності, активне опанування фонетикою, лексикою, словотвором, морфологією, синтаксисом, стилістикою, тоді як опанування мовленнєвою діяльністю – це оволодіння процесом спілкування, мовною комунікацією, що здійснюється за допомогою різних видів мовленнєвої діяльності і різних форм мовлення.

Концепція мовної освіти, державний стандарт, концептуальні засади реформування середньої школи (НУШ), а також чинна оновлена програма спрямовані на мовленнєвий розвиток молодших школярів, тоді як навчання української (державної) мови повинно відповідати сучасним суспільним і особистим потребам мовленнєвого розвитку учнів.

Список використаних джерел:

1. *Вашуленко М. С.* Перспективність і наступність у навчанні української мови в початковій і середній школі // Українська мова і література в школі. – 1991. – № 8. – С. 15.
2. *Коваль Г., Деркач Н., Наумчук М.* Методика викладання української мови: Навчально-методичний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів / Г. Коваль, Н. Деркач, М. Наумчук. – Тернопіль : Астон, 2008. – 287 с.
3. *Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи* / МОН України, 2016. – 40 с.
4. *Програми для середньої загальноосвітньої школи 1 – 4 класи.* – К.: Початкова школа, 2013. – Інтернет ресурс. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/materials/program/8793/>
5. *Співаковський О., Петухова Л., Коткова В.* Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі : Навчально-методичний

посібник для студентів напряму підготовки «Початкова освіта». – Херсон : Херсонський державний університет, 2011. – 267 с.

6. *Шелехова Г. Т.* Система роботи з розвитку зв'язного мовлення на уроках рідної мови в середній школі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (українська мова)». – К., 1996. – 45 с.

ГОТОВНІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Юліанна Унінець
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені І.Я. Франка
м. Дрогобич
Науковий керівник: Невмержицька О.В.,
доктор філологічних наук, доцент

Анотація. Тези присвячено розгляду проблеми готовності вихователя закладу дошкільної освіти до роботи в умовах інклюзії. Подано основні характеристики інклюзивної освіти. Розглянуто завдання, які стоять перед вихователем у процесі роботи в умовах інклюзивної групи. Вказано на вимоги до інклюзивної культури сучасного вихователя закладу дошкільної освіти..

Ключові слова: вихователь, інклюзія, заклад дошкільної освіти, особа з особливими освітніми потребами.

Притаманні сучасному етапу розвитку педагогічної теорії і практики тенденції, пов'язані з необхідністю широкого включення дітей з обмеженими можливостями здоров'я в соціум, актуалізують проблему готовності педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору.

Інклюзивна освіта є педагогічно ефективною стратегією спільного навчання здорових та дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Вона створює можливість кожній дитині задовольнити потребу в розвитку і рівні можливості в отриманні освіти незалежно від соціального становища, расової

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

приналежності, фізичних та розумових здібностей тощо. Освітня практика засвідчує, що розвиток інклюзивної освіти є складним багатогранним процесом, який залучає правові, науково-методологічні, методичні та адміністративні ресурси.

Освітній процес закладу дошкільної освіти передбачає як догляд і турботу про дітей, так і їхнє навчання й виховання, розвиток особистісних якостей та здібностей, корекцію розвитку тощо. Завданням діяльності дитячої установи в умовах інклюзивної моделі освіти є створення для усіх вихованців можливості залучення до повноцінного соціального життя, активної участі в житті колективу, забезпечуючи при цьому взаємодію і турботу один про одного як членів суспільства.

Включення до освітнього процесу закладу дошкільної освіти дітей з особливими освітніми потребами ставить перед педагогами нові виклики та завдання. Адже вони мають створити у дитячому закладі комфортний простір для усіх учасників освітнього процесу, що сприяв би їхньому гармонійному розвитку, сформувати толерантне співтовариство дітей, батьків та педагогічного персоналу, побудувати систему роботи, центрованої на потребах кожної дитини та її сім'ї. Педагог має бути готовим до створення умов, в яких кожна дитина зможе самостійно розвиватися у взаємодії з іншими дітьми.

Для цього педагоги дошкільної освіти повинні бути обізнані із психолого-педагогічними закономірностями розвитку та віковими особливостями дітей з особливими освітніми потребами, уміти обирати педагогічний інструментарій у роботі з дітьми в умовах інклюзивної групи закладу дошкільної освіти, створювати корекційно-розвивальне середовище в умовах інклюзивного освітнього простору, забезпечуючи психологічно та педагогічно правильну та безпечну взаємодію між дітьми, між батьками вихованців, між педагогами і дітьми, педагогами та батьками тощо [1].

Відтак важливою, на нашу думку, є сформованість інклюзивної культури особистості вихователя закладу дошкільної освіти, складовими якої є:

– шанобливе ставлення до поглядів, які відсутні в їх особистому життєвому досвіді; усвідомлення педагогами того, що інтелектуально розвинені люди зустрічаються не тільки серед тих, хто наділений високим соціальним і академічним статусом;

– усвідомлення того, що інтелектуально розвинені люди зустрічаються не тільки серед тих, хто наділений високим соціальним і академічним статусом;

– визнання рівних можливостей всіх дітей в праві на освіту і реалізацію цих прав з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини;

– усвідомлене дотримання істинно педагогічних пріоритетів і цінностей;

– формування вміння у педагогів працювати в команді, організовувати колективне співробітництво [2; 3].

Отже, створення інклюзивних закладів дошкільної освіти гарантує розширення доступності і якості освітніх послуг для всіх дітей раннього та дошкільного віку, а також їхніх сімей. Кожна дитина має право на якісну освіту, і інклюзія дозволяє забезпечити це право. Однак в таких умовах актуалізуються питання готовності вихователя до роботи в інклюзивній групі, адже це покладає на нього додаткові обов'язки та вимагає від нього додаткових знань, умінь, навичок, а також відповідних цінностей, переконань та настанов на інклюзію.

Список використаних джерел:

1. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : науково-методичний посібник. Київ : АТОПОЛ, 2011. 274 с.

2. Кузьмина О. С. Проблемы подготовки педагогов к работе в условиях инклюзивного образования. *Обзор педагогических исследований*. Международный научно-исследовательский журнал. 2016. № 4 (46) Часть 3. С. 71–74.

3. Corbet J. Inclusive education and school culture. *International Journal of Inclusive Education*. 1999. Vol. 3, No. 1. P. 53–61. URL: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/136031199285183>

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Дар'я Усіченко
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Процик Л. С.,
кандидат психологічних наук

Анотація. Розглянуто наукові підходи вивчення емоційного інтелекту особистості, зокрема проаналізовано праці вітчизняних та зарубіжних вчених щодо емоційного інтелекту у дітей молодшого шкільного віку. Розглянуто вікові особливості та чинники розвитку емоційного інтелекту особистості молодших школярів. Досліджено вплив рівня емоційності та тривожності на рівень емоційного інтелекту молодших школярів.

Ключові слова: молодший шкільний вік, емоційний інтелект, розвиток емоційного інтелекту, емоційність, тривожність.

Складність і багатогранність функціонування сучасного суспільства, зростання його системних змін зумовлюють потребу розвитку потенціалу емоційного інтелекту особистості. Структура емоційного інтелекту ґрунтовно досліджувалася в роботах зарубіжних (Дж. Гілфорд, Х. Гарднер, Г. Айзенк, П. Селовей, Дж. Мейер, Д. Люсін) та вітчизняних учених (А. Асмолова, Д. Богоявленської, С. Бондар, О. Саннікова). Дослідження емоційного інтелекту з'явилися в наукових статтях на початку 1990-х років. Цей термін набув поширення і зацікавив багатьох дослідників. Причини такої популярності пов'язані як зі спробами оцінити більш цілісно адаптивні

здібності індивіда через його вміння емоційно взаємодіяти з іншими, так і з можливостями передбачити успішність поведінки в різних видах соціальної активності. Спочатку поняття «емоційний інтелект» було пов'язане з соціальним інтелектом. Воно з'явилося саме в контексті розробки проблематики соціального інтелекту такими дослідниками, як Дж. Гілфорд, Х. Гарднер, Г. Айзенк [1].

Аналіз наукових джерел із проблеми дослідження показав, що нині у психологічній науці використовується низка термінів, пов'язаних з емоційним інтелектом, зокрема такі: «емоційна розумність» (Е. Носенко), «емоційне самоусвідомлення» (О. Власова), «емоційна компетентність» (К. Саарні), «емоційне мислення» (О. Тихомиров), «емоційна грамотність» (К. Стайнер), «емоційна обдарованість» та інші [3].

Емоційний інтелект (EI) (англ. Emotional intelligence) – група ментальних здібностей, які беруть участь в усвідомленні та розумінні власних емоцій і емоцій оточуючих. Особистість з високим рівнем емоційного інтелекту добре розуміє свої емоції та почуття інших, ефективно керує своєю емоційною сферою, і тому в суспільстві її поведінка більш адаптивна і вона легше досягає своїх цілей у взаємодії з оточуючими. *Емоційний інтелект має наступну структуру:* емоційна обізнаність, управління своїми емоціями, самомотивація, емпатія, розпізнавання емоцій інших людей [4].

Психічний і особистісний розвиток дитини у *молодшому шкільному віці* зумовлюється особливістю соціальної ситуації розвитку. На цьому віковому етапі провідною діяльністю стає навчання, основою якого є пізнавальний інтерес і нова соціальна позиція. Джерелом емоцій є характер протікання процесів регуляції і виконання діяльності. Згадуючи свої емоції на уроці, діти пригадують матеріал, який був з ними пов'язаний. Успішно проходячи процеси сприймання, рішення задач, дій служать джерелом позитивних емоцій.

Взаємозв'язок між емоційним розвитком та інтелектуальним розвитком є основною гармонійного розвитку дитини та її успішної адаптації. І. Дубровіна, В. Мухіна, Л. Славіна, П. Якобсон та ін. вважають, що емоційний компонент взаємодії педагога з дитиною є визначальним у формуванні всієї системи ставлення учня до себе, до навчання, однолітків, дорослих. Емоційна залежність дитини від учителя – один із найважливіших аспектів впливу на соціально-психологічний розвиток учня. Від стилю взаємин, що складаються між учителем та учнем, залежить активність, самопочуття та прояви позитивної емоційності дитини [2].

Емоції знаходяться у безпосередній залежності від мислення дитини. Саме завдяки мисленню і уяві у дитини виникають образи, картинки минулого, майбутнього та емоційні переживання, пов'язані з ними. Також важливим критерієм є емоційна компетентність батьків. *Діти з високим рівнем емоційного інтелекту* можуть контролювати власні емоції, вони менше схильні до стресу, соціально пристосовані і адаптовані в суспільстві та користуються авторитетом у однолітків. *Діти з низьким рівнем емоційного інтелекту* мають проблеми в психічному розвитку і частіше стикаються з різними труднощами в школі. Розвиток емоційного інтелекту дітей є значущим показником для соціальної позиції розвитку в подальшому житті.

У цей віковий період у дитини активно розвиваються соціальні емоції, такі як самолюбство, почуття відповідальності, почуття довіри до людей і здатність до співчуття. Саме в умовах самостійного спілкування дитина відкриває для себе різноманітні стилі можливої побудови стосунків. Розсудливе й афективне ставлення до правил, моральних норм розвивається в дитини через емоційно-оцінне ставлення до неї дорослого [5].

Такі досягнення пов'язані зі змінами в мотиваційній сфері, розвитком психічних процесів (особливо інтелектуально-пізнавальних), що веде і до змін в емоційній сфері. Зміна емоційної сфери викликана тим, що з приходом до школи прикрасі і радості дитини визначають не гра та спілкування з

дітьми в процесі ігрової діяльності, а процес та результат її навчальної діяльності, та потреба, яку вона в ній задовольняє, і в першу чергу – оцінювання вчителем її успіхів і невдач, виставлена ним оцінка й пов'язане з нею ставлення до дитини оточуючих [6].

Нами було проведено дослідження психологічних особливостей емоційного інтелекту у дітей молодшого шкільного віку, у якому взяли участь учні 4-х класів віком 9-10 років. Використано комплекс методик, який дозволив вивчити особливості розвитку емоційного інтелекту і його складових, емоційності та особистісної тривожності – «Визначення емоційності» В. Суворова, «ЕмІн» Д. Люсін (адаптована автором) та «Обери потрібне обличчя» (модифікація тесту тривожності Р. Теммл, М. Доркі, В. Амен).

Відповідно до результатів емпіричного дослідження за методикою «Визначення емоційності» В. Суворова встановлено, що 64% опитаним дітей молодшого шкільного віку властивий середній рівень розвитку емоційності, високий рівень – у 28% досліджуваних, а низький – 8%. Це свідчить про достатньо сформовану інтегральну емоційність дітей молодшого шкільного віку.

За результатами «ЕмІн» Д. Люсін (адаптованої автором) виявлено, що *високий рівень емоційного інтелекту* мають 14% досліджуваних, це передбачає розуміння дітьми майже всіх своїх та чужих емоційних проявів, можливість їх контролю. Переважна більшість дітей мають *середній рівень розвитку емоційного інтелекту* та його складових – 65%, тобто здатні розуміти більшість своїх та чужих емоцій, контролювати їх в залежності від ситуації. *Низький рівень* виявлено у 16% досліджуваних, а *дуже низький* у 5%, що вказує на погану здатність аналізувати свій та чужий емоційні стани, неможливість їх контролю. На *дуже високому рівні емоційний інтелект* не розвинений в жодної дитини, що вказує на недостатню сформованість навичок відслідковування, усвідомлення та контролю всіх емоцій.

Результати за методикою «Обери потрібне обличчя» (модифікація тесту тривожності Р. Теммл, М. Доркі, В. Амен) свідчать, що у дітей молодшого шкільного віку переважає високий та середні рівні тривожності. Дітей з *високим рівнем тривожності* – 40%, з *середнім* – 47%, *низький рівень* властивий 13% досліджуваним.

Отже, високий та середні рівні емоційності й тривожності свідчать, що дітям важко контролювати свої емоційні пориви, відслідковувати зміну настрою, що є важливим компонентом емоційного інтелекту. Високий рівень тривожності негативно впливає на формування емоційної сфери молодших школярів і затримує розвиток пізнавальної сфери.

Таким чином, проаналізувавши наукові підходи до вивчення емоційного інтелекту, можна виділити основні компоненти: розуміння і контроль як своїх власних емоцій, так і емоцій інших людей. За результатами емпіричного дослідження у молодших школярів рівень розвитку емоційного інтелекту знаходиться ще переважно на середньому рівні, з тенденцією до низького, адже діти ще погано володіють вмінням контролювати та усвідомлювати свої емоції й емоції інших.

Список використаних джерел:

1. Андреева И. Н. Эмоциональный интеллект: исследования феномена. *Вопросы психологии*. 2006, № 3. С.78-86.
2. Бех І. Д. Молодший школяр у виховному просторі міжособистісних взаємин. *Початкова школа*. 2000, № 5.
3. Власова О. І. Психологія соціальних здібностей: структура, динаміка, чинники розвитку. К. : ВПЦ «Київський університет», 2005. 308 с.
4. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект [пер. с англ. А. П. Исаевой]. М. АСТ МОСКВА; Владимир: ВКТ, 2010. 478 с.
5. Поліщук С. А. Вольовий розвиток дітей молодшого шкільного віку : навч. посібник. Суми : ВДТ «Університетська книга», 2005. 158 с.

6. Стернберг Р., Форсайт Дж., Хедланд Дж. Практический интеллект. Санкт-Петербург. : Питер, 2002. 272 с.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ ЯК ЗАСОБУ ЛОГІКО - МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Наталії Храпач
Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж
імені І.Я. Франка
м. Прилуки
Науковий керівник: Пастушенко Н.Б.,
викладач вищої категорії, вчитель - методист

Анотація. У статті розкриті психолого-педагогічні дослідження впливу дидактичних ігор на логіко-математичний розвиток дітей дошкільного віку. Акцентовується увага на особливостях організації і проведенні ігор логіко-математичного змісту.

Ключові слова: "Дидактичні ігри", "логіко-математичний розвиток", "математичні здібності", "множини", "логічні операції", "педагогічні можливості", "математичні уявлення".

Розвиток логіко-математичних здібностей дітей дошкільного віку – це важлива сучасна методична проблема дошкільної освіти. "Логіко-математичний розвиток", "логіко-математична компетентність" є компонентами сучасної математичної освіти дошкільників.

Логіко-математичний розвиток передбачає пізнавальну активність у власному розвитку дошкільника, який "цікавиться особливостями свого сприймання, пам'яті, уяви, уваги, мислення, здійснює елементарні мислительні дії" (аналізує, порівнює, синтезує, узагальнює). Сьогодення вимагає створити умови для "оволодіння дитиною початковими формами дослідництва, експериментування, винахідництва, щоб розвинути уміння формулювати запитальні речення, робити спроби самостійно вивчати

навколишній світ, радіти з відкриття". На рубежі ХХ-ХХІ ст. дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців були зосереджені на розробці проблеми логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку. На власному дослідницькому матеріалі О. Запорожець та П. Гальперін переконливо довели, що елементи логічного мислення у дитини можуть бути сформовані не в підлітковому віці, а набагато раніше. Розвиток "логічної бази" і математичного мислення у дошкільників було предметом досліджень вітчизняних науковців у 70-х рр. ХХ ст. (Ю. Водоп'янов, Г. Гриневич, А. Конфорович, З. Лебедева).

Аналіз сучасних досліджень (Д. Альтхауз, Л. Венгер, А. Зак, Ж. Папі, А. Маркушевич, А. Столяр, Р. Соболевський, М. Фідлер) показав, що науковому інтересу підлягає новий аспект – введення дошкільників у світ логіко-математичних уявлень: відношення, операції над множинами (об'єднання, пересічення, доповнення), логічні операції, активні методи навчання за допомогою "граф", комбінаторики, наочного моделювання. Для розуміння дошкільниками даних понять пропонуються і своєрідні засоби: моделі, схематичні малюнки і зображення, які суттєво відображають пізнавальний інтерес, використання еквівалентів предметів, "граф" [4].

У наш час реалізується ідея найпростішої логічної підготовки дошкільників (А. Столяр), розроблена методика розвитку логічних операцій за допомогою спеціальної серії логіко-математичних ігор (Л. Венгер, Р. Говорова, З. Михайлова, А. Столяр), розвивальних ігор Б. Нікітіна. Навчальні ігри А. Столяра моделюють важливі поняття не тільки з математики, а й з інформатики. В процесі гри розв'язуються завдання розвитку і логічних структур мислення, і математичних уявлень .

Важливою складовою проблеми інтелектуального розвитку дітей і необхідною умовою її вирішення є прищеплення їм логічної грамотності. За словами К. Л. Крутій, під даним поняттям "розуміємо вільне володіння дитиною деяким комплексом елементарних логічних понять і дій, які

становлять азбуку логічного мислення і необхідний базис для її розвитку. Закінчивши дошкільний заклад, така дитина володіє певною мірою логічними поняттями і діями (аналізу – синтезу, порівняння, класифікації, узагальнення, серіації, абстрагування), набуває вміння у галузі мови. Останні цілеспрямовано формуються і розвиваються протягом декількох років перебування дитини в дошкільному закладі" [6].

Виходячи з положень Базового компонента дошкільної освіти, "педагог має озброїти дитину насамперед умінням жити, сприймати життя в цілісності. Це значно складніше й багатогранніше, ніж окремо формувати систему знань і умінь з математики, природознавства, грамоти... Дитина не володітиме істинним світоглядом, якщо не вмітиме цілісно сприймати світ" . Тому саме блок логіко-математичних умінь включає кожна сфера Базового компонента дошкільної освіти [2].

Актуальність проблеми нашого дослідження визначається вимогами державних документів щодо модернізації системи дошкільної освіти в Україні, зокрема розвитком логіко-математичної компетенції дітей дошкільного віку. Вона зумовлена і тим, що й сьогодні частина батьків і вихователів ЗДО вважають, що математичні здібності у дитини "або є або їх немає, і нічого тут не поробиш".

Чи є альтернативний підхід до розвитку логіко-математичних здібностей дитини? Так, важливою умовою власного розвитку дитини-дошкільника повинна стати самостійна діяльність, спостереження і активне експериментування, для появи яких необхідні інші умови розвитку дітей в сім'ї та дошкільному закладі.

Це й надало В. Поздняковій поштовх розробити альтернативну технологію розвитку логіко-математичних здібностей дітей. Концептуальний аспект створення технології співзвучний з ключовими положеннями Базового компонента дошкільної освіти, а саме: Пропонується технологія, яка здатна забезпечити активність особистості дитини у пізнанні математики

через образні форми засвоєння елементарних математичних понять, інтеграцію математики з різними видами діяльності та способами навчання, які притаманні дошкільному періоду життя [7].

Гра була, є і повинна залишатися провідною діяльністю дитини-дошкільника, і неприпустимо приділяти їй мінімум часу, що нерідко спостерігається в практиці роботи ЗДО. Базовий компонент дошкільної освіти пропонує поєднати такі види діяльності, як "спілкування – гра – навчання".

Тому навчання і розвиток дитини повинні бути невимушеними, здійснюватися через властиві конкретному віку види діяльності та педагогічні засоби. Таким розвивальним засобом для старших дошкільнят виступає гра. Незважаючи на те, що гра поступово перестає виступати в якості провідного виду діяльності у старшому дошкільному віці, але вона не втрачає розвиваючих функцій.

Логіко-математичний розвиток неможливий без використання захопливих логіко-математичних ігор, при цьому роль нескладного цікавого математичного матеріалу визначається з урахуванням вікових можливостей дітей та завдань всебічного розвитку й виховання, якими є:

- цілеспрямований розвиток пізнавальних процесів, які містять у собі вміння спостерігати й порівнювати, помічати спільне у відмінному, відрізнити головне від другорядного, знаходити закономірності й використовувати їх для виконання завдань;

- розвиток просторових уявлень (форма, розмір, взаємне розташування предметів), творчих здібностей, а також здатності до узагальнення й абстракції;

- навчання розкриття причинних зв'язків між явищами навколишньої дійсності;

- виховання самостійності, ініціативи, почуття відповідальності й наполегливості в подоланні труднощів.

Формуванню у дитини математичних уявлень сприяє використання різноманітних логіко-математичних ігор, які вчать розуміти деякі складні математичні поняття. Під час таких ігор широко застосовуються різні предмети й наочний матеріал, який сприяє тому, що заняття проходять у веселій, цікавій і доступній формі .

Логіко-математичні ігри це ігри, в яких змодельовані математичні взаємозв'язки, закономірності, що передбачають виконання логічних операцій і дій.

Л. А. Столяров виділяє наступну структуру навчальної гри, яка включає основні елементи, характерні для справжньої дидактичної гри: дидактичну задачу, ігрові дії, правила, результат.

Дидактичні завдання:

- завжди розробляються дорослими;
- вони спрямовані на формування принципово нових знань і розвиток логічних структур мислення;
- ускладнюються на кожному новому етапі;
- тісно пов'язані з ігровими діями і правилами;
- видаються через ігрову завдання і усвідомлюються дітьми.

Використання дидактичних ігор у навчальному процесі має на меті оволодіння дітьми уявленнями та навичками застосування набутих знань у нових ситуаціях ; розвиток уваги , мовлення та пам'яті ; поживлення творчої активності; виховання кмітливості, винахідливості .

Складність використання гри у навчанні пов'язана з її особливостями (двопланова поведінка, відсутність персональної відповідальності кожного за результати дій, спрощене уявлення про реальність), що потребує від дошкільників зусиль для входження у гру. Потрібно, щоб діти були орієнтовані на результати гри.

Особливо важливе поєднання гри з навчальною діяльністю в початкових класах, коли складний перехід від дошкільного дитинства до школи зумовлює поступову зміну провідних видів діяльності – ігрової на навчальну.

Пояснення вихователя перед проведенням гри має бути лаконічним і зрозумілим, пробуджувати інтерес. І чим молодші діти, тим доцільніше не лише пояснювати, як грати, а й показувати, як це робити. Участь педагога залежить від змісту гри.

Готуючись до заняття, педагог повинен чітко продумати послідовність ігрових дій, організацію дітей, тривалість гри, її контроль та підбиття підсумків. Проводити ігри, створювати ігрові ситуації, важливо на кожному кроці.

Важливо сприяти закріпленню стійкого інтересу дітей до різноманітних занять логіко-математичного змісту, забезпечувати умови для самостійного вибору дітьми таких занять, власних пошуків, відкриттів. Творча вигадка й довкілля підходять усім причетним до виховання підростаючої особистості та сприятимуть формуванню логіко-математичної компетентності.

Тому зазначаємо, що педагогічні можливості логіко-математичної гри надзвичайно великі. Гра всебічно розвиває особистість дитини, активізує її приховані інтелектуальні можливості.

Список використаних джерел:

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України; наук. ред. та упоряд. О. Л. Кононко. – К.: Світич, 2008. – 430 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти. – К., 1998. – С. 67.
3. Баряева Л. Б. Математика для дошкольников в играх и упражнениях / Л. Б. Баряева, С. Ю. Кондратьева. – Санкт-Петербург: КАРО, 2007. – 288 с.
4. Венгер Л. А. Восприятие и обучение (дошкольный возраст) / Л. А. Венгер. – М.: Просвещение, 1968. – С. 45-46.

5. Логіко-математичний розвиток дітей дошкільного віку: методичні рекомендації/ Лазарович Н. Б., Чупахіна С.В. – Івано-Франківськ, 2015. – с. 90.

6. Плетенецька Л., Крутій К. Логіко-математичний розвиток дошкільників. – Запоріжжя, 2002. – С. 67–97.

7. Позднякова В. В. Логіко-математичний розвиток дошкільнят: інноваційні аспекти альтернативної технології математичної освіти / В. В. Позднякова, Н. В. Заплаткіна // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки». – 2006. – № 5. – С. 64–66.

ПРОБЛЕМНО-ПОШУКОВІ СИТУАЦІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ

Ірина Цвігун
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені І. Я. Франка
м. Дрогобич
Науковий керівник: Гірняк С. П.,
доктор філологічних наук, доцент

Анотація. У статті обґрунтовується необхідність використання на уроках української мови творчих завдань, розв'язання яких вимагає від учнів застосування раніше засвоєних знань і вмінь у новій навчальній ситуації, на що орієнтує також Державний стандарт початкової загальної освіти.

Ключові слова: репродуктивне навчання, суб'єкт навчання, творче завдання, Державний стандарт, навчальний діалог, творча фантазія.

Сучасне суспільство змінюється дуже швидко, важко прогнозувати навіть найближче майбутнє. Тому, справедливо зауважує О. Митник, «неможливо передбачити, які знання можуть знадобитися дитині в її позашкільному житті, а які – ні. З огляду на це в сучасному закладі освіти, особливо перед учителями початкових класів, першочерговим має стати

завдання не накопичення дитиною інформації, а розвиток мислення, вміння аналізувати ситуацію, планувати свої дії на кілька кроків вперед, адекватно оцінювати результати, самостійно добувати і переробляти інформацію, перетворюючи знання в інструмент пізнання інших видів діяльності, вміння конструктивно взаємодіяти з іншими, тобто завдання такого виховання особистості» [4, 6].

На наших очах активно оновлюється система початкового навчання. «Вперше, – підкреслює проф. І. Зязюн, – школа відчула справжню свободу, практично зняті будь-які обмеження на особистісний творчий пошук, на використання у навчальному процесі авторських концепцій, ефективної педагогічної діяльності. Нарешті ми ... інтенсивно рухаємося шляхом диференціації і варіатизації освіти» [1, 7 – 8]. Цей процес відбувається на різних рівнях: удосконалення програм, підручників, методичних посібників, визначення шляхів диференціації та гуманізації освіти; збагачення масової практики новими прийомами організації опанування знань; впровадженням в оригінальними наочними посібниками і роздатковим матеріалами.

Робота вчителя на уроках української мови в початкових класах має бути спрямована на розвиток мисленнєвих операцій (аналізу, синтезу, абстрагування, конкретизації, порівняння, класифікації, систематизації, узагальнення) і засвоєння основних форм суджень, умовиводів, понять, за допомогою яких здійснюється в людини процес мислення.

Психологічна наука розпізнає два види мислення – репродуктивне і продуктивне. У процесі репродуктивного мислення людина виконує завдання, спираючись на відомі правила, формули та інші теоретичні твердження. Це – застосування знань для вивчення, хоч і нового питання, але подібного до попередніх. Продуктивне мислення передбачає відкриття факту, раніше невідомого: виведення правила, обґрунтування закономірності, способу дії [5, 15-18].

Школа покликана цілеспрямовано розвивати продуктивне мислення школярів, бо саме воно забезпечує перехід до творчості. Продуктивне мислення найбільш ефективно розвивається і активізується за допомогою проблемного навчання, яке ґрунтується на системі проблемних ситуацій. У 1-4 класах це – постановка перед учнями певного пізнавального завдання, яке містить у собі суперечливість, викликає дискусію, спонукає до роздумів, пошуків і висновків.

Н. Юхимчак зауважує, що «мета створення проблемної ситуації – це засвоєння програмного матеріалу, розвиток розумових здібностей. Проблема виникає завдяки суперечності між пізнаним і непізнаним. «вона складається з таких компонентів: невідоме про предмети, їхні властивості, відношення чи способи дій, потреба пізнання невідомого, інтелектуальна можливість людини» [6, 15-16].

Серед критеріїв проблемної ситуації, що забезпечують активізацію пізнавальної діяльності, виділяють такі: а) орієнтування розв'язування проблемної ситуації на максимальну самостійність учнів, їхню власну пізнавальну і дослідницьку діяльність; б) значущість розв'язання проблемної ситуації для учня; в) динамічність проблемної ситуації [3, 5].

Проблема – це проблемна ситуація, прийнята суб'єктом для розв'язання на основі наявних у нього засобів (знань, умінь, досвіду, пошуків). Проблема вирішується, як тільки учень набуває відповідних умінь. У навчанні проблемна ситуація має цінність, коли учень відчуває, що проблема для нього посильна.

О. Медведик вважає, що в початкових класах найдоцільнішими і найпоширенішими прийомами створення проблемних ситуацій з метою розвитку пізнавальних інтересів, активізації пізнавальної діяльності є: «а) зіткнення учнів із суперечливими фактами, наприклад: слова *віра*, *орел*, *панама* можуть писатися з великої і малої букви. Чому?); б) показ помилок, до яких призводить незнання тієї чи тієї теми, наприклад: коли писати *ьо*, а

коли *йо: льотчик, район, сьомий, знайомий*; в) постановка перед молодшими школярами дослідницьких завдань, наприклад: простежити за місцем наголосу в українських словах і зробити висновок; г) спонукання учнів до узагальнення фактів, наприклад: придивіться уважно до слова: *бур'ян – буряк, пір'я – буря*. Сформулюйте певне правило на основі цього порівняння; г) постановка проблемного питання на основі створення елементів дискусії; д) створення ситуації, коли учні переконані в недостатності своїх знань і відчувають потребу набути нових, щоб відповісти на поставлене запитання, наприклад: виберіть слова одного кореня: *лисина, лисиця, лис, листовий, лисий*» [3, 6].

Створенню проблемної ситуації передують підготовча робота, у процесі якої вчитель забезпечує учням мінімум знань, необхідних для розв'язання проблеми. Якщо учні в змозі самостійно розв'язувати проблему, учитель вдається до навідних запитань.

На початковій стадії застосування проблемного навчання вчитель сам висуває, формулює і розв'язує пізнавальну задачу, діти запам'ятовують хід її розв'язання. Надалі вчитель спонукає учнів до все більшої самостійності в розв'язанні задач, диференціюючи при цьому процес пошуку.

Навчання школярів в умовах проблемно-пошукової діяльності свідчить, що одні учні самостійно і повністю виконують пізнавальні завдання, інші, правильно розпочавши завдання проблемної задачі, не встигають довести його до кінця, ще інші спроможні розпочати роботу тільки після консультації вчителя, а деякі відчувають труднощі, навіть одержавши допомогу.

Оскільки проблемне навчання передбачає певні зрушення в характері розумової діяльності учнів, то вчитель має дібрати для школярів такі пізнавальні задачі, які формували б у них певні прийоми мислення.

Різноманітні способи і ступені диференціації в основному можна звести до диференціації за ступенем складності пропонованого завдання і за ступенем самостійності його виконання.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Завдання за ступенем складності вимагають узагальнень і висновків різної глибини, вони розраховані на різні рівні теоретичного узагальнення виконуваної роботи. Такий підхід дає змогу вчителю здійснювати індивідуальний підхід до учнів, а також відчувати труднощі в процесі засвоєння нових знань.

Завдання за ступенем самостійності пошуку передбачають, що всім учням пропонуються пізнавальні задачі однакової складності, однак диференціюється кількість інформації учителя про хід виконання. У завданнях для однієї групи вказується мета, а способи розв'язання учні шукають самі. Школярам другої групи до завдань додають вказівки, на що потрібно звернути увагу під час виконання. У завданнях для учнів третьої групи вказується послідовність розумових операцій, потрібних для пошуків виконання. Водночас, з метою полегшення роботи можна використати додатково запитання, наочні посібники.

Проблемне навчання за своїм характером наближається до реальних умов життя і готує молодших школярів до творчої участі в ньому, сприяє пробудженню в учнів прагнення до нових знань, активізує їхній пізнавальний інтерес, формує прийоми і вміння самостійно набувати знання і застосовувати їх у практичній діяльності.

Створення проблемно-пошукових ситуацій дає змогу працювати весь урок зацікавлено, активно, а також, що надзвичайно важливо, дає змогу учням переживати радість творчості та перемоги.

Отже, створення проблемних ситуацій – один із шляхів організації навчальної діяльності учнів, який спільно з іншими методами навчання допомагає кращому і раціональнішому засвоєнню навчального матеріалу.

Список використаних джерел:

1. *Зязюн І. А.* Філософія освіти теоретичний аспект // Діалог культур: Україна у світовому контексті. Філософія освіти: Зб. наук. праць / Голов. ред.: І. А. Зязюн. – Львів: Світ, 1999. – Вип. 4. – С. 5 – 12.
2. *Малихіна О.В.* Мотивація учіння молодших школярів. – К.: Навчальна книга, 2002. – 304 с.
3. *Медведик О.* Проблемно-пошукові ситуації на уроках як мотиваційний компонент // Початкова школа. – 2007. – № 4. – С. 5 – 7.
4. *Митник О.* Творчі завдання як засіб формування інтелектуальної культури молодшого школяра // Початкова школа. – 2005. – № 12. – С. 6 – 11.
5. *Полєвікова О.* Використання творчих вправ як засобу мотиваційного забезпечення процесу навчання рідної мови // Початкова школа. – 2004. – № 3. – С. 15 – 18.
6. *Юхимчак Н.* Розвиток творчих здібностей молодших школярів // Початкова школа. – 2005. – № 6. – С. 15 – 16.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИГОТОВЛЕННЯ ВИТИНАНОК ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Людмила Черняк
Кременчуцький педагогічний коледжу
імені А. С. Макаренка
м. Кременчук
Науковий керівник: Носкіна Н.О.,
асистент

Анотація. Тези присвячено дослідженню педагогічних умов виготовлення витинанок дітьми старшого дошкільного віку. Розкрито поняття « витинанки», розроблено систему роботи з формування вмінні виготовляти витинанки дітьми старшого дошкільного віку та визначено педагогічні умови.

Ключові слова: витинанка, система роботи, педагогічні умови, діти старшого дошкільного віку.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Одним із напрямків розвитку національної системи дошкільної освіти, є впровадження етнічних аспектів у виховний процес. Головною метою дошкільної освіти, окресленої Базовим компонентом дошкільної освіти є формування основи «особистісної культури через відкриття її світу в його цілісності та різноманітності». Одним із засобів впливу народної педагогіки на дитину є народне декоративно-вжиткове мистецтво, зокрема - витинанка.

Витинанки (від українського слова – «витинати» – «вирізувати») – вид давнього слов'янського, зокрема українського народного декоративного мистецтва. [2, 52]. Включає сюжетні та орнаментальні прикраси житла – ажурні, силуетні тощо. Виготовляється за допомогою ножиць, ножа, сокирки тощо знарядь. Матеріалом для витинанок є папір (білий або кольоровий), дерево, рослинні заготовки. Використовують витинанки для прикрашання приміщення (хати) – стін, вікон, полиць, коминів, печей. Витинанки застосовують як у побуті, так і перед релігійними чи світськими святами.

Вже з дошкільного віку ми повинні залучати дітей до виготовлення витинанок. Одним із освітніх завдань в старшій групі є : «Навчити техніці силуетного вирізання» [3, 187].

Враховуючи те, що в старшій групі згідно чинної програми ми не знайомимо з витинанкою, але діти володіють силуетним вирізуванням, ми вирішили перевірити на переддипломній практиці, чи доступно дітям виготовлення витинанки та яких педагогічних умов слід дотримуватись. Звичайно ми обрали найпростіші витинанки. Роботу проводила в II половину дня як гурткову роботу та самостійну художню діяльність.

Для розв'язання поставлених завдань ми розробили систему роботи та педагогічні умови. Система роботи включала три етапи.

Перший етап – організаційний. Він передбачав забезпечення освітньої роботи необхідним матеріалом. На цьому етапі було підібрано різноманітний папір, рослинні заготовки, ножиці, лінійки, простий олівець, народознавчий теоретичний і наочний матеріал, авторські і народні вірші про витинанки.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Було написано конспекти експериментальних занять для дітей старшої групи, виготовлено по 2 – 3 зразки виробів до тем, шаблони-трафарети, розроблено схеми – інструкції послідовності виготовлення витинанки. Для окремих робіт малювали контур на папері по якому діти вирізатимуть витинанку.

Другий етап – пізнавальний. Його мета - ознайомити дітей із народно – прикладним мистецтвом. На заняттях по ознайомленню із довкіллям, образотворчої діяльності ми ознайомлювали дітей з різними видами мистецтва, з процесом створення виробів, з іменами майстрів, із звичаями і традиціями українського народу, з інтер'єром старовинного селянського житла тощо. При цьому використовували методи: розглядання предметів, екскурсії, спостереження, дидактичні ігри, читання творів, вивчення віршів тощо.

Третій етап – діяльнісний. Це виготовлення витинанок за підготовленими схемами – інструкціями послідовності виготовлення витинанки. Вони з радістю витинанками прикрашали листівки, рамочки, дзеркала. Чудовим подарунком до зимових свят стали вирізані ажурні серветки, сніжинки.

У процесі роботи було теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено доступність виготовлення витинанки дітям старшого дошкільного віку. Розглянувши саму техніку витинанки, ми переконалися, що процес навчання досить складний. Незважаючи на роботу, яку вихователь проводить з дітьми, окремі діти не на належному рівні оволодівають технікою витинанки.

Ми зробили висновок, що вміння виготовляти витинанки дітьми старшого дошкільного віку підвищиться за педагогічних умов:

- вихователь сам повинен добре оволодіти технікою витинанки;
- дитина повинна уміти вирізувати ножицями різні елементи з паперу;
- теми витинанок прості, доступні дітям, з поступовим ускладненням;

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

- діти повинні володіти умінням «читати» схеми - інструкції послідовності виготовлення витинанки;

- перші витинанки краще виготовляти з аркушів звичайного зошита (краще використовувати листки в клітинку);

- приділіть увагу показу технічних прийомів виготовлення витинанки (рух і слово повинно збігатися в часі; новий прийом доцільно показати кілька разів, знайомий – швидко, активізуючи дітей; добре засвоєні дітьми технічні прийоми не показувати; здебільшого використовувати частковий показ, що дає можливість дитині зрозуміти послідовність виконання завдання; акцентувати увагу на розміщенні елементів візерунка);

- виготовлення витинанок включайте у різні заняття, а можна організувати гурткову роботу, та як вид роботи із СХД;

- забезпечте постійне почуття зацікавленості творчим процесом, щоб кожную роботу дитина виконувала із задоволенням, раділа удачам і з наполегливістю намагалися виправити недоліки, добиваючись в усьому охайності і краси, результативності.

Дотримання вище описаних педагогічних умов під час виготовлення витинанок забезпечить доступність дітям старшого дошкільного віку такого складного виду декоративно – прикладного мистецтва – витинанки.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. – К., 2012.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997.
3. Освітня програма для дітей віком від 2 до 7 років «Дитина» (нова редакція) / Наук. кер. В. Огнев'юк. – Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016.

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА ВЧИТЕЛЯ З БАТЬКАМИ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Валерія Шаботова
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник : Коханко О. Г.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. Дана стаття присвячена аналізу інформації щодо взаємодії вчителя та батьків, задля досягнення успішного результату у вихованні дітей. Проводиться порівняння між формами співпраці за часів О.В. Сухомлинського та за наших часів. Згадується також і всім відома педагогіка партнерства, її головні принципи та завдання; типи активностей батьків, сучасні традиційні та нетрадиційні форми взаємовідносин між вчителем і батьками та звісно ж проблеми цієї взаємодії, поради щодо їх подолання.

Ключові слова: педагогіка партнерства, типи активностей батьків, традиційні та нетрадиційні форми взаємодії вчителя і батьків, освітній хакатон.

Актуальність дослідження. Проблема взаємовідносин сім'ї та школи існувала у педагогічній теорії та практиці завжди. До ХХ ст. в зарубіжній та вітчизняній педагогіці був чіткий поділ виховання сімейного і виховання в навчальному закладі.

Великий внесок у цей напрям зробив видатний український педагог, засновник гуманістичної педагогіки – Василь Олександрович Сухомлинський. Він стверджував: «Педагогіка повинна стати наукою для всіх – і для вчителів, і для батьків» [2]. Цими слова він підкреслював зв'язок вчителів і батьків, які мають на меті спільне завдання – виховання та розвиток майбутнього покоління.

Актуальність цієї проблеми не лише в тому, що школа є другим соціальним осередком у житті дитини, який має закріпити навички спілкування, навчання та інше, а й те, що вона забезпечує педагогічну освіту і батьків.

Останні дослідження та публікації. У психолого-педагогічній науці є чимало досліджень, присвячених методам і формам роботи педагога з батьками у освітньому процесі початкової школи (Ю. Азаров, Ш. Амонашвілі, Я. Коменський, Я. Корчак, А. Макаренко, М. Монтесорі, Б. Спок, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Г. Щукіна та багато ін.).

Мета статті: проаналізувати особливості реалізації у сучасній школі педагогіки партнерства вчителя з баками та інноваційні підходи до її реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. До сьогоднішніх днів у освітньому процесі використовуються напрямки роботи з батьками, які були зазначені ще у минулому столітті Джой Епштейн, що включають шість основних типів активностей батьків [4]:

- **батьківство** (сім'ї мають забезпечувати збереження здоров'я та безпеку дітей, створювати вдома середовище, що заохочує до навчання; школи ж повинні забезпечувати сім'ї навчанням та інформацією, щоб допомогти зрозуміти своїх дітей та сприяти їхньому розвитку);

- **спілкування** (школи мають бути підзвітними родинам і надавати їм інформацію про прогрес у школі та успішність учнів; засоби спілкування мають відповідати культурним особливостям батьків і процес повинен бути двоспрямованим);

- **волонтерство** (батьки можуть зробити значний внесок у освітнє середовище та функції школи; школи можуть отримати максимальну віддачу від цього процесу через створення гнучких графіків, що відповідатимуть таланту й інтересам батьків потребам вчителів і адміністрації);

- **навчання вдома** (батьки можуть допомагати своїм дітям у діяльності, пов'язаній зі школою, за методичної підтримки вчителів);

- **ухвалення рішень** (школи можуть дати батькам значущі ролі в ухваленні рішень у школі та допомогти їм максимально використовувати їх; ця можливість повинна бути відкритою для всіх верств громади, а не тільки

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

для людей, які мають найбільше часу та енергії, щоб витратити на шкільні справи);

- *співпраця з громадою* (школи можуть допомогти сім'ям отримувати доступ до допоміжних послуг, що надаються іншими установами, такими як охорона здоров'я, культурні заходи, послуги репетиторів та програми післядипломного догляду за дітьми).

XXI століття – це епоха інновацій, які не оминули і педагогіку. Головними завданнями педагогіки партнерства вчителя з батьками сьогодні є встановлення партнерських відносин з сім'ями учнів, визначення ціннісних орієнтирів спільної діяльності та шляхів їх досягнення; залучення родини до організації освітнього процесу та управління життєдіяльністю школи.

Співпраця вчителя з батьками має будуватися на основних принципах партнерства, що сповідувалися ще Ш. Амонашвілі та В. Сухомлинським, зокрема: *повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство; принципи соціального партнерства.*

Щоб мати хороший кінцевий результат сучасні вчителі використовують такі традиційні та нетрадиційні форми взаємодії вчителя та батьків:

- *батьківські збори (традиційного формату, або нетрадиційного – «чаювання», «вайбер-групи», колективні обговорення через круглі столи, диспути та дискусії і т.д.),*
- *бесіди (індивідуальні та колективні на різні теми, що хвилюють батьків),*
- *дні відкритих дверей або відкриті уроки для батьків (або нетрадиційні – проведення уроків батьками),*
- *стенди та стінгазети для батьків, або створені батьками і учнями,*
- *батьківські дні, спільні КТС, спільні екскурсії, концерти і т.д.,*
- *виставки робіт дітей для батьків, спільні виставки робіт батьків і дітей,*

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

- *спільні перегляди фільмів, обговорення прочитаних книг з проблем виховання дітей,*
- *консультативні та тренінгові форми роботи з батьками, родинні гостини,*
- *індивідуальні доручення, ведення батьками гуртків, секцій для дітей та ін.*

З розвитком суспільства, виникненням проблем у духовно-моральному розвитку людства, змінюються й цінності, пріоритети та ставлення батьків до школи, до вчителя. А тому з'являються такі проблеми у взаємодії вчителів та батьків [3]:

- ставлення до вчителя не як до авторитетного наставника, а як до представника обслуговуючого персоналу;
- відсторонення частини батьків від виховання дитини, вважаючи, що цим повинна займатися школа;
- гіперактивність батьків також створює велику проблему для вчителів: контроль їх роботи, намагання влаштувати свої порядки, налаштування дітей та інших батьків проти вчителя;
- різні стилі виховання. Наприклад, вчитель має на меті виховувати дитину в демократичному стилі, який характеризується високим рівнем вимогливості й чуйності, виявляється високий рівень турботи про дитину, вчитель надає їй підтримку й заохочують її самостійність. Батьки ж вдома використовують ліберальний стиль, який означає низький рівень вимогливості та відсутність будь-яких правил у виховання дитини.
- часто вчитель вважає, що батьки перебувають в опозиції до нього. Намагаючись запобігти можливим запереченням щодо співпраці з їх боку, він починає розмову в директивному тоні замість того, щоб зрозуміти їх почуття, виявивши стриманість, відкритість.

У цих випадках необхідно використовувати всі можливі форми та методи продуктивної співпраці сім'ї та школи: підвищувати педагогічну

культуру батьків, знаходити механізми спільної взаємодії, враховувати специфіку та інтереси сучасних дітей та їх сімей.

Ось, наприклад, у багатьох сучасних школах різних країн використовують дуже цікавий метод співпраці *«освітній хакатон»*: батьки приміряють на себе роль вчителів і проводять уроки. Це насправді дуже цінний досвід, батьки після уроків виходять з такими словами: «Як ви це робите?! Це так важко втримати увагу всього класу, знайти підхід до кожного. Дякую Вам за вашу роботу!». Завдяки обміну ролями можна побачити, якими наші діти є в школі. І зрозуміти, чому вчитель на шостому уроці втомлений і не так усміхається, як на першому. Бо постійно говорити, підтримувати цікавість дітей, а ще коли їх 38 у класі – складно. Після такої практики вони переосмислюють роботу вчителя, припиняють ходити за ним і давати вказівки.

Висновок. Отже, взаємозв'язок вчителів та батьків необхідний компонент в процесі навчання дитини, але для того, щоб запобігти проблемам, з якими зустрічаються ці дві сторони, треба просто спиратися на дитину, на її потреби, схильності та уподобання. Адже як зазначав Макаренко: «Виховання є процес соціальний... Виховує все: люди, речі, явища, але перш за все і більше всього – люди. З них на першому місці – батьки і педагоги», тому наша співпраця необхідна частина виховання.

Список використаних джерел:

1. Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа» // URL: <http://mon.gov.ua> (дата звернення: 6.04.2019).
2. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа. *Вибр. твори: в 5 т.* – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 4. – 390 с.
3. Цуркан Т. Сучасні проблеми взаємодії школи і сім'ї у процесі формування особистості молодшого школяра // URL: http://www.rusnauka.com/39_VSN_2014/Pedagogica/4_182984.doc.htm

4. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ
// URL: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli>

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Вікторія Шалашова
ВКНЗ «Коростишівський педагогічний коледж імені І. Я. Франка»
м. Коростишів
Науковий керівник: Левченко С. В.,
викладач – методист

Анотація. У статті розглядаються шляхи впровадження медіаосвіти в початковий курс мовно-літературної освіти. Досліджено зміст освітніх програм в контексті мовно-літературної освітньої галузі, зміст підручників інтегрованого курсу «Українська мова та читання» щодо формування навичок медіаграмотності та моделі впровадження медіаосвіти (медіаграмотності) на уроках української мови та читання.

Ключові слова: медіаосвіта; медіаграмотність; медіакомпетентність; медіатекст; медіапродукти.

Суспільство сьогодення перенасичене інформацією та споживанням різноманітних медіапродуктів. Медіа впливають на свідомість людей, суспільні цінності, нав'язують думки та пропонують свою продукцію дедалі молодшій аудиторії, впливаючи на процес її розвитку, що спричинило появу терміна «медіасоціалізація». Мас-медіа сьогодні називають системою неформальної освіти, що часто перетворюється на провідний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання, стає засобом дистанційної і джерелом неформальної освіти [1, 122].

У зв'язку з цим експерти з медіаосвіти, медіапедагоги акцентують увагу на необхідності формування навичок медіаграмотності дітей зі шкільного

віку, адже саме початкова школа закладає підвалини розвитку особистості школяра. В умовах активного реформування освіти в Україні на державному рівні закладено основу для формування медіаграмотної особистості учня.

У 2016 р. Президією Національної академії педагогічних наук України було схвалено нову редакцію Концепції впровадження медіаосвіти в Україні, де вказано, що «медіаосвіта є компонентом загальної освіти, невід'ємною частиною навчальних програм, а медіаінформаційна грамотність включена до стандартів освіти» [4].

Актуальним є питання підготовки вчителів НУШ, які зможуть уміло та цілеспрямовано формувати навички медіаграмотності, оскільки основна роль впровадження медіаосвіти надається вчителю як основному фігуранту інформатизації в освіті. Тому складовою професійної майстерності педагога є його медіакомпетентність – уміння ефективно взаємодіяти з медіапростором, правильно розуміти, оцінювати інформацію, аналізувати, передавати, дотримуючись медіакультурних цінностей, уподобань і стандартів [2, 104].

За Концепцією до II етапу поступового укорінення медіаосвіти та стандартизації її змісту (2017–2020 роки) включено запровадження інтегрованої медіаосвіти на всіх рівнях освіти [4].

Ефективна взаємодія із сучасним інформаційним світом вимагає від педагога багатьох умінь, які раніше були потрібні лише вузькому колу фахівців, спеціальних компетентних дій і знань, інтеграційних механізмів їх упровадження в наявні знання, перебудови власної системи знань. Тому медіакомпетентність вчителя початкових класів – це інтегративна особистісно-професійна якість фахівця початкової школи. Інтеграція медіаосвіти є ширшим поняттям, ніж просто створення нових знань, процесом, де вчитель і учні засвоюють, систематизують інформацію з медіаджерел, адаптують свої знання і дії один до одного, в результаті створюють власні медіапродукти.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

За Концепцією одним з пріоритетних напрямів розвитку в Україні ефективної системи медіаосвіти є створення системи шкільної медіаосвіти, що передбачає розроблення психологічно обґрунтованих навчальних програм інтегрованої освіти для молодших класів загальноосвітніх шкіл [4].

Зважаючи на це, досліджено можливості рекомендованих підходів до впровадження медіаграмотності в рамках мовно-літературної освітньої галузі за Типовими освітніми програмами початкової освіти, розробленими під керівництвом Р. Б. Шияна та О. Я. Савченко. Основне навантаження щодо формування навичок медіаграмотності здійснюється на мовно-літературну освітню галузь, зокрема у ній виділено змістову лінію «Досліджуємо медіа».

За програмою Р. Шияна змістова лінія «Досліджуємо медіа» передбачає формування уявлень про межу між реальним світом і мас-медіа, навчанням інтерпретувати, аналізувати, оцінювати медіатексти (фільм, мультфільм, рекламу, фотографію тощо), створювати прості медіапродукти. Змістова лінія «Досліджуємо медіа» пропонує інструмент для активного критичного освоєння комунікативного медіасередовища [5].

Запропоновано такі теми: «Уявлення про медіа, медіаграмотність» (призначення, цільова аудиторія, правдива і неправдива інформація), «Візуальні медіа» (книжка, журнал, газета, фотографія, малюнок, комікси як джерело інформації), «Аудіовізуальні медіа» (колір, звук, музика у мультфільмах, критерії їх добору для переглядів, улюблений герой, інформаційне значення кіноафіші), «Інтернет» (етика віртуального спілкування, безпека в Інтернеті, комп'ютерні ігри як джерело навчання, розвитку, відпочинку, їх вплив на здоров'я), «Реклама» (вплив на поведінку людини, захист від небажаного впливу), «Зміст і форма медіатекстів» (теми, емоційно-ціннісне навантаження, елементи форми, їх значення для сприйняття основних ідей) [5].

До очікуваних результатів навчання віднесено обговорення змісту і форми простих медіапродуктів (світлин, фото, колажів, листівок,

мультфільмів); виявлення з допомогою вчителя очевидних ідей у простих медіатекстах; спостереження за використанням кольору, музики, анімації в медіатексті; визначення кому і для чого призначений медіатекст, теми і головної думки простих візуальних медіатекстів; висловлення власних думок, почуттів з приводу прослуханих/переглянутих, прочитаних простих медіатекстів; створення простих аудіальних та візуальних (фото, листівка, листівка, комікс, книжечка, стіннівка, колаж тощо) з допомогою вчителя [5].

На нашу думку, найповніше реалізуються можливості оволодіння учнями основами медіаграмотності у підручнику для 2 класу «Українська мова та читання (інтегрований курс)» авторки Г. С. Остапенко за типовою освітньою програмою Р. Б. Шияна. Очікувані результати навчання, окреслені в межах кожної галузі, досяжні, якщо використовувати інтерактивні форми і методи навчання, тому мета авторів підручника: через комунікативні завдання, інтегровані з медіаосвітою, зацікавити учнів початкових класів, учити їх ефективно взаємодіяти з медіапростором для досягнення обов'язкових результатів навчання, що передбачені Державним стандартом [3].

Дослідження показало, що в підручнику вміщено не лише тексти художнього, наукового та публіцистичного стилів, а й медіатексти – новини, інфографіку, рекламні та смс-повідомлення, оголошення, трейлери тощо [2].

Реалізація змістової лінії «Досліджуємо медіа» відбувається за допомогою таких завдань: аналіз і створення власноруч арт-буку, дошки оголошень класу, листів, смс-повідомлень, рекламних буклетів і плакатів, зокрема соціальної реклами, афіші, мультфільму в коробці, коміксів, інфографіки тощо [2].

Учити дітей добирати інформацію з доступних джерел ЗМІ (телебачення, газет, сайтів), енциклопедій, бібліотек; аналізувати й порівнювати факти і судження, відрізнити правдиву інформацію від фейків, істинні твердження від хибних – такі види роботи передбачають активну

взаємодію вчителя з учнями, яка здійснюється через прийом гри. Веселий персонаж лис Медіаша запрошує до світу медіа (мультфільмів, коміксів, журналів, відеороликів, фото).

За допомогою вчителя учні трансформують інформацію: доповнюють мапу думок, впорядковують таблицю, свої ідеї, створюють список справ, план на сторінці щоденника, малюнковий план для переказування тексту тощо.

Інтеграція медіаосвіти на уроці української мови та читання – це не просто створення нових знань, а процес взаємодії медіа, вчителя та учнів, в якому останні адаптують свої знання і дії один до одного, в результаті створюючи власні медіапродукти і розуміючи рукотворність медіа загалом.

Як підсумок зазначимо, що ефективна взаємодія з медіапростором у контексті мовно-літературної освітньої галузі на основі формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей, розвитку мовленнєво-творчих здібностей стає головною інтеграційною ланкою формування цілісної системи медіаосвіти у поєднанні з класичною освітою, засобом особистісного розвитку медіаграмотної особистості у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Найдьонова Л. А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу: підручник / Л. А. Найдьонова; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Вид.друге, стер. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2015. – 244 с.

2. Остапенко Г. С. Українська мова та читання: підруч. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х част.) / Г. С. Остапенко. – К. : Світич, 2019. – 128 с.: іл.

3. Державний стандарт початкової освіти: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.

4. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontsepsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini/.

5. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти (1-2 класи): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/program/60529/>

ДІАГНОСТИКА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

Ірина Шара, Руслана Грошева
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів
Науковий керівник: Смолянко Ю.М.,
кандидат педагогічних наук, старший викладач

Однією з актуальних проблем на сучасному етапі розвитку педагогічної науки є проблема рівня підготовленості дитини до шкільного середовища. Вступ до школи – це новий життєвий етап, який супроводжується значними змінами для дитини. Перехід від ігрової діяльності до систематичного навчання, нове оточення, шкільні обов'язки та вимоги є джерелом психічної напруженості, стресом.

Формування та діагностика психологічної готовності до навчання є найважливішим наслідком психічного розвитку дитини. Важливо підготувати дитину не лише розумово, але й забезпечити умови, що сприятимуть належному фізичному та психологічному розвитку. Успішний розвиток особистості, ефективність навчання залежать від певного рівня підготовки її до школи. Для того щоб дитина з мінімальними втратами увійшла в потік шкільного життя, батькам, вихователям та вчителям необхідно не тільки забезпечити повноцінний дошкільний розвиток, а й проводити діагностування рівня її готовності до школи.

Проблема адаптації дитини в шкільному середовищі є предметом дослідження багатьох науковців, педагогів, психологів. Питанням психологічної готовності до шкільного життя займалися Л. Виготський, Л. Божович, Д. Ельконін, Л. Венгер, О. Кравцова, Н. Гуткіна, В. Шадриков та ін.

Аналіз зазначеної проблеми засвідчив про відсутність єдиного визначення поняття готовності дитини до школи та наявність низки підходів до розкриття її сутності та структури. Учені розглядають це поняття з різних аспектів: біологічного віку, психологічної, фізичної й соціальної зрілості. Найбільш чітко сформулював визначення готовності до навчання Л. А. Венгер, який вважає, що «готовність до школи – це певний набір знань і вмінь, у якому повинні існувати всі інші елементи, хоча рівень їх розвитку може бути різний» [1, 15].

З огляду на це можна стверджувати, що «психологічна готовність до шкільного навчання – це комплексна характеристика дитини, що розкриває рівні розвитку психологічних якостей і є найважливішою передумовою для гармонійного входження дитини у нове соціальне середовище» [2, 10].

На основі аналізу наукової літератури визначимо такі компоненти психологічної готовності:

– інтелектуальний компонент (передбачає збагачений словниковий запас, знання про навколишній світ, уміння порівнювати, аналізувати, узагальнювати, робити самостійні висновки);

– мотиваційний/особистісний компонент (ставлення дитини до школи, до навчальної діяльності, до вчителів, до самої себе);

– емоційно-вольовий компонент (усвідомлення необхідності дотримання правил; сформованість психічних процесів: уваги, пам'яті, сприймання; здатність: ставити мету, приймати рішення, планувати свої дії, давати оцінку своїм діям);

– комунікативний компонент (визначає вміння будувати стосунки з однолітками та педагогом) [3].

Погоджуємося, що однією з причин неуспішності більшості учнів є їхня «незрілість», недостатня нервово-психічна готовність до процесу навчання. Тому

важливо до вступу до школи визначити рівень готовності дитини, адже від цього залежить подальше її навчання. Саме тому актуальною на сьогодні є проблема діагностики психологічної готовності дитини до школи.

Найпростішими методами дослідження психологічної готовності дитини, на наш погляд, є спостереження та тести, які дозволяють вивчити розвиненість пізнавальної, інтелектуальної та емоційної сфер, а саме: тест Д. Векслера (уміння встановлювати послідовність подій, рівень уваги); методика «Сюжетні картинки» (призначена для вивчення емоційного ставлення до моральних норм); тест «Два будиночки» (призначений для виявлення дітей із проблемами спілкування); методика А. Лурія (виявлення загального рівня розумового розвитку); методика С. Банкова «Рівень психосоціальної зрілості» (оцінка психологічної зрілості); «Графічний диктант» Д. Ельконіна (виявляє вміння уважно слухати, точно виконувати вказівки дорослого, самостійно діяти за вказівками); «Переплутані лінії» П. Рея (виявлення концентрації уваги та її стійкості); «Веселий – сумний» Г. Урунтаєвої (оцінка емоційного ставлення дитини до школи); «Навчальна мотивація» М. Гінзбурга (визначення мотиваційної готовності дитини до школи) тощо.

Отже, проблема діагностики психологічної готовності дитини до школи є актуальною та нагальною в системі підготовки дітей до шкільного навчання. Ефективність діагностичної роботи залежить від професіоналізму та якості діагностики фахівця. Недостатня сформованість у дитини одного з компонентів готовності може суттєво позначитись на подальшому засвоєнні шкільної програми. Тому важливо забезпечити повноцінний розвиток ще в дошкільний період та вчасно діагностувати готовність дитини до навчання.

Список використаних джерел:

1. Венгер Л. А. Готов ли ваш ребенок к школе?. М.: Слово, 1994. 76 с.
2. Адаптація дітей до навчання у школі в діяльності психологічної служби: методичні рекомендації. за наук. ред. В. Г. Панка. Київ, 2013. 102 с.

3. Бабинова Н. В. Структура готовности к школе в аспекте готовности детей старшего дошкольного возраста к освоению универсальных учебных действий. *Современные проблемы науки и образования*. 2016. № 3. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=24773> (дата звернення: 19.04.2020).

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ВИХОВАТЕЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вероніка Швець
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Левінець Н. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. У статті проаналізовано характеристику поняття «професійна компетентність сучасного вихователя дітей дошкільного віку». Подано основні сфери компетенції вихователя. Визначено перспективи подальшого науково-методичного пошуку.

Ключові слова: компетентність, вихователь дітей дошкільного віку, дитина, освітній процес, стандарт вищої освіти.

В умовах інтеграції України для загальноєвропейського співтовариства дедалі більшої гостроти набуває проблема підготовки компетентних спеціалістів для роботи в закладах дошкільної освіти. Сучасній Україні потрібні фахівці дошкільного профілю нової формації з конкурентно придатним європейським чи світовим рівнем кваліфікації. Компетентний вихователь виступає запорукою виховання компетентного дошкільника, здатного до мовленнєвої, інформаційної, соціальної, когнітивної, загальнокультурної компетенцій та особистісного самовдосконалення.

Щоб бути компетентним у вирішенні професійних завдань у сфері педагогічної освіти, випускнику необхідно оволодіти визначеним обсягом

компетенцій, які потрібні йому для подальшої професійної діяльності. Результати досліджень проблеми вищої освіти дозволяють зазначити, що професійна компетентність не є сталою величиною. Процес формування професійної компетентності ніколи не завершується і може удосконалюватися постійно. Вона змінюється, а рівень та якість її можна оцінити лише в конкретних ситуаціях професійної діяльності вихователя. Так, у праці Т. Танько професійна компетентність майбутнього вихователя дошкільного закладу трактується як динамічна, процесуальна сторона його професійної підготовки, характеристика професійного росту, професійних змін, як явище поступової професіоналізації майбутнього вихователя [4].

Сучасні діти дошкільного віку живуть у динамічному середовищі, яке постійно розвивається. Їхніми характерними рисами стають: висока емоційна чутливість, розумова активність і обізнаність у більшості доступних сфер навколишньої дійсності; неврівноваженість нервової системи; незадовільний стан здоров'я, відмінності у ціннісних орієнтаціях.

У цих умовах вихователі дітей дошкільного віку здебільшого не готові до врахування у освітньому процесі зазначених рис. Така ситуація зумовлює конкретні вимоги до професійної компетентності вихователя – особи, від якої значною мірою залежить успішність розвитку дитини в дошкільні роки. Тож питання професійної компетентності фахівців сучасної системи дошкільної освіти виходить на перший план як надзвичайно значуще для прогресивного розвитку суспільства.

Проблема професійної компетентності є складною, багатоаспектною й від її розробки на теоретичному та прикладному рівнях значною мірою залежить якість підготовки сучасного педагога. Це переконливо доводять дослідження, які проводяться останнім часом науковцями-фахівцями у галузі дошкільної освіти.

На нашу думку, найбільш точне співвідношення понять «професійна підготовка» – «професійна готовність» – «професійна компетентність»

подано в працях Ю. Сенька. Вчений вважає, що результатом професійної підготовки є готовність випускника вищої педагогічної школи до педагогічної діяльності, а результатом професійної педагогічної освіти є професійна компетентність. На його думку, готовність до професійної діяльності як новоутворення майбутнього педагога є фундаментом його професійної компетентності. Тобто, і готовність, і компетентність – це рівні професійної педагогічної майстерності.

Професійна педагогічна компетентність – своєрідна зона найближчого розвитку педагогічної готовності. Однак, автор підкреслює, що вони не знаходяться у відношенні наслідування: спочатку готовність, потім компетентність [3, с. 68].

Грунтовно та комплексно проблему формування професійної компетентності сучасних вихователів дошкільної освіти розкрито на сьогоднішній день в працях Г. Беленької, яка визначає професійну компетентність як «професійну підготовленість і здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків повсякденної діяльності. Вона обумовлена когнітивним та діяльнісним компонентами підготовки фахівця, виступає мірою і основним критерієм визначення його відповідності умовам праці» [1, с. 35].

Г. Беленька вважає що настав час змінити усталені підходи до розуміння сутності поняття «фахова (професійна) компетентність вихователя». Не можна розглядати професійну компетентність педагога-дошкільника лише як когнітивний компонент педагогічного професіоналізму та основу культури професійного мислення, свідомості й самосвідомості. Професійна компетентність педагога-вихователя дітей дошкільного віку охоплює такі сфери компетенції, як оздоровчо-профілактична, діагностико-прогностична, навчально-розвивальна, методична, виховна, комунікативна, організаційно-педагогічна, контрольна, просвітницька, самовдосконалення, кожна з яких потребує від вихователя, крім професійних знань та вмінь, ще й наявності

позитивних світоглядних настанов і розвитку певних особистісних професійно-значущих рис характеру [1, с. 38].

Формування професійної компетентності вихователів в період їхнього навчання у закладі вищої освіти має певні особливості. Серед них: залежність ставлення до навчання, якості засвоєння предметних знань та сформованості професійних умінь від мотивації навчальної діяльності; залежність типу взаємин майбутнього фахівця із суб'єктами професійної діяльності від реальних взаємин, що склалися у нього з усіма учасниками освітнього процесу у закладі вищої освіти; залежність процесу управління розвитком особистості під час навчання, що здійснюється у напрямі від зовнішньої форми до внутрішньої, від якості взаємодії з учасниками освітнього процесу; залежність ефективності навчання від домінуючих психічних станів.

Проведений нами аналіз стандарту вищої освіти України зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» [2] дозволяє стверджувати, що значна увага приділяється формуванню у майбутніх фахівців дошкільної галузі вміння інтегрувати спеціальні, психолого-педагогічні, методичні й дидактичні знання у різних ситуаціях професійної діяльності та застосовувати наявний досвід для особистісного саморозвитку і самовдосконалення.

Стандартом вищої освіти України передбачено формування компетентного фахівця, здатного творчо застосовувати у педагогічній діяльності набуті знання і вміння, формування адекватної педагогічної позиції, яка сприятиме забезпеченню самостійного сприйняття педагогічних інновацій, які значною мірою становлять зміст педагогічної діяльності.

Отже, питання професійної компетентності фахівців сучасної системи дошкільної освіти виходить на перший план як надзвичайно значуще для прогресивного розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в умовах університетської освіти // Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Ніжин, 2012. № 4. С. 35 – 38.
2. Закон України «Про вищу освіту» : чинне законодавство станом на 23 січня 2020 року. Київ : Алерта, 2020. 108 с.
3. Сенько Ю. В. Гуманитарные основы педагогического образования: курс лекций. Москва : Издательский центр «Академия», 2000. 240 с.
4. Танько Т. П. Теорія та практика педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. Харків, 2004. 503 с.

ПОБУДОВА ПСИХОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ УВАГИ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Тетяна Шульга
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Терещенко Л. А.,
кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник

Анотація. В статті розглянута проблема активізації уваги у старшому дошкільному віці, як провідна умова становлення інших пізнавальних процесів. Розроблені принципи і напрями психорозвивальної роботи з активізації властивостей уваги дітей. Виокремлені психолого-педагогічні умови розвитку уваги у старшому дошкільному віці.

Ключові слова: увага, довільна увага, дошкільний вік, готовність дитини до школи, психолого-педагогічні умови розвитку уваги.

Одним із стратегічних завдань дошкільної освіти – є необхідність забезпечення оптимальних психолого-педагогічних умов для психічного і особистісного розвитку майбутнього покоління. Важливим аспектом цієї

проблеми є активізація уваги саме у старшому дошкільному віці, оскільки рівень розвитку уваги, зокрема довільної, є провідною умовою становлення інших пізнавальних процесів, а отже – і пізнавальної готовності дитини до школи у цілому. А також значною мірою визначає успішність дитини у навчально-пізнавальній діяльності, особистісному зростанні, міжособистісній взаємодії та ін. Тому важливо виявити психолого-педагогічні умови формування довільної уваги у дітей старшого дошкільного віку.

Проблема уваги у фаховій літературі не є новою. У роботах українських, радянських та зарубіжних вчених представлені різні підходи до змісту цього феномену: теорії уваги як психічного пізнавального процесу (Л. С. Виготський, П. Я. Гальперін, Д. Н. Узнадзе, Т. Рібо), її роль в організації орієнтовної основи діяльності людини (Л. С. Виготський, О. Р. Лурія, О. М. Леонт'єв, А. О. Люблінська, С. Л. Рубінштейн, О. О. Ухтомський). Становленню окремих властивостей уваги (І. Л. Барташнікова, Ю. Б. Дормашев, В. Я. Романов та ін.). Вивченню психологічних особливостей уваги у сензитивному періоді – дошкільному віці – приділяється значна увага у роботах І. Л. Баскакова, Д. Б. Єльконіна, Д. В. Менджерицької, В. С. Мухіної, Г. В. Петухової, Д. М. Усової та ін. Висока значущість цілеспрямованого розвивального навчання для активізації уваги дітей дошкільного віку як важливої умови формування у них високого рівня психологічної готовності до навчання у школі підкреслюється у дослідженнях Л. В. Артемової, Д. Б. Єльконіна, Р. І. Жуковської, Д. В. Менджерицької, М. Я. Михайленка, А. П. Усової та ін. [1; 2; 3].

Отже, *увага* – це особлива форма психічної діяльності, яка виявляється у спрямованості і зосередженості свідомості на вагомих для особистості предметах, явищах навколишньої дійсності або власних переживаннях [3].

Визначено, що *стійкість* уваги виявляється в здатності тривалий час утримуватися на будь-якому об'єкті, не відволікаючись і не послаблюючись. *Концентрація* – це утримання уваги на якому-небудь об'єкті. *Переключення*

уваги – навмисне її переведення з одного об'єкта на інший, з одного виду діяльності на інший. *Розподіл уваги* полягає в здатності розосередити увагу на значному просторі, паралельно виконувати кілька видів діяльності, або робити кілька різних дій. *Обсяг уваги* – це така її характеристика, яка визначається кількістю інформації, здатної одночасно зберігатись у сфері підвищеної уваги (свідомості) людини [3].

У роботах вчених підкреслюється психофізіологічна основа уваги. Однак на думку більшості психологів з розвитком дитини покращуються основні її властивості, також це зумовлено розвитком дитини, та систематичним навчанням та вихованням у ДНЗ.

У роботах сучасних дослідників підкреслюється нерозривний взаємозв'язок уважності старших дошкільників і успішності прийняття ними нового соціального статусу – школяра, а отже і формування ряду феноменів особистісного розвитку, які відображають ставлення дитини до школи.

У ряді психолого-педагогічних досліджень виділяється висока значущість уваги як важливої детермінанти навчальної успішності й пізнавальної діяльності дітей старшого дошкільного віку у цілому. Однак автори зазначають, що значна кількість старших дошкільників зазнає труднощів у процесі розвитку процесів уваги, зокрема – стійкості, це обумовлено тим що дітям потрібно прикладати вольових зусиль для того щоб гарно навчатись.

У працях деяких авторів підкреслюється думка про те що труднощі у навчальній діяльності дітей дошкільного віку зумовлені тим що у дітей увага нестійка. Це призводить до того що дітям потрібно весь час повторювати, проводити з ними декілька разів ті самі заняття, нагадувати їм [1].

У роботах сучасних психологів підкреслюється висока ефективність тренінгів і психорозвивальних програм для активізації психічного розвитку дорослих і дітей. Водночас здійснений аналіз літературних джерел не виявив

спеціальних психорозвивальних програм з активізації усіх властивостей уваги для дітей старшого дошкільного віку, є лише окремі певні вправи.

Таким чином, питання успішності розвитку довільної уваги дітей дошкільного віку залишається відкритим. Тому потрібно оптимізувати шляхи розвитку довільної уваги старших дошкільників, що значною мірою буде обумовлювати успішність як пізнавального, так і особистісного розвитку дитини в умовах навчальної діяльності.

Отже, ми створили авторську психорозвивальну програму з активізації властивості уваги дітей старшого дошкільного віку. З метою забезпечення максимальної ефективності психорозвивальної програми з активізації властивостей уваги дітей ми використовували спеціальні вправи для активізації всіх основних властивостей уваги, оскільки їх становлення є взаємопов'язаним та взаємообумовленим. В основу авторської психорозвивальної програми покладено принцип «від простого до складного», тому усі заняття поділено на ряд етапів. Основною метою кожного етапу є активізація відповідного процесу уваги дітей старшого дошкільного віку, хоча на кожному етапі психорозвивальної програми використовуються вправи на активізацію всіх основних властивостей уваги [4; 5].

Авторська психорозвивальна програма розрахована на 10 занять тривалістю 30-45 хв. Кожна психорозвивальна програма включає в себе вступну, основну та заключну частину.

В основу нашої психорозвивальної роботи покладено наступні *принципи*:

- Дотримання певних принципів групової роботи;
- Спрямованість на психологічну допомогу учасникам групи в саморозвитку, що ініціюється не лише ведучим, а й власне учасниками;
- Наявність постійної групи (від 7 до 15 осіб)

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

- Певна просторова організація (найчастіше робота у одному і тому ж приміщенні, коли учасники більшу частину часу сидять у колі);
- Акцент на взаємовідносинах між учасниками групи, що розвиваються і аналізуються в ситуації «тут і зараз»;
- Застосування активних методів групової роботи;
- Вербалізована рефлексія з приводу власних почуттів і того, що відбувається в групі;
- Атмосфера розкнутості й свободи спілкування між учасниками, клімат психологічної безпеки [4; 5].

Нами розроблені *психолого-педагогічні умови розвитку уваги дошкільника*:

- найважливішими психолого-педагогічними умовами розвитку уваги дошкільника є забезпечення вихователем відповідно віковій та повноцінного спілкування між вихователем і дитиною, надання ініціативи і самостійності дошкільнику у виконанні різноманітних видів діяльності;

- найбільший вплив на розвиток довільної уваги дошкільника справляють його пізнавальна та ігрова діяльність;

- впливи дорослого, спрямовані на розвиток уваги, повинні подаватись у ігровій та емоційно насиченій формі.

Список використаних джерел:

1. Барташнікова І. А. Розвиток уваги та навичок навчальної діяльності у дітей 5-6 років / І. А. Барташнікова, О. О. Барташніков. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 40 с.

2. Выготский Л. С. Развитие высших форм внимания в детском возрасте /Л. С. Выготский // Хрестоматия по вниманию / Под ред. А. Н. Леонтьева, А. А. Пузыря, В. Я. Романова. – М., 1976. – С. 184 – 219.

3. Дормашев Ю. Б. Психология внимания / Ю. Б. Дормашев, В. Я. Романов. – М.: Флинта, 2002. – 316 с.

4. Машталь О. Ю. Лучшие методики развития внимания у детей. 1000 тестов, заданий и упражнений / Машталь О. Ю. – СПб.: Наука и техника, 2008. – 304 с.

5. Менджеричкая Д. В. Воспитателю о детской игре: Пособие для воспитателя дет. сада /Под. ред. Т. А. Марковой. М.: Просвещение, 1982. – 128 с.

6. Эльконин Д. Б. Игра: ее место и роль в жизни и развитии детей / Д. Б. Эльконин // Дошкольное воспитание. – 1976. – № 5. – С. 41 – 46.

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ГУМАННОЇ ПЕДАГОГІКИ Ш. О. АМОНАШВІЛІ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Марія Яцура
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені І.Я. Франка
м. Дрогобич
Науковий керівник: Луців С.І.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. З'ясовано, що вибір методів навчання залежить від: загальних цілей освіти, виховання та розвитку учнів і провідних установок сучасної дидактики; особливостей предмету, що вивчається. Визначено, що у навчанні за технологією Ш. О. Амонашвілі управління шкільним життям учнів з їх позиції здійснюється за допомогою методичних прийомів, які ставлять учнів у ситуації вільного вибору і самостійного прийняття рішень. Доведено, що використання елементів гуманної педагогіки Ш. О. Амонашвілі на уроках літературного читання відіграє важливу роль у вихованні та навчанні учнів.

Ключові слова: гуманна педагогіка, технологія навчання, урок літературного читання, учень початкової школи.

Початкова школа є початковою ланкою освіти. Тому зміст і методика початкової освіти мають забезпечувати істотний психічний розвиток кожної

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

дитини, формувати такі навчальні уміння, які дозволять без особливих труднощів продовжити свою освіту в середній ланці.

У педагогічному середовищі відомі методи та засоби, які спонукають молодших школярів до навчання без примусу: співпраця педагога з дітьми, використання опорних сигналів, відмова від практики негативного оцінювання, формувальне оцінювання результатів роботи, випереджаюче навчання.

Ці положення стали вихідними для обґрунтування педагогом Ш. А. Амонашвілі гуманно-особистісного підходу в освіті та шляхів його втілення на практиці.

Педагог виділяє 6 особливостей освітнього процесу.

Перша полягає у внутрішній наступності творчої діяльності природи і людини - вихователя.

Друга особливість освітнього процесу в гуманній школі – його цілісність, що розуміється як цілісність життя дитини, спрямованого в майбутнє.

Третя особливість стосується уроку, який розглядається як акумулятор, як основна форма життя дітей, а не тільки їх вчення.

Четверта особливість педагогічного процесу полягає в тому, що взаємовідносини вчителя з дітьми стають його природною якістю.

П'ята особливість гуманного педагогічного процесу проявляється у розвитку у дітей здатності до оцінної діяльності при одночасному скасуванні шкільних оцінок, що є запорукою успіхів дітей у навчанні.

Шоста особливість – гуманізація соціуму і самого педагогічного процесу [1, 38].

Заняття за системою Ш. О. Амонашвілі будуються за принципом самостійного вирішення проблеми, яку учитель ставить в ході уроку, а учень самостійно намагається знайти шляхи її вирішення.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

На відміну від звичайних класичних шкіл в школах за методикою навчання Шалви Амонашвілі не ставлять оцінок, відсутня жорстка дисципліна. Уроки самі по собі представляють життя, в якій дитині можна спокійно творити, думати, мріяти.

Важливо використовувати елементи гуманної педагогіки Ш. О. Амонашвілі на уроках літературного читання у початковій школі.

Шалва Олександрович вважає, що вчителі початкової школи мають постійно збагачувати свою педагогічну майстерність.

Готуючись до проведення уроків літературного читання, педагог перш за все визначає дидактичну мету і виховні завдання уроків, зміст і обсяг нового навчального матеріалу, що має бути засвоєний на уроці, установлює основні лінії зв'язку з матеріалом, що попередньо вивчили учні, добирає запитання для повторення, а також окреслює структуру уроку та основні методи навчальної роботи на кожному етапі уроку з урахуванням рівня підготовки учнів, розподіляє навчальний час на окремі види роботи, добирає і готує необхідні наочні посібники до уроку, додаткову літературу, матеріал для самостійної роботи учнів.

Таким чином, головною метою уроків літературного читання стає виховання благородної людини, благородної особистості, благородного громадянина. Уроки літературного читання з елементами гуманної педагогіки Ш. О. Амонашвілі ведуть дитину через осягнення цінностей свого народу, своєї нації, своєї країни, Батьківщини до осягнення загальнолюдських цінностей; через розвиток почуття громадянськості до відчуття планетарної співпричетності.

Методика початкового виховання у практичній діяльності самого Ш. Амонашвілі вбирає в себе багато новаторських прийомів і методів. Навчально-пізнавальна діяльність учнів початкової школи стимулюється не тільки за допомогою цікавої й різноманітної подачі навчального матеріалу на

уроках літературного читання, але й змістом, які затверджує педагог у процесі навчання.

Важливе значення має атмосфера на уроці. В атмосфері любові, доброзичливості, довіри, співпереживання та поваги дитина охоче й легко сприймає навчально-пізнавальну задачу, тобто якщо дитина відчуває, що цінується її гідність, її самостійна думка, творчий пошук, вона починає прагнути до рішення більш складних навчально-пізнавальних задач.

Отже, Ш. Амонашвілі пропонує таку організацію дитячого життя, яка допомагає дорослому спрямувати енергію дитини на продуктивні заняття.

Список використаних джерел:

1. Тетяна Бізенкова «Прийняти серцем...» // За редакцією К. Л. Крутій, К. Б. Голдобіної. – Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2009. — 144 с.